

Nr 43.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal, lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen samt lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907; gifven Stockholms slott den 6 februari 1911.

Under åberopande af bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till:

- 1) lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare;
- 2) lag om särskild domstol i vissa arbetstvister;
- 3) lag om vissa arbetstvister;
- 4) lag om vissa arbetsaftal;
- 5) lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen; samt
- 6) lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

Förslag
till
Lag
om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de härnadan eller eljest i lag stadgade inskränkingar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse vid arbetsaftals ingående, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Har på grund af föreskrift i kollektivaftal, som ofvan sägs, tvist om förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, hvarom bestämmelse ej i aftalet träffats, blifvit afgjord genom skiljedom, skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i skiljedomen afses, hvad sålunda genom skiljedomen stadgats gälla såsom vore det i kollektivaftalet intaget.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman och den, som innehar därmed jämförlig anställning.

2 §.

Kollektivaftal skall upprättas skriftligen.

Vid tolkning af kollektivaftal skall tagas hänsyn ej blott till den upprättade handlingens innehåll utan äfven till hvad som förekommit vid förhandlingar rörande aftalets tillkomst eller eljest skäligen kan tjäna till ledning i fråga om tolkningen.

3 §.

Kollektivaftal skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i aftalet afses, lända till efterrättelse ej mindre för arbetsgifvare eller arbetare, som vid dess ingående var medlem af förening, som slutit aftalet, än äfven för den, som sedermera inträdt i föreningen.

Skyldighet att iakttaga kollektivaftal åligger medlem af förening jämväl mot föreningen samt, där flera deltagit i aftalet å samma sida, dessa mot hvarandra.

Hafva flera föreningar sammanslutit sig till en förening, skola enligt denna lag såsom medlemmar af den förening anses jämväl medlemmarna af de föreningar, som sammanslutit sig.

4 §.

Ingås arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, för hvilka kollektivaftal skall lända till efterrättelse, skola, ändå att annorlunda öfverenskommits, kollektivaftalets bestämmelser blifva gällande.

5 §.

Arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, af hvilka endast den förre är bunden af kollektivaftal, skall anses vara slutet på de i kollektivaftalet angifna villkor i den mån arbetsaftalet icke innehåller andra bestämmelser.

6 §.

Kollektivaftal vare ej bindande utöfver fem år från det aftalet slöts. Är i aftalet sagda tid öfverskriden, och vill endera parten frånträda aftalet när den tid förflutit eller sedermera, innan den i aftalet utsatta tid gått till ända, äge han uppsäga aftalet, dock ej till annan kalenderdag än som motsvarar den, då aftalet enligt sin lydelse skolat upphöra; och vare uppsägningstid tre månader.

Är ej tiden för aftalets giltighet bestämd, skall aftalet anses ingånget för ett år.

Uppsäges ej aftal inom därför bestämd tid eller, då viss uppsägningstid ej är stadgad, tre månader före giltighetstidens slut, skall aftalet anses förlängdt för ett år.

7 §.

Varder, då å ena sidan flera deltagit i kollektivaftal, hos en af dem aftalet uppsagdt, och vill af sådan anledning någon af de öfriga uppsäga aftalet, äge tid därtill inom tre veckor efter den dag, då enligt aftalet eller bestämmelse i 6 § uppsägning eljest skolat senast verkställas; uppsäger en af dem själf aftalet, och vill förty någon af de öfriga frånträda aftalet, eller den, hos hvilken uppsägning skett, frånträda aftalet i hvad rörer dem, som ej uppsagt, eller någon af dem, vare lag samma.

8 §.

Under den tid kollektivaftal är gällande må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, som äro af aftalet bundna, af arbetsgifvaren eller arbetarna vidtagas arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd.

9 §.

Bryter arbetsgifvare eller arbetare mot bestämmelse i kollektivaftal eller mot hvad i 8 § stadgas, eller underlåter förening att fullgöra hvad den i aftalet åtagit sig, gälde däraf uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligt prövas.

Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, hvarom i 8 § sägs, och är åtgärden vidtagen i strid mot sistnämnda § eller mot bestämmelse i kollektivaftal, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där dylik förening lämnat understöd åt någon, som i strid mot 8 § eller bestämmelse i aftalet vidtagit arbetsinställelse eller däri deltagit.

I fall, hvarom förut i denna § sägs, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, ersättningsskyldigheten bestämmas till lägre belopp än hela skadan, eller fullständig befrielse från ersättningsskyldighet äga rum.

10 §.

Varder kollektivaftal åsidosatt, må talan på grund däraf föras ej mindre af den, som själf deltagit i aftalet, än äfven af en hvar arbetsgifvare eller arbetare, hvars rätt blifvit genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt.

Har genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som vidtagits i strid mot 8 § eller mot aftalet, eller genom afskedande i strid mot aftalet skada tillskyndats medlemmar af förening, som slutit aftalet, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.

11 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivafstal, vidtagit åtgärd, hvarom i 8 § sägs, i strid mot nämnda § eller mot aftalet, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna senare mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 9 § andra stycket förmäles, eller varder eljest aftalet väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Hafva å ena sidan flera deltagit i aftalet, och varder på talan mot någon af dem aftalet häfdt, må aftalet inom tre veckor uppsägas jämväl hos de öfriga.

Är aftal af domstol förklaradt icke vidare vara gällande, och har på samma sida som den, hvilken därom fört talan, jämväl annan deltagit i aftalet, äge denne att inom tre veckor uppsäga aftalet.

Uppsäges aftal efter ty nu sagts, skall det genast upphöra att gälla.

12 §.

Uppsägning af kollektivafstal skall ske skriftligen.

Hvad i 11 kap. 11—19 §§ rättegångsbalken stadgas angående stämning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppsägning.

Träffas ej den, hvilken för uppsägning sökes, i sitt hemvist, varde uppsägningen i rekommenderadt bref under hans vanliga adress aflämnad å posten samt skriftlig underrättelse om uppsägningen insänd till kommerskollegium; skolande uppsägningen anses hafva skett, när hvad sålunda föreskrifvits blifvit fullgjordt.

13 §.

Det åligger dem, som slutit kollektivafstal, att inom en månad därefter till kommerskollegium insända ett exemplar af den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivaftalet i särskild handling bestäm-

melser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändande af dylik ackordsprislista ej erforderligt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912 och, med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket, 7 §, 8 § i hvad densamma innehåller förbud mot arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd i anledning af tvist, som under den tid kollektivaftal är gällande uppkommer rörande förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, hvarom bestämmelse icke blifvit i aftalet träffad, samt 13 §, äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag.

Förslag

till

L a g

om särskild domstol i vissa arbetstvister.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen och skall bestå af sju ledamöter.

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål om skadestånd i anledning af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd, som förmenas stå i strid mot kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare eller mot lagen om sådant aftal eller mot lagen om vissa arbetstvister, så ock mål om skadestånd i anledning af afskedande, som förmenas stå i strid mot kollektivafstal.

Mål, som rör kollektivafstal men ej är sådant, som i första stycket sägs, skall ock af arbetsdomstolen handläggas, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Mål, som rör arbetsaftal och ej är sådant, som i första stycket sägs, tillhöra allmän domstols upptagande, ändå att tvisten afser bestämelse i arbetsaftalet, som grundar sig på kollektivafstal.

Yppas under handläggning vid allmän domstol af mål, som rör arbetsaftal, tvist om kollektivafstals giltighet, bestånd eller rätta innebörd,

och är målets utgång däraf beroende, hänvise rätten parterna att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivavtalet, och varde målet i öfrigt förklaradt hvilande i afbidan på tvistens afgörande.

3 §.

Tre ledamöter af arbetsdomstolen utnämnas af konungen. Bland dessa ledamöter skola minst två, af hvilka en förordnas att föra ordet i rätten, vara lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som må nyttjas uti domareämbeten.

4 §.

Fyra i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män förordnas af konungen till ledamöter för två år i sänder; skolande för dessa utses åtta suppleanter.

Förslag för tillsättande af dessa ledamöter och suppleanter må afgifvas af arbetsgifvareförening, som omfattar minst etthundra arbetsgifvare, samt af fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare, som omfattar minst tiotusen arbetare. Sådant förslag skall för att vinna afseende omfatta minst dubbelt så många personer som de, hvilka skola för den sidan förordnas, och vara åtföljdt af skriftlig förklaring från en hvar af de föreslagna, att han är villig att åtaga sig uppdraget.

Bland de från hvardera sidan föreslagna förordnas två ledamöter och fyra suppleanter för dessa ledamöter. Är å någondera sidan förslag ej afgifvet, förordne konungen för den sidan lämpliga män till ledamöter och suppleanter.

5 §.

Ledamot eller suppleant, som i 4 § afses, skall vara svensk medborgare och hafva uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehafvas af den, som står under förmynderskap,

som afträdt all sin egendom till borgenärer och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han är fri från deras kraf, eller hvars egendom, utan att vara afträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning,

som förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ock är ställd under framtiden eller tilltalad af allmän åklagare för brott, som kan medföra dylik påföljd, eller

som blifvit dömd ovärdig att nyttjas i rikets tjänst eller att föra annans talan inför rätta.

6 §.

Har ledamot eller suppleant, som i 4 § afses, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda.

Afsägelse af uppdraget att vara ledamot eller suppleant pröfvas af konungen.

Afgår ledamot eller suppleant, förordne konungen för återstående delen af den tid, för hvilken den afgångne varit förordnad, bland de förut föreslagna eller sedan nytt förslag inforrats annan ledamot eller suppleant.

7 §.

Skulle vid något rättegångstillfälle ledamot, hvarom i 4 § sägs, uteblifva eller finnas vara af jäf hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äge arbetsdomstolen utse en i arbetsförhållanden kunnig man att vid det tillfälle träda i den ledamots ställe.

8 §.

Arbetsdomstolen sammanträder på kallelse af ordföranden så ofta sådant för måls handläggning erfordras. Domstolen må, där den så pröfvar nödigt, sammanträda jämväl å ort utom Stockholm.

9 §.

Den, som vill anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen, ingifve till domstolens ordförande skriftlig ansökning om stämning å motparten.

Då sådan ansökning inkommit, gifve ordföranden stämning, däri skall utsättas, inom hvilken tid före dagen, då saken skall företagas vid domstolen, stämningen skall vara svaranden delgifven.

Ej må stämningstiden sättas längre, än för inställelsen vid domstolen skäligen erfordras.

Hänskjuta parterna i gemensam skrift uppkommen tvist till domstolen, varde saken utan stämning upptagen, och meddele ordföranden parterna, när saken skall vid domstolen företagas.

10 §.

Vid arbetsdomstolen må af den, som slutit kollektivafstal, föras talan om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd, ändå att påstående ej väckts om aftalets fullgörande eller om skadestånd för underlåtenhet därutinnan.

Sådan talan må ock föras af den, som, efter ty i 2 § sägs, därtill erhållit hänvisning af allmän domstol.

11 §.

Vid skrift eller handling, som ingifves till arbetsdomstolen, skall fogas styrkt afskrift, hvilken, försedd med påskrift om målet och dagen för ingifvandet, till motparten utgifves. Äro flera motparter, och kunna de ej enas, hvilken af dem skall afskriften mottaga, må den ej utlämnas. Aberopas endast viss del af handling, må afskriften omfatta allenast denna del.

Hvad sålunda är stadgadt om skyldighet att ingifva afskrift äge dock ej tillämpning i afseende å handling, som af part enligt domstolens föreläggande eller på motpartens begäran ingifves; och må eljest, där handlingens beskaffenhet därtill föranleder, domstolen medgifva befrielse från sagda skyldighet.

12 §.

Ingifna skrifter och handlingar skola för hvarje mål sammanföras i en akt; och skall ej sådan skrift eller handling i domboken intagas utan allenast där omförmälas med hänvisning till akten.

13 §.

I tvist vid arbetsdomstolen må den, som efter lag är jäfvig att vittna, utan ed höras, dock ej den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende.

14 §.

Finnes för sakens utredning eller pröfning nödigt, att arbetsdomstolen besiktigar arbetsplats eller föremål, som ej lämpligen kan till domstolen flyttas, må syn å stället kunna, efter domstolens förordnande, hållas af ordföranden och två af de domstolens ledamöter, som i 4 § afses. Sålunda sammansatt synerätt äge samma befogenhet som fulltalig arbetsdomstol, dock må den ej meddela slutligt utslag i målet.

15 §.

Så snart en del af ett mål kommit i sådant skick, att afgörande däraf kan ske, äge arbetsdomstolen att i denna del af målet meddela utslag.

16 §.

Skiljaktig mening, som vid omröstning i arbetsdomstolen uttalas, må ej i domboken intagas eller omförmälas, utan skall rörande sådan skiljaktighet föras särskildt omröstningsprotokoll.

17 §.

I fråga om rättegången vid arbetsdomstolen skall hvad enligt lag gäller om rättegången vid rådstufvurätt äga tillämpning, där ej här ofvan annorlunda stadgats.

18 §.

Har arbetsdomstolen förklarat sig ej vara behörig att upptaga mål, som där anhängiggjorts, eller varder af svaranden gjord invändning mot domstolens behörighet ogillad, må klagan öfver beslutet föras i den ordning nedan stadgas. Ej må i andra fall än nu sagts talan fullföljas mot domstolens beslut eller utslag.

19 §.

Är svaranden missnöjd med beslut, hvarigenom invändning mot domstolens behörighet blifvit ogillad, anmäle sitt missnöje till domstolens protokoll, innan rättegångsförhandlingarna för dagen afslutats. Försummas det, vare rätten till talan mot beslutet förlorad.

20 §.

Den, som vill söka ändring i arbetsdomstolens beslut, som efter ty i 18 och 19 §§ sägs må öfverklagas, skall innan klockan tolf å tjugonde dagen från beslutets dag, den dagen oräknad, till konungens nedre justitirevision tvefaldt ingifva sina till konungen ställda besvär; bifoge ock ej mindre det öfverklagade beslutet samt domstolens öfriga protokoll i målet, med undantag af omröstningsprotokollet, än äfven styrkt afskrift af skrifter och handlingar, som till arbetsdomstolen ingifvits, jämte de till saken hörande handlingar, klaganden eljest kan anse nödigt förete.

Varda ej inom nu nämnd tid besvär tvefaldt ingifna, stånde beslutet fast.

21 §.

Klagandens motpart har att hos nedre justitierevisionen själf efterhöra, huruvida inom besvärstidens utgång besvär inkommit, och, där besvär anförts, uttaga ena exemplaret af besvärsskriften. Äro flera motparter, och kunna de ej enas, hvilken af dem skall berörda handling uttaga, må den ej utlämnas. Motparten äge tid af tjugu dagar från besvärstidens utgång att till nedre justitierevisionen ingifva förklaring jämte de handlingar, han vill åberopa; försittes den tid, äge han ej vidare varda i målet hörd.

22 §.

I beslut, som må öfverklagas, gifve arbetsdomstolen till känna, hvad parterna enligt 19, 20 och 21 §§ hafva att iakttaga.

23 §.

Närmare föreskrifter om afgifvande af förslag, hvarom i 4 § förmäles, och om arbetsdomstolens verksamhet meddelas af konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912; dock att mål, hvari stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre lag. Förslag, hvarom i 4 § förmäles, skola första gången afgifvas under år 1911. Intill dess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämmande af de ledamöter af domstolen, som i 3 § afses, och skola i stället befattningarna uppehållas på förordnande. Förordnad såsom lagfaren ledamot må endast vara innehafvare af annan domarebeställning eller den, som innehaft dylik beställning, hvars bibehållande lagligen ej kan med uppdraget förenas.

Förslag
till
L a g
om vissa arbetstvister.

Med upphäfvande af lagen den 31 december 1906 angående medling i arbetstvister förordnas som följer:

Om medlingsmyndigheter och deras verksamhet.

1 §.

För hvar och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af konungen indelas, förordnar konungen en förlikningsman med uppgift att verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, så ock af tvister mellan arbetsgifvare inbördes och mellan olika grupper af arbetare, för så vidt dessa tvister angå eller hafva inverkan på arbetsförhållandena inom distriktet.

För hela riket skall finnas en förlikningskommission med uppgift att verka för lösning af sådana mellan arbetsgifvare och arbetare uppkomna tvister, som innebära synnerlig fara för arbetsfreden. Kommissionen skall bestå af tre ledamöter, hvilka, jämte två suppleanter, förordnas af konungen. En af ledamöterna förordnas att föra ordet i kommissionen.

2 §.

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att, i de fall och på det sätt i denna lag sägs, lämna sin medverkan till biläggande af arbetstvister, som inom distriktet uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgifvare och arbetare till handa med upplysningar och råd i fråga om öfverenskommelser, som afse arbetsförhållandet och äro ägnade att främja ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare samt förekomma störande afbrott i arbetet.

3 §.

Har inom distriktet uppkommit arbetstvist af den beskaffenhet, att den synes hota att medföra eller medfört arbetsinställelse af större betydighet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvori tvisten består, kalla de tvistande att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

4 §.

För inkallande af de tvistande skall förlikningsmannen, i den mån de ej lämpligen kunna personligen underrättas om kallelsen, anlita annan utväg, som efter omständigheterna kan anses ändamålsenlig, såsom meddelande till förening, hvilken de tvistande å endera sidan tillhöra, eller till någon, som å endera sidan för talan i tvisten, eller anslag å eller vid arbetsplatsen eller kungörelse i tidning. Arbetsgifvaren är pliktig att på begäran af förlikningsmannen låta å eller vid arbetsplatsen anslå kallelse å arbetarna.

Det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse.

5 §.

Är ej arbetsinställelse för handen, och hafva de tvistande, sedan förhandling ägt rum, å båda sidor för förlikningsmannen tillkännagifvit, att de anse fortsatt förhandling ej vara till gagn för tvistens lösning, må kallelse å de tvistande ej vidare af förlikningsmannen utfärdas; dock äger han, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda de tvistande till nya förhandlingar.

6 §.

De förhandlingar, som af förlikningsmannen anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hafva till syfte att åvägabringa

en öfverenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna blifva framställda från de tvistande själfva; ankommande därvid på förlikningsmannen att, om och i den mån sådant kan anses ägnadt att befordra en god lösning af tvisten, hemställa om de jämkningar eller medgifvanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.

Förhandlingarna inför förlikningsmannen skola bedrivas så skyndsamt omständigheterna medgifva, och bör förlikningsmannen särskildt tillse, att ej till förfång för endera sidan förhandlingarna genom åtgörande å motsidan varda obehörigen förlängda.

7 §.

Det bör vara en hvar af de tvistande angeläget att, i den mån sådant erfordras för att bereda förlikningsmannen tillförlitlig grund för tvistens bedömande, på anhållan af förlikningsmannen gifva honom del af räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, hvaröfver den tvistande förfogar, äfvensom hålla vederbörande arbetsplatser för förlikningsmannen tillgängliga. Den, som enligt hvad nu är sagdt går förlikningsmannen till handa, äger att, i den omfattning han finner behöfligt, göra förbehåll, att hvad förlikningsmannen på sådant sätt erfar ej må af denne yppas.

8 §.

Kan icke vid förhandlingarna inför förlikningsmannen enighet vinnas, må han uppmana de tvistande att lämna en eller flera personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan.

9 §.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant afgörande, som i 8 § sägs, har förlikningsmannen att, i den mån så finnes behöfligt, söka utjämna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå i fråga om den eller de personer, åt hvilka det i nämnda § omförmälda uppdrag skall lämnas; och åligger det förlikningsmannen särskildt att på de tvistandes vägnar lämna den eller dem, som blifva utsedda, underrättelse om uppdraget samt

att i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som kunna verka därtill, att det af de tvistande önskade afgörandet må komma till stånd.

Ej må förlikningsman själf åtaga sig uppdrag, hvarom nu är sagdt.

10 §.

Utlåtande, hvarom förmåles i 8 §, skall afgifvas skriftligen, och skall af detsamma ett exemplar genast och utan lösen till hvardera sidan samt till förlikningsmannen utlämnas.

11 §.

Hvad i 3 § är stadgad afser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings- eller förlikningsnämnd under opartisk ledning eller särskild skiljenämnd är upprättad, med mindre de tvistande å båda sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst, eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden icke varder för tvistens biläggande anlita.

Ej heller äga stadgandena i berörda § tillämpning i fråga om tvist, som är anhängig vid arbetsdomstolen eller under behandling af förlikningskommissionen.

12 §.

Varder tvist, som angår slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, ej löst genom förlikningsmannens medverkan, och hänskjutes den ej heller af de tvistande till afgörande enligt 8 §, skall förlikningsmannen ofördröjligen anmäla förhållandet hos förlikningskommissionen och därvid tillika öfversända redogörelse för hvad i saken förekommit jämte tillgängliga handlingar och afskrift af det protokoll, som må hafva förts vid förhandlingarna inför förlikningsmannen.

13 §.

Har tvist, enligt hvad i 12 § sägs, af förlikningsmannen anmälts hos förlikningskommissionen, äger denna, därest tvisten synes hota att medföra eller medfört arbetsinställelse af synnerlig omfattning, att upptaga tvisten till handläggning.

Sådan jämlikt 11 § första stycket från förlikningsmannens handläggning undantagen tvist, som angår slutande af kollektivaftal mellan arbets-

gifvare och arbetare, må ock af förlikningskommissionen upptagas till behandling, om tvisten synes hota att medföra eller medfört arbetsinställelse af synnerlig omfattning.

Tvist, som ej angår slutande af kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, må ej af förlikningskommissionen upptagas till behandling, med mindre konungen på grund af tvistens synnerliga vikt förordnat kommissionen att tvisten handlägga, eller ock tvisten står i sådant sammanhang med någon af kommissionen upptagen tvist, att för dessa tvisters biläggande erfordras gemensam handläggning af desamma.

14 §.

Upptager förlikningskommissionen tvist till behandling, kallar kommissionen de tvistande att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats inför kommissionen förhandla i saken.

Hvad i 4—9 §§ stadgas om förlikningsman skall äga motsvarande tillämpning i fråga om förlikningskommissionen. Stadgandena i 10 § äge ock motsvarande tillämpning beträffande skiljenämnd, som tillsatts enligt kommissionens hemställan.

Förlikningsman skall på kallelse af förlikningskommissionen närvara vid dess förhandlingar.

Medlingsförslag, som af förlikningskommissionen framläggas, må ej genom dess försorg offentliggöras, med mindre kommissionen enhälligt anser sådan åtgärd vara ägnad att bidraga till tvistens lösning.

15 §.

Finner förlikningskommissionen sig icke böra till behandling upptaga tvist, som blifvit af förlikningsman anmäld, har kommissionen att därom underrätta förlikningsmannen samt därvid till honom öfversända af kommissionen mottagna handlingar rörande tvisten.

16 §.

I fråga om rättsverkan, som må tillkomma de tvistandes öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut under förhandlingar, hvilka enligt denna lag äga rum, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, hvad allmän lag förmår.

17 §.

Omfattar utbruten tvist, som påkallar förlikningsmans ingripande, mera än ett distrikt, åligger det de förlikningsmän, hvilkas distrikt beröras af tvisten, att, så fort ske kan, om tvistens utbrytande äfvensom, såvidt möjligt, angående densammas omfattning insända underrättelse till konungen, som förordnar förlikningsman att i tvisten medla.

18 §.

Finnes i något fall på grund af antalet eller omfattningen af de tvister, som förlikningsman har att handlägga, erforderligt, att han befrias från viss del af sina åligganden, må annan af konungen förordnas att i förlikningsmannens ställe fullgöra dessa åligganden.

Konungen äger, där sådant i särskildt fall finnes lämpligt, att uppdraga åt en eller flera personer att inträda såsom tillfälliga ledamöter i förlikningskommissionen.

19 §.

Förlikningsman och förlikningskommissionens ordförande skola föra dagbok angående hvad som förefaller i de tvister, hvilka blifva föremål för åtgärd enligt denna lag. Öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut af de tvistande så ock utlåtande, som enligt 8 § afgifves, skola i nämnda dagböcker fullständigt intagas eller desamma biläggas.

Förlikningsman och förlikningskommissionen skola inom tre månader efter hvarje kalenderårs ingång till kommerskollegium insända berättelse om sin verksamhet under det närmast föregående kalenderåret och förloppet af de tvister, som under detsamma handlagts.

Berättelserna skola genom kommerskollegiets försorg till trycket befordras.

20 §.

Närmare föreskrifter rörande förlikningsmännens och förlikningskommissionens verksamhet meddelas af konungen.

21 §.

Angående ersättning till förlikningsman och ledamot af förlikningskommissionen gälle hvad särskildt stadgas.

Om vissa villkor för arbetsinställelse eller liknande åtgärd.

22 §.

Har i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare förlikningsmannen jämlikt 3 § utfärdat kallelse till förhandling, må ej, efter erhållen kännedom härom, arbetsgifvaren eller arbetarna på grund af tvisten vidtaga eller utvidga arbetsinställelse, med mindre förhandlingarna blifvit utan tvistens biläggande förda till slut, eller i anledning af tredska å motsidan förlikningsmannen efter kallelsens utfärdande förklarat, att förhandlingar icke komma till stånd eller påbörjade förhandlingar icke kunna fullföljas, eller ock trettio dagar förflutit antingen från kallelsens utfärdande eller, om kallelse till förhandling i tvist om slutande af nytt kollektivafstal i stället för äldre sådant afstal utfärdats under sistnämnda afstals giltighetstid, från detsammans utlöpande.

Hvad nu är stadgadt skall ock äga tillämpning, där, efter det försök till medling enligt hvad nyss sagts gått om intet, förlikningsmannen ånyo kallar de tvistande till förhandling; dock varde tiden af trettio dagar efter kallelsens utfärdande räknad från den kallelse, som först utfärdades i tvisten.

23 §.

Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, hvaraf arbetets fortgång beröres, må ej vidtagas, utan att afsikten därtill med angifvande af dagen för den tillämnade åtgärden gifvits motsidan tillkänna minst så lång tid förut, som för uppsägning af arbetsaftalet gäller, eller, om viss uppsägningstid ej är aftalad eller den aftalade uppsägningstiden är kortare än sju dagar, sist å sjunde dagen före nämnda dag. Möter för arbetsgifvare eller arbetare, som efter hvad nu är sagdt gifvit tillkänna afsikt att vidtaga arbetsinställelse, jämlikt 22 § hinder att å den angifna dagen sådan åtgärd vidtaga, då skall, om afsikten fullföljes, efter hindrets upphörande göras nytt tillkännagifvande sist å andra dagen före den för arbetsinställelsen då utsatta dag.

24 §.

Arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, må ej rubbas genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, hvaraf arbetets fortgång beröres.

25 §.

Arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlik åtgärd må ej vidtagas för att bispringa annan i fall, då för honom gäller förbud mot att själf vidtaga åtgärden.

26 §.

Angående förbud, utöfver hvad i 22—25 §§ sägs, mot vidtagande af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlik åtgärd gälle hvad därom är särskildt stadgadt eller i aftal bestämdt.

27 §.

Innefattar ej tillkännagifvande om arbetsinställelse bestämdt meddelande, att därmed åsyftas uppsägning af arbetsaftal, skola de arbetsaftal, som af arbetsinställelsen beröras och ej särskildt uppsagts, allenast anses satta ur tillämpning så länge arbetsinställelsen pågår, och skall arbetare, åt hvilken arbetsgifvaren tillhandahåller bostad, utan att särskildt hyresaftal är ingånget eller arbetaren är i arbetsgifvarens kost, äga att behålla bostaden, till dess efter arbetsaftalets upphörande arbetarens rätt till bostaden i laga ordning upphör.

28 §.

Tillkännagifvande, som i 23 § omförmäles, må, ehvad detsamma innefattar uppsägning af arbetsaftal eller icke, meddelas arbetarna genom allmänt synliga anslag å arbetsplatsen samt för arbetare, som tillhöra fackförening, fackförbund eller annan dylik förening, hos arbetsgifvaren göras af föreningen; och skall i sistnämnda fall tillkännagifvandet anses omfatta alla hos arbetsgifvaren anställda medlemmar af föreningen, hvilka ej ofördröjligen meddela arbetsgifvaren, att de icke deltaga i den åtgärd tillkännagifvandet afser.

Är arbetsinställelse för handen, må uppsägning af arbetsaftal af arbetsgifvaren göras genom allmänt synliga anslag vid arbetsplatsen.

29 §.

Har, i strid mot hvad i 22, 23, 24 eller 25 § sägs, arbetsgifvare vidtagit i nämnda §§ omförmäld åtgärd eller arbetare i sådan åtgärd del-

tagit, gälde af åtgärden uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligen pröfvas.

Finnes förening af arbetsgifvare eller fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare hafva medverkat till öfverträdelse, som i första stycket sägs, eller lämnat understöd åt någon, som gjort sig skyldig till sådan öfverträdelse, vare ock föreningen ansvarig för skadan.

I fall, hvarom förut i denna § sägs, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, ersättningsskyldigheten bestännas till lägre belopp än hela skadan eller fullständig befrielse från ersättningsskyldighet äga rum.

30 §.

Har genom öfverträdelse, hvarom i 29 § förmåles, skada tillskyndats medlemmar af förening, som i samma § sägs, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.

Har föreningen med andra sådana föreningar sammanslutit sig till en förening, och vill denna senare föra talan enligt hvad nu är sagdt, äge därtill företrädere. Hvad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning, om förening, som sist är nämnd, i sin ordning är medlem af annan dylik förening.

Om undantag från lagens tillämpning.

31 §.

I fråga om förhållandet mellan staten och arbetare, hvilka äro i någon af staten utöfvad rörelse anställda såsom tjänstemän, äge denna lag ej tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

L a g**om vissa arbetsaftal.**

Härigenom förordnas som följer:

Om arbetsaftal, hvarå denna lag äger tillämpning.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å aftal, hvarigenom en arbetare åtager sig att under bestämd tid eller tillsvidare mot ersättning arbeta åt en arbetsgifvare i industri, handverk, jordbruk eller handel, vid järnvägs- eller spårvägsdrift eller i annat näringsyrke eller vid hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, där ej aftalet gäller arbetare, som i 4 § sägs.

Utöfvar staten, kommun eller municipalsamhälle rörelse, lände denna lag till efterrättelse angående arbetsaftal, som med arbetare i den rörelse slutes, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring.

2 §.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman och den, som innehar därmed jämförlig anställning.

3 §.

Arbetsaftal enligt denna lag föreligger jämväl, om arbetaren tillsläpper material, därest detta kan anses allenast såsom ett tillbehör till arbetet.

4 §.

Å arbetare, som är i någon af staten utöfvad rörelse anställd såsom tjänsteman, å tjänare, som antagits enligt legostadgan, så ock å lär-lingar och sjöfolk äge denna lag ej tillämpning.

Om ingående och uppsägning af arbetsaftal.

5 §.

Arbetsgifvare och arbetare äge att med de i denna lag eller eljest stadgade inskränkningar öfverenskomma om lön, tid för arbetsaftalets bestånd och öfriga villkor.

Arbetsaftal kan ingås muntligen eller skriftligen.

6 §.

Är ej öfverenskommelse träffad om bestämd tid för arbetsaftalets bestånd eller om viss uppsägningstid, upphøre aftalet omedelbart vid endera partens tillsägelse.

Lag samma vare, där, efter det tid för arbetsaftals bestånd gått till ända, arbetsgifvaren utan nytt aftal låter arbetaren fortsätta arbetet.

Skall enligt hvad ofvan sagts aftalet omedelbart upphöra vid endera partens tillsägelse, må emellertid arbetaren ej lämna arbetet under sådana omständigheter, att däraf skulle uppkomma fara för annans lif eller hälsa eller för vanskötsel af husdjur eller uppenbarligen tillskyndas arbetsgifvaren synnerligt men; dock vare arbetaren ej af anledning nu är nämnd pliktig att kvarstå i arbetet längre tid än tolf timmar efter det han tillkännagifvit sin afsikt att därmed upphöra.

7 §.

I arbetsaftal må ej bestämmas olika uppsägningstid för arbetsgifvaren och arbetaren eller endast för endera göras förbehåll om uppsägnings-tid. Åsidosättes hvad nu är stadgadt, vare i förra fallet den kortare af de bestämda uppsägningstiderna och i senare fallet den för endera stadgade uppsägningstid gällande för båda.

8 §.

Arbetsaftal vare ej för arbetaren bindande för längre tid än ett år, då han vid aftalets ingående ej fyllt aderton år, och tre år, där det

slutes med arbetare, som uppnått den ålder. Är i aftalet den sålunda för hvarje fall stadgade längsta tid öfverskriden, och vill arbetaren frånträda aftalet när sagda tid förflutit eller sedermera, innan den i aftalet utsatta tid gått till ända, äge han uppsäga aftalet; och vare uppsägningstid två månader.

9 §.

Omyndig, som fyllt aderton år, äge att själf sluta arbetsaftal. Enahanda rätt tillkomme omyndig, som fyllt femton men ej aderton år, därest målsman för honom icke finnes eller målsmannen vistas å okänd ort. Arbetsaftal, som för omyndig ingås af målsman, gälle ej längre än till dess den omyndige fyllt aderton år.

10 §.

Har vid arbetsaftals ingående endera parten begagnat sig af den andres trångmål, oförstånd eller lättsinne till att betinga sig villkor, som uppenbart är oskäligt, vare aftalet ogillt; och njute arbetaren för arbete, som af honom må vara utfördt, skälig godtgörelse.

Om arbetsgifvares och arbetares rättigheter och skyldigheter.

11 §.

Arbetsgifvaren äge att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren. Har arbetaren antagits till utförande af visst slag af arbete, må han icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra; dock att, äfven i annat fall än nu är sagdt, arbetare, som antagits för visst slag af jordbruksarbete, må, där omständigheterna sådant påkalla, för någon kortare tid användas till annat dylikt arbete.

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren, där arbetaren sist å tredje dagen förut framställt begäran om ledighet, icke förvägra honom sådan, utan så är att arbetets beskaffenhet lägger hinder för ledighetens beviljande eller eljest af särskild anledning arbetets inställande skulle medföra betydande olägenhet. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

12 §.

Är arbetaren i arbetsgifvarens hus och kost, vare arbetsgifvaren skyldig att förse arbetaren med tjänligt husrum samt sund och tillräcklig föda äfvensom bereda honom nödig vård under sjukdom. Upphör arbetsaftalet, värde arbetsgifvaren sjuk arbetare, till dess denne kan flyttas från arbetsgifvarens hus; och må ej flyttning ske, innan den kan äga rum utan fara för arbetarens lif eller hälsa och vården af annan öfvertages.

13 §.

Tillhandahåller arbetsgifvaren bostad åt arbetare, som ej är i arbetsgifvarens kost, och är ej hyresaftal angående bostaden särskildt ingånget, vare arbetaren, ändå att annorlunda öfverenskommits, ej skyldig att från bostaden afflytta tidigare än fjorton dagar efter det arbetsaftalet upphört; dock vare arbetaren, efter det arbetsaftalet upphört, pliktig att för den tid han fortfarande är till bostad berättigad åtnöjas med annan tjänlig bostad, som genom arbetsgifvarens försorg beredes arbetaren.

Hvad nu är stadgadt gälle ej, då arbetsaftalet ingåtts för viss tid och denna gått till ända, ej heller ifråga om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist annorstädes.

Är särskildt hyresaftal slutet och är ej hyrestiden bestämd, vare kortaste uppsägningstid fjorton dagar. Ej må i hyresaftalet hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse, som strider mot hvad nu sagts, vare ogill.

14 §.

Har arbetsgifvaren satt annan i sitt ställe till ledning af arbetet, och förbryter denne sig i eller för arbetet mot arbetaren, utgifve arbetsgifvaren det skadestånd, hvartill arbetaren kan finnas berättigad, och söke sitt åter bäst han gitter.

Arbetaren äge ej utan arbetsgifvarens lof sätta annan i sitt ställe eller låta visst arbete utföras af annan.

15 §.

Arbetsgifvaren skall tillhandahålla arbetaren nödiga redskap och materialier, där ej på grund af sedvänja arbetaren är pliktig dem själf anskaffa. Skall betalning för hvad arbetsgifvaren sålunda lämnar af arbetaren erläggas, må, äfven om annorlunda öfverenskommits, i orten gångbart pris ej öfverskridas.

16 §.

Arbetaren vare pliktig att till arbetsgifvaren i behörigt skick återställa redskap, oanvända råämnen och annan egendom, som varit honom för arbetet anförtrödda.

17 §.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

Har afbrott i arbetet inträffat, utan att vållande därtill ligger arbetsgifvaren eller arbetaren till last, då skall, därest ej annat är uttryckligen öfverenskommet eller eljest på grund af omständigheterna må anses af taladt eller ock följer af sedvänja, arbetaren, om lönen beräknas efter tid, åtnjuta lön för den tid han stått till arbetsgifvarens förfogande men i annat fall vara berättigad till lön allenast för arbete, som af honom utförts.

18 §.

Är arbetsaftal slutet, utan att lönen kan anses bestämd, utgifve arbetsgifvaren den lön arbetaren fordrar, där den ej kan anses oskäligen.

19 §.

Arbetaren äge, ändå att annorlunda öfverenskommits, att själf eller genom ombud deltaga i mätning, vägning eller annan undersökning, som må erfordras för bestämmande af lönens belopp.

Är viss andel i vinsten af arbetsföretaget tillförsäkrad arbetaren, åligger det arbetsgifvaren att tillhandahålla arbetaren eller hans ombud alla de upplysningar, som äro af nöden för beräkning af nämnda andel.

Till ombud, som i denna § sägs, må arbetaren ej använda någon, hvars deltagande i undersökningen kan medföra fara för yppande af yrkes- eller affärshemlighet.

20 §.

Arbetsgifvaren äge ej att i stället för utfäst kontant lön lämna anvisning å penningar eller varor.

Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för betalning af den kontanta lönen, skall betalning ske, då lönen beräknas efter tid, hvar sjunde dag och, då lönen beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, när arbetet är fullbordadt; dock att i sistnämnda fall betalning ej må fordras oftare än hvar sjunde dag, samt att, där för arbetets fullgörande erfordras längre tid än sju dagar, arbetaren är berättigad att hvar sjunde dag i mån af utfördt arbete utfå skäligt förskott. Hvad om iakttagande af en tid af sju dagar nu är sagdt gälle ej beträffande arbetare i jordbruk, utan varde för dem i motsvarande fall fjorton dagar räknade.

Lön, som ej utgår i penningar, skall erläggas i förskott för tid, som i orten är bruklig.

21 §.

Varder ej lön erlagd å förfallodagen, och hade arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, vare arbetsgifvaren, om han ej till dröjsmålet är utan skuld, pliktig att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugonedel däraf.

22 §.

Arbetsgifvaren äge ej att göra afdrag från arbetarens lön för gäldande af ersättning för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, med mindre ersättningsanspråket blifvit af domstol fastställt eller eljest är ostridigt; och må ej, ändå att annorlunda öfverenskommits, arbetsgifvaren, så länge arbetsaftalet fortfar, till gäldande af den ersättning af arbetarens lön afdraga mera än en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen. Har ej arbetsgifvaren sist vid det aflöningstillfälle, som infaller näst efter det en månad förflutit från det arbetsgifvaren vunnit kännedom om arbetarens förhållande, framställt anspråk på ersättning, vare han förlustig jämväl den rätt att göra afdrag å lönen, hvarom nu sagts.

23 §.

Är aftal träffadt om rätt för arbetsgifvaren att innehålla någon del af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter, skall, ehvad sålunda blifvit aftaladt, gälla,

att icke mera än en femtedel af den förfallna kontanta lönen må innehållas vid hvarje tillfälle, då betalning sker,

att då de innestående medlen uppgå till ett belopp motsvarande den kontanta lönen för femton arbetsdagar, vidare afdrag för ifrågavarande ändamål ej må göras, så länge lönen ej höjes, samt

att arbetsgifvaren skall å innestående medel tillgodoföra arbetaren sex procent årlig ränta, som vid hvarje kalenderårs slut eller, om arbetsaftalet upphör före årets slut, vid slutlikvid till arbetaren utbetalas.

24 §.

Är arbetsgifvaren enligt såväl 22 som 23 § berättigad att göra afdrag från arbetarens lön, må ej, ehvad därom aftalats, afdragen tillsammans, så länge arbetsaftalet fortfar, vid något aflöningstillfälle uppgå till mera än en femtedel af den till betalning förfallna kontanta lönen.

25 §.

Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt, dylik plikt för någon öfverträdelse eller förseelse öfverstiga hälften af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnas gemensamma bästa.

26 §.

Då arbetsaftal uppsäges eller, där uppsägningstid ej gäller, då aftalet upphör, åligger det arbetsgifvaren att på arbetarens begäran till honom utgifva intyg angående den tid, hvarunder arbetaren varit hos arbetsgifvaren anställd, samt anställningens art. I intyget skall, då arbetaren så begär, jämväl meddelas yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden. I fråga om arbetare i jordbruk må sådant yttrande införas i intyget, äfven om begäran därom ej af arbetaren framställles.

Ej må intyg förses med sådant märke eller utfärdas i sådan form, som afser att om arbetaren lämna uppgift, den där ej framgår af ordalydelsen i intyget.

Om aftalets upplösning i vissa fall.**27 §.**

Har arbetaren till följd af sjukdom eller skada varit urståndsatt att arbeta under en vecka eller, om tiden för aftalets bestånd utgör ett halft år eller mera, under en månad, stånde arbetsgifvaren fritt att omedelbart häfva arbetsaftalet.

Hvad nu är sagdt äge ej tillämpning, om sjukdomen eller skadan tillkommit genom arbetsgifvarens vållande, eller om arbetaren utan uppsåt eller groft vållande ådragit sig sjukdomen eller skadan i eller för arbetet.

28 §.

Arbetsgifvaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

1) om arbetaren vid aftalets ingående åberopat falskt intyg eller missledt arbetsgifvaren genom falsk uppgift;

2) om arbetaren misshandlar eller groft missfirmar arbetsgifvaren eller någon af hans husfolk eller den, som är satt i arbetsgifvarens ställe, eller arbetskamrat eller eljest svårare förbryter sig mot någon, som nu är nämnd;

3) om arbetaren i arbetet utsätter annan för fara till lif eller hälsa;

4) om arbetaren yppar yrkeshemlighet beträffande arbetsgifvarens rörelse;

5) om arbetaren genom utslag, som äger laga kraft, dömts att undergå urbota straff, och bestraffningen icke är verkställd;

6) om arbetaren finnes vara uppenbart oskicklig till åtaget arbete;

7) om arbetaren deltagar i arbetsinställelse, som är mot lag eller aftal stridande;

8) om arbetaren eljest utan laga förfall två arbetsdagar i följd är borta från arbetet;

9) om arbetaren, oaktadt erhållen varning, åsidosätter de skyldigheter mot arbetsgifvaren, som i eller för arbetet åligga honom; eller

10) om arbetaren, där han är i arbetsgifvarens hus och kost, finnes vara behäftad med smittosam könssjukdom.

Ej må dock arbetsgifvaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom under 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 eller 9 förmäles, sedan han med vetskap därom låtit arbetaren inträda i arbetet, eller, där

arbetsgifvaren först efteråt erhållit kännedom om förhållandet, sedan längre tid än en vecka därefter förflutit.

29 §.

Har genom ellsolycka eller annan händelse, den där ej härrör af arbetsgifvarens vållande, i arbetet uppstått afbrott, som ej är blott tillfälligt, må arbetsgifvaren jämväl omedelbart häfva aftalet.

30 §.

Arbetaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

1) om arbetsgifvaren vid aftalets ingående missledt arbetaren genom falsk uppgift;

2) om arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, misshandlar eller groft missfirnar arbetaren eller någon af hans husfolk eller eljest svårare förbryter sig mot någon, som nu är nämnd;

3) om arbetsgifvaren, med missbrukande af sin ställning såsom arbetsgifvare, söker förleda arbetaren till lagstridiga eller osedliga handlingar;

4) om arbetsgifvaren utsätter arbetaren för fara till lif eller hälsa;

5) om arbetsgifvaren, sedan arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, dröjer med erläggande af lönen utöfver två söcken-dagar efter förfallodagen, eller om arbetsgifvaren oakadt påminnelse af arbetaren underlåter att lämna honom husruin eller underhåll, såsom i 12 § sägs, där dylik förmån betingats;

6) om arbetsgifvaren, där arbetaren skall erhålla betalning efter det utförda arbetets myckenhet, oakadt påminnelse underlåter att bereda arbetaren tillräcklig sysselsättning;

7) om arbetsgifvaren i strid mot lag eller aftal vidtager arbetsinställelse, hvarigenom arbetaren utestänges från arbetet;

8) om arbetsgifvaren eljest väsentligen åsidosätter de skyldigheter mot arbetaren, som i eller för arbetet åligga honom; eller

9) om arbetarens lif eller hälsa skulle under arbetets fortsättande utsättas för påtaglig fara, som ej kunnat förutses, då aftalet slöts.

Ej må dock arbetaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom under 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 eller 8 sägs, sedan han med vetskap därom inträdt i arbetet, eller, där arbetaren först efteråt erhållit kännedom om förhållandet, sedan längre tid än en vecka därefter förflutit.

31 §.

Kvinnlig arbetare, som ärnar ingå äktenskap, äge, sedan en lysning till äktenskapet skett, uppsäga arbetsaftalet att upphöra fjorton dagar därefter.

32 §.

Försättes arbetsgifvaren i konkurs, äge borgenärerna uppsäga arbetsaftalet att omedelbart upphöra, ehvad förut varit gällande i fråga om tiden för dess giltighet eller i afseende å dess uppsägning; dock äge sådan uppsägningsrätt ej rum, sedan tre veckor förflutit från det offentlig stämning utfärdats. Vill arbetaren själf uppsäga aftalet, vare lag samma. Under den tid aftalet är gällande svare borgenärerna för lönens gäldande.

**Om ansvar och skadestånd för öfverträdelse af denna lag,
så ock om rättegången.**

33 §.

Afskedar arbetsgifvaren utan laga skäl arbetaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller varder arbetsaftalet uppsagdt af arbetsgifvarens borgenärer efter ty i 32 § sägs, eller häfver arbetaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i 30 § 1, 2, 3, 4, 5, 7 eller 8 förmåles, vare arbetsgifvaren pliktig att ersätta arbetaren dennes skada.

Upphör arbetaren utan laga skäl med sitt arbete hos arbetsgifvaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller häfver arbetsgifvaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i 28 § 1, 2, 3, 4, 7, 8 eller 9 förmåles, vare arbetaren pliktig att ersätta arbetsgifvaren dennes skada.

34 §.

Arbetsgifvare, som utan laga skäl vägrar att på begäran lämna arbetare sådant intyg, som i 26 § omförmåles, eller i dylikt intyg meddelar sämre vitsord än han vet arbetaren förtjäna eller bryter mot föreskriften i sista stycket af nämnda §, böte från och med fem till och med etthundra kronor, där ej gärningen är belagd med straff i allmän strafflag. Har arbetsgifvare i intyg meddelat sämre vitsord än arbetaren förtjänat eller förfarit i strid mot nyssberörda föreskrift, vare arbetsgifvaren pliktig att utfärda ny, behörig handling.

Förmenar arbetare, att han i intyg, hvarom nu sagts, erhållit sämre vitsord än han förtjänat, skall talan därom instämmas inom en månad efter det handlingen till honom öfverlämnades.

35 §.

Förseelse, hvarom i 34 § förmäles, må ej åtalas af annan än målsägande.

36 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

Föreskrifterna i 15 § 1 och 3 mom., 17 § 2, 3 och 4 mom. och 22 § i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 samt 21 § i nämnda förordning, i hvad detta lagrum innehåller hänvisning till 17 § 2 mom. i samma förordning, gälle ej i afseende å aftal, hvarå denna lag äger tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912; dock skall å arbetsaftal, som före nämnda dag ingåtts för bestämd tid, nu gällande lag tillämpas.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 158 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vägrar arrendator eller hyresgäst att afflytta, då bestämd legotid är till ända eller eljest, utan att legorätten förverkats, för honom inträdt skyldighet att afflytta, och gitter han ej visa sannolika skäl, att han ändock äger kvarsitta, då må öfverexekutor förordna om hans vräkande. Menar ägaren, att arrendator eller hyresgäst förverkat legorätten, må ock förordnande, som nyss sagts, meddelas, där öfverexekutor finner uppenbart, att rätten är förverkad. Såsom hyresgäst skall härvid anses jämväl arbetare, åt hvilken bostad är enligt arbetsaftal af arbetsgifvaren upplåten.

Om rätt för den, mot hvilken sådan handräckning gifves, att sin talan vid domstol utföra, gälle hvad i 157 § sägs.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Häriigenom förordnas, att 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 skall erhålla följande ändrade lydelse:

I fråga om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne är särskildt stadgadt.

Om hyresaftal mellan arbetsgifvare och arbetare gäller hvad i lagen om vissa arbetsaftal är stadgadt, i den mån det innefattar afvikelse från nya lagens bestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 2 december 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON KRUSENSTIERNA.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Petersson följande:

»Genom nådig proposition till innevarande års riksdag föreslog Eders Kungl. Maj:t riksdagen att antaga, bland annat, förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal och lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906. Med föranledande af propositionen väcktes inom båda kamrarna ett stort antal motioner, åsyftande dels afslag å ett eller flera af lagförslagen och dels ändring i de särskilda bestämmelserna. Det af riksdagen för behandling af förslagen tillsatta särskilda utskottet tillstyrkte antagandet af de tre förstnämnda förslagen med åtskilliga förändringar. Medlingslagen, i fråga om hvilken Eders Kungl. Maj:ts förslag endast afsåg en mindre jämkning, gjordes af utskottet på grundval af en inom andra kammaren väckt motion till föremål för en mera

genomgripande omarbetning i ändamål att stärka det offentliga medlingsförfarandet. Förslaget till lag om vissa arbetsaftal antogs af första kammaren i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad utskottet tillstyrkt men afslogs i sin helhet af andra kammaren. Beträffande innehållet i de föreslagna lagarna om kollektivaftal och om den särskilda domstolen stannade kamrarna i olika beslut, och ett af utskottet uppgjordt sammanjämningsförslag antogs visserligen af första kammaren men afslogs af den andra. Utskottets förslag till ny medlingslag godkändes af båda kamrarna, men förslaget föll dock, enär dess antagande af första kammaren gjorts beroende af antagandet af de andra två senast nämnda lagförslagen. Vissa andra i propositionen framlagda mindre lagförslag, hvilka stodo i samband med den föreslagna arbetsaftalslagen, blefvo ej heller af riksdagen antagna.

Vid detta ärendes föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 10 sistlidne juni anförde jag följande. Af den behandling, för hvilken propositionen inom riksdagen utgjort föremål, syntes framgå, att skiljaktigheten mellan kamrarna icke berott därpå, att någondera kammaren underkänt behovet af att lagstiftning i förevarande ämnen så snart som möjligt komme till stånd. Tvärtom syntes inom båda kamrarna önskvärldheten af en sådan lagstiftning i allmänhet vara till fullo erkänd, och ehuru särskildt inom andra kammaren i afseende å vissa delar af propositionen framträdte meningar, som ganska väsentligt afveke från de i propositionen uttalade, torde dock ej denna olikhet i uppfattning vara sådan, att man på grund däraf skulle behöfva afstå från förhoppningen, att kamrarna skulle kunna enas om en lagstiftning på hufvudsakligen de grunder, som i propositionen angifvits. Med hänsyn härtill och då jag för min del fortfarande ansåge det vara angeläget, att ifrågavarande för hela landet så viktiga rättsområde ordnades genom lagstiftning, funne jag mig böra tillstyrka, att arbetet för åstadkommande af dylik lagstiftning oförtöfvadt måtte fullföljas.

I enlighet med den af mig sålunda uttalade uppfattning beslöt Eders Kungl. Maj:t, att arbetet å lagstiftning på förevarande område skulle fortgå, och att i sådant ändamål till en början skulle infordras yttranden dels från kommerskollegium efter förlikningsmännens hörande öfver de i förenämnda proposition innefattade förslagen till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare och lag om särskild domstol i vissa arbetstvister samt öfver särskilda utskottets förslag till lag om medling i arbetstvister, dels öfver berörda jämte öfriga här ofvan omnämnda lagförslag från öfverståthållareämbetet och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen. Dessa skulle hafva att lämna arbetsgifvare och arbetare inom industri, handverk, jordbruk, handel eller annat näringsyrke samt föreningar af dylika arbetsgifvare eller arbetare tillfälle att yttra sig öfver förslagen, därvid

särskildt skulle påpekas önskvärdheten af att i de yttranden, som komme att afgifvas öfver förslaget till lag om vissa arbetsaftal, beaktades vissa spörsmål, framställda i en vidfogad promemoria. Denna afsåg att framhålla och precisera de punkter af större betydelse, hvarom vid förslagets behandling inom riksdagen syntes råda mera afsevärd meningsskiljaktighet eller tvekan. Sedermera anmodades jämväl länens hushållningssällskap att afgifva yttranden öfver sistnämnda förslag.

Jämte de utlåtanden, som i anledning af berörda remiss inkommit från däri afsedda myndigheter, hafva yttranden afgifvits af ett icke oväsentligt antal arbetsgifvare och arbetare samt organisationer af sådana. Det är dock att beklaga, att man på arbetaresidan icke i större omfattning använt sig af tillfället att mera i detalj angifva sin uppfattning i fråga om förslaget till lag om vissa arbetsaftal utan i allmänhet nöjt sig med att intaga en principiellt afvisande ställning.

Arbetet med lagförslagens öfverseeende har därefter fortgått med ledning af såväl hvad vid förhandlingarna i särskilda utskottet och riksdagens kamrar förekommit som ock hvad i de inkomna utlåtandena och yttrandena anförts. Såsom resultat af detta arbete föreligga nu åtskilliga lagförslag, nämligen:

- 1) förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare;
- 2) förslag till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister;
- 3) förslag till lag om vissa arbetstvister;
- 4) förslag till lag om vissa arbetsaftal;
- 5) förslag till lag angående ändring af 158 § utsökningslagen; samt
- 6) förslag till lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Sistnämnda två förslag äro i allo öfverensstämmande med de motsvarande i propositionen innefattade förslagen, och har jag beträffande dem icke något att erinra utöfver det tidigare sagda.

Vid behandlingen af öfriga förslag torde jag få börja med framställning af hvad som angår de under 1—3 upptagna, hvilka hafva ett närmare samband inbördes. I någon mån kommer jag därvid att beröra frågor, som angå äfven förslaget till lag om vissa arbetsaftal. I hufvudsak torde emellertid sistnämnda förslag, såsom efter vidtagna förändringar mera fristående, böra utgöra föremål för särskild framställning i ett sammanhang. Angående de punkter, i fråga om hvilka någon ändring i de äldre förslagen ej vidtagits och ej heller större meningsskiljaktighet inom riksdagen yppat sig, torde jag i allmänhet ej behöfva nu särskildt yttra mig utan kunna hänvisa till mina tidigare uttalanden därutinnan.

*Utveckling
af medlings-
förfarandet.*

De lagförslag rörande det ifrågavarande ämnet, som jag för ett år sedan anmälde för Elders Kungl. Maj:t, afsågo företrädesvis att gifva en rättslig reglering af själfva aftalsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare samt att i sammanhang därmed införa en särskild domstol för behandling af tvister, som grunda sig på kollektivafstal. Vissa i förslaget till lag om kollektivafstal intagna bestämmelser åsyftade dock mera omedelbart att vidmakthålla arbetsfreden mellan arbetsgifvare och arbetare, som voro bundna af kollektivafstal. Däremot innehöllo förslagen ej några stadganden till förebyggande eller biläggande af arbetstvister mellan arbetsgifvare och arbetare, hvilkas inbördes förhållande ej var regleradt af kollektivafstal, utan skulle i detta hänseende fortfarande gälla allenast hvad i lagen den 31 december 1906 angående medling i arbetstvister funnes stadgad. Jag gaf emellertid redan vid ofvannämnda tillfälle uttryck åt den uppfattningen, att de lagförslag, som jag då anmälde, icke innefattade allt, som från lagstiftningens sida kunde åtgöras till befrämjande af arbetsfreden i vårt land, ehuru jag ansåg det då ännu vara för tidigt att söka genomföra bestämmelser af mera omfattande räckvidd än de af mig föreslagna. Redan den omständigheten, att ifrågavarande lagförslag utgjorde det första försöket hos oss att åstadkomma en rättslig reglering af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, syntes mig utgöra en maning att tills vidare begränsa uppgiften. Men därjämte saknades då ännu en mera stadgad uppfattning angående de gränser, som borde uppställas för arbetsgifvares och arbetares rätt att vidtaga arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, och en lagstiftning, som redan då försökt reglera denna fråga i hela dess vidd, skulle därför kommit att hvila på en alltför lös grundval. Särskildt fann jag det beaktansvärdt, att, såvidt jag kunnat inhämta, 1907 års kommitté ej haft för afsikt att framlägga förslag i sådan riktning.

Under det år, som sedan dess förflutit, har emellertid en väsentlig ändring i förhållandena inträdd. Genom lagförslagens framläggande för riksdagen bereddes tillfälle för olika åskådningar att komma till uttryck, och de beslut, som framgingo ur riksdagens förhandlingar, lämnade ytterligare ledning för lösningen af ofvannämnda fråga. Jämväl de från åtskilliga myndigheter äfvensom från arbetsgifvare och arbetare samt deras organisationer inkomna yttranden öfver de olika lagförslagen hafva lämnat bidrag till kännedom om den rådande rättsuppfattningen på nu ifrågavarande område, samtidigt som vissa af dem innehållit beaktansvärda uppslag för ett fortsatt lagstiftningsarbete. Jag har därför ansett tiden nu vara mogen för ett försök att åvägabringa en lagstiftning, som kunde på ett verksammare sätt än den nu förefintliga befrämja arbetsfreden ej blott mellan arbetsgifvare och arbetare, hvilka sig emellan upprättat kollektivafstal, utan på arbetsfältet i

dess helhet. Den betydande utvidgning, som därigenom gifvits åt förevarande lagstiftningsuppgift, har i främsta rummet kommit till synes i en genomgripande omarbetning af 1906 års lag om medling men äfven föranlett ganska väsentliga ändringar i de öfriga lagförslagen.

Då jag förra gången anmälde detta ärende, gaf jag uttryck åt den uppfattningen, att den genom 1906 års lag införda förlikningsmansinstitutionen i det hela verkat på ett tillfredsställande sätt och motsvarat de förväntningar, som vid dess inrättande fästades vid densamma. I denna min uppfattning instämde särskilda utskottet vid 1910 års riksdag och fann därjämte, att just det sålunda angifna förhållandet kunde göra det lämpligt att i vissa delar utvidga och fullständiga 1906 års lag.

För att klargöra den hufvudsakliga innebörden i och skälen för de af särskilda utskottet föreslagna ändringarna i lagen om medling i arbetstvister tillåter jag mig att återgifva en del af utskottets motivering. Jag vill dock förutskicka den erinran, att i förenämnda till grund för förslaget liggande motion jämväl ingick yrkande om tillsättande af särskilda skiljedomare eller möjligen äfven skiljenämnder, hvilka kunde af tvistande vid behof anlitas. Hemställan härom har ock gjorts af förlikningsmännen i deras utlåtande. Samma syfte vill kommerskollegium vinna genom upphäfvande af det nu gällande förbudet för förlikningsman att åtaga sig uppdrag såsom skiljeman.

*Utskottets
förslag.*

Särskilda utskottet yttrade i anledning af motionen bland annat:

»I förenämnda motion har föreslagits sådan omarbetning af 1906 års lag, att dels stadgas skyldighet för parterna att hörsamma förlikningsmans kallelse till inställelse för förhandling inför denne, dels en särskild förlikningskommission inrättas såsom andra instans för behandling af frågor rörande framtida kollektivafstal, dels ock särskilda skiljedomare, eventuellt jämväl skiljenämnder, tillsättas för afgörande af arbetstvister, som parterna besluta dit hänskjuta. Motionärens hemställan i sistnämnda afseende torde icke böra föranleda någon åtgärd. Behofvet af särskilda skiljedomare och skiljenämnder, utöfver de för vissa näringsgrenar eller delar däraf genom parternas öfverenskommelser skapade permanenta inrättningarna i detta syfte, skall säkerligen väsentligt förminska, om arbetsdomstolen kommer till stånd. Man torde därför böra se tiden an och låta det bero på den blifvande utvecklingen, huruvida det kan komma att anses föreligga tillräcklig anledning att genom det allmännas försorg och på dess bekostnad tillhandahålla tvistande parter särskilda skiljedomare eller skiljenämnder. Däremot har utskottet funnit sig böra i hufvudsak biträda hvad motionären i öfrigt hemställt samt utarbeta förslag till bestämmelser i enlighet därmed.

Förlikningsinstitutionens anlitande är för närvarande för arbetsgif-

vare och arbetare fullt frivilligt. Det har dock jämförelsevis sällan inträffat, att part vägrat att efterkomma en af förlikningsman till parterna riktad inbjudning att inför honom sammanträda till förhandling med hvarandra. Att döma efter hittills vunnen erfarenhet torde alltså införande af lagstadgad skyldighet för parterna att hörsamma förlikningsmans kallelse icke innebära någon mera väsentlig ändring i förhållandena. Ej heller synes genom ett sådant stadgande något obilligt anspråk ställas på parterna. Den föreslagna liksom den gällande lagstiftningen i ämnet afser endast arbetstvister, som medfört eller synas hota att medföra arbetsinställelse af större betydelse, och dylika arbetsinställelser kunna förorsaka så omfattande och svåra verkningar äfven för andra än dem, som äro inblandade i den ursprungliga tvisten, att de tvistande icke böra utan vidare undandraga sig att tillmötesgå en af det allmännas representant framställd uppmaning till förhandling. Förlikningsmännen synas hittills hafva förstått att vid förhandlingars inledande iakttaga den varsamhet deras ömtåliga uppdrag kräfver, och det torde icke behöfva befaras, att den föreslagna utvidgningen af deras myndighet skulle medföra någon förändring häri. Det förefaller alltså utskottet lämpligt att på angifna sätt söka bereda förlikningsmännen ökad auktoritet.

Redan det förslag till förordning angående medling i arbetstvister, som 1901 afgafs af en kommitté och som i väsentliga delar legat till grund för 1906 års lag, gick ut från att parterna borde vara skyldiga att iakttaga inställelse. För att förmå dem därtill skulle mot dem kunna utöfvas ett visst tvång genom vädjan till offentligheten i närmare föreskrifven ordning. Någon motsvarighet till de sistnämnda bestämmelserna ingår icke i nu förevarande förslag, utan enligt detsamma — liksom enligt den nyligen antagna danska lagen om utnämning af en förlikningsman i arbetstvister — skall man låta bero vid parts försummelse att efterkomma förlikningsmans kallelse. Det torde icke finnas något tvifvel om, att ett lagbud om förpliktelse för parterna att tillstädeskomma skall i så godt som alla fall blifva åttlydt, utan att särskilda tvångsmedel anlitas.

Äfven den föreslagna förlikningskommissionen har till ändamål att gifva förlikningsförfarandet ökad styrka och auktoritet. Det ligger i sakens natur och har jämväl af erfarenheten bekräftats, att en af lämpligt antal sakkunniga personer sammansatt kommission kan göra sig kraftigare gällande och med större framgång söka åvägabringa medling än en ensam förlikningsman. Med stöd af 12 § i gällande medlingslag har Kungl. Maj:t vid några tillfällen anordnat en förstärkt förlikningsmansinstitution för medling i tvister af särskild vikt. Säkerligen vore det till gagn, om möjligheten att anlita en dylik institution icke vore beroende af mera till-

fälliga omständigheter, utan denna alltid funnes att tillgå för sådana tvister, som äro af den betydelse, att det allmänna bör göra allt hvad göras kan för att få medling till stånd. Såsom motionären framhållit, synes detta i synnerhet gälla frågor om slutande af kollektivafstal. Kommissionen bör därför i första rummet få till uppgift att vara en andra instans för medling i tvister af berörda slag, och det bör åligga förlikningsman, som handlagt sådan tvist utan att den blifvit löst, att hänvisa densamma till kommissionens behandling.

Det torde dock icke vara lämpligt att göra det till en skyldighet för förlikningskommissionen att till handläggning upptaga alla tvister, som den sålunda skulle få till sig öfverlämnade. Ur ett dylikt stadgande kunde uppstå det missförhållandet, att parterna komme att tillmäta förhandlingarna inför förlikningsmannen mindre vikt och först inför kommissionen lade sig vinn om att få slut i saken. Särskildt för part, som hade något intresse af att draga ut förhandlingarna på tiden, skulle det vara frestande att låta frågan fullföljas inför kommissionen. Det kan befaras, att sådant alltför ofta skulle förekomma, och att förlikningskommissionen kanske i regel skulle anlitas äfven för tvister, som bort kunna lösas inför förlikningsmannen. Tvistefrågors handläggning inför kommissionen bör vara ett undantagsförfarande, afsedt endast för särskildt stora och svåra frågor. Utskottet har därför ansett sig böra föreslå, att, då tvist anmälts hos kommissionen, denna skall själf äga att pröfva, huruvida med hänsyn till tvistens omfattning eller faran för dess ytterligare utbredning saken är af den vikt, att den bör handläggas af kommissionen. Då part alltså ej skall hafva någon ovillkorlig rätt att få tvist dragen under kommissionen, torde förlikningsmännens inflytande icke lida något intrång eller det nuvarande förlikningsförfarandet förlora i betydelse.

Motionären har ifrågasatt, att när tvist rörde mer än ett förlikningsmansdistrikt och alltså gällde aftal af större omfattning mellan hufvudorganisationer, den skulle kunna af parterna själfva omedelbart hänskjutas till förlikningskommissionen, om parterna vore ense därom. Att sålunda låta parterna förbigå förlikningsmannen vid handläggning af vissa viktiga tvistefrågor synes emellertid icke vara tillrådligt med hänsyn till dennes auktoritet. Ej heller förefaller det sannolikt, att sakens snabba och lyckliga afveckling därigenom skulle befrämjas.

Däremot synes det utskottet, som om det borde medgifvas förlikningskommissionen att i vissa undantagsfall på eget initiativ taga tvistefrågor under behandling Enligt de i gällande lags 4 § innefattade stadgandena, hvilka enligt utskottets förslag lämnas oförändrade, har förlikningsman i allmänhet icke befogenhet att ingripa, när arbetstvist uppstår

inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings-, förliknings- eller skiljenämnd är upprättad. Misslyckas sådant nämnd att åstadkomma enighet mellan parterna, göres alltså ej från det allmännas sida något försök att medla i tvisten. Synnerligen stora allmänna intressen kunna emellertid stå på spel just i vissa af de fall, som sålunda äro undantagna från det offentliga förlikningsförfarandet. Om nu inrättas en högre förlikningsmyndighet, som kan antagas erhålla en särdeles kompetent och förtroendeingifvande sammansättning, synes det icke vara osannolikt, att ingripande från denna myndighet stundom skulle kunna leda till öfverenskommelse mellan parterna, ehuru någon sådan icke framgått ur den enskilda nämndens arbete. Förlikningskommissionen torde ock komma att erbjuda full trygghet för att inskridande icke skulle ske i andra fall än då detsamma ägde verkligt berättigande. Det synes därför vara att förorda, att förlikningskommissionen skall vara behörig upptaga till behandling — förutom frågor som förlikningsman enligt hvad förut är sagdt anmält hos kommissionen — sådana jämligt ofvannämnda stadganden från förlikningsmans handläggning undantagna tvister, som angå slutande af kollektivafstal.»

*Det nya
förslaget
ständpunkt.*

Jag finner mig kunna i all hufvudsak instämma i hvad utskottet sålunda anfört. Enligt min åsikt bör följaktligen stadgas rätt för förlikningsmyndighet att å de tvistande utfärda kallelse samt skyldighet för dessa att efterkomma dylik kallelse. Äfven torde skäl tala för att inrätta en förlikningskommission med den sammansättning och väsentligen de befogenheter, som utskottet tänkt sig.

Väl torde utskottets uppfattning, att endast jämförelsevis sällan part vägrat att efterkomma en af förlikningsman till parterna riktad inbjudning att inför honom sammanträda till förhandling med hvarandra, icke fullt öfverensstämma med verkliga förhållandet. Under år 1907, då hela antalet af förlikningsmännen handlagda ärenden utgjorde 135, har sålunda part i 12 fall vägrat att hörsamma förlikningsmans inbjudning till förhandling, och under 1908 steg sistnämnda siffra till 24, ehuru antalet af de fall, i hvilka medling af förlikningsman försöktes, då var lägre än under 1907 eller endast 119. Det torde dock kunna sägas, att i det hela parternas uppfattning visat sig gå i den riktningen, att ett afvisande af förlikningsmans medlingsförsök vore mindre lämpligt. Och just med hänsyn till de undantag, som därutinnan förekommit, torde det vara påkalladt att genom ett lagstadgande, som ålägger parterna att hörsamma förlikningsmans kallelse, bereda förlikningsmännen och de af dem ledda förhandlingarna ökad auktoritet, hvilket i sin mån komme att bidraga till arbetsfredens vidmakthållande. Någon påföljd att inträda vid hvarje fall af underlåtenhet att hörsamma kallelse, som nyss

nämnts, har jag liksom utskottet ansett icke erforderlig. Däremot har jag, på sätt jag sedermera kommer att närmare utveckla, funnit lämpligt att vid kallelsen anknyta en viss rättsverkan till inskränkning i den rätt att vidtaga arbetsinställelse, som eljest kan tillkomma den kallade.

Hvad angår förlikningskommissionens befogenhet torde densamma böra i någon mån utsträckas utöfver den gräns, som af särskilda utskottet uppdragits. Kommerskollegium har förordat, att kommissionen skulle äga ingripa, förutom vid mera betydande arbetstvist, som angår slutande af kollektivafstal, jämväl vid annan arbetstvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af *synnerlig* omfattning. Kommerskollegium har anmärkt, att äfven om i regel de mera omfattande konflikterna härleda sig af oenighet parterna emellan om de bestämmelser, som skola inflyta i ett blifvande kollektivafstal, det dock icke är uteslutet, att arbetsfreden inom vidsträckta arbetsområden kan tänkas hotad äfven af andra anledningar. Riktigheten af denna anmärkning torde ej kunna bestridas, men den synes ej böra föranleda en så långt gående utsträckning af kommissionens befogenhet, som nyss angifvits. De fall, då dess inskrifvande påfordras enbart i anledning af tvist, som ej angår slutande af kollektivafstal, blifva säkerligen ganska sällsynta. Det vill då synas mindre lämpligt, att kommissionen skall onödigt upptagas af den formella pröfnings och afvisandet af en mängd af förlikningsmännen underställda tvister af mindre betydelse. Gifves åter åt kommissionen rätt att utan vidare ingripa oberoende af förlikningsmans anmälan, mister man den bestämda gräns emellan dessa båda myndigheters verksamhetsområde, hvars befintlighet torde innebära en beaktansvärd fördel. Enklast och fullt tillfyllestgörande för de nu ifrågavarande undantagsfallen synes vara, att Eders Kungl. Maj:t äger uppdraga dylik tvists handläggning åt kommissionen, hvilket då naturligen alltid komme att ske först efter dess anmälan eller efter samråd med densamma.

För ett annat fall däremot torde en utvidgning af kommissionens allmänna kompetens böra göras. Erfarenheten visar nämligen, att understundom flera tvistefrågor af olika slag, uppkomna på olika områden och måhända hvar för sig ej af allt för stor räckvidd, kunna, efter att genom förhandling inför centralorganisationer å ömse sidor sammanförts till en så att säga formell enhet, tillhopa bilda en tvist af svårartad natur, som näppe-ligen låter sig lösas annat än i ett sammanhang. Det torde därför vara nödvändigt att, äfven där ej alla sålunda sammanförda tvistepunkter angå slutande af kollektivafstal, förlikningskommissionen erhåller rätt att upptaga dem samtliga till behandling. Stadganden i nu angifven riktning torde följaktligen böra i lagen inflyta.

Af hvad jag redan yttrat framgår, att jag icke har för afsikt att föreslå bestämmelser i syfte att genom statens försorg skulle utses särskilda personer med uppgift att på anmodan tjänstgöra som skiljedomare eller ordförande i skiljenämnder för afgörande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare. På sätt särskilda utskottet framhållit, torde man böra nöja sig med anordnandet af den tilltänkta arbetsdomstolen och afvakta resultatet af dess verksamhet, innan ytterligare offentliga institutioner tillskapas för handläggning af nyssnämnda slag af tvister. Och hvad beträffar det af kommerskollegium framställda förslaget om upphäfvande af nu gällande förbud för förlikningsman att fungera som skiljedomare, kan jag ej därtill ansluta mig. Kommerskollegium anser väl, att nämnda förbud olöfvelaktigt varit öfvervägande gagneligt under de första åren af förlikningsmansinstitutionens tillvaro, men finner, att det numera, sedan denna institution hunnit förvärfva sig ett stadgadt anseende och ej ringa auktoritet, knappast längre är behöfligt utan verkar till hinder för mottagande af ett skiljedomareuppdrag, som mången gång kunnat förefalla såväl förlikningsmannen som vederbörande parter helt naturligt. Kommerskollegium påpekar vidare, att det yttrande af sakkunniga, tillkallade för granskning af förslaget till medlingslag, som gifvit anledning till förbudet, endast gick ut därpå, att förlikningsman *i allmänhet* ej borde åtaga sig uppdrag såsom skiljedomare. Det synes mig dock, därest man medger riktigheten af sistberörda åsikt, vara mindre lämpligt att låta det bero på förlikningsmannens fria val, om han vill åtaga sig sådant uppdrag. Äfven om detta val träffades med den största försiktighet och urskiljning, stode man dock alltid inför den af omförmälda sakkunniga framhållna faran, att förlikningsmannens åtgöranden såsom skiljedomare skulle kunna sätta på spel hans anseende för opartiskhet och det förtroende, som han nödvändigtvis måste åtnjuta för att kunna till gagn utöfva sin egentliga verksamhet. Och olägenheten häraf torde ej vara mindre nu än tillförne. Tilliten till institutionen beror uppenbarligen på det förtroende, som åtnjutes af dess särskilda medlemmar. Minskas detta, lär institutionens redan vunna auktoritet blifva svårt hotad. Och att vidtaga en åtgärd, som ens med någon grad af sannolikhet kan medföra ett dylikt resultat, torde böra undvikas.

Inskränkning i rätten att vidtaga arbetsinställelse.

Såsom redan antydts tror jag omständigheterna nu medgifva att ej stanna vid hvad utskottet föreslagit till medlingsförfarandets stärkande utan taga ännu ett betydelsefullt steg i sådant syfte. Äfven med det förut omförmälda stadgandet om skyldighet för de tvistande att hörsamma förlikningsmans kallelse till förhandling förblifver det dock dem obetaget att i samma utsträckning som hittills vidtaga eller utvidga arbetsinställelse. De kunna göra detta icke blott innan tvisten blifvit bekant för förlikningsman-

nen och denne således fått anledning att ingripa. I vissa fall kan åtgärden tillgripas omedelbart utan någon förutgående tillsägelse, hvarigenom förlikningsmannen sättes ur stånd att på förhand få kännedom om det hotande fredsbrottet. Men för de tvistande finnes icke ens något i lag stadgadt hinder att under pågående förlikningsförfarande låta arbetsinställelse inträda eller utvidgas. Det ligger i öppen dag, att nämnda förhållande innebär en svaghet hos det nu tillämpade systemet. I många fall skulle arbetsinställelse kunnat undvikas, därest förlikningsmannen fått tillfälle att i tid inskrida. Därest åter de tvistande öfvergå till öppen konflikt, sedan förlikningsförfarandet tagit sin början, eller utvidga redan dessförrinnan vidtagen arbetsinställelse, torde förlikningsmannens arbete i de flesta fall komma att försvåras. Frånsedt den ömsesidiga bitterhet, som alltid uppstår vid en arbetsinställelse och som växer ju längre striden pågår, skapar en arbetsinställelse merendels nya tvistefrågor, som ofta nog kunna vara svårare att bilägga än den ursprungliga tvisten, hvilken ej sällan under stridens fortgång skjutes i bakgrunden. Därest medlingsinstitutet skall lyckas i någon högre grad vidmakthålla arbetsfreden, bör det därför förenas med ett mer eller mindre vidsträckt förbud mot vidtagande af arbetsinställelse innan medling blifvit försökt.

Onekligen kommer genom ett stadgande i dylik riktning att å parterna läggas ett tvång, som i ganska betydlig mån inskränker deras handlingsfrihet. Någon afgörande betydelse torde dock icke kunna tillerkännas nämnda synpunkt. Samhällets intresse af arbetsfredens upprätthållande har ju alltmåra skjutits i förgrunden, och så snart man öfverhufvud erkänner medlingsinstitutionen såsom ett verksamt medel att upprätthålla arbetsfreden, kan det ej få bero på de enskilda tvistande, i hvilken utsträckning berörda medel skall få göra sig gällande. Så vidt jag kunnat finna, har äfven inom arbetsgifvarnas och arbetarnas egna kretsar den åskådning börjat vinna allt större anslutning, att arbetsinställelse ej får vidtagas, innan fredliga medel att utjämna tvisten blifvit försökta. Ett mycket stort antal kollektivafstal, omfattande öfver 60 % af samtliga af kollektivafstal berörda arbetare, innehåller sålunda bestämmelser, afsedda att förebygga ett omedelbart utbrott af arbetsinställelse utan föregående förhandlingar parterna emellan eller att genom skiljedom helt förhindra hvarje afbrott i arbetet. Att uppfattningen åtminstone på vissa håll är den, att parterna, sedan statens förlikningsman inskridit, äro skyldiga afhålla sig från strejk eller lockout samt låta arbetet fortgå intill dess förhandlingarna inför förlikningsmannen afslutats, framgår otvetydigt af åtskilliga yttranden i det af de svenska arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd afgifna utlåtande öfver de vid innevarande års riksdag framlagda förslagen i ämnet. I nämnda uppfattning har man säkerli-

gen att finna en af orsakerna till att förlikningsförfarandet redan i sin nuvarande gestaltning kunnat leda till så tillfredsställande resultat. Å andra sidan gifver densamma äfven vid handen, att ett uttryckligt lagbud, hvarigenom arbetsgifvares och arbetares frihet att vidtaga arbetsinställelse inskränkes till förmån för den offentliga medlingens ostörda fortgång, ej skulle innebära någon väsentlig förändring i nu rådande förhållanden utan blott lagfästa en redan erkänd princip.

Alltid måste dock iakttagas, att nämnda inskränkning ej göres strängare än med hänsyn till ändamålet är nödvändigt, och jag skall därför närmare granska de olika system, som synas kunna ifrågakomma. En synnerligen intressant förebild erbjuder den lagstiftning rörande detta ämne, som för närvarande är gällande i Kanada. Sedan den s. k. Conciliation Act af år 1900 infört ett förliknings- och skiljedomsförfarande, hvars anlitande var för arbetsgifvare och arbetare helt och hållet frivilligt, togs genom Railway labour disputes act af år 1903 ett nytt steg på den offentliga medlingens väg. Denna lag, hvilken dock endast afsåg tvister vid järnvägar, inskränkte ej användningen af medling och skiljedom till de fall, i hvilka dylikt förfarande påkallades af de tvistande parterna, utan tillade arbetsministern befogenhet att på begäran af vare sig de tvistande eller af tvisten berörda myndigheter eller ock af eget initiativ anställa undersökning och tillsätta en förlikningsnämnd vid arbetskonflikter berörande järnvägar. Om förlikningen strandade, ägde ministern att hänskjuta tvisten till en af honom tillsatt skiljenämnd, hvars utslag dock icke var bindande för parterna. De båda nu omnämnda lagarna sammanfördes år 1906 i en lag under namn af Conciliation and labour act, hvilken i sin ordning följande år ersattes af den s. k. Industrial disputes investigation act. Denna afser att förhindra eller bilägga alla sådana konflikter, som kunna sägas beröra det allmännas intresse, särskildt arbetstvister vid grufvor, kommunikationsverk, företag för belysning och vattenledning samt kraftanläggningar. För detta ändamål föreskrifver den, att hvarje konflikt inom nämnda verksamhetsgrenar skall underställas en förliknings- och undersökningsnämnd, innan arbetsinställelse får vidtagas. Denna nämnd, angående hvars sammansättning lagen meddelar närmare bestämmelse, skall framför allt verkställa en noggrann utredning af tvistens orsaker, men i öfrigt vidtaga alla åtgärder, som den finner lämpliga för ernående af en fredlig uppgörelse. Det stadgande, som i detta sammanhang emellertid är af största intresse, är att lagen förklarar hvarje lockout eller strejk olaglig, som vidtages, innan tvisten blifvit slutbehandlad af nämnden. Påföljden är böter, för arbetsgifvare 100—1,000 dollars, för arbetare 10—50 dollars under hvarje dag arbetsinställelsen varar. Något stadgande om obligatorisk skiljedom har däremot ej upptagits i 1907 års lag, och den afser ej

heller att till hvarje pris uppehålla arbetsfreden, utan den vill blott hindra utbrottet af arbetsinställelse, intill dess uppkommen tvist blifvit vederbörli- gen utredd. Man har hoppats att genom det uppskof, som därigenom vin- nes, och genom de förhandlingar, som under tiden äga rum inför nämnden mellan de tvistande, arbetsinställelsens utbrott i de flesta fall skall undvikas. Så synes verkligen också hafva blifvit förhållandet. Intill den 31 mars 1909 hade det i lagen stadgade förlikningsförfarandet kommit till använd- ning i 49 fall. I 47 af dessa ledde förhandlingarna inför nämnden till freds- slut mellan parterna, och äfven i de 2 fall, i hvilka strejk utbröt, återupptogs arbetet sedermera på de villkor, nämnden föreslagit.

Med begagnande af det uppslag den kanadensiska lagstiftningen sålun- da gifvit hafva förlikningsmännen i sitt ofvan omförmälda utlåtande för- ordat ett allmänt förbud mot vidtagande i arbetstvist af strejk, lockout, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd, innan försök till med- ling i tvisten ägt rum genom statens förlikningsman och, där tvisten rörер upprättande af kollektivafstal, jämväl genom förlikningskommissionen, såvi- da ej denna förklarat sig sakna skäl att upptaga tvisten till handläggning. Då arbetstvist uppkommit, skulle det åligga de tvistande att därom under- rätta vederbörande förlikningsman. Förslaget innebär i korthet sagdt infö- rande af obligatorisk medling i vår lagstiftning. En annan ståndpunkt in- tages af kommerskollegium i dess utlåtande. Däri föreslås nämligen, såvidt nu är i fråga, dels att förlikningskommissionen skall kunna ingripa, då ar- betstvist befinnes vara af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af synnerlig omfattning, dels ock att, därest för- likningsmannen eller förlikningskommissionen kallat till förhandling, vidta- gande af arbetsinställelse eller utvidgande af redan utbruten sådan skall va- ra förbjudet, intill dess ifrågavarande förhandlingar ägt rum och blifvit afslutade, eller förlikningskommissionen eventuellt förklarat sig sakna skäl upp-aga tvisten till behandling. För att bereda förlikningsmannen tillfälle att ingripa skulle skriftlig anmälan hos honom göras, så snart tvist, som kunde väntas leda till arbetsinställelse, föreläge, och i så god tid, att erforder- liga åtgärder för medling kunde iakttagas. Detta system afser således ej att söka förhindra utbrottet af hvarje arbetsinställelse utan endast af så- dana, hvilka förlikningsmannen eller förlikningskommissionen funnit vara af den större betydighet, att ett ingripande från deras sida bör äga rum.

Af de olika hufvudprinciper, som kommit till uttryck i de af mig om- nämnda förslagen, anser jag den, som ligger till grund för kommerskol- legii förslag, vara att föredraga. För densamma talar först och främst den tungt vägande omständigheten, att den skulle utgöra en fullt organisk utveckling af den princip, på hvilken den nu gällande lagen om medling är

uppbyggd. I dess 3 § stadgas skyldighet för förlikningsman att ingripa allenast i de fall, då inom distriktet uppkommit arbetstvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af större betydighet. Med denna grundsats stämmer bäst att inskränka förbudet mot vidtagande af arbetsinställelse, innan försök till medling ägt rum, till de fall, i hvilka förlikningsmannen af eget initiativ kallar de tvistande parterna till förhandling. Att ett sålunda begränsadt förbud redan nu uppbäres af den allmänna åskådningen bland arbetsgifvare och arbetare har jag redan förut haft tillfälle att framhålla. Ett totalt förbud mot vidtagande af arbetsinställelse, innan medling försökts, skulle däremot innebära en genomgripande rubbning af de principer, som hittills vunnit erkännande af lagstiftningen, och den på grundval af denna utbildade rättsuppfattningen. För en lagändring i dylik riktning bör därför kunna åberopas ett synnerligen tvingande behof. Något sådant synes dock icke förefinnas. Af tillgängliga statistiska uppgifter framgår, att af de arbetsinställelser, som hittills förekommit i vårt land, ett mycket stort antal utgjort småkonflikter. Under åren 1903—1907 omfattade sålunda nära hälften eller 49 % af de då påbörjade arbetsinställelserna högst 25 arbetare. Den tid, under hvilken dessa arbetsinställelser pågått, torde äfven i regel hafva varit mycket kort. Under samma femårsperiod hafva nämligen 44 % af alla arbetsinställelser afslutats inom kortare tid än en vecka, och då de tillhoppa omfattat endast 25 % af alla af arbetsinställelser berörda arbetare, synas inom denna grupp företrädesvis falla just arbetsinställelser af nyssnämnda ringa omfattning. Visserligen kunna äfven dylika mera obetydliga arbetsinställelser i sin mån bidraga att skärpa motsatsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare. Äfven kan en i upprinnelsen föga omfattande arbetsinställelse efter hand antaga från början oanade dimensioner, därvid svårigheterna att åstadkomma förlikning mellan parterna kunna blifva betydligt större än om förlikningsmannens ingripande ägt rum på ett tidigare stadium. I stort sedt förefinnes dock icke vid dylika småkonflikter ur vare sig arbetsfredens eller den allmänna samhällsekonomiens synpunkt något verkligt behof af offentlig medling. Ihågkommas bör äfven att, därest dylik arbetsinställelse skulle antaga en ur någon synpunkt elakartad karaktär, någondera parten helt visst kommer att begagna den honom redan enligt nu gällande lagstiftning tillkommande rätt att själf påkalla förlikningsmannens medling. Därest denna åter göres obligatorisk, skulle, på sätt kommerskollegium i sitt utlåtande framhållit, förlikningsmännens tid och arbete komma att oskäligt tagas i anspråk för handläggningen af en mängd obetydliga tvister, hvilket i sin ordning skulle hafva till följd, dels att förlikningsmännens antal måste ökas, utan att något verkligt större behof där-

af föreläge, dels ock att de därigenom blefve förhindrade att ägna erforderlig tid, uppmärksamhet och omtanke åt de för arbetsfreden afgjort menliga arbetsinställelsernas förebyggande och biläggande. För arbetsgifvare och arbetare skulle åter en skyldighet att vid hvarje arbetstvist, som hotar att medföra arbetsinställelse, göra anmälan hos förlikningsmannen och sammanträda till förhandling inför honom innebära ett betydande tvång, som skulle kännas mera tryckande, ju mindre det vore påkalladt af något verkligt samhällsintresse. Det kan ej vara välbetänkt att uteslutande i ändamål att till hvarje pris förebygga arbetsinställelser föreskrifva samma förfarande för det mindre jordbruket eller det lilla handtverket som för storindustrien. I detta sammanhang förtjänar äfven en annan omständighet att påpekas. De företeelser på arbetsfältet, om hvilka här är fråga, äro ännu så föga utredda, att det i vissa fall kan möta svårigheter till och med att afgöra, huruvida en arbetsinställelse (lockout eller strejk) föreligger eller endast en fullt legitim massuppsägning af arbetsaftal. Part, som vill undgå att göra sig skyldig till lagöfverträdelse eller i allt fall att ställas till ansvar för sådan, torde därför komma att i alla tveksamma fall påkalla förlikningsmannens inskridande. Därmed skulle dock, praktiskt sedt, vara infördt ett tvångssystem, som säkerligen inom kort skulle utdöma sig själf.

Jag har emellertid haft under öfvervägande jämväl en tredje princip, som kan anses intaga en mellanställning mellan den af förlikningsmännen och den af kommerskollegium förordade. Det ligger ju ganska nära till hands att tänka sig en sådan lösning, att å ena sidan, såsom kommerskollegium föreslagit, förlikningsmannens skyldighet att ingripa fortfarande begränsades till tvister, som hotade att medföra arbetsinställelser af större betydelse, men å andra sidan arbetsinställelse icke blefve förbjuden först i och med att förlikningsmannen utfärdat kallelse å de tvistande, utan sådant förbud gällde utan vidare, ända till dess antingen förhandlingar blifvit slutförda eller ock förlikningsmannen förklarar, att han ej funne anledning taga befattning med tvisten eller att af någon anledning förhandlingar ej kunde komma till stånd. Härigenom skulle förebyggas den enligt kommerskollegii förslag förefintliga möjligheten, att strid utbryter, innan förlikningsmannen hunnit utfärda kallelse å de tvistande, och förlikningsmannens ingripande alltså kommer för sent. Därest denna princip lades till grund för stadgandet i ämnet, skulle obestriddligen åtskilliga af de olägenheter, som enligt hvad jag förut anfört äro förknippade med den af förlikningsmännen förordade principen, bortfalla, samtidigt som man tillgodogjorde sig den större garanti för arbetsfredens vidmakthållande, som sistnämnda princip erbjuder. Äfven mot ett stadgande af det innehåll, jag nu senast antyd, kan emellertid riktas den anmärkning, att detsamma

gör för stor inskränkning i parternas handlingsfrihet.

Såsom jag förut nämnt, hafva såväl förlikningsmännen som kommerskollegium föreslagit, att anmälan om uppkommen arbetstvist skall göras hos vederbörande förlikningsman. Ett liknande anmälningstvång skulle, jämväl om uttryckligt stadgande därom icke meddelades, följa af det nu omförmälda tredje systemet. För part, som ville vidtaga arbetsinställelse, blefve det af nöden att antingen få förhandlingar i tvisten slutförda eller ock af förlikningsmannen erhålla en förklaring, som medförde rätt att utan föregående förhandlingar upptaga strid, och sådan part skulle därför vara nödsakad att vända sig till förlikningsmannen med en anmälan om tvisten. Enligt samtliga dessa system skulle sålunda föreligga en anmälningsskyldighet, som afsåge äfven de mest obetydliga fall och finge så mycket större omfattning genom den förut berörda svårigheten att uppdraga en säker och klar gräns mellan å ena sidan arbetsinställelse samt å andra sidan ett större eller mindre antal arbetsförhållandens samtidiga upplösning utan arbetsinställelse. Hvad jag nyss anmärkt mot obligatorisk medling är emellertid, om än i mindre grad, tillämpligt äfven å en dylik vidsträckt anmälningsskyldighet, och jag anser mig därför icke kunna förorda meddelande af bestämmelser, som innebära eller medföra ett tvång af nu angifvet slag.

Då alltså den af mig antydda tredje principen i förevarande ämne, trots de med densamma förenade fördelar, icke synes lämpligen kunna genomföras, torde den bästa utvägen vara att ansluta sig till kommerskollegii förslag med den af hvad jag senast anført betingade förändring, att skyldighet till anmälan om uppkommen tvist ej ålägges de tvistande. Obestriddigen förökas genom denna förändring i icke oväsentlig mån den jämväl förut med nämnda system förenade risken, att förlikningsmannens ingripande skall komma för sent, men man synes det oaktadt kunna hysa förhoppning, att denna risk icke skall visa sig äga alltför stor praktisk betydelse. Den hittills vunna erfarenheten lär gifva vid handen, att förlikningsmännen, äfven utan anmälan från parterna, i det vida öfvervägande antalet fall erhållit kännedom om uppkomna arbetstvister af större betydelse i så god tid, att de haft tillfälle inskrida, innan arbetsinställelse vidtagits, och det förefaller sannolikt att så alltmånga skall blifva förhållandet redan på grund af den växande benägenheten att anlita förlikningsmännen och det tilltagande intresse, hvarmed allmänheten och tidningspressen följa stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare.

Af stor betydelse i detta afseende är äfven en annan bestämmelse, som innefattas i föreliggande förslag. Förlikningsmännen och kommerskollegium hafva förordat, att den, som vill vidtaga arbetsinställelse, skall vara skyldig gifva motparten denna afsikt tillkänna viss tid, innan åtgärden vid-

tages. Att på detta sätt en skälig beredelse tid lämnas motparten synes mig vara en synnerligen välgrundad fordran, som för öfrigt utan stadgande i lag torde redan förut hafva i ganska stor utsträckning iakttagits. Jag har därför låtit i förslaget införa bestämmelse, att tillsägelse skall göras minst sju dagar förut, dock att, såsom jag sedan skall närmare utveckla, denna bestämmelse icke är afsedd att gälla öfver hela linjen utan endast under förutsättning, att uppsägningstid för arbetsaftalet icke är aftalad eller den aftalade uppsägningstiden är kortare än sju dagar.

Arbetsinställelse skall sålunda enligt förslaget icke under några förhållanden kunna komma alldeles plötsligt och oväntadt, utan en viss tid skall hafva förflutit efter en tillsägelse, genom hvilken kännedom om den tillämnade åtgärden ej blott beredes motparten utan kan förmodas blifva spridd äfven i vidare kretsar. Härigenom ökas sannolikheten för att förlikningsmannen skall i tid få veta hvad som är å bane. Jämväl förefaller det antagligt, att den part, som hotas af arbetsinställelsen, i allmänhet skall finna med sin fördel förenligt att direkt fästa förlikningsmannens uppmärksamhet därefter. Vid den kortaste tillsägelse tidens bestämmande till sju dagar har tagits hänsyn till, att under densamma förlikningsmannen i vanliga fall skall hinna att få underrättelse om tvisten och kalla de tvistande till förhandling.

I enlighet med hvad förut anförts har jag låtit utarbета stadganden, som hvilat på den grundsats att, därest i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare förlikningsman utfärdat kallelse till förhandling, arbetsgifvaren eller arbetarna, efter erhållen kännedom därom, ej må på grund af tvisten vidtaga eller utvidga arbetsinställelse, innan det visat sig, att utsikt till en fredlig lösning af tvisten ej förefinnes. Så är förhållandet, om förhandlingarna blifvit i vanlig ordning slutförda, utan att enighet mellan parterna kunnat åstadkommas, eller ock motparten till den, som vill anlita maktmedel, genom tredska att åtlyda förlikningsmannens kallelse omöjliggjort förhandlingars påbörjande eller fullföljande, samt förlikningsmannen till följd häraf förklarar, att försöket till medling måste uppgifvas. I dessa fall bör det därför ej längre möta hinder att tillgripa arbetsinställelse. Tydligt är att den, som vill företaga dylik åtgärd, icke kan förvärfva rätt därtill genom att själf uteblifva från förhandlingar, till hvilka han blifvit kallad. Vidtager eller utvidgar en sådan tredskande part arbetsinställelse, är denna alltid mot lag stridande.

Den mest vägande betänklighet, som kan göras gällande mot förenämnda förslag, torde vara den, att förhandlingarna kunna oskäligt dragas ut på tiden och därigenom part, till betydande olägenhet för honom, hindras att å tid, som varit åsyftad och för honom läglig, vidtaga en åtgärd, hvilken han anser för sina intressen vara nödvändig. Särskildt kan det befaras, att mot-

parten skall söka på sådant sätt begagna förhandlingarna till sin fördel. Oförnekligt är att, om dylika olägenheter skola med säkerhet undvikas, mycken duglighet, raskhet och omtanke erfordras från förlikningsmännens sida. Ett drygt ansvar kommer att hvila på dessa tjänstemän, och det blir ännu mera än hittills en viktig uppgift för dem att tillse, att ej någondera parten uppehålls längre, än verklig utsikt finnes att nå det med förhandlingarna åsyftade målet och det allmännas intresse alltså kräver deras fortsättande. Jag tror dock icke, att man har anledning misströsta om, att förlikningsmännen skola motsvara de anspråk, som sålunda ställas på dem. Förslaget innebär ju för öfrigt i sak icke någon fullständig nyhet, utan pläga, såsom jag förut påpekat, tvistande parter redan nu iakttaga den regel, att under pågående förhandlingar nya stridsåtgärder icke skola förekomma. Då emellertid en väsentlig ändring af förhållandena ligger däri, att afhållsamhet från dylika åtgärder göres till en rättslig förpliktelse för parterna, synes det mig vara lämpligt att, till skydd mot oskäligen tidsutdräkt, bestämma en viss tid, efter hvilken fortsatta förhandlingar ej skola utgöra hinder för parterna att vidtaga eller utvidga arbetsinställelse.

Enligt förslaget har berörda tidsgräns dragits så, att parterna ej längre skola vara bundna, då sextio dagar förflutit antingen från kallelsens utfärdande eller, om kallelse till förhandling i tvist om slutande af nytt kollektivaftal i stället för äldre sådant utfärdats under sistnämnda aftals giltighetstid, från detsammans utlöpande. Att i det senare fallet tiden skall räknas från kollektivaftalets utlöpande och icke från kallelsen beror särskildt därpå, att den gynnsammaste tidpunkten för att ernå det åsyftade resultatet af medlingen ofta torde infalla efter aftalstidens slut, då parterna starkast känna nödvändigheten att genom öfverenskommelse hindra en eljest förestående strid. Man bör därför icke utsätta sig för möjligheten att, på grund af tidig kallelse till förhandling, vid nämnda tidpunkt de sextio dagarna skulle redan hafva utlupit eller endast en otillräcklig del af dem skulle återstå.

Från såväl förlikningsmännens som kommerskollegii sida har förordats, att i de fall, då förlikningskommissionen vore behörig att upptaga en tvist till handläggning, parterna skulle vara förhindrade att vidtaga eller utvidga arbetsinställelse, innan jämväl förhandlingarna inför kommissionen slutförts eller kommissionen förklarat sig icke vilja upptaga tvisten. Ehuru jag icke vill bestrida, att ett sådant stadgande vore från teoretisk synpunkt följdriktigt och i vissa fall kunde vara till gagn, har jag ansett, att man icke bör gå så långt i begränsning af parternas handlingsfrihet. Jag har härvid låtit leda mig af delvis samma skäl, som ligga till grund för förslaget, att förhandlingarna inför förlikningsmannen endast intill viss tid skola hafva den rättsverkan, att strid är förbjuden. Det

allmännas anspråk på, att förhandling skall äga rum, innan strid får utbryta, bör icke sträckas därhän, att en för någondera parten verkligt menlig tidsutdräkt kan befaras uppstå genom sakens natur eller motpartens åtgöranden. Förslaget ståndpunkt är ju också den, att det allmännas ingripande i parternas mellanhafvande i regel skall vara inskränkt till förhandlingarna inför förlikningsmannen. Förlikningskommissionen skall hafva befattning endast med särskildt svåra och omfattande tvister; dess upptagande af en tvist skall utgöra ett verkligt undantagsfall. Tvång att iakttaga fred torde emellertid icke skäligen kunna åläggas parterna längre än under det normala förfarandet, under de förhandlingar, genom hvilka samhällets fredsstiftande uppgift oftast anses vara fullgjord. Skulle häraf följa, att förlikningskommissionen i allmänhet endast finge behandla tvister, i hvilka arbetsinställelse redan är förhanden, vore detta utan tvifvel att beklaga. Måhända skulle det dock under alla förhållanden blifva kommissionens förnämsta åliggande att efter någon tids strid söka afveckla särskildt stora och svårlösta konflikter. I de undantagsfall, då förhandlingar inför förlikningskommissionen skulle kunna ifrågasättas, komma för öfrigt så stora intressen att å ömse sidor stå på spel, att hänsynen därtill torde kunna antagas utgöra en ganska kraftig garanti mot förhastadt vidtagande af arbetsinställelse. Det synes därför icke vara osannolikt, att parterna ofta nog själfmant skulle gifva förlikningskommissionen rådrum att ingripa, innan strid inleddes.

De nu omförmälda föreskrifterna hafva erhållit sin plats i en ny afdelning af medlingslagen. Där hafva inrymts äfven en del andra stadganden rörande förhållandena vid arbetstvister. Då dessa stadganden, för hvilka jag längre fram skall redogöra, icke röra medlingsförfarandet, torde lagens titel ej kunna bibehållas oförändrad. Lagen torde böra benämnas lag om vissa arbetstvister.

I detta sammanhang torde jag få upptaga till behandling en annan fråga rörande tillåtligheten af arbetsinställelse. I de genom propositionen framlagda förslagen till lag om kollektivafstal och till lag om vissa arbetsafstal fanns intagen bestämmelse därom, att arbetsinställelse ej finge vidtagas så, att därigenom arbetsafstal, ingånget för bestämd tid, blefve rubbadt, och att, där för arbetsafstal gällde viss uppsägningstid, denna tid skulle vid arbetsinställelse iakttagas. Stadganden af enahanda innehåll föreslogos ock af riksdagens särskilda utskott. Nu har af förlikningsmännen och kommerskollegium liksom ock förut inom riksdagen framhållits såsom lämpligare, att för parterna stadgades skyldighet att, innan arbetsinställelse sattes i verket, gifva meddelande om afsikten därtill viss tid förut, lika lång för alla fall och oberoende af de tilläfventyrs olika uppsägningstiderna för de arbetsafstal, som skulle

*Arbetsinställes in-
verkan på
arbetsaf-
talet.*

beröras af arbetsinställelsen. Principen, att den, som vore bunden af arbetsaftal för bestämd tid, ej under denna tid finge vidtaga eller deltaga i arbetsinställelse, skulle däremot enligt förlikningsmännens och kommerskollegii åsikt lämnas orubbad.

Såsom skäl för den föreslagna förändringen anföres bland annat, att därigenom skulle tydligare framhållas lagstiftarens anslutning till den gängse uppfattningen, att deltagande i arbetsinställelse i och för sig innebär icke ett häfvande af arbetsaftalet utan endast ett tillfälligt suspenderande af dess rättsverkningar. Sådant torde dock bättre utmärkas genom ett uttryckligt stadgande härom, hvilket jag ock är sinnad att föreslå. Berörda uppfattning synes nämligen i långt högre grad, än jag tidigare haft anledning antaga, vunnit allmän utbredning och stadga.

Däremot kan jag ingalunda dela åsikten, att arbetsinställelse skulle få äga rum utan hänsyn till den uppsägningstid, som kan gälla beträffande de enskilda arbetsaftalen, eller under fortvaron af arbetsaftal, ingånget för bestämd tid. I båda de nu nämnda fallen har afsikten med aftalets slutande på sätt som skett varit att tillförsäkra parterna det ostörda tillgodonjutandet af de på aftalet grundade rättigheterna under den sålunda på det ena eller andra sättet angifna tidrymden. Intresset af stabilitet i arbetsförhållandet framträder måhända ännu tydligare vid aftal för bestämd tid, hvilket förhållande synes hafva påverkat nyss omförmälda myndigheter, då de beträffande sådant aftal uttalat sig för otillåtligheten af arbetsinställelse under aftalstiden. Men någon principiell skillnad i förevarande afseende mellan de två angifna slagen af arbetsaftal torde icke föreligga. Ingen lär vilja bestrida, att brott mot aftalet äger rum, då en enskild arbetare upphör med arbetet, innan arbetsaftal för bestämd tid gått till ända eller stadgad uppsägningstid förflutit, eller då arbetsgifvaren under samma förhållanden underlåter att betala arbetaren den lön, som tillkommer honom. Hvarför skulle då saken bedömas annorlunda, därför att ett dylikt förfaringssätt vidtages af eller mot flera samtidigt och i syfte att tvinga motparten till en eller annan eftergift? Just under sådana förhållanden blifva med all sannolikhet de olägenheter, som man velat undvika genom öfverenskommelse om viss uppsägningstid eller bestämd aftalstid, ännu mera kännbara. Ej heller kan grund för ett annat bedömande hämtas från den omständigheten, att i lag fastslås den nyss omförmälda uppfattningen af arbetsinställelse såsom i och för sig allenast innebärande ett suspenderande för någon tid af arbetsaftalet. Arbetsinställelsen medför ju dock ett annullerande, låt vara endast tillfälligt, af just de förpliktelser, som utgöra det väsentliga i aftalet, skyldigheten för arbetaren att förrätta arbetet och för arbetsgifvaren att gälda lönen för arbetet.

Något sken af berättigande skulle måhända kunna tillkomma åsikten om behörigheten af att låta arbetsinställelse inträda utan hänsyn till stadgad uppsägningstid för arbetsaftalet i det fall att arbetsinställelsen skulle tjäna till stödjande af ett intresse, som i betydelse stode ojämförligt öfver intresset af arbetsaftalets vidmakthållande. Åsiktens försvarare låta ock säkerligen i allt för hög grad leda sig af den känslan, att det kollektiva intresse, som söker sitt förverkligande genom arbetsinställelsen såsom medel, har vida större vikt än de enskilda parternas anspråk på arbetsaftalets fullgörande. Men här är icke i sista hand fråga om ett vägande af privata intressen mot hvarandra, utan om upprätthållande af en utaf rättsordningens grundvalar, ett ingånget aftals helgd. För öfrigt, hvilken garanti gifves för att arbetsinställelsen har ett ändamål, som gifver den någon högre grad af berättigande? Så är långt ifrån alltid händelsen. De mest orimliga och obefogade anspråk och uppfattningar kunna understödjas genom arbetsinställelse. Ett godtagande i lagstiftningen af en princip, motsatt den af mig förfäktade — hvilken senare af lagrådets ledamöter vid deras granskning af de förra lagförslagen betecknats såsom själfklar —, skulle enligt min mening medföra synnerligen olyckliga konsekvenser. Därigenom vore godtycke satt öfver aftal.

De bestämmelser, hvilka gåfvo uttryck åt satsen om arbetsaftalets helgd, voro såsom nämnts tidigare upptagna i såväl förslaget till lag om kollektivaf-tal som förslaget till lag om vissa arbetsaftal. Vid den nu gjorda omarbetningen hafva dessa bestämmelser för att erhålla en mera vidsträckt räckvidd öfverflyttats till den förut omförmälda nya afdelningen i den förutvarande medlingslagen.

Inom området för den ifrågasatta lagstiftningen om kollektivaf-tal mellan arbetsgifvare och arbetare hafva de starkaste meningsbrytningarna visat sig beträffande frågan om kollektivaf-talets verkan till förhindrande af arbetsinställelser och andra stridsåtgärder under aftalstiden. Uppenbarligen förnekas af ingen, att det högsta målet för all lagstiftning om förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare bör vara att söka så vidt möjligt förebygga tvister dem emellan och sörja för att, då dylika tvister ändock förekomma, de i görligaste mån må lösas utan användande af kampmedel. Frågan gäller blott, huru långt man härvid kan med lagstiftningens hjälp komma, hvilka åtgärder äro möjliga att genomföra och verkligen, ej blott skenbart, till gagn för samhället i dess helhet. Klart är, att man vid bedömandet häraf måste räkna med förhållandena sådana de vid den gifna tidpunkten gestalta sig och icke låta förleda sig att, därför att man ej genast kan vinna allt, släppa äfven det mindre, som kan ernås.

I nu förevarande afseende är alltså spörsmålet det, hvilken verkan såsom fredsdokument man för närvarande skäligen kan genom lagstiftningen

*Kollektiv-
aftals ver-
kan till för-
hindrande
af arbetsin-
ställelse.*

tillägga kollektivafftet. Jag vill redan nu särskildt betona, att därmed kollektivafftets fredsstiftande förmåga ingalunda är uttömd. För parterna återstår ju alltid möjligheten att, då omständigheterna så medgifva eller påfordra, i afftet gå längre än hvad lagstiftaren ansett sig kunna såsom generell regel stadga.

Det i årets proposition innefattade förslaget innebär för olika fall antingen fullständigt upphäfvande af eller inskränkning i rätten för arbetsgifvare eller arbetare, bundna af kollektivafftal, att under afftets giltighetstid begagna sig af arbetsinställensens vapen och andra jämförliga stridsmedel. Förbud skulle gälla för dylik åtgärds vidtagande för vinnande af ändring i kollektivafftet eller i anledning af rättstvist rörande afftet d. v. s. tvist om dess tillämpning eller tolkning. Om rättmätigheten af ett sådant stadgande hafva olika meningar ej yppats, ehuru väl nödvändigheten däraf ifrågasatts. Vidare upptog förslaget förbud mot strid under aftalstiden i ändamål att genomföra bestämmelser i nytt kollektivafftal, afsedt att tillämpas efter utgången af det förra, men gjorde härvid ett undantag i syfte att möjliggöra en uppkommen tvistefrågas afgörande för ett större område på en gång. Mot befogenheten af berörda undantag framställdes invändningar från åtskilliga håll såväl inom som utom riksdagen, och dennas båda kamrar visade sig slutligen beredda att låta det nu ifrågavarande förbudet undantagslöst gälla. Ehuru jag fortfarande är af den åsikten, att den af mig förut förordade anordningen långt ifrån att vara till skada för arbetsfreden tvärtom skulle vara ägnad att befordra densamma, anser jag mig dock vid nyss angifna förhållande icke böra vidare motsätta mig förbudets giltighet utan inskränkning.

Äfven i en annan punkt finner jag mig kunna i förevarande afseende tillstyrka afvikelse från det äldre förslaget. I detta gåfvos vissa föreskrifter till förebyggande af förhastadt användande af kampmedel i anledning af tvist om förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, hvarom bestämmelse ej träffats i kollektivafftet, men i öfrigt lämnades parterna därutinnan obundna. Min farhåga för att gå längre, hvilken grundats på skäl af öfvervägande teoretisk natur, kan måhända vid den praktiska tillämpningen visa sig mindre befogad. Jag utgick från den synpunkten, att äfven tvister om frågor, som ej reglerats i kollektivafftalen, kunde gifva anledning till så svåra slitningar mellan parterna, att det ej vore tillrådligt att afskära möjligheten till sådana tvisters afgörande genom anlitande af maktmedel. Emellertid har, enligt hvad särskilda utskottet uppgifvit, inom detta från såväl arbetsgifvare- som arbetaresidan vitsordats, att tvister af nyss angifven beskaffenhet hittills icke förekommit i afsevärd omfattning, samt att i allmänhet svårigheterna att i sådana fall komma till en fredlig uppgörelse icke visat sig stora, utan dessa tvister endast i undantagsfall ledt till öppen strid.

Utskottet förordade — och riksdagens båda kamrar anslöto sig enhälligt till detta förslag — att lagen skulle innehålla förbud mot strid i anledning af intressetvist under det kollektivaftal är gällande. Samma mening har uttalats af förlikningsmännen och kommerskollegium. Några afsevärda betänkligheter torde följaktligen ej böra möta mot lagens inrättande på angifvet sätt, och detta desto mindre, om åt stadgandet icke gifves retroaktiv verkan. Parterna hafva då tillfälle att göra de aftal, som slutas efter lagens ikraftträdande, tillräckligt fullständiga och att i dem träffa de bestämmelser med afseende å slitande af det ifrågavarande slaget af tvister, som må befinnas nödiga.

Hvad därefter angår den s. k. sympatistriden finner jag nu liksom tidigare det icke låta sig göra att för närvarande gifva kollektivaftalet någon lagstadgad verkan till inskränkning af parternas befogenhet att vidtaga sådan. De af mig härför tidigare anförda skälen torde icke behöfva här återgifvas. Ett ytterligare stöd för min åsikt synes kunna hämtas af den omständigheten, att den delas af förlikningsmännen och kommerskollegium. Jag vill därför nu endast ingå på vissa punkter af frågan. Det afgörande för mig har varit, att ett förbud mot sympatilockout och sympatistrejck skulle drabba de båda sidorna på ett helt olika sätt och därigenom framstå såsom orättvist. Arbetsgifvarna — jag talar ej nu om arbetsgifvarna inom jordbruket — skulle helt och hållet beröfvas sin enda möjlighet att med någon utsikt till framgång möta arbetarnas vapen, strejken, som i följd af sin natur ej skulle i allmänhet genom förbudet minskas i kraft. Häremot har, äfven från håll, där man medgifvit riktigheten däraf att förbudet skulle afsevärdt försvaga arbetsgifvarnas motståndskraft, framhållits den invändningen, att åter med den nuvarande friheten i förevarande afseende arbetsgifvarna skulle hafva i sin hand det ojämförligt starkaste vapnet. Jag kan dock icke annat än vidhålla min uppfattning, att den utsträckta lockouten är för arbetsgifvarna själfva i de flesta fall så förlustbringande och kan medföra så svåra följder, att den uppenbarligen ej kan annat än i nödfall och med långa mellanrum användas. Den relativa styrkan af dessa arbetsgifvarnas och arbetarnas kampmedel beror dock alltid i sista hand på de för tillfället rådande ekonomiska konjunkturerna, hvilka därutinnan gifva utslaget till förmån än för den ena och än för den andra sidan.

Såsom en tänkbar utväg att komma ifrån det nuvarande tillståndet har jag anvisat åstadkommande af kollektivaftal, omfattande hela industrier, och stadgande af gemensam utlöpnings tid för aftalen inom sammanhörande industrier. Jag förmodar, att en tanke i samma riktning legat till grund för det förslag, som inom riksdagen framställdes, att nämligen lagen skulle innehålla förbud mot hvarje arbetsinställelse under aftalstiden men

tillika medgifva, dock för en begränsad tidrymd från lagens ikraftträdande, att förbehåll om rätt till sympatilockout och sympatistrejk finge med laga verkan i kollektivafstal intagas. En sådan tidsbegränsning synes mig emellertid oriktig. Står man öfver hufvud taget på den ståndpunkten, att de nuvarande förhållandena ej tillåta ett fullständigt aflysande af sympatiätgärder, kan väl icke ens med någon grad af sannolikhet på förhand beräknas, vid hvilken tidpunkt ett sådant aflysande må vara möjligt.

En annan väg, som från samma och andra håll förordats, finner jag ej heller användbar. Den skulle bestå däri, att man genomförde den erforderliga lagstiftningen för inrättande af arbetsdomstolen men om kollektivaftalet gäfvade endast de nödvändigaste och för detta aftals begrepp grundläggande rättssatserna. Härmed skulle åt arbetsdomstolen öfverlämnas att genom sina domslut småningom skapa en praxis, som finge utfylla lagstiftningens luckor. Jag tror dock, att det vore ytterst betänkligt att beträffande särskildt den nu behandlade svårösta frågan öfverlämna den lagstiftande makten åt en domstol, hur väl skickad för sitt rättsskipande värf den än må vara. Det duger icke att åberopa, att så skett på andra områden. Här blifva konsekvenserna af att den ena eller den andra åsikten göres gällande af den synnerligen stora betydelse, att lagstiftaren väl knappast bör skjuta ifrån sig ansvaret för hvilkendera skall blifva rådande och lägga det på annan, särskildt med hänsyn därtill, att frågan svårigen lärers låta sig lösas med stöd af allmänna rättsgrundsatser. Hvad vunno man för öfrigt med ett sådant förfarande? Såvidt jag förstår intet utom ett kort uppskof med afgörandet. Domstolen måste ju bestämma sig för endera åsikten. Antingen måste den tillägga kollektivaftalet en fredsstiftande verkan för alla fall eller ock endast, där aftalet uttryckligen eller i enlighet med de af båda parterna vid aftalets ingående underförstådda förutsättningarna sådant stadgade. Hvad man riskerade vore däremot domstolens ställning och förtroendet till densamma. Det torde ej lida något tvifvel, att i detta fall den part, som ansåge sina intressen åsidosatta genom ett domslut, som ej grundades på uttrycklig lag, skulle blifva benägen för misstro gent emot domstolen.

Af majoriteten bland förlikningsmännen har slutligen framhållits som lämpligast, att lagen principiellt utginge från otillåtligheten af strid under kollektivafstaltiden men dock lämnade öppet för parterna att i aftalet förbehålla sig rätt att använda kampmedel i ändamål att stödja andra. Härigenom skulle lagstiftningen ansluta sig till den ursprungliga uppfattningen i vårt land, som ännu lefde kvar på vissa områden och vore den för arbetsfreden gynnsammaste. Vid en sådan reglering af förhållandet kun-

de man ej heller med samma fog som eljest tala om en legalisering af sympatistriden.

Onekligen ligger det vid första påseendet något ganska tilltalande i tanken att på sådant sätt ordna saken. Det kan dock ifrågasättas, om verkliga sättet är fullt lämpligt och tillfredsställande. Af omständigheternas makt har tydligen utvecklingen drifvits därhän, att numera inom ganska få områden hos båda parterna förefinnes den ofvan såsom den ursprungliga betecknade uppfattningen om kollektivaftalets fredsgaranterande verkan. Där inom doktrinen sistberörda uppfattning uttalats, har man dock allmänt erkänt, att densamma ej har sin grund i aftalets egen natur. I stället har utgångspunkten varit den, att i flertalet fall parternas — märk väl båda parternas — afsikt med aftalet varit att genom detsamma fullkomligt säkerställa arbetsfreden under aftaltiden. Men då såsom nyss nämnts denna förutsättning icke längre föreligger, synes man icke berättigad att vidhålla de slutsatser, som därpå grundats. Hvad dessutom angår den ifrågasatta anordningens inverkan till fromma för arbetsfreden synes den mer än tvifvelaktig. Med den åsikt jag hyser, att rätten till sympatistrid för arbetsgifvarna i de ojämförligt flesta fallen är oundgängligen nödvändig för undvikande af en allt för underlägsen ställning gent emot arbetarnas stridsmedel, och att å andra sidan denna rätt ej innebär ett otillbörligt stärkande af arbetsgifvarnas makt utan endast upprätthållande af ett för arbetsfredens bevarande nödigt jämviktsläge i fråga om den ömsesidiga styrkan, låter ett lagstadgande af det antydda innehållet knappast förena sig. Lagstiftaren hade därmed i själfva verket uttalat ett principiellt ogillande af ett förhållande, som han samtidigt insåge vara i regel oundvikligt. Därmed hade ju endast gifvits anledning till en mångfald strider, som säkerligen i annat fall uteblifvit.

Vid det af mig nu om sympatistriden yttrade har jag endast haft i sikte arbetsområden, som ligga utom jordbruket. — Jag har dock därmed ingalunda velat påstå, att förhållandena öfverallt inom industri, handverk, transportväsen m. m. äro fullt ensartade. Men lagstiftningen måste uppenbarligen räkna med de reguliära fallen. — Inom jordbruket ligger åter saken annorlunda. Där är lockouten icke för arbetsgifvaren af något som helst värde såsom vapen. Arbetet kan där särskildt vid vissa tidpunkter icke afstanna, utan att hela årets arbetsresultat därigenom sättes på spel. Hvarje särskildt arbete är endast en länk i den långa kedja af arbeten, som alla måste i rätt tid utföras för att frambringa produkten. Hvad som en gång försummats kan ej sedermera godtgöras. Men just på grund af dessa förhållanden är för jordbrukaren tillgången till den enskilde arbetarens arbetskraft af en helt annan och ojämförligt mycket större betydelse än för

arbetsgifvaren inom t. ex. industrien. Redan ett ringa antal arbetares lämnande af det åtagna arbetet kan medföra oersättlig skada. Jordbrukaren måste därför söka sitt skydd i arbetsaftal på bestämd, lämpligt afpassad tid åtminstone med den fasta arbetarstammen, den som nödvändigt erfordras för arbetets fortgång. Och behovet af dylika aftal kommer att göra sig gällande med samma styrka, äfven om kollektivaftalen erhålla större betydelse för jordbruket än nu. Jordbruket kan ej tåla afbrott i arbetet vid kollektivaftalets utlöpande och ej heller under dess fortvaro vare sig genom arbetsinställelse eller genom ett sådant arbetarnas öfvergifvande af arbetet, som sker utan att därigenom konstitueras en arbetsinställelse i ordets tekniska bemärkelse. Det torde ock kunna ifrågasättas, huruvida kollektivaftal, som för närvarande knappast förekomma på jordbrukets område, någonsin skola där vinna något mera betydande insteg. I hvarje fall torde ej kunna betvivlas, att dylika aftal hufvudsakligen höra hemma inom andra näringar och inom dessa spela sin största roll.

Då man nu under de sålunda angifna förutsättningarna går att lagstifta om kollektivaftalet och tillika utgår ifrån, att lagstiftningen måste vara lika beskaffad för alla kollektivaftal, hvilka arbetsaftal de än äro afsedda att reglera — förslag i annan riktning torde ej hafva utsikt att kunna realiseras —, synes det mig, att man främst måste taga hänsyn till förhållandena på de områden, där kollektivaftalet redan vunnit fullt burskap och där det alltså i stor omfattning kommer att utöfva sina verkningar. Att därvid jordbruket, som ännu är så godt som främmande för kollektivaftalet, måste sättas i andra rummet synes helt naturligt, och detta desto mera då man, såsom jag ofvan antydte, för dess del kan hänvisa till andra och närmare liggande utvägar för tillgodoseende af dess berättigade kraf. Det bör ock beaktas, att det icke är fråga om att släppa efter på inskränkningar, som genom slutande af kollektivaftal redan nu skulle påläggas parterna i deras frihet att använda maktmedel mot hvarandra, utan spörsmålet är, huru långt lagen för närvarande skäligen kan gå vid uppdragandet af nya och trängre gränser i sådant hänseende. Den varsamhet, hvars iakttagande man beträffande andra delar af förevarande lagstiftning på de flesta håll så strängt kräfver, synes icke böra göra sig mindre gällande här. Jag erinrar ånyo om, att aftalet själfvt kan i hvarje fall, där så befinnes lämpligt, gifva strängare begränsningar af parternas rörelsefrihet.

Med hänsyn till hvad jag nu anfört torde lagens stadgande i det hänseende, som nu är i fråga, böra innehålla förbud mot strid i anledning af tvist, af hvad slag den vara må, emellan arbetsgifvare och arbetare, som äro bundna af kollektivaftal, men ej förbud mot sympatistrid.

Det torde böra anmärkas, att kommerskollegium kommit till samma resultat vid sin pröfning, huru frågan lämpligast borde lösas.

I Eders Kungl. Maj:ts tidigare förslag funnos införda bestämmelser, att arbetsinställelse eller annan dylik åtgärd ej finge af dem, som vore bundna af kollektivafstal, tillgripas för att bispringa annan, som själf vore af lag eller aftal förhindrad att vidtaga sådan åtgärd. Denna begränsning synes fortfarande böra i lag göras, men då principen uppenbarligen är riktig för alla fall och icke blott då den, som vill hjälpa annan, är bunden af kollektivafstal, har åt stadgandet gifvits en mera generell affattning och det samma öfverflyttats till den föreslagna lagen om vissa arbetstvister.

Vid det förslag, som åsyftar inrättandet af en särskild arbetsdomstol för handläggning af vissa arbetstvister, möter främst spørsmålet, huruvida denna domstol bör — bortsedt från frågor om domstolens behörighet — vara enda instans, eller om rätt till talan mot domstolens utslag i allmänhet bör medgifvas. Inom riksdagen uttalade sig icke någon för bibehållande af appelrätten. Önskningar i sådant hänseende hafva ej heller framställts i flera än två af de öfver förslaget afgifna yttrandena från arbetsgifvare eller arbetare. Fördelarna af appellrättens borttagande hafva tydligen ansetts på detta område så betydande, att de betänkligheter fått vika, som eljest möta mot ett dylikt system. Vid sådant förhållande och då genom domstolens sammansättning rättssäkerheten torde vara i möjligaste mån betryggad, finner jag mig böra acceptera den af riksdagen intagna ståndpunkten, dock under förutsättning att genom sättet för bestämmandet af domstolens kompetensområde vissa garantier ernås för rättshenhetens säkerställande. Till detta senare spørsmål skall jag längre fram återkomma, sedan jag först något berört ett af kommerskollegium framställt förslag med afseende å domstolsorganisationen.

*Arbets-
domstolen.*

I sina hufvuddrag innehåller kommerskollegii berörda yttrande i denna del följande. Äfven med den begränsning, som arbetsdomstolens kompetensområde enligt Eders Kungl. Maj:ts tidigare förslag skulle erhålla, syntes det uppenbart, att enbart en stor domstol icke kunde blifva tillfyllest för handläggning af alla de rättstvister, hvarom här blefve fråga, eller vara för uppgiften lämplig. Å ena sidan vore det praktiskt och ekonomiskt omöjligt för en stor del aflägst boende, af kollektivafstal berörda arbetsgifvare och arbetare att vända sig till arbetsdomstolen. Å andra sidan blefve denna säkerligen öfverhopad med massor af rena bagatellmål, särskildt från organisationerna i Stockholm med omnejd. Det vore därför nödigt att hänvisa de mindre betydande tvisterna och sådana af mera lokal natur till afgörande i orterna genom lokala arbetsdomstolar, hvilkas antal till en början kunde inskränkas till fyra med säte i Stockholm, Göteborg, Malmö och

Sundsvall för att sedan möjligen ökas. Hvarje lokal arbetsdomstol borde bestå af en fast anställd arbetsdomare samt sakkunniga bisittare, vare sig tillfälliga eller mera permanenta, t. ex. för hvarje mål utsedda från på förhand uppgjorda listor. För ernående af en enhetlig rättstillämpning vore måhända nödigt att medgifva klagan från lokal arbetsdomstol till den centrala. Till arbetsdomstolarnas kompetensområde borde hänföras icke blott, såsom af reservanter inom särskilda utskottet yrkats, mål rörande kollektivaftal och detta fattadt så vidsträckt, att dit skulle hänföras äfven hvarje mål om arbetsaftal, där anspråket ytterst bottnade i ett kollektivaftal, vare sig tvist om kollektivaftalet föreläge eller ej, utan äfven mål om vissa arbetsaftal, som icke grundade sig på kollektivaftal. Behovet af specialdomstolar för afgörande af rättstvister i allmänhet mellan arbetsgifvare och arbetare hade nämligen alltnera framträdt.

Beträffande lämpligheten af att inrätta lokala arbetsdomstolar och uppdelat målen mellan dessa och den centrala domstolen uttala förlikningsmännen ungefär enahanda åsikter, men anse sig ej för närvarande böra framställa något förslag i sådan riktning.

Det önskemål, hvars realiserande kommerskollegium närmast synes äsyfta, är inrättandet af specialdomstolar för tvister, härflytande af rättsförhållandet i allmänhet mellan arbetsgifvare och arbetare. Det synes mig dock hvarken lämpligt eller möjligt att på det sätt dess förslag ger vid handen åstadkomma dylika domstolar. Eders Kungl. Maj:ts förslag om upprättande af en särskild domstol för tvister angående kollektivaftal grundade sig på uppfattningen, att dessa tvister äro af en alldeles särskild beskaffenhet. Enär kollektivaftalet har till uppgift att reglera kollektiva intressen, torde man kunna utgå därifrån, att tvister, som hafva till föremål anspråk, grundade på sådant aftal, i regel äro af den mera omfattande natur, att de innebära en väsentlig fara för arbetsfredens störande, därest de ej blifva på ett sakkunnigt och snabbt sätt afgjorda. Det fanns därför nödigt att i sammanhang med det rättsliga reglerandet af kollektivaftalet tillse, att för handläggning af dylika rättstvister funnes tillgänglig en dömande institution, som genom sin sammansättning erbjöde de bästa garantier för särskild rätts- och sakkunskap samt stark auktoritet och därigenom tillförsäkrade denna institution förtroende och tillit från parternas sida. Dessa hänsyn hafva föranledt berörda institutions gestaltande såsom en flermansdomstol, där såväl rättskunskapen som de på det ifrågavarande området förefintliga särskilda rättsåskådningarna och den genom praktisk erfarenhet vunna sakkunskapen vore kraftigt representerade. Att angifna hänsyn skulle göra sig på samma sätt gällande vid inrättandet af specialdomstolar för afgörande af rättstvister rörande det enskilda arbetsaftalet

torde icke med fog kunna påstås. Vål vore det måhända lämpligt att sörja för en mera speciell sakkunskap vid sådana tvisters bedömande — därom vill jag dock ej i detta sammanhang närmare uttala mig —, men i motsats till hvad som gäller om tvister rörande kollektivaftal torde kunna bestämdt påstås, att tvisterna mellan arbetsgifvare och enskilda arbetare i regel äro att närmast hänföra till bagatellmål, för hvilkas behandling ingalunda kräfves den stora och kostsamma domstolsorganisation, som ansetts af omständigheterna betingad för de mål, som gälla kollektiva intressen. Otvifvelaktigt är det af vikt, att stor försiktighet iakttages vid inrättandet af specialdomstolar, såväl i allmänhet som särskildt med afseende å den på dagordningen stående frågan om hela vårt domstols- och rättegångsväsendes ombildning. Denna reform, som naturligen ej låter sig undanskjutas så snart härför erforderlig arbetskraft står till buds, skulle säkerligen afsevärdt försvåras genom befintligheten af ett flertal specialdomstolar för skilda områden. Vid en dylik reform kommer utan tvifvel att pröfvas frågan om inrättandet af bagatelldomstolar med ett särskildt snabbt och med ringa kostnad för parterna förenadt förfarande, dit då de enskilda arbetstvisterna kunde hänvisas, möjligen såsom jag redan antydtt med hänsyn därvid tagen till behovet af särskild sakkunskap genom förändring af domstolens sammansättning för olika fall. Det torde ock kunna betvivlas, att tillsättandet af ett jämförelsevis ringa antal specialdomstolar, på sätt kommerskollegium ifrågasatt, för de enskilda arbetstvisternas behandling skulle innebära ett mera afsevärdt upphjälpande af rättsskipningen i hvad dem angår. Någon hänsyn måste ock uppenbarligen tagas till kostnadsfrågan.

Vidkommande därefter den uttalade farhågan för att en enda arbetsdomstol ej skulle förslå för handläggning af samtliga de tvister, som enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag skulle dit hänskjutas, lär svårligen kunna med bestämdhet afgöras, huruvida den är befogad eller ej. Något statistiskt material eller någon erfarenhet att bygga på finnes, såsom känt, icke. Jag anser dock, att faran bör beaktas och åtgärder vidtagas för dess förebyggande, ehuru på sätt jag strax skall angifva i annan riktning än kommerskollegium åsyftat. En ganska stor betydelse måste naturligtvis tillmätas den omständigheten, att 1907 års kommitté, i hvilken sutto flera representanter för de organiserade arbetsgifvarna och arbetarna, i sitt — visserligen ej fullt definitiva — förslag stannat vid tanken på allenast en domstol, och att vid detta års riksdag något behof af förändring i sådant hänseende ej framhållits. Ej heller synes den olägenhet, som kan uppkomma, därigenom att forum för parter från hela riket är att finna vid en enda domstol, hafva verkat afskräckande, en olägenhet som för öfrigt

minskas genom möjligheten för domstolen att förflytta sig till olika platser. Man har tydligen tagit hänsyn till det förhållande, som öfver hufvud taget gjort det möjligt att söka genomföra en sådan anordning, nämligen att talan vid domstolen är afsedd att i de flesta fall föras af organisationer, och att dessa synas hafva benägenhet att alltmera centraliseras.

Fördelarna af nämnda anordning äro uppenbara. Förutom det att, såsom redan berörts, härigenom åt domstolen kunnat gifvas en synnerligen betryggande sammansättning, är säkerligen mycket att vinna i det afseendet, att på sådant sätt på detta nya och hittills ej bearbetade rättsområde redan från början skapas en fullt enhetlig praxis. Ett uppdelande af målen på flera domstolar skulle tillika med nödvändighet innebära ett återinförande af appellrätt till högre instans och således ett äfventyrande af den snabbhet i afgörandet, hvars befordrande på de flesta håll just ansetts påkalla borttagande af den i Eders Kungl. Maj:ts tidigare förslag bibehållna rätten att fullfölja talan mot arbetsdomstolens beslut. I förbigående kan jag ej heller underlåta att framhålla — ehuru naturligen denna omständighet ej är af någon afgörande betydelse —, att gränsen mellan bagatellmålen, som enligt kommerskollegii förslag skulle gå till de lokala domstolarna, och de mera viktiga, hvilka borde afgöras direkt af centraldomstolen, torde vara synnerligen svår att uppdraga. De eljest brukliga indelningsgrunderna för bestämmande af ett måls egenskap af bagatellmål synas här föga användbara.

Skulle emellertid farhågan för att arbetsdomstolen skulle blifva öfverhopad af smärre tvister vara befogad, synes mig den lämpligaste utvägen vara att begränsa dess kompetensområde i den mån så låter sig göra till enbart sådana mål, som med hänsyn till grunderna för domstolens inrättande enligt sin natur böra dit hänföras, d. v. s. mål, där ett kollektivt intresse är i fråga. Gränsbestämningen var ej fullt så gjord i det genom årets proposition framlagda förslaget, enligt hvilket äfven tvister berörande endast enskilda arbetare skulle kunnat blifva dragna inför arbetsdomstolen. Däremot synes mig i nu berörda hänseende den rätta gränslinjen träffas i det förslag, som först framställdes af två bland lagrådets ledamöter och sedermera upptogs af det särskilda utskottet. Detta innebar, att mål rörande kollektivaftal skulle tillhöra arbetsdomstolen, men mål rörande arbetsaftal, äfven om detta grundade sig på kollektivaftal, allmän domstol. Från den senare regeln gjordes undantag för de fall, att fråga vore om skadestånd på grund af arbetsinställelse eller dylik åtgärd eller afskedande, som strede mot kollektivaftal eller lagen om sådant aftal. Tvist, som vid allmän domstols handläggning af mål rörande arbetsaftal yppades om kollektivaftals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, skulle hän-

visas till afgörande af arbetsdomstolen, och skulle målet i öfrigt blifva hvilande, intill dess sådant afgörande skett.

Såsom jag nyss nämnt, voro åtskilliga ledamöter af utskottet af annan mening och påyrkade bibehållande af det system, som omfattades af Eders Kungl. Maj:ts förslag, dock med den ytterligare utsträckning att arbetsdomstolen skulle hafva att upptaga alla mål om arbetsaftal, där anspråket ytterst bottnade i ett kollektivafstal, äfven om tvist rörande detta senare ej föreläge. Härigenom skulle enligt reservanternas åsikt till fördel för parterna vinnas en enklare och mera lättfattlig anordning, under det att den af utskottet tillstyrkta förmenades skola vålla parterna betydande olägenheter. För egen del har jag tidigare gifvit uttryck åt den uppfattningen, att vissa fördelar för parterna skulle ernås genom det ursprungliga förslaget, hvilka ej stå till buds enligt utskottets. Men om med det förras antagande skulle följa, att arbetsdomstolen blefve oskäligt betungad och hämmades i sin egentliga och mest maktpåliggande verksamhet till slitande af kollektiva tvister, skulle nackdelarna häraf inom kort vida öfverväga de vunna fördelarna. Och att så skulle blifva fallet med reservanternas förslag synes uppenbart. Säkerligen skulle arbetsdomstolen ej räcka till för handläggning af alla de tvister, som mellan de öfver 200,000 af kollektivafstal berörda arbetarna och deras arbetsgifvare kunna uppkomma i ämnen, om hvilka den grundläggande bestämmelsen gifvits i kollektivafstalen. Jag tror ej heller, att olägenheterna af det nu ifrågasatta systemet kunna blifva afsevärda. Utskottets uppfattning, att allmän domstol ej i särdeles talrika fall skulle nödgas hänvisa uppkommen tvist om kollektivaftalet till arbetsdomstolen, synes mig hafva goda skäl för sig. Genom ett lämpligt handhafvande af reglerna om gäldande af rättegångskostnad torde ock kunna i hög grad rådås bot för den befarade benägenheten till obehörigt dröjsmål med framställande af invändning, som hänför sig till kollektivaftalet och skulle kunna gifva anledning till incidenstvist vid arbetsdomstolen.

Det för mig särskildt afgörande skälet har emellertid varit det förändrade läge, hvori frågan kommer, därest rätten till klagan öfver arbetsdomstolens beslut i sakfrågor borttages. Betänkligheterna häremot måste vara desto större, ju mera det åt arbetsdomstolen anförtrödda verksamhetsområde sträcker sig ut öfver förhållanden, som närmare sammanhånga med rättssystemet i öfrigt. Man står då inför den faran, att vid denna domstol kan utbildas en emot de allmänna domstolarnas tillämpning af lagar och rättsgrundsatser af mera allmän karaktär stridande praxis. Genom att, på sätt det af mig nu upptagna förslaget innebär, från arbetsdomstolens behörighetsområde undantaga arbetsaftalsförhållandet skulle i den

mån så kan ske vinnas den garanti för rättsenhetens bevarande, som enligt hvad jag här förut antydtt synes mig utgöra en förutsättning för möjligheten att medgifva appellrättens bortfallande.

*Förenings-
rätt m. m.*

Bestämmelser till skydd för föreningsrätten och arbetets frihet voro upptagna uti de för riksdagen framlagda förslagen till lag om kollektivaf-
aftal och till lag om vissa arbetsaftal. Dessa bestämmelser möttes af mångahanda gensägelser. I enlighet med särskilda utskottets samman-
jämningsförslag, som därutinnan öfverensstämde med andra kammarens beslut och som godkändes af första kammaren, har jag uteslutit berörda bestämmelser ur förstnämnda förslag. Men äfven i öfrigt har jag ansett särskildt lagstadgande till skydd för föreningsrätten kunna i detta sammanhang undvaras. Frågan om dylikt skydd står icke i det omedelbara sammanhang med lagstiftning om arbetsaftal, att den med nödvändighet där kräfver sin lösning. Ett legislativt ordnande i någon större omfattning af föreningsrätten måste sträcka sig öfver vidare områden, då kränkning af föreningsrätten kan förekomma äfven annorledes än vid arbetsaftals ingående eller upplösning. Och en lagstiftning till skydd för föreningsrätten förutsätter äfven en begränsning af detta skydd såväl med hänsyn till arten af de föreningar, till förmån för hvilka det skall gälla, som äfven med hänsyn till andra lika berättigade samhällsintressen, med hvilka föreningsrätten kan kollidera. Att upptaga alla dessa ämnen i en lag om arbetsaftal kan naturligtvis icke ifrågakomma; att däri inrycka allenast ett mera allmänt hållet stadgande har visat sig icke tillfredsställande. Att nu framlägga förslag till lagstiftning om föreningsrätten i hela dess omfattning ligger uppenbarligen icke inom möjlighetens gränser, då nödiga förarbeten saknas. Jag bör emellertid erinra därom, att den nu föreslagna lagstiftningen icke alldeles saknar bestämmelser, syftande till att trygga föreningsrätten. Jag tänker härvid på stadgandena i 10 § lagen om kollektivaf-
tal och 2 § lagen om arbetsdomstolen, i hvilka lagrum särskildt uttalas, att i vissa fall, som praktiskt taget torde vara de viktigaste, kränkning af föreningsrätten ligger under organisationernas talerätt och tillhör arbetsdomstolens handläggning. Af den sålunda vidtagna uteslutningen ur arbetsaftalslagen af föreningsrättsbestämmelsen torde betingas, att jämväl de kompletterande föreskrifterna rörande arbetets frihet böra utgå. Det torde lämpligast böra tillsvidare öfverlämnas åt arbetsgifvare och arbetare själfva att genom utveckling af aftalen i förenämnda hänseenden vidare utbilda en allmän rättsuppfattning, till hvilken lagstiftningen sedermera kan anknyta sig och på hvilken den kan bygga.

*Lagarnas
giltighetstid.*

I motioner inom andra kammaren yrkades vid årets riksdag, att samtliga de lagförslag, som kunde i anledning af Eders Kungl. Maj:ts pro-

position varda antagna, måtte godkännas allenast för viss kortare tid, så att de efter utgången af den för deras giltighet bestämda tiden skulle upphöra att gälla, därest de ej blifvit genom vederbörligt beslut förnyade. Detta yrkande bifölls af andra kammaren med 111 röster mot 104.

Jag tror icke, att det vore lyckligt, om lagarna på dylikt sätt blefve antagna endast provisoriskt. Låt vara, att man här delvis rör sig på ett nytt område, där man mötes af många svårlösta spörsmål, i fråga om hvilka intressena på olika sidor starkt bryta sig mot hvarandra. Så kan dock vara händelsen i många andra fall, framför allt på det sociala området men äfven annorstädes. Skall lagstiftaren hvarje gång särskilda svårigheter uppstå, eller man tror sig ej fullt kunna öfverblicka lagstiftningens verkningar och konsekvenser, tillgripa utvägen att göra lag på prof för viss kortare tid, befarar jag, att tillståndet inom kort blir olidligt med rättsosäkerhet och oreda på många områden. Äfven förutsatt att något dylikt ej skulle ifrågakomma i annat fall än det förevarande, måste jag ställa mig afvisande till tanken på en försökslagstiftning i den bemärkelsen. Jag kan icke inse, att något afgörande skäl talar för att i trots af de svåra olägenheter, som måste erkännas hota, om lagarna till utgången af deras giltighetstid ej blifva förnyade, här göra experiment i den angifna riktningen. Och redan osäkerheten, huruvida sådant förnyande kommer att äga rum, är ägnad att åstadkomma icke normala förhållanden, hvilka framkalla oro och förvirring samt kunna förrycka lagarnas verkningar, så att, då fråga blir om deras förnyande, tillförlitlig erfarenhet i sådant hänseende ändock icke finnes att bygga på. Såsom jag i riksdagen påpekade lära ock de ifrågavarande lagarna beträffande utsikterna att få nödiga ändringar verkställda snarare vara gynnsammare ställda än andra lagar, enär i de förra behandlade frågor äro af den stora betydelse och det intresse för allmänheten, att den kommer att föra fram krafvet på ändringar, som befunnits behöfliga, med alldeles ovanlig styrka. Det enda möjliga medlet att trygga sig mot oberäkneliga verkningar af lagarna synes mig stå att finna däri, att dessa så litet som möjligt ingripa ändrande och omläggande i de faktiskt bestående förhållandena. Framgår man med nödig försiktighet därutinnan, kan enligt min åsikt här liksom eljest lagstiftningen med trygghet gestaltas på det sätt, som ensamt är lämpadt att skapa ordning och lugn.

Förslaget till lag om kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare.

Af anledning, som jag vid behandlingen af förslaget till lag om vissa arbetsafstal skall närmare angifva, har jag från berörda lags tillämp-

1 §.

lighetsområde uteslutit arbetsaftal med handelsbiträden. För bibehållande af den åsyftade öfverensstämmelsen mellan lagarna har därför ock ur nu ifrågavarande paragraf fått utgå hvad däri stadgats om handelsbiträden, så att jämväl här gränsen uppåt för begreppet arbetare angifvits genom bestämmelse, att såsom arbetare anses äfven arbetsförman och den, som innehar därmed jämförlig anställning.

Till paragrafen har äfven gjorts ett tillägg. Därest, såsom jag tänkt mig, lagen kommer att innehålla förbud för dem, som äro bundna af kollektivaftal, att under den tid aftalet gäller öppna strid jämväl i anledning af tvist dem emellan om något förhållande, som ej kan anses regleradt genom kollektivaftalet, bör det vara för parterna ännu mera angeläget än hittills att till förebyggande af slitningar och misstämning sörja för utvägar till lösande af dylika tvister. Man torde kunna hysa den förhoppningen, att i sådant syfte parterna skola i stor omfattning finna sig föranlåtna att, jämte det de vidare utveckla och fullkomna de flerstädes redan brukliga förhandlingsordningarna, som visat sig vara af stor betydelse och nytta, tillika införa vare sig genom de egentliga kollektiv-aftalen eller genom aftal i hvarje förekommande fall institutioner för de nämnda tvisternas slutliga afgörande genom skiljedom. Det synes då ock lämpligt, att lagen genom uttryckligt stadgande gifver åt sålunda meddelad skiljedom samma helgd och verkan, som tillkommer kollektivaftalet. Ett sådant stadgande har här upptagits. Att en genom bindande skiljedom meddelad tolkning af kollektivaftal ingår såsom beståndsdel i aftalet torde utan särskild bestämmelse härom vara fullt tydligt.

3 §.

Då det i 3 § första stycket, sådant lagrummet lydde enligt det äldre förslaget, stadgats, att kollektivaftal skall lända till efterrättelse för medlemmar af aftalsslutande förening, såvidt de tillhöra yrkesgrupp, som afses i aftalet, har därmed åsyftats att gifva såväl en så att säga kvalitativ som ock en lokal begränsning af aftalets giltighetsområde. Den senare begränsningen torde ej hafva tydligt framgått af ordalagen, hvilka därför undergått någon jämkning,

I 11 § upptogs tidigare en bestämmelse därom, att tillämpning af kollektivaftal finge påkallas af förening mot dess medlemmar och, om flera deltagit i aftalet å samma sida, af dessa inbördes. Berörda bestämmelse, med hvilken gifvits uttryck åt den tanken, att kollektivaftalet medför förpliktelser ej blott mellan dem, som med hvarandra slutit aftalet, utan äfven mellan flera kontrahenter, som må hafva uppträdt å samma sida, och för föreningsmedlemmar emot föreningen, har såsom innebärande en mera materiell rättsregel ansetts icke lämpligen böra hafva sin plats i oförmälda paragraf, som eljest handlar om den formella rätten

att föra talan på grund af aftalet. Bestämmelsen har därför öfverflyttats hit och erhållit en mot dess syfte mera svarande redaktion.

Den ändrade affattningen af 5 § innebär lika litet som det af särskilda utskottet framlagda förslag till paragrafens lydelse någon saklig ändring af dess innebörd i den tidigare formen utan utgör allenast ett förtydligande af dess mening, eller att i det fall, som där omtalas, arbetsvillkoren för den arbetare, som ej genom medlemskap i aftalsslutande förening är bunden af kollektivaftalet, skola i brist på annan öfverenskomelse anses vara de i kollektivaftalet stadgade, hvaremot aftalet såsom sådant ej blir för denne arbetare bindande. 5 §.

Af reservanter inom särskilda utskottet, hvilkas mening följdes af andra kammaren, yrkades, att 7 § skulle utgå. Sammanjämningsförslaget gick äfven i samma riktning. Då jag det oaktadt har ansett mig böra tillstyrka paragrafens bibehållande, har jag kunnat hämta stöd för denna min mening från åtskilliga af de öfver lagförslaget afgifna yttrandena. Grunderna för lagrummets bestämmelser har jag förut utvecklat. De hvilat på den uppfattningen, att ett kollektivaftal, där på endera eller båda sidorna flera uppträdt såsom kontrahenter, icke desto mindre för ett naturligt betraktelsesätt framstår som en enhet, hvilken betingats af ett praktiskt behof och därför icke bör kunna genom åtgörande från en af dessa kontrahenter brytas. Enligt förlikningsmännens åsikt kan en sådan bestämmelse som den här föreslagna vara till åtskilligt gagn, under det att de emot densamma anförda betänkligheterna icke synas allt för tungt vägande. Särskildt påpekas, att avvägbringande af dylik bestämmelse genom aftal kan tänkas medföra svårighet och omgång, framför allt därest å endera sidan kontrahenternas anslutning icke sker samtidigt utan successivt, samt att dessutom anledning finnes att här lika väl som i 6 § räkna med de fall, då parterna vid upprättande af kollektivaftal förbise behofvet af det ena eller andra stadgandet om uppsägning. Kommerskollegium uttalar sig i enahanda riktning. De omförmälda myndigheterna anse dock, att retroaktiv verkan icke bör tilläggas stadgandet. Då, på sätt inom riksdagen anförts, fall kunna tänkas, där stadgandet skulle åstadkomma en rubbning i hvad parterna verkligen velat genom aftalet bestämma, så, ehuru man naturligen därvid endast har att räkna med rena undantagsfall, har jag, för att därmed undanröja eljest möjligen kvarstående betänkligheter mot paragrafens antagande, för dess del i slutbestämmelsen gjort undantag från regeln om lagens tillämplighet på tidigare aftal. 7 §.

Af kommerskollegium har såsom efterföljansvärdt framhållits det i den nyligen antagna danska lagen införda systemet för reglerande af påföljder utaf brott mot kollektivaftal. Enligt denna lag skall för sådant 9 §.

brytande mot aftalet kunna ådömas en »bot», hvars storlek skall, då skada skett, beräknas efter skadans storlek och tillfalla den skadelidande. Hän-syn skall vid botens bestämmande tagas till i hvad mån den begångna öfverträdelsen af aftalet må vara ursäktlig; vid särskildt förmildrande om-ständigheter kan den aftalsbrytande helt befrias från påföljd.

Det betraktelsesätt, som legat till grund för dessa bestämmelser, har varit ledande jämväl vid det förevarande förslaget affattande, och det förefaller mig, som om de fördelar, man sökt uppnå med de förra, i det stora hela förefinnas äfven vid det senare. I detta har vid utmätande af skadestånd lämnats ett stort utrymme åt subjektiva mildringsgrunder att göra sig gällande, och jag är sinnad föreslå en ytterligare utsträckning därutinnan. Därtill återkommer jag längre fram. Den lättnad i bevis-föringen i fråga om liden skadas storlek, som man på sina håll velat finna i de danska reglerna, torde vara mera skenbar. Där stadgas ju, att boten skall, då skada skett, beräknas efter dennas storlek, och bevisning härom förutsattes sålunda såsom nödvändig, i händelse att svaranden bestrider karendens värdering af skadan. Med den frigjordhet från formalistiska bevisregler, som alltmera utmärker vår rättspraxis i allmänhet och säker-ligen skall i än högre mått blifva tillfinnandes hos arbetsdomstolen, torde för öfrigt bevisbördan i och för bestämmande af skadeståndets belopp ej blifva särdeles betungande. Den största vinsten af det danska systemet synes man emellertid vänta däraf, att äfven då skada ej timat, en pekuniär på-följd af aftalsbrott skall kunna ådömas. Jag vill härvid erinra, att karenden i ett stort antal fall torde komma till sin rätt genom en talan, som går ut på förpliktande för motparten att något göra eller låta. Har denna talan bifallits, kan domens fullgörande framtvingas genom af öfverexekutor ålagda viten. Men bortsedt från denna utväg, som naturligen ej alltid är fullt tillfredsställande, vågar jag uttala den förmodan, att arbetsdomstolen endast undantagsvis kommer att afvisa en i öfrigt befogad talan om ska-destånd med det besked, att någon skada ej uppkommit. Jag utgår då från den uppfattningen, att gällande lag ej lägger något hinder för domstolen att utdöma skadestånd, äfven där skadan ej är af rent ekonomisk natur, och tillika från den förutsättningen, att arbetsdomstolen kommer att ut-nyttja alla medel, som lagligen äro den gifna, till beredande af så verk-samt skydd för kollektivaftalet som möjligt.

Jag håller följaktligen före, att de genom förslaget, sådant det i propositionen framlades och modifieradt i enlighet med särskilda utskottets hemställan, gifna möjligheter att reagera mot aftalsbrott äro tillfyllest-görande. Dock torde ännu en modifikation böra, såsom jag nyss antydde, göras. Enligt nämnda förslag skulle det stå domstolen öppet att med

hänsyn till omständigheterna nedsätta skadestånd under skadans verkliga belopp eller frikänna från skadeståndsskyldighet allenast då det gällde förening, som medverkat till skadan. Jag är benägen att låta denna möjlighet att vinna nedsättning i skadestånds belopp eller befrielse från skyldighet att gälda sådant utsträckas till enskilda arbetsgifvare eller arbetare. Härmed skulle visserligen göras en måhända större afvikelse från vanliga regler än det hittills föreslagna stadgandet inneburit. Den torde dock låta försvara sig af samma hänsyn, som föranledt det senare. Förhållandena äro på detta område så egenartade, att ett aftalsbrott äfven beträffande dem, som själfva begått det och därigenom direkt förorsakat skadan, kan framstå såsom i större eller mindre grad ursäktligt. För att nämna ett par exempel kan dels motparten genom något sitt förfarande hafva framkallat den aftalsbrytande handlingen såsom ett slags nödvärn, och kunna dels, då fråga är om en facklig sammanslutning, som beslutit en obehörig åtgärd, vissa af de enskilda medlemmarna, hvilka åtlydt beslutet, synas jämförelsevis oskyldiga till skadegörelse, som däraf följt. Därest åt förevarande bestämmelse gifves den utsträckning jag nu angifvit, har därmed bortfallit anledningen till den af särskilda utskottet vidtagna uteslutningen ur paragrafen af det uttryckliga stadgandet om förenings skadeståndsplikt i fall af underlåtenhet att fullgöra hvad föreningen i kollektivaftalet särskildt åtagit sig. Anledningen var, såsom af utskottets motivering framgår, af rent formell natur, och då stadgandet synes lämpligt såsom innebärande ett tydligt utsägan af hvad ändock afsetts skola ligga i paragrafen, har jag änyo upptagit detsamma.

I enlighet med reservanternas inom utskottet tillstyrkan gick andra kammarens beslut i den riktningen, att ersättningsskyldighet, som i fall hvarom nu är fråga skulle åligga flera, alltid borde på lämpligt sätt fördelas mellan dem. Eders Kungl. Maj:ts förslag, som omfattades af utskottet och första kammaren, föreskref sådan fördelning endast mellan flera arbetsgifvare eller arbetare, hvilka gemensamt förorsakat skada. Den längre gående utsträckningen af fördelningsprincipen, som förordas jämväl af förlikningsmännen och kommerskollegium, skulle emellertid, såvidt jag rätt förstått dess innebörd, innefatta en bestämd motsägelse mot en annan del af paragrafen. Den affattning, som valts för att uttala regeln om förenings ansvarighet för skada genom aftalsbrott, hvartill den medverkat, utmärker, att föreningen svarar för skadeståndet solidariskt med de enskilde arbetgifvarna eller arbetarna, och att flera föreningar, hvilka äro samtidigt ansvariga, äro det solidariskt. Stadgas nu åter i en annan punkt fördelning af ansvarsskyldigheten, äfven då förening är en af dem, som skola gälda skadan, upphäfves tydligen den förra bestämmelsen, som dock torde vara nödvändig,

därest föreningsansvaret skall vara af någon verklig betydelse. Genom den domstolen tillförsäkrade rätten att utmäta skadestånd efter omständigheterna har redan sörjts för, att ej heller föreningarnas skadeståndsplikt blir oskäligen. Förening, som medverkat, får då åtnjuta den nedsättning i skadeståndet, som bör den tillgodokomma, men för den del af skadan, som sålunda ansetts böra falla på föreningen, bör den naturligen svara solidariskt med de enskilda.

Äfven om reservanternas förslag skulle åsyfta endast en fördelning mellan dem, som stå så att säga på samma linje, d. v. s. förutom mellan de enskilda, som förorsakat skadan, äfven mellan flera föreningar, som kunnat samtidigt medverka vid öfverträdelsen, lär den hufvudsakliga vinsten här af för föreningarna redan vara ernådd genom den andra här förut omförmälda modifikation i skadeståndsplikten. En hvar af föreningarna blir förpliktad att utgifva det belopp, som på grund af dess subjektiva skuld och andel i skadan finnes rättvist, och blott intill detta belopp inträder för en hvar solidariteten med de andra. I en sålunda begränsad solidaritet kan ej ligga någon obillighet.

10 §.

I 10 §, motsvarande 11 § i det äldre förslaget, hafva ej vidtagits andra ändringar än de af särskilda utskottet tillstyrkta. Dessa gingo därpå ut, att i lagen skulle gifvas positivt uttryck åt satsen, att förening, som slutit kollektivaftal, därigenom förvärfvat en själfständig talerätt på grund af aftalet, samt att förenings talerätt för dess medlemmar sträckte sig äfven till det fall, att fråga vore om skadestånd i anledning af afskedande i strid mot kollektivaftal. Härjämte har, såsom redan nämnts, en viss punkt öfverflyttats till 3 §.

I likhet med särskilda utskottet finner jag den af en motionär inom riksdagen ifrågasatta, af reservanternas tillstyrkta och af andra kamraren godkända utsträckning af förenings rätt till talan för medlemmarna och inskränkning i dessas befogenhet att själfva göra sin rätt gällande icke af behovet påkallad. Härutöfver tillåter jag mig påpeka en omständighet, som torde förtjäna något beaktande. Ett sådant ordnande af förhållandena, som här och i fråga om arbetsdomstolens kompetensområde föreslagits af reservanternas, innebär, att äfven arbetare, hvilka ej tillhöra förening, men hvilkas arbetsaftal jämlikt 5 § i förevarande lagförslag hämta sitt innehåll ur kollektivaftal, skulle hafva att med sina på arbetsaftalet och indirekt på kollektivaftalet grundade rättsanspråk vända sig till arbetsdomstolen, samt å andra sidan, att enskild föreningsmedlem ej finge själf där föra sin talan, om ej föreningen vägrat att tala för honom. Af dessa regler sammanställda torde följa, att den arbetare, som utan att tillhöra förening ville anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen, skulle blifva nödsakad antingen att föra bevisning om, att han ej tillhörde den förening eller någon af de före-

ningar, som slutit det ifrågavarande kollektivaftalet, eller någon underafdelning af sådan förening, hvilken bevisning torde vara ytterst vanskelig att åstadkomma, eller ock att af den aftalsslutande föreningen, med hvilken arbetaren eljest icke hade något att göra, begära ett rent formellt besked, att föreningen ej ville för honom föra talan. Dessa konsekvenser synas föga tilltalande. Och såsom utskottet antydt torde det af mig antagna systemet i praktiken komma att leda till så godt som enahanda resultat som reservanternas.

Beträffande 11 § — 12 § i det förra förslaget — har jag funnit den af särskilda utskottet vidtagna förändringen lämplig. I fråga om paragrafens senare del får jag hänvisa till hvad jag om därmed sammanhängande stadgande i 7 § yttrat. 11 §.

I 12 § har upptagits ett helt nytt stadgande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förlikningsmännens och kommerskollegii tillstyrkande. De förra hafva påpekat, att emellanåt arbetsinställelse föranledts däraf, att under pågående förhandlingar om nytt kollektivaftals slutande den ena parten ensidigt proklamerat ändring i arbetsvillkoren. Det har därför ansetts nödigt att förebygga sådant genom en bestämmelse om skyldighet för arbetsgivarare och arbetare att i fråga om arbetsvillkoren tillämpa ett kollektivaftal, som eljest upphört att gälla, intill dess någon öfverenskommelse i annan riktning träffats. Denna öfverenskommelse behöfver naturligen ej vara en kollektiv sådan utan kan ock träffas enskildt mellan arbetsgivarare och arbetare. Det är ju ej gifvet, att ett kollektivaftal alltid aflöses af ett nytt. 12 §.

På sätt särskilda utskottet hemställt har den tid, inom hvilken upprättadt kollektivaftal skall insändas till kommerskollegium, bestämts till en månad från dess slutande, samt stadgandet om bötespåföljd för underlåtenhet att fullgöra berörda skyldighet uteslutits. I anledning af en utaf nämnda myndighet gjord anmärkning, att kollegium borde äga att för visst fall befria den ena af parterna från samma skyldighet, vill jag erinra om hvad jag förut påpekat — hvilket ock tydligt framgår af lagtexten — att förpliktelsen är fullgjord, så snart ett exemplar af kollektivaftalet inkommit till kollegium, vare sig detta skett genom båda parternas eller enderas försorg. 14 §.

Om de förändringar, som vidtagits i slutbestämmelsen med afseende å lagens retroaktiva verkan, och om skälen därför har jag här förut på vederbörliga ställen yttrat mig. Slutbestämmelsen.

Förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.

Såsom jag redan angifvit, har jag anslutit mig till det särskilda utskottets ståndpunkt beträffande arbetsdomstolens kompetensområde och borttagandet af rätten till klagan öfver domstolens beslut i sakfrågor. Jämväl öfriga af utskottet tillstyrkta ändringar i förevarande lagförslag har jag funnit vara af beskaffenhet att böra godtagas. Innebörden af dessa ändringar, i hvad de icke blott äro en konsekvens af appellrättens inskränkning till behörighetsfrågor, är i hufvudsak följande. Juridiska kvalifikationer erfordras ej ovillkorligen för mer än två bland de tre utan förslag utsedda ledamöterna af domstolen; i fråga om den tredje platsen är valet icke inskränkt till någon viss krets af personer. Rätt att föreslå öfriga ledamöter tillkommer på arbetaresidan endast förening med minst tiotusen medlemmar. Föreslagna personer hafva ej skyldighet att emottaga uppdraget, med mindre de därtill förklarat sig villiga; förslag skall därför vara åtföljdt af skriftlig förklaring i sådant afseende från de föreslagna. Vid arbetsdomstolen kan, med vissa undantag, den, som efter lag är jäfvig att vittna, höras utan ed. Syn på stället kan efter arbetsdomstolens förordnande hållas allenast af tre ledamöter med samma befogenhet för sålunda sammansatt synerätt som för fulltalig domstol, dock att den ej äger meddela slutligt utslag i mål. Delar af ett mål må hvar för sig afgöras, så snart de kommit i det skick, att så lämpligen kan ske. Slutligen förbjudes yppande af skiljaktig mening, som uttalas vid omröstning till dom inom arbetsdomstolen. Någon förklaring af dessa stadganden utöfver hvad utskottet därom anfört torde ej erfordras. I anledning af ett utaf förlikningsmännen väckt förslag, att rätten att vid arbetsdomstolen höra den, som enligt lag är jäfvig att vittna, borde utöfver hvad utskottet förordnat utsträckas att gälla äfven den, som ej fyllt femton år, vill jag endast anmärka, att jag ej funnit skäl att härutinnan gå längre än utskottet hemställt. Något verkligt behof däraf torde ej föreligga.

2 §.

Till arbetsdomstolens handläggning torde böra hänvisas äfven andra mål än de förut angifna målen rörande kollektivafstal. På sätt jag längre fram kommer att vidare utveckla har jag funnit skadeståndsskyldighet böra stadgas såsom påföljd af öfverträdelse af de förbud mot arbetsinställelse och andra dylika åtgärder, som äro afsedda att inrymmas i den medlingslagen ersättande nya lagen. För handläggning af mål om skadestånd på sådan grund, där ju ett kollektivt intresse är i fråga, torde otvifvelaktigt arbetsdomstolen vara bäst lämpad, om ock vissa svårigheter därvid möta med

afseende därå, att icke blott organiserade utan äfven oorganiserade arbetare i stor omfattning kunna komma att blifva parter i dessa tvister. Fördelarna af att lägga berörda mål till arbetsdomstolen torde dock vara öfvervägande.

Från olika håll såväl inom som utom riksdagen har uttalats önskvärdheten af att i lagen infördes föreskrift om, att mål angående kollektivafstal, som enligt aftalet borde afgöras genom skiljedom, icke finge af arbetsdomstolen upptagas. Man har förmenat, att eljest missförstånd lätteligen skulle uppkomma, liksom ock att genom en sådan föreskrift det frivilliga skiljedomsräsandets betydelse skulle till fromma för dess utveckling framhållas. Med hänsyn härtill har jag till nämnda paragraf gjort ett tillägg af innehåll att dylikt mål skall af domstolen afvisas, därest invändning mot domstolens behörighet göres, ehuruval denna princip redan i andra lagrum finnes fullt tydligt uttalad. Däremot anser jag ej lämpligt att såtillvida tillmötesgå de framställda önskningarna, som de afse, att domstolen skulle hafva behörighet att afvisa mål, rörande hvilket skiljeafstal slutits, utan att detta dock af någon part göres gällande. Jag föreställer mig, att det ej kan vara någon uppmuntran för parter att sluta skiljeafstal, därest däraf skulle blifva följden, att de ej kunna anlita arbetsdomstolen i stället, äfven om de sedermera å ömse sidor af någon anledning finna sådant för sig lämpligare.

Förlikningsmännen och kommerskollegium hafva äfven ifrågasatt lämpligheten af att såsom ledamot af arbetsdomstolen finge sitta den, som vore aflönad funktionär hos arbetsgifvare- eller arbetareorganisation, därvid collegium erinrat om ett stadgande i motsvarande norska lagförslag af innehåll, att med befattningen såsom fast bisittare i den föreslagna skiljedomstolen icke finge förenas uppdrag att vara styrelsemedlem i dylik organisation eller att mot betalning utföra arbete åt sådan. Stadgande i denna riktning återfinnes däremot ej i den nyligen antagna danska lagen om skiljedomstol i arbetstvister. 5 §.

Det särskilda utskottet synes hafva hyst en åsikt. motsatt den, som tagit sig uttryck i det norska förslaget. Inom utskottet yppades nämligen farhågor för, att gällande regler om domarejäf skulle beträffande arbetsdomstolen vara alltför stränga och deras tillämpning leda till, att de personer, som särskildt på arbetaresidan torde komma att föreslås såsom bisittare i domstolen, allt som oftast skulle befinnas jäfviga att deltaga i ett måls handläggning. Efter undersökning af jäfsbestämmelsernas innebörd kom emellertid utskottet till det resultat, att exempelvis en ledamot af landsorganisationens styrelse torde kunna fungera såsom ledamot i arbetsdomstolen i mål, där fråga vore om aftal, i hvars slutande landsorganisationen såsom sådan ej deltagit, och att ej heller såsom domarejäf

vore att anse, att ledamot af arbetsdomstolen å förenings vägnar deltagit i förhandling till biläggande af tvist, som sedermera anhängiggjorts vid arbetsdomstolen. Utskottet har således tydligen tänkt sig, att det ej i regel borde läggas hinder i vägen för organisationernas representanter och tjänstemän att vara bisittare i domstolen. Emot den sålunda uttalade uppfattningen har jag ej funnit skäl att föreslå något tillägg i det af förlikningsmännen antydda syftet till de i 5 § gifna bestämmelserna om anledningarna till obehörighet att vara ledamot af arbetsdomstolen.

11 §. Angående protokollsföringen vid arbetsdomstolen samt parternas skyldighet att gälda afgift för protokoll och utslag uttalades inom särskilda utskottet vissa önskemål. Det framhölls såsom lämpligt, att dithörande förhållanden så ordnades, att skriftlig inläga eller skriftligt bevis, som vid arbetsdomstolen af part åberopas, skall åtföljas af bestyrkt afskrift, hvilken försedd med påskrift om dagen för dess ingifvande och målet, hvartill den hör, utgifves till motparten, att sådana handlingar ej må intagas i domstolens protokoll utan skola samlas till en akt för hvarje mål, att utslag ej må utfärdas i sammanhang med protokollet eller skrivas med rubrik utan skall såsom ingress innehålla allenast angifvande af parterna och saken, att part ej skall vara skyldig att utlösa protokoll, att ett exemplar af utslag skall afgiftsfritt utgifvas till hvardera sidan, samt att härförutan såsom lättnad för domstolen medgifves densamma att ej behöfva efter memorialanteckningarna uppsätta protokoll, med mindre sådant af part begäres.

Något förslag till stadganden i berörda hänseende framlades ej af utskottet, som dock ansåg sig böra förorda, att alla de lättnader, som kunde vara möjliga, måtte beredas arbetsdomstolen.

Vidkommande först frågan, huruvida arbetsdomstolen bör vara frikallad från skyldighet att uppsätta protokoll öfver förhandlingarna, därest ej part därom framställer begäran, synes det mig till en början sannolikt, att med hänsyn till vikten och betydelsen af de mål, som skola af arbetsdomstolen handläggas, de fall komma att vara jämförelsevis sällsynta, då ej någondera parten anser sig vara i behof af protokoll öfver förhandlingarna, hvadan lättnaden för domstolen i själfva verket skulle blifva inerskenbar än verklig. Och antaget, att motsatsen skulle inträffa, lärers bristen på protokoll kunna medföra ej oväsentliga olägenheter. Huru kraftigt domstolen än må utöfva sin processledande verksamhet och söka hålla parterna till koncentration och skyndsamhet, kommer esomoftast uppskof i mål att icke kunna undvikas. Den ombildning af hela rättegångsförfarandet, som skulle erfordras för att nedbringa behovet af uppskof till ett

minimum, låter sig uppenbarligen af flera skäl icke för närvarande och enbart för arbetsdomstolens del genomföras.

Vid förekommande uppskof åter synes i protokoll fixerad, af domstolen själf kontrollerad sammanfattning af hvad vid domstolen förhandlats ej kunna umbäras ens för de ledamöter af domstolen, som vid dem närvarit, och ännu mindre, därest ändring i domstolens sammansättning äger rum. Äfven en annan synpunkt bör beaktas. Jag syftar här på betydelsen af domstolens utslag såsom vägledande för praxis, såsom prejudikat. I sådant häseende är det såväl för domstolen själf för vinnande af enhetlig lagtillämpning som för den allmänhet, hvars rättsförhållanden skola af domstolen afgöras, af vikt, att samtliga de omständigheter, hvilka legat till grund för ett domslut, kunna framdeles konstateras. Därförutan kan oftast någon klar uppfattning af den gjorda lagtillämpningen ej erhållas. Vill man ej alldeles åsidosätta denna domens betydelse, måste i brist på protokoll domstolen åläggas att i domen gifva en noggrann, ehuru sammanträngd framställning af sakförhållandet och tvistefrågorna i målet. Det kan ifrågasättas, huruvida icke ett sådant åliggande vore minst lika betungande för domstolen som skyldigheten att föra protokoll. Kan man ej helt betaga parterna möjligheten att erhålla protokoll — och sådant synes ej hafva ifrågasatts —, skulle i många, kanske de flesta fall domstolen hafva blifvit pålagd en dubbel börda. Jag tror således ej, att man bör slå in på den ofvan angifna vägen.

Däremot anser jag förslaget om förpliktande för part att ingifva skrifter och handlingar, som af honom vid domstolen åberopas, i två exemplar böra vinna beaktande. Någon lättnad i protokollföringen torde därmed erhållas, hvarjämte behovet för motparten att förskaffa sig utdrag af protokollet därigenom afsevärdt minskas. Ett stadgande i berörda syfte har jag alltså upptagit i 11 § af förevarande lagförslag. Skyldigheten har dock ansetts ej böra göras undantagslös. Älägges part af domstolen att ingifva handling eller sker sådant ingifvande på begäran af motparten, synes den förre skäligen ej böra betungas med dess afskrifvande. Äfven kunna handlingar vara af den synnerliga vidlyftighet eller eljest af den beskaffenhet, att domstolen bör kunna medgifva undantag från regeln. I båda dessa fall ankommer det på motparten att lösa eller ombesörja afskrift af handlingen eller hos domstolen taga del af densamma.

Öfriga inom utskottet uttalade, nyss återgifna önskemål torde ej böra föranleda några bestämmelser i denna lag. I den mån föreskrifter böra gifvas om protokollsföringens närmare ordnande, om uppställningen af arbetsdomstolens utslag, om parts rätt att utan lösen erhålla utslag samt om frihet från skyldighet att lösa protokoll, torde det tillkomma

Eders Kungl. Maj:t att utfärda sådana liksom ock att stadga de villkor. under hvilka till domstolen ingifna originalhandlingar kunna återtagas. Kommer arbetsdomstolen till stånd, är jag beredd att vid framläggande inför Eders Kungl. Maj:t af förslag till de författningar rörande domstolens verksamhet, som då blifva erforderliga, taga den största möjliga hänsyn till förenämnda önskemål, utan att jag dock nu är i tillfälle att bestämdt angifva min ståndpunkt i fråga om alla detaljer vid denna verksamhets ordnande. Under samma förutsättning torde ock i sinom tid Eders Kungl. Maj:t göra framställning till riksdagen om de tillägg till eller ändringar i förordningen om stämpelafgiften, som må finnas nödiga.

13 §.

Enär redan i 8 § gifves stadgande om rätt för arbetsdomstolen att sammanträda å annan ort än den vanliga, har den af särskilda utskottet föreslagna bestämmelsen angående syn å stället, som återfinnes under 13 § i förevarande lagförslag, till sin affattning något jämkats, så att densamma endast innehåller medgifvandet, att sådan syn må företagas af domstolen med färre antal ledamöter än eljest för fulltalighet erfordras, äfvensom den nödiga begränsningen af dylik synerätts befogenhet.

Förslaget till lag om vissa arbetstvister.

Förslaget till lag om vissa arbetstvister har uppdelats i två afdelningar. Den ena, om medlingsmyndigheter och deras verksamhet, motsvarar lagen om medling i arbetstvister med däri af förlikningskommissionens inrättande eller eljest föranledda förändringar, under det att i den andra hafva inrymts de nya eller från andra tidigare lagförslag öfverflyttade bestämmelser, som afse att i vissa hänseenden reglera arbetsinställelser och därmed jämförliga åtgärder samt hvad därmed sammanhänger.

Utöfver hvad jag här förut angående delar af förslaget anført och särskilda utskottet yttrat beträffande den af detsamma vidtagna omarbetningen af medlingslagen, till hvilket yttrande jag tillåter mig att hänvisa, torde vissa af förslagets detaljbestämmelser erfordra särskildt omnämnande.

1 §.

Af den i förslaget gjorda utsträckning af förlikningskommissionens befogenhet att omfatta äfven andra tvister än dem, som angå slutande af kollektivafstal, har föranledts en jämkning af ordalagen i 1 §, så att däri endast angifves kommissionens uppgift i allmänhet, under det att de nödiga begränsningarna af denna befogenhet gifvits i 11 §.

3 §.

Då en viss rättsverkan skall anknytas vid den omständigheten, att de tvistande erhållit kännedom om kallelse, som af förlikningsman utfär-

dots, måste i någon mån större kraf än hittills ställas på möjligheten att erhålla bevis för att kallelsen blifvit af vederbörande känd. Det ligger dock i sakens natur, att i lagen ej kunna gifvas bestämda föreskrifter angående det sätt, på hvilket kallelsen bör bringas till de tvistandes kännedom. Förhållandena äro allt för växlande för att förlikningsmannen härvid kan bindas vid visst förfarande. Det bör därför ankomma på honom själf att afgöra, hvilket sätt för hvarje fall må vara mest ändamålsenligt. I förslaget hafva följaktligen endast angifvits vissa exempel på olika förfaringssätt, men äfven andra kunna af förlikningsmannen väljas. Det är icke ens nödvändigt, att kallelsen i skriftlig form kommer de tvistande till handa. Kan i särskildt fall tillräcklig trygghet ernås genom muntlig kallelse, är sådan ej heller utesluten. Svårigheterna att behörigen träffa de tvistande med kallelse äro för visso stundom ej obetydliga. Dock tror jag ej, att de äro större, än att med ganska stor tillförsikt kan förväntas, att förlikningsmännen skola vara i stånd att öfvervinna dem. De framträda egentligen, då en tvist berör ett flertal arbetsplatser samt helt eller i någon större omfattning oorganiserade arbetare. Då arbetarna tillhöra organisation, torde kunna förmodas, att i allmänhet en underrättelse till organisationen om kallelsen skall vara till fyllest. För att i viss mån underlätta för förlikningsmannen att nå arbetarna med sin kallelse har ansetts böra stadgas skyldighet för arbetsgifvaren att efter anmodan af förlikningsmannen låta på lämplig plats anslå kallelsen. Denna skyldighets fullgörande torde oftast ligga i arbetsgifvarens eget intresse, hvarför någon påföljd för underlåtenhet däraf ej synes erforderlig.

Det är uppenbart, att förlikningsmännen äfven framgent, liksom hittills lära varit fallet, skola lägga sig vinn om, att de förhandlingar, som inför dem föras mellan de tvistande, ej varda mer än nödigt förlängda, utan deras snabba fortgång befrämjas, såvidt detta låter förena sig med deras syfte. Med införande af förbud mot arbetsinställelse efter ågången kallelse från förlikningsmannen och intill dess förhandlingarna blifvit slutförda kan naturligen för endera parten deras obehöriga utdragande medföra större olägenhet än förut. I viss mån har sådant förebyggts genom den redan omnämnda begränsningen af förbudets giltighetstid. För att emellertid förhindra den eljest till äfventyrs uppkommande uppfattningen, att tills denna gräns blifvit nådd skyndsamhet ej skulle vara af nöden, och för att gifva förlikningsmannens försök att påverka parterna till snabbare bedrifvande af förhandlingarna större styrka torde det ej vara ur vägen att i lagen intaga en erinran om förpliktelsen att undvika obehörigt dröjsmål.

I lagen är för närvarande såsom ett af förlikningsmannens åligganden angifvet, att han skall uppmana de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga, vidhålla eller utvidga arbetsinställelse. Med den förutsättning, hvarifrån förslaget utgår, eller att i regel förlikningsmans kallelse skall utfärdas, innan arbetsinställelse kommit till stånd, och utan vidare hafva den verkan, att dylik åtgärds vidtagande är otillåtet, synes ej fullt förenligt att låta berörda stadgande kvarstå, hvarför det ur förslaget utesluts. Häraf följer naturligen icke, att förlikningsman i förekommande fall skulle sakna befogenhet att göra en hemställan af det angifna innehållet. En sådan befogenhet ligger redan i hans allmänna åliggande att söka åvägabringa fred mellan de tvistande.

Af liknande konsekvenshänsyn har äfven föranledts en mindre omkastning af ordalagen i början af första stycket.

4 §. Enligt 4 § i gällande medlingslag är från förlikningsmans behörighetsområde undantagen tvist, som uppstått inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings-, förliknings- eller skiljenämnd är upprättad, med mindre de tvistande å båda sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst, eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden ej varder anlitad för tvistens lösning. Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke, då åt förlikningsmans ingripande gifves den verkan, att därefter arbetsinställelse är förbjuden till dess den, som vill vidtaga åtgärden, i hvad på honom ankommer medverkat till att förhandlingar kommit till stånd och blifvit förda till slut, förlikningsmannen borde hafva rätt att taga om hand alla tvister af någon större betydelse. Så långt torde man dock icke böra gå. Afsikten med berörda undantag har varit att bevara betydelsen af det enskilda, enligt aftal inrättade medlingsförfarandet, och det synes vara af stor vikt, att denna betydelse fortfarande upprätthålles. Hvarje aftal om anlitande af förhandlingar angående uppkommen tvist innebär naturligen, att innan detta villkor blifvit uppfyllt arbetsinställelse ej må äga rum. Öfverträdelse häraf utgör ett brytande mot aftalet och drabbas af den påföljd, som för aftalsbrott i allmänhet gäller. Emellertid torde ej hvarje slags förhandlingsnämnd genom sin sammansättning erbjuda den garanti för allvarliga och af ensidiga hänsyn obundna medlingsförsök, hvilken måste krävas för att det allmänna skall afstå från att genom sin representant söka åstadkomma samförstånd mellan de tvistande till arbetsfredens bevarande. Den fordran bör kunna i sådant hänseende framställas, att utom de ur de tvistandes egna led tagna medlemmarna af nämnden i densamma skall finnas en utomstående, opartisk ledare, genom hvilkens inflytande skiljaktigheterna kunna utjännas och större förståelse för hvardera sidans kraf bibringas

den andra sidan. Samma tankegång återfinnes i propositionens och särskilda utskottets förslag rörande villkoren för tillgripande af arbetsinställelse under kollektivaftals giltighetstid, då sådant öfver hufvud vore medgifvet. I enlighet med det sagda har i förslaget förlikningsmannens kompetens blifvit utvidgad. Huru omfattande denna utvidgning i praktiken skulle blifva, låter sig ej angifva. Den tillgängliga statistiken omförmåler, att vid ingången af år 1908 i 516 kollektivaftal, omfattande 6,041 arbetsgifvare och 121,448 arbetare, d. v. s. 47,5 procent af hela antalet af dylika aftal berörda arbetare, funnos stadganden om förliknings- och skiljenämnder. Däremot kan af denna statistik ej inhämtas vare sig antal eller omfattning af aftal med stadganden om förlikningsnämnd enbart eller i hvad mån sådana nämnder stå under opartisk ledning. Att sistnämnda förhållande ej alltid äger rum framgår däremot af uppgifterna. Man torde dock ej behöfva befara, att den föreslagna utvidgningen i och för sig skulle innebära någon mera afsevärd tillökning i förlikningsmännens arbetsbörda, så att betänkligheter mot densamma på sådan grund skulle yppas.

I utskottets förslag finnes inryckt — 11 § tredje stycket — en uppmaning till de tvistande att i den omfattning, som erfordras för ett rätt bedömande af tvisten, lämna förlikningskommissionen tillgång till räkenskaper och andra handlingar samt statistiska och andra uppgifter äfvensom tillträde till arbetsplats, med rätt för den, som sålunda ginge kommissionen till handa, att kräfva tystnadsplikt angående hvad den på så sätt inhämtat. Enär uppenbarligen förlikningsmännen för att kunna behörigen fullgöra sitt uppdrag hafva enahanda behof som förlikningskommissionen af tillmötesgående från de tvistandes sida i berörda hänseenden, har omförmälda stycke af 11 § i utskottets förslag med någon omredigering upptagits i den del af det nya förslaget, som berör förlikningsmännens och de tvistandes inbördes förhållande. Genom en hänvisning i 12 § har angifvits, att samma regler hafva tillämpning med afseende på förlikningskommissionens verksamhet.

Sedan i 1 § förlikningskommissionens uppgift i allmänhet angifvits vara den att verka för lösning af sådana mellan arbetsgifvare och arbetare uppkomna tvister, hvilka innebära synnerlig fara för arbetsfreden, hafva på sätt förut nämnts i 11 § gifvits de närmare begränsningarna af dess befogenhet. Den äger sålunda, under nyss angifna förutsättning, att inskrida, dels då tvist om slutande af kollektivaftal ej blifvit genom förlikningsmannens medverkan bilagd, och dels då det gäller dylik tvist, med hvilken det ej tillkommer den senare att taga befattning. Jag har redan framhållit skälen, hvarför kommissionen äfven i vissa andra fall bör sättas i tillfälle att taga hand om uppkomna tvistefrågor, och i enlighet med

det då sagda har här medgifvits kommissionen rätt att behandla i närmare samband med hvarandra stående frågor, äfven om ej alla afse slutande af kollektivafstal, äfvensom åt Kungl. Maj:t inrymts befogenhet att särskildt hänskjuta annan tvist af synnerlig vikt till kommissionen.

12 §.

Förlikningsman hade i utskottets förslag ålagts skyldighet att på förlikningskommissionens kallelse närvara vid dess handläggning af tvist, som tidigare varit föremål för den förres medlande verksamhet. Förlikningsmännen hafva i sitt yttrande uttalat önskvärldheten af att förlikningsman i hvarje fall må hafva rätt att tillstädeskomma vid kommissionens förhandlingar för att lämna upplysningar utöfver handlingarnas innehåll och utveckla sin ståndpunkt i frågan, särskildt därest af honom framlagts medlingsförslag. Äfven borde, enligt samma yttrande, det stå kommissionen fritt att, där den funne sådant erforderligt, till öfverläggning inkalla jämväl en eller flera af öfriga förlikningsmän. Hvad sålunda föreslagits synes mig hafva goda skäl för sig, hvarför stadganden i sådant syfte i förslaget upptagits.

Kommerskollegium tillstyrker en något längre gående förändring. Med hänsyn till uttalade farhågor för att förlikningskommissionens tillkomst och verksamhet skulle komma att föranleda minskning af förlikningsmännens auktoritet, finner kollegium önskvärdt, att den förlikningsman, som handlagt en tvist på ett tidigare stadium, må äga att på kallelse af kommissionen inträda såsom tillfällig ledamot af denna och deltaga i dess öfverläggningar och beslut. Med en sådan frihet lämnad åt kommissionen torde dock, enligt min tanke, snart blifva en genomgående regel, att vederbörande förlikningsman inkallas såsom ledamot. Skall så ske emellanåt men ej alltid, är nämligen ej uteslutet, att underlåtenheten däraf i vissa fall skulle kunna af parterna uppfattas såsom innebärande ett visst misstroende mot den förlikningsman, som sålunda blefve utesluten från medlemskap, till men för hans framtida verksamhet. Men att på dylikt sätt göra förlikningsmännen till ständiga medlemmar af kommissionen synes mig ej önskvärdt eller motsvarande den uppfattning, som tagit sig uttryck i förslaget om kommissionens inrättande. Lämpligast torde vara att åt kommissionen bevaras karaktären af en högre instans, hvars medlemmar stå fullt obundna af en förut hyst och måhända genom tidigare medlingsförslag till synes kommen åsikt om bästa sättet för lösande af den ifrågavarande tvisten. Tillbörligt inflytande lär vara förlikningsmännen tillförsäkradt genom deras rätt att gå kommissionen till handa med upplysningar och råd.

13 §.

Beträffande förhållandet mellan förlikningsman och förlikningskommissionen i fråga om tvister, som ligga inom bådats kompetensområde,

stadgas i förslaget, att dylik tvist, där den ej blifvit löst genom förlikningsmannens medverkan, skall af denne med öfverlämnande af handlingarna i ärendet hänskjutas till kommissionen, som då pröfvar huruvida densamma bör upptaga tvisten, samt att, om kommissionen anser sig böra afvisa tvisten, förlikningsmannen skall därom underrättas och de mottagna handlingarna till honom återställas. Sistnämnda stadgande har gifvit kommerskollegium anledning till en anmärkning, som synes mig bero på en icke riktig tolkning af förslaget. Kollegium utgår nämligen vid denna anmärkning från den uppfattningen, att, äfven om kommissionen förklarat sig icke upptaga en tvist, den likväl skulle vara oförhindrad att sedermera, när den funne omständigheterna hafva förändrat sig, när som helst ingripa i tvisten med sin medlande myndighet. I följd häraf syntes det för kommissionen vara af vikt att jämväl efter tvistens afvisande äga tillgång till handlingarna i ärendet.

Att förlikningsmannen skulle fråntagas all befogenhet med afseende å tvist, som han visserligen vid ett första försök icke lyckats lösa, men som i alla fall på grund af sin mindre betydighet tillbakavisats af förlikningskommissionen, torde ej hafva varit kommerskollegii mening och skulle säkerligen ej vara lämpligt. Tvärtom måste förlikningsmannen bäst vara i stånd att närmare följa den af honom redan mera ingående behandlade tvistens vidare utveckling och afgöra, när tidpunkten för ett förnyadt inskridande må vara inne. Att åter låta såväl den ena som den andra af förlikningsmyndigheterna vara kompetent att taga hand om tvisten synes ej tillrådligt utan kunna, äfven om förlikningsmännen och kommissionen komme att såsom naturligt är stå i liflig förbindelse med hvarandra, leda till oreda och kollisioner, hvilka ej vore utan skada för institutionen, och i hvarje fall föranleda omgång och dröjsmål. Mest ändamålsenligt torde därför vara att, sedan förlikningskommissionen en gång afvisat tvisten, den därefter icke utan förnyadt hänskjutande från förlikningsmannen må upptaga densamma till behandling. Förberörda stadgande, mot hvilket kommerskollegium gjort anmärkning, synes gifva uttryck för den af mig sålunda omfattade meningen och har därför ansetts böra bibehållas.

I detta sammanhang vill jag erinra, att sedan förlikningskommissionen påbörjat handläggning af tvist, den äger att, om ock förhandlingarna afbrutits, sedermera taga förnyad befattning med tvisten. Att så är förslagets mening framgår af jämförelse mellan stadgandena i 3 och 12 §§, enligt hvilka kommissionen väl ej har rätt att vidare kalla de tvistande, om från båda sidor fortsatt medling afböjts, men dock må, om omständigheterna därtill föranleda, inbjuda de tvistande till förnyade förhandlingar.

16 §. Särskilda utskottet uteslöt i sitt förslag det i medlingslagens 12 § upptagna stadgandet, att Kungl. Maj:t skall äga att, där så i särskilda fall finnes lämpligt, uppdraga åt annan än den ordinarie förlikningsmannen att medla i uppkommen tvist. Utskottet ansåg, att behovet af sådant förordnande i hufvudsak skulle upphöra i och med förlikningskommissionens inrättande. Denna finge nämligen antagas besitta erforderlig auktoritet äfven för de största tvister. Emellertid kan, på sätt förlikningsmännen erinrat, behof af dylikt stadgande äfven framgent yppas i de fall, då vederbörande förlikningsman ej medhinner handläggning samtidsigt af flera förekommande tvister. Däremot torde icke, såsom jämväl ifrågasatts, behövas stadgande, som gifver Kungl. Maj:t befogenhet att vid förfall af ett eller annat slag för förlikningsman förordna annan i hans ställe. Befogenheten härtill synes vara utan särskild bestämmelse därom gifven. Jag har därför i förslaget förbehållit Kungl. Maj:t rätt att förordna annan än ordinarie förlikningsman att handlägga viss tvist, då så erfordras på grund af antalet eller omfattningen af de tvister, hvilkas behandling ankommer på förlikningsmannen.

17 §. I enlighet med förlikningsmännens, af kommerskollegium biträdda hemställan har jag ansett skäligt att till lättnad för förlikningsmyndigheterna befria dem från skyldigheten att kvartalsvis afgifva berättelse öfver sin verksamhet. Dessa berättelser torde utan olägenhet kunna utbytas mot årsberättelser. Äfven har med föranledande af yrkande från samma håll borttagits åliggandet för förlikningsman att lämna redogörelse för förhandlings-, förliknings- och skiljenämnder inom distriktet samt deras verksamhet, i den mån han kan därom få kännedom. Behöfliga upplysningar i sådant hänseende erhåller kommerskollegium direkt från organisationerna.

20 §. Den i 20 § föreskrifna inskränkningen i rätten att på grund af arbetstvist anlita maktmedel afser endast arbetsinställelse. Anledningen härtill är, att åtgärder af annat slag åtminstone i de flesta fall torde antingen vidtagas såsom en följd af arbetsinställelse, i syfte att gifva denna ökad verkan, eller ock utgöra sympatiåtgärder. Någon själfständig betydelse såsom påtryckningsmedel för en part mot en annan i en mellan dem pågående tvist lära dessa åtgärder hittills i allmänhet icke hafva erhållit. Äro desamma endast följdåtgärder, erfordras i afseende å dem ej särskild medling, enär den medling, som afser att förebygga arbetsinställelsen, utan vidare inverkar äfven på de åtgärder, till hvilka denna skulle föranleda. Hvad åter sympatiåtgärder beträffar, ingår det icke i förevarande lagstiftnings plan att kräva medling vid arbetsinställelse, som vidtages för att bispringa annan, och det kan då ännu mindre komma i fråga att uppställa en sådan fordran be-

träffande andra åtgärder i liknande syfte. Då en tvist icke föreligger mellan parterna utan fråga allenast är om understödjande af någondera sidan i en på annat håll utbruten tvist, torde utsikten att genom medling afvärja strid vara ganska ringa och icke utgöra tillräcklig anledning att vidtaga den högst väsentliga utvidgning af medlingsmyndigheternas organisation, som säkerligen vore nödvändig, om medling skulle kunna krävas jämväl i dessa fall. Tydligt är också, att, om man vill göra en föregående medling till villkor för andra åtgärder än arbetsinställelse, medlingsmyndigheternas allmänna befogenhet, sådan den är angifven i nuvarande medlingslag och i den förra afdelningen af detta lagförslag, måste utsträckas till att omfatta äfven de fall, då berörda åtgärder äro i fråga. En dylik förändring torde emellertid icke vara lämplig.

Det för användande af tvångsmedel i 21 § uppställda villkoret, att tillsägelse skall hafva gjorts hos motparten viss tid förut, afser såväl sympatiåtgärd som åtgärd i anledning af tvist mellan parterna men är begränsadt till arbetsinställelse och därmed jämförlig åtgärd, hvaraf arbetets fortgång beröres. Såsom jag förut framhållit, är för de fall, då uppsägningstid för arbetsaftalen finnes, tiden för dylik tillsägelse bestämd så, att uppsägningstiden skall iakttagas. Skyldighet härtill kan icke skäligen åläggas parterna, utan att det är fråga om åtgärder, som innebära upphörande med arbetet. För tvångsåtgärder af annat slag skulle endast iakttagande af den allmänna tillsägelsetiden af sju dagar kunna fordras. I fråga om sådana åtgärder torde emellertid en beredelsetid icke äga samma betydelse för motparten, som då det gäller arbetsnedläggelse, och synes därför något anspråk på tillsägelse viss tid förut öfver hufvud taget icke böra uppställas. Å andra sidan bör skyldigheten att göra tillsägelse icke inskränkas till de fall, då verklig arbetsinställelse är förestående. Nedläggande af arbetet kan nämligen förekomma, utan att arbetsinställelse i detta ords vanliga bemärkelse är för handen. Så är förhållandet särskildt, om arbetare vägra taga befattning med gods, härledande sig från en arbetsplats, där strid pågår mellan arbetsgifvare och arbetare. Dylik vägran kan, allteftersom godset är mer eller mindre behöfligt för arbetets fortgång, stå en arbetsinställelse mer eller mindre nära. Den synes därför också vara jämförlig med sådan åtgärd, och samma skäl som i fråga om vanlig arbetsinställelse tala för, att tillsägelse skall göras viss tid förut.

Då den, som vill vidtaga arbetsinställelse eller annan åtgärd, hvarom i denna paragraf stadgas, gifver motparten meddelande härom, skall detta meddelande jämväl innehålla uppgift om den dag, då åtgärden är att förvänta. Är det fråga om arbetsinställelse på grund af tvist mellan parterna, kan emellertid inträffa att å den angifna dagen parten enligt 20 §

är förhindrad att sätta sin afsikt i verket. Förlikningsmannen kan, efter det meddelandet lämnades, hafva ingripit med kallelse till förhandlingar, hvilkas afslutande icke medhinnes till den för arbetsinställelsen utsatta dagen. Äfven kan förekomma, att part, som önskar att få vidtaga arbetsinställelse så snart som möjligt efter pågående förhandlingars slut, gör tillsägelse hos motparten under förhandlingstiden och därvid för arbetsinställelsen angifver en dag, till hvilken det därefter befinnes omöjligt att få förhandlingarna afslutade. Föras sedermera förhandlingarna till slut utan tvistens biläggande, synes det icke vara lämpligt, att parten skulle äga att omedelbart öppna strid. Den förut gjorda tillsägelsen bör icke anses hafva varit definitiv, då ju möjlighet förefunnits, att förhandlingarna skulle leda till en fredlig afveckling af tvisten, och motparten kan i förhoppningen om en sådan utgång hafva haft anledning att underlåta vidtagande af de åtgärder, för hvilka tillsägelsen afser att bereda tid. I dylika fall bör därför parten, om han vill fullfölja sin afsikt, vara pliktig att efter hindrets upphörande göra ny tillsägelse. Den erforderliga tiden mellan denna och arbetsinställelsen torde emellertid skäligen kunna förkortas till två dagar.

23 §. Det i förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare upptagna stadgandet, att arbetsinställelse och dylik åtgärd ej må vidtagas för att bispringa den, som själf skulle vara af lag eller aftal förhindrad att vidtaga åtgärden, har såsom jag förut angifvit öfverförts till förevarande lagförslag och därmed erhållit giltighet för alla fall, sålunda ej blott då den, som på sådant sätt skulle lämna annan bistånd, vore bunden af kollektivaftal. Befogenheten häraf torde vara uppenbar.

24 §. Härjämte har det ansetts nödigt, att i denna lag gifves en erinran om att, utöfver hvad där stadgas, kan enligt annan lag eller enligt aftal gälla förbud mot vidtagande af sådan åtgärd, som nyss nämnts.

25 §. Det i propositionen till 1910 års riksdag innefattade förslaget till lag om vissa arbetsaftal innehöll i 7 § — i sammanhang med föreskrift om skyldighet för arbetsgifvare och arbetare att vid arbetsinställelse iakttaga uppsägningstid, som kunde gälla för arbetsaftalet — bestämmelse därom, att tillkännagifvande om arbetsinställelse finge göras af arbetsgifvaren genom anslag å arbetsplatsen samt för organiserade arbetare af deras förening. Särskilda utskottet, som upptog dessa stadganden, tillade ett nytt af innehåll att dylikt tillkännagifvande icke skulle anses innefatta uppsägning af arbetsaftalet, om ej tillkännagifvandet bestämdt utmärkte, att uppsägning åsyftades. I annat sammanhang har jag redan förklarat mig godkänna sistberörda stadgande. Det synes mig dock lämpligt, att detsamma närmare utföres på sådant sätt, att däraf tydligare framgår

arbetsinställelses inverkan på arbetsaftalet. I sådant afseende torde böra utsägas, att, om tillkännagifvandet ej uttryckligen afser uppsägning af arbetsaftal, de arbetsaftal, som beröras af arbetsinställelsen, skola anses allenast satta ur tillämpning under den tid denna pågår, dock så att naturligen rätten att genom särskild uppsägning i laga ordning bringa arbetsaftalet till upphörande kvarstår äfven under arbetsinställelsen. Att arbetsaftalet sättes ur tillämpning innebär själfallet, att arbetarens förpliktelse att utföra arbete och arbetsgifvarens skyldighet att betala lön för tillfället upphöra. I sistberörda hänseende bör dock, om ordet lön tages i vidsträcktaste bemärkelse, gälla en modifikation. Af ett på annat ställe i förslaget till lag om vissa arbetsaftal förekommande stadgande därom att arbetare, åt hvilken arbetsgifvaren utan särskildt hyresaftal tillhandahåller bostad men som ej är i arbetsgifvarens kost, är berättigad att sitta kvar viss tid efter arbetsaftalets upphörande, torde framgå, att sådan arbetares rätt till bostaden ej förloras genom arbetsinställelsen. Äfven denna sats bör dock tydligt här uttalas.

En ledamot af lagrådet framhöll vid de förra förslagens granskning, att då arbetsinställelse inträdt efter tillkännagifvande från arbetarnas sida, det kunde, för den händelse arbetare begifvit sig från orten, möta svårigheter för arbetsgifvaren att därefter utöfva den honom tillkommande rätten att uppsäga arbetsaftalet. Han ifrågasatte i anledning häraf, att stadgande borde meddelas om rätt för arbetsgifvaren att vid dylik arbetsinställelse verkställa uppsägning medelst anbringande af allmänt synliga anslag å plats vid arbetslokalen. Det synes mig vara billigt, att en sådan rätt medgifves arbetsgifvaren. Det kan ej anses oskäligt att af arbetare, hvilka genom arbetsaftal äro fortfarande bundna vid en arbetsplats men själfva satt aftalen tills vidare ur tillämpning, kräfva sådan uppmärksamhet på förhållandena å platsen, att de hålla sig underkunniga om hvad där tilldrager sig. Därest arbetsgifvaren vidtagit arbetsinställelsen, kunna ej samma skäl göras gällande för att tillerkänna honom ifrågavarande rättighet. Dock förefaller det, som om rent praktiska hänsyn tala för att så borde ske. Det kan befaras, att arbetsgifvaren i saknad af detta medel att med uppsägning, om han under arbetsinställelsen skulle anse sådan nödig, träffa äfven arbetare, som tillsvidare lämnat platsen, skulle finna sig föranlåten att redan i tillkännagifvandet om arbetsinställelsen inrycka en uppsägning af arbetsaftalen. Skulle sådant inträffa i ett flertal fall, vore därmed förhållandena genom de nya lagbestämmelserna ingalunda förbättrade utan tvärtom i väsentlig grad försämrade. Äfven måste bemärkas, att, på sätt uppgifterna i den officiella statistiken rörande arbetsinställelser gifva vid handen, i ett ej obetydligt antal fall arbetsinställelsernas karaktär af lockout eller strejk svårigen låter sig med säkerhet

26 §.

bestännas, äfvensom att sådana förekomma, hvilka äro att hänföra till båda lagen samtidigt. Jag kan ej heller finna, att någon väsentlig tunga skulle påläggas arbetarna genom den ifrågasatta utvidgningen af stadgandets tillämplighet. Äfven vid en af arbetsgifvaren igångsatt arbetsinställelse skulle det ju endast vara fråga om arbetare, hvilka genom att ej själfva uppsäga arbetsaftalet visat sig vilja hålla fast vid den ifrågavarande anställningen och förty kunna antagas ej ställa sig utan känedom om dithörande förhållanden. På nu anförda grunder har jag ansett riktigast, att uppsägning under arbetsinställelse får af arbetsgifvaren i hvarje fall göras på det sätt, som nyss angifvits.

27 §.

Därest arbetsgifvare eller arbetare, som af förlikningsmannen kallats till förhandling i anledning af uppkommen tvist, öfverträder det i lagen gifna påbudet, att därefter och intill dess vissa villkor blifvit uppfyllda arbetsinställelse ej må vidtagas eller utvidgas, bör uppenbarligen den, som gör sig härtill skyldig, kunna drabbas af någon påföljd af öfverträdelsen. Vid bestämmandet af denna påföljd kan valet stå mellan två vägar. Antingen kan man låta staten träda emellan med sin straffande verksamhet och således stadga kriminell ansvarspåföljd, eller kan man stanna vid skadeståndsskyldigheten såsom korrektiv mot underlåtenhet att ställa sig lagbudet till efterrättelse. — Jag fränser här möjligheten af något slags mellanting mellan båda såsom exempelvis det i det föregående omförmälda danska systemet med en s. k. bot. — Det förra af de angifna alternativen förordas af kommerskollegium i dess utlåtande, det senare åter af förlikningsmännen.

Äfven om man vill medgifva att, såsom kommerskollegium anser, principiella skäl tala för dess ståndpunkt, lär dock ur vissa synpunkter den andra utvägen vara att föredraga. Vål måste erkännas, att skadeståndsskyldigheten i en del fall, särskildt gent emot arbetarna, icke är af någon större betydelse eller besitter en mera återhållande kraft. Å andra sidan åter har man där tillgång till den garanti för arbetsfreden, som vinnes genom att låta äfven de fackliga organisationerna blifva ansvariga för olagliga arbetsinställelser, till hvilka de medverkat. En liknande garanti står ej till buds, därest straffrättsligt ansvar skulle användas. Sådant kan ej enligt hos oss rådande rättsprinciper ådömas förening såsom sådan. Afgörande för frågan synes dock vara nödvändigheten att åstadkomma enhetlighet i påföljden af otillåten arbetsinställelse, vare sig åtgärdens obehörighet beror på den ena eller andra orsaken. En arbetsinställelse kan nämligen strida såväl mot nyssberörda lagbud som ock samtidigt emot t. ex. bestämmelsen, att dylik åtgärd ej må sättas i verket förr än, efter tillsägelse om afsikten att vidtaga densamma, så lång tid förflutit, som gäller för

uppsägning af de arbetsaftal, hvilka skulle af arbetsinställelsen beröras. Att stadga straff för öfverträdelse af sistnämnda slag torde ej kunna ifrågakomma. Genom en dylik har endast ett rent privat intresse blifvit kränkt, åtminstone såvida den tillsägelsetid af sju dagar iakttagits, som ansetts nödigt att föreskrifva af hänsyn till det allmännas kraf, att förlikningsmannen må få tillfälle att medlande ingripa i tvisten, innan den öfvergår till öppen strid. Att påföljden af samma arbetsinställelse då skulle vara olika allt eftersom denna betraktades från skilda synpunkter torde ej vara lämpligt. I hvarje fall är en förutsättning för möjligheten häraf, att en och samma domstol skulle vara behörig att upptaga saken i hela dess vidd, d. v. s. att arbetsdomstolen skulle göras till brottmålsdomstol. Men med en enda sådan domstol, visserligen endast beträffande ett visst slag af brott, skulle man stå inför praktiska svårigheter af betänklig art. Man torde sålunda ej böra utsätta sig för möjligheten att nödgas i sista hand till en centraldomstol hämta tilltalade från olika trakter af hela riket.

Med afseende å nu andragna omständigheter har jag funnit skäligt att grunda samtliga stadganden om påföljd af arbetsinställelse och andra åtgärder af likartad beskaffenhet, som vidtagas i strid mot lag eller aftal, på skadeståndsprincipen. Att vid sådant förhållande bestämmelserna i förevarande lagförslag om skadeståndsskyldighet vid öfverträdelser af sagda slag böra öfverensstämma med motsvarande föreskrifter i förslaget till lag om kollektivaftal torde vara själfallet. Angående sistnämnda föreskrifters innebörd och grunderna för dem får jag hänvisa till hvad jag därom på sitt ställe yttrat.

Jämväl böra tvister af nu omhandlad beskaffenhet tillhöra arbetsdomstolens handläggning; därom är stadgande gifvet i förslaget till lag om nämnda domstol. Likaledes synes erforderligt att i dylika fall medgifva arbetsgifvare- och arbetareorganisationerna enahanda talerätt för sina medlemmar, som är afsedd att finnas vid skadeståndstalan på grund af arbetsinställelse i strid mot kollektivaftal. En olikhet i förhållandena härvidlag bör dock beaktas. Talerätten, då fråga är om brott mot kollektivaftal, är tillerkänd den förening, som slutit aftalet. Denna bestämmelse kan ej här användas. Emellertid kan det inträffa, att den förening, hvari arbetsgifvaren eller arbetaren närmast ingår såsom medlem, i sin ordning är medlem af annan dylik förening o. s. v. Frågan blir då, hvilken af dessa föreningar skall hafva befogenhet att utöfva talerätten. En bestämd regel, att en af dessa skall vara uteslutande behörig, torde ej motsvara det praktiska behovet. Förhållandena kunna därutinnan vara betydligt växlande, beroende på arbetsinställelsens omfattning, den omständigheten, huruvida den därjämte står i strid mot kollektivaftalslagen, m. m. Bäst torde be-

28 §.

hofvet tillgodoses genom ett stadgande, att en hvar af föreningar, af hvilka en är medlem af en annan, äger att föra ifrågavarande talan, dock att den senare alltid har företräde, om den vill utöfva rättigheten. Det torde i alla händelser ej behöfva befaras, att icke genom öfverenskommelse föreningarna emellan saken varder utan svårighet ordnad.

Förslaget till lag om vissa arbetsaftal.

De vid 1910 års riksdag från en del håll framställda anmärkningarna, att den då föreslagna aftalslagstiftningen icke föregåtts af den sorgfälliga utredning, som hade varit erforderlig för att de ifrågasatta lagarnas olika bestämmelser skulle kunna med säkerhet bedömas, riktade sig äfven, och med särskild styrka, mot förslaget till lag om vissa arbetsaftal. Det vill emellertid synas, som om dessa anmärkningar beträffande sistnämnda lagförslag äga än mindre fog än i afseende å berörda lagstiftning i öfrigt. Till grund för lagförslaget ligger ju, förutom den förberedande behandling, som kommit samtliga lagförslagen till del, jämväl ett den 19 oktober 1901 af en kommitté i samma ämne afgifvet lagförslag, öfver hvilket efter dess öfverlämnande till Kungl. Maj:t yttranden inhämtades från myndigheterna samt representanter för arbetsgifvare och arbetare. Att detta kommittéförslag icke, med större eller mindre jämkningar, sedermera förelades riksdagen torde hufvudsakligen hafva berott därpå, att någon hänsyn till kollektivaftalen mellan arbetsgifvare och arbetare icke tagits i detsamma samt en lagstiftning om arbetsaftalet ensamt utan samtidig reglering af kollektivaftalet icke ansågs tillfyllestgörande. I öfrigt synes från kommittéförslaget och de däröfver afgifna yttrandena fortfarande kunna hämtas god ledning vid denna lagstiftningsfrågas handläggning. I afseende å det personliga arbetsaftalet och lagstiftningens uppgifter med hänsyn till detsamma torde nämligen icke det sista årtiondet hafva medfört sådana förändringar, att de synpunkter, som vid nämnda tidpunkt voro bestämmande, nu skulle i allmänhet vara föråldrade eller eljest hafva förlorat sin betydelse.

Att undanskjuta ifrågavarande lagförslag af den anledning, att det icke skulle hvila på erforderlig utredning, synes mig därför icke vara berättigadt, och jag kan så mycket mindre tillstyrka, att med lagförslaget skall få anstå, som jag hyser den uppfattningen, att dess snara genomförande är mycket angeläget. För arbetsfredens bevarande har väl måhända denna lagstiftning icke samma stora och omedelbara betydelse som lagstiftningen om kollektivaftalet. Emellertid är det ju för närvarande och kommer säkerligen länge att förblifva så, att vårt lands arbetsgifvare och arbetare till mycket

stor del icke äro bundna af kollektivaftal utan hafva sina inbördes rättsförhållanden bestämda endast genom personliga arbetsaftal, och äfven bland dessa arbetsgifvare och arbetare kunna uppstå tvister, hvilka, om än i allmänhet icke så omfattande eller af sådan betydelse som en del tvister på det af kollektivaftal reglerade arbetsområdet, dock kunna inverka störande på arbetets fortgång. För dylika tvisters förebyggande är det af vikt, att lagstiftningen söker, i den mån sådant lämpligen kan ske, bereda klarhet om grunderna för arbetsförhållandet och sålunda fylla ut hvad som brister i de ofta ofullständiga och obestämda arbetsaftalen. Otvifvelaktigt kunna jämväl mellan parter bundna af kollektivaftal ovisshet och tvist om deras ömsesidiga rättigheter och skyldigheter lättare uppstå, så länge lagstiftning om arbetsaftalet saknas. Arbetsaftalen och kollektivaftalen utfylla och fullständiga hvarandra, och aftalslagstiftningens olika delar gripa därför också på många punkter in i hvarandra. Arbetsaftalet är dessutom säkerligen från vissa synpunkter det viktigaste af alla aftal på det ekonomiska området. Ingen annan aftalsform är i så hög grad som denna grundläggande för lefnadsvillkoren inom större delen af befolkningen och för landets näringslif. Att detta aftal hittills endast i begränsad omfattning och på ett numera föråldradt sätt reglerats af lagstiftningen måste därför betecknas såsom en väsentlig brist, som bör afhjälpas så snart sig göra låter.

I allmänhet synas ock jämväl de, som vid 1910 års riksdag motsatte sig antagande af det då framlagda förslaget till lag om vissa arbetsaftal, hafva medgifvit, att åstadkommande af lagstiftning i detta ämne är i hög grad behöfligt och önskvärdt. Motståndet mot förslaget såsom helhet grundades — förutom på den nyss omförmälda uppfattningen, att utredningen i ämnet vore bristfällig — i första rummet därpå, att förslaget ansågs omfatta ett större område än som lämpligen kunde regleras i en och samma lag. Denna anmärkning afsåg det förhållandet, att förslaget gällde, jämte det egentliga industriella arbetsaftalet, äfven sådana inom handel, handtverk och jordbruk ingångna aftal om väsentligen kroppsligt arbete, som ej på grund af legostadgans tillämplighet å desamma eller af annan särskild orsak undantagits från förslaget. I anledning häraf har i den promemoria, som, enligt hvad jag förut nämnt, bilagts förslaget vid den nu företagna remissen till myndigheterna äfvensom arbetsgifvare och arbetare samt deras organisationer, bl. a. framställts förfrågan, om och i hvad mån förslagets stadganden vore mindre lämpliga för sistberörda tre näringsområden. Hvad handeln beträffar, hafva i sådant afseende erhållits upplysningar, som föranledt, att handelsbiträden icke i de nu föreliggande lagförslagen upptagas såsom arbetare. Däremot hafva inga önsknningar, att arbetsaftalen med de egentliga handelsarbetarna skulle lämnas utanför denna lagstiftning, gjort sig gällande, och ej

heller hafva dylika yrkanden förekommit beträffande arbetsaftalen inom handtverket. I fråga om jordbruket äro, såsom också är naturligt, meningarna mera växlande. Från åtskilliga håll betonas att legostadgan bör, efter genomgången revision, fortfarande utgöra den allmänna grundvalen för arbetsaftalen inom denna näring, och i ett eller annat yttrande sträcket denna fordran så långt, att någon annan lag än en till större eller mindre del omarbetad legostadga förklaras icke vara behöflig eller lämpligen böra komma till stånd i afseende å berörda arbetsaftal. I ganska många yttranden omnämnas såsom önskvärdt, att på grund af det nära sammanhanget mellan legostadgan och de nu föreslagna bestämmelserna, i hvad de skola gälla jordbruket, förslag till ny legostadga och till lagstiftning om de mera tillfälliga arbetsaftalen inom jordbruksnäringen skola samtidigt komma under pröfning. Den allmänna meningen bland dem, som yttrat sig i ämnet, synes emellertid, såvidt jag kan finna, vara den, att en lagstiftning med hufvudsakligen det innehåll, som förslaget till lag om vissa arbetsaftal utvisar, skall blifva till gagn för jordbruket, åtminstone intill dess legostadgans revision fullbordats och sannolikt äfven därefter.

Den nu åvägabragta utredningen gifver sålunda i stort sedt icke stöd åt yrkandena, att lagstiftningen om de arbetsaftal inom jordbruket, hvilka för närvarande icke regleras af legostadgan, skall uppskjutas till den tid, då förslag till ny legostadga eller tjänstelag kan framläggas. För min del kan jag ej heller finna en sådan förminskning af förevarande lagförslags omfattning vara lämplig eller tillrädlig. Oförnekligen hade det varit förenadt med fördelar, om lagar för dessa närstående områden hade kunnat antagas samtidigt, men dessa fördelar synas mig icke vara så öfvervägande, att man för deras skull bör afstå från möjligheten att redan nu företaga reglering af de inom jordbruket förekommande mera tillfälliga och lösliga eller eljest ej under legostadgan fallande arbetsförhållandena. Skulle sedermera, då förslag till ny tjänstelag blir föremål för slutlig bearbetning — och jag behjärtar i hög grad önskingarna, att därmed icke måtte behöfva anstå länge — sammanhanget med sistberörda förslag finnas föranleda någon förändring i arbetsaftalslagstiftningen i öfrigt, torde en sådan förändring utan svårighet kunna genomföras, och detta äfven i det i min tanke föga antagliga fall att, såsom från en del håll ifrågasättes, samtliga aftal om jordbruksarbete skulle befinnas lämpligen kunna regleras i tjänstelagen. Jordbrukets intressen skulle alltså enligt min mening icke bättre utan sämre tillgodoses, om denna näring ställdes utanför det nu föreliggande lagförslaget. Lika litet kan jag anse en dylik begränsning af lagförslaget vara påkallad för industriens skull. Det torde vara svårt att i förslaget påvisa några bestämmelser, som af hänsyn till jordbruket erhållit en för industrien ofördelaktig affatt-

ning eller som lämpligen skulle kunna utgå ur förslaget, om ej jordbruket berördes af detsamma. Däremot torde af jordbrukets målsmän framställda erinringar därom, att vissa i de äldre förslagen förekommande, efter industriens förhållanden lämpade stadganden icke äro fullt passande för jordbruket, i några fall vara berättigade, och jag har därför i sådana fall låtit i förevarande förslag införa från de allmänna reglerna i viss mån afvikande bestämmelser för jordbrukets del.

Vidare har mot det tidigare förslaget såsom helhet inom riksdagen anmärkts hufvudsakligen, att detsamma i fråga om behandlingen af vissa viktiga principiella frågor skulle vara ofullständigt eller alltför allmänt hållet. Såväl denna erinran som vissa andra mot förslaget framställda torde kunna i korthet bemötas genom en hänvisning till förslagets syfte och uppgift. I sakens natur ligger, att en lagstiftning om arbetsaftalet icke kan eller bör afse att innebära en fullständig i detalj gående reglering af arbetsaftalet utan måste åsyfta endast att bestämma hufvudgrunderna för detsamma. Det blir sedan de aftalande parternas sak att närmare ordna arbetsvillkoren på olika orter eller i olika näringsgrenar efter förefintliga förhållanden och behof. Härmed sammanhänger att förslaget endast i ringa utsträckning innehåller tvingande bestämmelser. Det förutsätter, att arbetsförhållandena i allmänhet bäst regleras genom aftalen. Allenast då dessa sakna erforderliga bestämmelser om uppkommande frågor samt i ett fåtal andra fall skall den föreslagna lagstiftningen träda emellan, oftast blott med angifvande af allmänna grunder för frågornas bedömande men någon gång med mera detaljerade bestämmelser, det senare särskildt beträffande ämnen, som i regel förbigås i aftalen.

Någon anledning att frånga de grundsatser, som voro bestämmande för det riksdagen förelagda lagförslaget, har enligt min uppfattning icke gifvits vare sig af riksdagsförhandlingarna eller af den därefter åstadkomna utredningen. Det nuvarande lagförslaget öfverensstämmer därför också i hufvudsak med det tidigare, hvars bestämmelser i sin ordning till stor del voro hämtade från 1901 års kommittéförslag. Under den förnyade bearbetning, för hvilken förslaget utgjort föremål, hafva emellertid vissa mera omfattande förändringar vidtagits i detsamma.

Den viktigaste af dessa förändringar är den, att de i de äldre förslagen förefintliga stadgandena om arbetsordning uteslutits ur nuvarande förslag. Mot berörda stadganden framställdes under riksdagsförhandlingarna ur synpunkten af arbetarnas intressen särskildt den anmärkningen, att desamma icke erbjöde erforderlig trygghet för, att arbetarnas skäligen anspråk på trefnad i arbetet vunne beaktande och billighetens fordringar i öfrigt tillgodosåges. För min del anser jag visserligen obestriddigt, att arbetsgifvaren såsom

ägare af företaget och ledare af arbetet bör i princip vara befogad att meddela föreskrifter om ordningen å arbetsplatsen och därmed sammanhängande förhållanden, men det synes mig dock icke böra förnekas, att det vore fördelaktigt, om i lag kunde beredas utväg att vinna rättelse i dylika föreskrifter, som befundes verkligen vara oskäligen. Att åstadkomma tillfredsställande bestämmelser i sådant afseende är emellertid förenadt med stora svårigheter. Den enda möjligheten vore väl att låta arbetsordningen prövas af offentlig myndighet. Äfven om man därvid, såsom jag för min del skulle anse lämpligt, icke gjorde föregående pröfning och fastställelse till villkor för arbetsordningens giltighet utan nöjde sig med att stadga rätt till öfverklagande af oskäligen föreskrifter i utfärdad arbetsordning, skulle säkerligen starka betänkligheter göra sig gällande. Förutom det att några i alla afseenden fullt lämpliga myndigheter för pröfning af dylika klagomål icke för närvarande torde finnas i vårt land, komme nämligen införande af sådan klagorätt utan tvifvel och med visst fog att betecknas såsom ett första steg mot lagstadgadt tvång för arbetsgifvare och arbetare att underkasta intressetvister utomstående personers afgörande. Med hänsyn härtill torde framför meddelande af bestämmelser i angifna riktning vara att föredraga, att nuvarande förhållanden på detta område lämnas orubbade. Erfarenheten lär icke gifva vid handen, att några särskildt kännbara olägenheter föranledts af desamma. Såvidt jag har mig bekant, kan endast i något enstaka undantagsfall påvisas, att arbetsgifvare missbrukat den makt i fråga om arbetsordnings utfärdande, som han hittills på grund af sakens natur utöfvat. Än mindre behöfligt blir lagstiftningens ingripande, i den mån kollektivaftalen tilltaga i antal och omfattning samt därmed äfven dessa ämnen alltmer ordnas genom parternas öfverenskommelser. En sådan utveckling synes gifva frågan den lyckligaste lösningen, hvilken måhända skulle motverkas, om lagstiftningen uttryckligt tillade arbetsgifvaren ensam rätt att bestämma arbetsordningens innehåll.

En annan förändring i förslaget är, att ur kapitlet om arbetsgifvares och arbetares rättigheter och skyldigheter utesluts vissa mera allmänna bestämmelser, hufvudsakligen gifvande uttryck åt, att arbetsgifvarna och arbetarna böra ömsesidigt visa största möjliga hänsyn och samvetsgrant uppfylla de förpliktelser, som, äfven utan uttrycklig öfverenskommelse, böra anses följa af arbetsaftalet. Dessa, såsom de under riksdagsförhandlingarna benämndes, etiska föreskrifter hafva på vissa håll väckt motvilja, enär de ansetts bära en alltför gammaldags prägel och förutsätta ett mera personligt förhållande än det nuvarande mellan arbetsgifvare och arbetare. För min del är jag visserligen icke öfvertygad om, att nämnda bestämmelsers utlämnande innebär någon förbättring af förslaget vare sig i allmänhet eller med hänsyn till arbetarnas intressen. Någon olägenhet ligger bl. a. däri, att

vissa stadganden om rätt att häfva arbetsaftalet måhända blifva i viss mån mindre tydliga än enligt de äldre förslagen. I dessa var sådan rätt medgifven, om arbetaren, oaktadt erhållen varning, åsidosatte de skyldigheter, som »enligt lag eller arbetsaftal» ålåge honom, eller arbetsgifvaren gjorde sig skyldig till en liknande, väsentlig försummelse. Med hänvisningen till stadganden i lag afsågos härvid särskildt de bestämmelser som nu uteslutits. Med denna uteslutning har därför följt nödvändighet att jämväl utelämna berörda hänvisning, och stadgandena om häfningsrätten hafva därför, såsom 29 § 9) och 31 § 8) i förevarande förslag utvisa, erhållit den förändrade affattning, att sådan rätt finnes vid motpartens åsidosättande af de skyldigheter, som »i eller för arbetet» åligger honom. Emellertid torde de i förberörda bestämmelser omförmälda rättigheter och skyldigheter kunna anses antingen vara självklara eller ock framgå af andra stadganden i förslaget, och det synes därför i sak vara ganska betydelselöst, om man bibehåller dessa bestämmelser eller, i enlighet med förslaget, tillmötesgår önskningarna om deras utelämnande.

Vidare har äfven ur detta förslag på förut af mig angifna skäl uteslutits det i de äldre förslagen förefintliga, i visst hänseende begränsade förbudet mot att genom aftal göra intrång å arbetsgifvares eller arbetares föreningsrätt eller deras frihet att ingå arbetsaftal jämväl med andra än medlemmarna i vissa föreningar.

De i det riksdagen förelagda lagförslaget innefattade bestämmelserna om skyldighet att vid arbetsinställelse och liknande åtgärder göra tillsägelse så lång tid förut som den för arbetsaftalet gällande uppsägningstid, om förbud mot att genom dylika åtgärder rubba arbetsaftal på bestämd tid samt om verkningarna af tillsägelse angående arbetsinställelse och sättet för sådan tillsägelses meddelande hafva, såsom jag förut nämnt, med utvidgad omfattning öfverflyttats till förslaget till lag om vissa arbetstvister.

Hvad i öfrigt beträffar det nu ifrågavarande lagförslagets detaljer har jag i de flesta punkter funnit mig kunna biträda de, delvis viktiga, ändringsförslag, som under 1910 års riksdag framställdes af det särskilda utskottet. I några punkter äger emellertid enligt min mening det i propositionen innefattade lagförslaget sådant företräde framför utskottets förslag, att det förra bör, oförändradt eller med någon jämkning, vidhållas. Vissa bestämmelser, som af det särskilda utskottet lämnades oförändrade, hafva vid den förnyade bearbetningen af förslaget funnits böra i ett eller annat afseende jämkas.

Såsom jag förut nämnt, har bestämmelsen, att handelsbiträde är att anse såsom arbetare, uteslutits ur förslaget. 2 §.

Ett stort antal föreningar af bokhållare, kontorister eller biträden inom handeln har begagnat det nu beredda tillfället för dem att yttra sig öfver

förslaget och har därvid så godt som enhälligt yrkat vidtagande af omförmälda förändring, i hvilket yrkande de arbetsgifvare inom handeln, som uttalat sig i frågan, samt flera myndigheter instämt. Till stöd för detsamma har anförts hufvudsakligen följande. Att, såsom det äldre förslaget innebar, göra skillnad mellan handelsbiträden å ena och t. ex. handelsbokhållare å andra sidan samt låta förslaget gälla de förra men icke de senare, är oberättigadt och, praktiskt sedt, omöjligt. Handelsbiträden eller, för att närmare bestämma detta begrepp, butiks- och lagerbiträden äro i fråga om sysselsättning och lefnadsvillkor jämställda med kontorister och bokhållare eller åtminstone endast oväsentligt skilda från dessa, och då tillika talrika öfvergångsformer finnas, kan en bestämd gräns mellan berörda klasser icke uppdragas. Däremot skilja sig handelsbiträdena väsentligt från kroppsarbetarna såväl i socialt hänseende som äfven, då det är fullkomligt oriktigt att anse handelsbiträdens arbete såsom hufvudsakligen kroppsligt, i fråga om göromålen beskaffenhet. En lagstiftning, hvarigenom berörda i handeln anställda personers rättsförhållanden blefve ordnade, är visserligen i hög grad önskvärd, men den nu föreslagna motsvarar i många viktiga afseenden på intet sätt de anspråk, som böra ställas på en sådan lagstiftning.

De sålunda anförda skälen äga, såsom ock i en del yttranden särskildt framhållits, giltighet endast i fråga om de egentliga handelsbiträdena med en viss högre ställning men icke i afseende å handelsarbetarna. Att dessa, som närmast torde vara att anse såsom transportarbetare, ingå under förslaget, följer af stadgandena i 1 §.

4 §.

Den i 4 § vidtagna förändringen är endast redaktionell. Den tidigare föreslagna lydelsen, enligt hvilken från lagens tillämpning skulle undantagas arbetare, som innehade offentlig tjänsteställning, har gifvit anledning till tvekan i olika afseenden. Sålunda har varit ifrågasatt, huruvida med detta uttryck åsyftades alla arbetare i statens tjänst eller endast de statens arbetare, som innehade tjänstemannaställning, i senare fallet möjligen med den ytterligare begränsning, att arbetarnas löner skulle utgå efter lönestater, som blifvit af riksdagen fastställda. Vidare har dragits i tvifvelsmål, om icke jämväl arbetare hos kommuner och måhända äfven enskilda järnvägars personal kunde inbegripas under berörda uttryck. Af den nu föreslagna affattningen torde tydligt framgå, att undantaget gäller endast statspersonal med tjänstemannaställning men å andra sidan all sådan, oafsedt efter hvilka grunder lönerna utgå.

Denna begränsning, som var den med det tidigare förslaget åsyftade, synes äfven i sak vara den riktiga. Att från förslagets tillämplighetsområde undantaga enskilda järnvägars personal torde icke vara lämpligt. Hvad åter beträffar kommunernas arbetare, skulle väl skäl kunna

anföras för att göra undantag i afseende å dem, i den mån de innehade verklig tjänstemannaställning. För närvarande torde emellertid icke några kroppsarbetare vid kommunala verk eller företag vara att anse såsom tjänstemän eller utan särskild lagstiftning kunna erhålla sådan ställning, och då förevarande lagförslag blott gäller kroppsarbetare, skulle alltså ett undantag för kommunal tjänstepersonal nu vara betydelselöst. Vid statens verk och företag däremot sträcker sig tjänstemannabegreppet numera äfven till en talrik personal af kroppsarbetare enligt de närmare regler, som i särskilda instruktioner och reglementen äro bestämda. För hela denna tjänstemannakår, hufvudsakligen bestående af den egentliga driftspersonalen, böra gälla regler tillhörande den offentliga rätten. Skulle undantaget omfatta endast sådana tjänstemän, hvilkas löner utginge efter stater, som riksdagen fastställt, komme den nu föreslagna lagen att i allmänhet erhålla tillämpning å de icke ordinarie tjänstemän, hvilkas arbete vore hufvudsakligen kroppstigt. Häråf skulle emellertid, såsom äfven det särskilda utskottet omnämmt, följa den olägenheten, att olika regler skulle gälla för personer med samma tjänsteåligganden och gemensam tjänstgöring. I fråga om de kroppsarbetare i statens tjänst, till hvilka tjänstemannabegreppet icke utsträckts, bör däremot arbetsaftalslagstiftningen få giltighet.

Den i propositionen införda bestämmelsen, att då ej öfverenskommelse träffats om tiden för arbetsaftalets bestånd, aftalet skulle gälla, till dess sju dagar förflutit, från det uppsägnings å någondera sidan skett, förändrades af det särskilda utskottet därhän, att i dylika fall aftalet skulle omedelbart upphöra vid endera partens tillsägelse. 6 §.

För bestämmande af hvad lagstiftningen i detta ämne bör innehålla är det af vikt att tillse, i hvad mån hittills, då lag saknats och uppsägningstid alltså icke gällt utan särskildt aftal, parterna funnit lämpligt att i sina aftal införa stadgande om skyldighet att iakttaga uppsägningstid. Tydligt är nämligen att, om en lagbestämmelse i sistnämnda syfte endast innebär lagfästande af en förpliktelse, som på grund af parternas frivilliga åtagande redan förut i allmänhet åligger dem, denna bestämmelse kan lättare genomföras och är af mera otvifvelaktigt gagn, än om densamma står i strid mot hvad förut är brukligt.

Jag tillåter mig därför att ur den i december nästlidet år af kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik afgifna redogörelsen för kollektivaftalen i Sverige meddela några uppgifter om de stadganden angående uppsägningstid för det personliga arbetsaftalet, som förekommo i de den 1 januari 1908 gällande kollektivaftalen. Sådant stadgande fanns i 710 kollektivaftal, omfattande 88,175 arbetare eller 34,5 procent af de arbetare, som berördes af kollektivaftalen. Det var sålunda, såsom i redogörelsen framhålles, långt ifrån

flertalet kollektivaftal, som innehöll sådana bestämmelser. Enligt 618 af berörda aftal, omfattande 77,419 arbetare eller 87,8 procent af de arbetare, för hvilka uppsägningstid var bestämd, utgjorde densamma en eller två veckor. Sistnämnda tid var den vanligaste. Längsta uppsägningstiden, tre månader, förekom i 17 aftal, omfattande 1,381 arbetare, flertalet inom järnvägsdriften. 8 inom jordbruket träffade aftal, omfattande 681 arbetare, föreskrefvo, att städsel, uppsägning och afflyttning skulle ske i enlighet med legostadgan. Enligt 49 aftal, omfattande 6,554 arbetare, var uppsägningstiden fyra veckor. Mindre än en veckas uppsägningstid var stadgad i 15 aftal, omfattande 1,943 arbetare. Äfven uppsägningstider af två månader eller tre veckor förekommo, men endast undantagsvis.

Vidare vill jag erinra om, att i den förut omförmälda promemoria, som var bilagd lagförslaget, då yttranden öfver detsamma nu senast inhämtades, jämväl var framställd förfrågan, om inom vederbörande arbetsområden uppsägningstid för arbetsaftalet vanligen gällde och i så fall hvilken. Den utredning, som genom svaren på denna fråga erhållits, omfattar ett vidsträckt område än den nyss omförmälda, i det att den afser äfven arbetsgifvare och arbetare, för hvilka kollektivaftal icke gäller, samt i fråga om parter bundna af kollektivaftal angifver äfven uppsägningstider, som stadgats endast i arbetsaftalen. För industriens del synas de sålunda vunna upplysningarna gå i den riktningen, att uppsägningstid, vanligen sju eller fjorton dagar förekommer i ett flertal industrier, men att dock icke så få betydande industrier finnas, inom hvilka uppsägningstid ej plägar vara stadgad. Beträffande jordbruket har utredningen gifvit det resultat, att uppsägningstid icke eller åtminstone endast undantagsvis gäller, då det är fråga om tillfälliga arbetsaftal, hvaremot i aftal ingångna för år ofta bestämmes, att om ej från någondera sidan uppsägning skett viss tid, vanligen tre månader, före aftaltidens utgång, aftalet anses förnyadt för ett år.

I samma promemoria begärdes äfven yttrande, huruvida lagen borde såsom regel stadga iakttagande af uppsägningstid, då i sådant hänseende ingen öfverenskommelse träffats. De meningar, som i anledning häraf uttalats, äro ganska växlande. I åtskilliga yttranden, i synnerhet från ämbetsmyndigheter men äfven från representanter för arbetsgifvare och arbetare, har förslaget om införande af lagstadgad uppsägningstid tillstyrkts eller lämnats utan anmärkning. Så t. ex. har *svenska arbetareförbundets styrelse* förordat Eders Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Äfven den motsatta uppfattningen har emellertid vunnit starkt understöd. *De svenska arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd* har erinrat om, att beträffande behovet af viss uppsägningstid vid enskilda arbetsaftal meningarna voro synnerligen delade hos såväl arbetsgifvare som arbetare. Mot upp-

sägningstiden anfördes från arbetsgifvarnas sida, att en arbetare, som ville lämna sin anställning, alltför ofta gjorde detta utan att taga hänsyn till föreskrifven uppsägningstid, samt att, om uppsägning skedde från arbetsgifvarens sida, arbetaren ofta under den återstående tiden för arbetsaftalets bestånd förrättade så underhaltigt arbete, att hans arbetsprestation under denna tid blefve värdelös. I anledning häraf och då en lättjeffull och olydig arbetares kvarvarande på en arbetsplats ofta ledde till betydande olägenheter och obehag, föredroge en del arbetsgifvare vid uppsägning af arbetare att genast permittera dem för den återstående arbetstiden med utbetalning af full lön för densamma. Från arbetarnas sida framhölles, att uppsägnings tid kunde leda till hinder för arbetare att mottaga en erbjuden förmånligare anställning hos annan arbetsgifvare. Å andra sidan iakttog ordentliga och aktning svärda arbetare i allmänhet stadgad uppsägnings tid, och vid sådant förhållande vore denna naturligen till förmån för arbetsgifvaren, enär han under densamma hade möjlighet att skaffa sig annan arbetare, liksom det ju för arbetarna onekligen måste vara en fördel att icke genast kunna af arbetsgifvaren ställas utan anställning. Vid öfvervägande af dessa skäl för och emot kunde mången vara tveksam. Emellertid syntes det som om uppsägnings tiden vore att föredraga vid anställning af mera stadigvarande art, men att däremot vid rent tillfälliga arbetsaftal det kunde leda till skada för arbetsgifvarna, om viss uppsägnings tid blefve gällande, då ej annat uttryckligt aftalats. Af sådan anledning har förtronderådet förordat utskottets förslag. Samma yrkande har framställts af *svenska landtarbetsgifvareföreningarnas fullmäktige*. Det syntes nämligen, som om rörande tillfälliga arbetare det för såväl arbetsgifvaren som arbetaren mången gång skulle möta svårigheter att iakttaga en uppsägnings tid af sju dagar, enär den tillfälliga anställningen ofta vore beroende af omständigheter, såsom väderleksförhållanden o. d., hvilka icke kunde förutses. Den sålunda uttryckta åsikten, att uppsägnings tid ej bör stadgas i fråga om jordbruksarbetare med mera tillfällig anställning, har bekräftats af så godt som alla öfriga representanter för jordbruket, hvilka yttrat sig i frågan. Äfven *Sveriges verkstadsförening* har tillstyrkt utskottets förslag. Dock har föreningen tillika förklarat sig icke hafva något att erinra mot ett lagstadgande om ömsesidig uppsägnings tid, ehuru dylik i allmänhet icke förekomme inom verkstadsindustrien.

Den förebragta utredningen synes sålunda gifva vid handen, att genomförande af det tidigare förslaget i denna fråga skulle innebära en icke oväsentlig rubbning af nuvarande förhållanden, samt att många af dem, som skulle närmast beröras af förändringen, icke anse denna önskvärd eller lämplig. Inom riksdagen vann ej heller förslaget bestämdt understöd från något håll. På sätt särskilda utskottet framhållit, torde det ock vara sannolikt, att

ett stadgande, som strider mot hvad hittills i vidsträckt omfattning varit brukligt, kan medföra vissa praktiska svårigheter. Missförstånd och tvister skulle lätt uppkomma, och aftalsbrott skulle begås i en mängd fall, jämväl utan att den, som gjort sig skyldig därtill, förstått innebörden af sitt handlingssätt.

Härtill kommer att, ehuru det i propositionen innefattade förslaget otvifvelaktigt är det teoretiskt riktiga, fördelarna af detsamma måhända icke äro så stora och starkt framträdande, som man skulle vara benägen att antaga. Enligt hvad från arbetsgifvarsidan framhållits, kunna förhållandena stundom vara sådana, att arbetsgifvaren hellre låter en arbetare, som blifvit uppsagd, omedelbart lämna anställningen än kvarhåller honom under uppsägningstiden. För arbetaren är iakttagande af uppsägningstid, enligt hvad det uppgifves, olägligt i det afseendet, att, om en fördelaktigare anställning erbjuder sig, tillträde i allmänhet måste ske omedelbart. Att erhålla löfte om anställning med rätt att tillträda densamma senare lär nämligen vara förenadt med svårigheter. Af samma anledning påstås det för arbetaren oftast icke vara möjligt att under uppsägningstiden förskaffa sig ny plats, något som ju också försvåras därigenom, att han under berörda tid fortfarande är upptagen af arbetet i den dåvarande anställningen.

Då de i inkomna yttranden framställda invändningarna mot lagstadgad uppsägningstid hufvudsakligen afse mera tillfälliga arbetsaftal, ligger den tanken nära, att i förevarande hänseende borde göras skillnad mellan dylika aftal och aftal om anställning af mera varaktig natur. Oafsedt svårigheten att uppdraga en för alla fall lämplig gräns mellan tillfällig och mera varaktig anställning torde det emellertid icke kunna förnekas, att de förut påpekade praktiska olägenheterna af den föreslagna bestämmelsen göra sig gällande äfven vid anställning af mindre tillfällig beskaffenhet.

Med hänsyn till nu angifna förhållanden finner jag mig böra biträda hvad det särskilda utskottet i denna del föreslagit.

I propositionen innefattades vidare stadgande om att, då arbetsaftal ingåtts med tillämpning af kollektivafstal och detta upphörde att gälla, arbetsaftalet skulle få uppsägas att omedelbart upphöra, äfven om detsamma varit ingånget för längre tid eller uppsägningstid varit bestämd. Detta stadgande bibehölls af det särskilda utskottet med någon förändring i affattningen. Under förslagets behandling i andra kammaren väcktes emellertid fråga, huruvida nämnda bestämmelse under alla förhållanden vore lämplig, och framhölls särskildt att det vore äfventyrligt för jordbrukarna, om den trygghet de genom arbetsaftal på viss tid eller med viss uppsägningstid sökt bereda sig skulle gå om intet, när ett kollektivafstal upphörde, utan att ett nytt sådant afslutats dessförrinnan. Dessa befäkligheter synas icke vara ogrundade.

Men äfven andra skäl torde tala för att bestämmelsen i fråga ej bör bibehållas.

Rent principiellt taget finnes ingen anledning att göra arbetsaftalets giltighetstid beroende därpå, att det kollektivafstal, som bildar underlag för arbetsaftalet, går till ända. Till stöd för nyssberörda stadgande i det förra förslaget åberopades vissa praktiska hänsyn. Såsom jag vid detta förslags framläggande inför Eders Kungl. Maj:t framhöll, hade detsamma i främsta rummet till syfte att förebygga de olägenheter, som skulle vara förknipade därmed, att efter kollektivafstals utlöpande parterna, i ändamål att stå obundna af hvarandra och kunna vid den lämpliga tidpunkten tillgripa arbetsinställelse, skulle uppsäga arbetsaftalen samt efter dessas upphörande låta arbetet ligga nere för att ej ånyo blifva bundna af uppsägningstid. Bestämmelsen sammanhängde därmed, att enligt föregående förslag uppsägningstid i regel skulle gälla jämväl, om arbetsgifvaren efter aftalstidens slut utan nytt aftal låte arbetaren fortsätta arbetet. Om nu detta förändras därhän, att i sådant fall aftalet upphör omedelbart vid endera partens tillsägelse, blir bestämmelsen ej längre behöflig ur nyss angifna synpunkt.

Emellertid skulle stadgandet kunna så till vida fortfarande hafva betydelse, att olika grupper af arbetsgifvare och arbetare, hvilka hade gemensamt kollektivafstal men vore bundna af arbetsaftal af olika innehåll i fråga om arbetsaftalets varaktighet, vid kollektivafstalets utlöpande komme att ställas så, som om dylik olika lång giltighetstid för arbetsaftalen icke förefunnnes. De skulle vara berättigade att utan hänsyn till hvad arbetsaftalen innehållit om viss aftalstid eller viss uppsägningstid samtidigt och omedelbart efter kollektivafstalets utgång tillgripa arbetsinställelse.

Men detta synes ej stämma rätt väl öfver ens med de bestämmelser, som jag ansett mig böra föreslå i fråga om afveckling af arbetstvister. Till en början har sålunda föreslagits, att en arbetsinställelse icke får under några förhållanden vidtagas, utan att tillsägelse därom hos motsidan gjorts så lång tid förut, som för uppsägning af arbetsaftalet kan vara stadgad, eller, där uppsägningstid ej är bestämd eller denna är kortare än sju dagar, i alla händelser sju dagar förut. Gäller arbetsaftalet för bestämd tid, skulle under den tiden arbetsinställelse ej få äga rum. Vidare är föreslaget, att om förlikningsmannen ansett sig böra för medling i tvisten ingripa med kallelse till förhandlingar, ingen arbetsinställelse får vidtagas, innan förhandlingarna slutförts eller viss tid förflutit, utan att resultat därpå vunnits, och i sammanhang därmed stadgas, att under medlingens fortgång skola gälla de arbetsvillkor, som kunna vara fastställda i ett möjligen förefintligt kollektivafstal, äfven om detta's giltighetstid därunder utlöper.

Om dessa bestämmelser godtagas, synes det knappast lämpligt att i något af oförmälda hänseenden göra undantag särskildt för det fall, att ett kollektivafstal, därå arbetsaftalet grundas, utlöper. Hvad angår arbetsaftal, ingångna tills vidare med viss uppsägningstid, skulle, med afseende därå att enligt förslaget ej skulle för rätt att vidtaga arbetsinställelse erfordras ett verkligt härfvande af aftalet, undantaget i fråga endast afse befrielse från skyldigheten att göra tillkännagifvande om afsikten att inställa arbetet så lång tid i förväg, som motsvarade uppsägningstiden. Men något intresse af den stora betydelse, att det kunde rättfärdiga ett afsteg från nämnda princip, torde ej föreligga. Den praktiska betydelsen af ett sådant undantag lär i allmänhet ej vara särdeles stor. Den handlingsfrihet, som genom detsamma skulle beredas tvistande parter, är i viktigare fall dem betagen genom andra bestämmelser, och under de förhandlingar, som äro stadgade, har i de flesta fall tillsägelsestiden gått till ända. Skulle för något särskildt fall uppsägningstiden vara ovanligt lång, så är detta uppenbarligen betingadt af alldeles särskilda förhållanden, och då är ock intresset af arbetets fortgång under denna tid så stort, att det ur samhällets synpunkt måste vara af öfvervägande vikt, att detta intresse tillgodoses. Ej heller torde ett undantagsstadgande af ifrågavarande innebörd vara af det praktiska behovet i någon högre grad påkalladt för att möjliggöra för samtliga dem, som äro bundna af ett och samma kollektivafstal, att uppträda gemensamt vid en arbetsinställelse. Inom en näringsgren, som omfattas af ett kollektivafstal, förekomma endast undantagsvis några afvikelser af betydenhet i fråga om villkoren för arbetsaftalens bestånd. Af samtliga kollektivafstal, som innehålla bestämmelser om uppsägningstid, stadgar endast ett ringa fåtal — enligt den förut åberopade statistiken femton aftal — olika uppsägningstider för de af aftalet berörda, och af de öfver förslagen afgifna yttrandena i hvad de innefatta upplysningar, huruvida uppsägningstid förekommer eller icke förekommer inom de olika näringsgrenarna, synes framgå, att ensartade bestämmelser härutinnan gälla inom hvarje näringsgren för sig.

Vidkommande arbetsaftal, ingångna för bestämd tid, är tydligen intresset af arbetets fortgång under denna tid ändå mera starkt framträdande än vid aftal med viss uppsägningstid. Arbetsaftal af det förra slaget torde så godt som aldrig förekomma inom industrien och användas öfverhufvudtaget endast inom jordbruket. Där hafva de åter en synnerligt stor betydelse, och såsom jag redan nämnt, hafva betänkligheter yppats vid att för jordbrukets del låta ett befintligt kollektivafstals upphörande inverka på arbetsaftalens giltighet. Med hänsyn särskildt till önskvärdheten af att säkra och stadgade arbetsförhållanden med långa aftalstider råda inom jordbruket, finner jag nödigt att för alla fall upprätthålla den oförmälda regeln, att arbetsaftal

för bestämd tid ej får genom arbetsinställelse rubbas. En annan omständighet får härvid jämväl beaktas. Enligt förenämnda statistiska redogörelse hade af de inom jordbruket slutna kollektivaftalen mer än halfva antalet, jämväl omfattande mer än halfva antalet utaf aftalen berörda arbetare, ingått endast för ett år eller kortare tid. Det torde knappast vara skäligt att låta ett sådant aftals utlöpande inverka på giltigheten af ett måhända omedelbart förut ingånget arbetsaftal för lika lång eller längre tid.

Af de skäl jag nu anfört har jag ansett ifrågavarande, i det äldre förslaget upptagna undantagsstadgande böra utgå.

I vissa af de öfver förslaget afgifna yttrandena hafva anförts betänkligheter mot bestämmelsen, att arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke må utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra. Denna bestämmelse har nämligen ansetts innebära för stark begränsning af möjligheten för arbetsgifvaren att ordna arbetet efter förefintliga förhållanden och i mån af behof företaga en tillfällig öfverflyttning af arbetare från ett slag af arbete till ett annat. Det förefaller som om dessa betänkligheter företrädesvis skulle äga berättigande inom jordbruket. I jordbruksarbetets natur ligger, att det samma väsentligt växlar efter årstid och väderlek, samt att följaktligen jordbruksarbetaren i större utsträckning än andra arbetare måste för att äga jämn och ständig sysselsättning vara beredd att taga befattning med såväl det ena som det andra slaget af arbete. Det torde då också vara billigt, att, om arbete af visst slag saknas, jordbrukaren skall äga att åt arbetare, hvars anställning närmast afser sådant arbete, för någon kortare tid gifva annan sysselsättning. Särskildt det jordbruksarbete, som afser kreaturens vård, är dessutom af den beskaffenhet, att äfven kortare uppskof därmed icke får förekomma, och det är därför af vikt att, om den ordinarie arbetskraft, som är anställd för dylika göromål, vid något tillfälle på grund af sjukdom eller af annan orsak icke är att påräkna, annan tillgänglig arbetskraft får sättas i dess ställe. Då dessa och liknande synpunkter icke alltid torde med säkerhet tillgodoses genom rätten att af arbetare fordra handräckning eller arbete, som åligger honom enligt sedvänja, har ett tillägg gjorts till första stycket i 11 §.

Beträffande arbetarens rätt till ledighet för deltagande i politiskt eller kommunalt val ifrågasatte det särskilda utskottet förändringar i propositionen i två afscenden, nämligen dels att framställande af begäran om ledighet i god tid förut icke skulle erfordras, dels att ledighet skulle få förvägras allenast, om arbetets beskaffenhet lade hinder för ledigheten, och ej därjämte i andra fall, då arbetets inställande skulle medföra särskild olägenhet.

11 §.

Anledningen till den förra förändringen torde hafva varit, att uttrycket »i god tid förut» ansågs vara alltför obestämdt. Det synes emellertid vara ett skäligt anspråk, att arbetare, som önskar ledighet för berörda ändamål, skall göra anmälan därom någon tid förut; och att detta iakttages är under vissa förhållanden till fördel äfven för arbetaren, enär arbetsgifvaren därigenom erhåller bättre tillfälle att vidtaga anordningar, som kunna vara behöfliga för att möjliggöra ledighetens beviljande. Omförmälda anspråk har därför vidhållits i förevarande förslag, men med den begränsning att begäran om ledighet skall hafva framställts minst tre dagar förut.

Hvad åter beträffar förutsättningen för att begärd ledighet skall kunna förvägras, synes utskottets förslag hafva alltför starkt inskränkt arbetsgifvarens rätt i sådant hänseende. Å andra sidan var måhända enligt propositionen gränsen för denna rätt betecknad i väl allmänna ordalag, som kunnat medgifva en vidsträcktare användning än den med desamma åsyftade. I anledning häraf har nu åt ifrågavarande bestämmelse gifvits en förändrad lydelse, enligt hvilken ledighet må förvägras dels i det af det särskilda utskottet upptagna fallet dels i vissa andra fall, som, med något strängare begränsning än enligt propositionen, angifvits i öfverensstämmelse med en af lagrådet i dess yttrande öfver det tidigare förslaget ifrågasatt affattning.

13 §.

Hvad i propositionen föreslagits angående arbetsgifvares och arbetares ömsesidiga rättigheter och skyldigheter för det fall, att ett arbetsaftal, enligt hvilket arbetaren åtnjuter bostad men icke kost, upphör att gälla, tillstyrktes af det särskilda utskottet med den förändring, att den tid, efter hvilken arbetaren är skyldig afflytta från bostaden, skall alltid räknas från arbetsaftalets upphörande och icke antingen från det aftalet blifvit uppsagdt eller ock från dess häfvande. Denna förändring synes mig kunna godkännas.

I reservationer inom utskottet liksom och under förhandlingarna i andra kammaren anmärktes emellertid, att berörda viktiga angelägenhet icke skulle hafva blifvit tillräckligt omsorgsfullt och fullständigt reglerad i propositionen, och sattes särskildt i fråga att skillnad borde göras dels mellan förhållandena i stad och på landet dels mellan det fall, att arbetaren själfman lämnar sin anställning, och det, att han afskedas af arbetsgifvaren.

Äfven denna fråga hör till dem, som vid inforande af yttranden öfver förslaget upptagits i en särskild promemoria. I denna begärdes upplysning, huruvida arbetsgifvarens och arbetarens ömsesidiga rättigheter kunna regleras på ett mera detaljeradt sätt än förslaget innebär, med olika regler alltefter som anledningen till arbetsförhållandets upphörande gifvits af arbetsgifvaren eller af arbetaren eller eljest är af olika art. De erhållna svaren innebära ej några nya uppslag. Från en del håll, dock icke särdeles många, har gifvits uttryck åt den meningen, att bestämmelserna i ämnet borde an-

passas efter de olika anledningarna till arbetsförhållandets upphörande. Men några utvägar till undanröjande af de svårigheter, som äro förenade med en sådan lösning af frågan, hafva icke anvisats.

I åtskilliga yttranden har framhållits, att förslagets genomförande skulle kunna föranleda stora svårigheter för arbetsgifvarna, i synnerhet inom jordbruket. Ehuru jag anser dessa svårigheter ingalunda böra underskattas, finner jag de humanitära skäl, som varit bestämmande för förslaget, icke medgifva någon väsentlig begränsning af detsamma, vare sig i allmänhet eller för någon särskild näringsgren.

Otvifvelaktigt kan den tid, arbetaren har behof af att behålla bostaden, vara olika lång under olika förhållanden och kan det härvid vara af betydelse, om initiativet till arbetsaftalets upphörande utgått från arbetsgifvaren eller arbetaren, liksom ock arbetarens förlägenhet kan synas mera behjärtansvärd, när han själf är utan skuld därtill än när sådan skuld ligger honom till last. För min del hyser jag emellertid i denna fråga samma uppfattning, som jag vid föregående tillfällen uttalat, nämligen att det icke låter sig göra och knappast vore lämpligt att i lagstiftningen skilja mellan alla dessa olika fall. Det är hufvudsakligen vid tillfällen, då ett större antal arbetares anställning på en gång upphör, som svårighet kan antagas möta för arbetarna att anskaffa nya bostäder och för arbetsgifvaren att bereda nya arbetare bostäder utan de föregående arbetarnas afflyttning. Frågan har därför sin största betydelse vid arbetsinställelser, men att afgöra, huruvida en arbetsinställelse rätteligen är att hänföra till strejk eller lockout kan stundom vara så godt som omöjligt. Ännu mera ovisst måste det ofta vara, på hvilken sida rätten ligger. Att ställa skyldigheten till afflyttning vid viss tid i beroende af sådana omständigheter kan fördenskull icke vara riktigt, och detta så mycket mindre som stadgandet i ämnet bör vara af den enkla och klara beskaffenhet, att administrativ myndighet kan omedelbart bedöma, huruvida detsamma är tillämpligt. De afgörande skälen äro för öfrigt ytterst de humanitära — skyddandet af arbetarens familj — och dessa äro under alla förhållanden desamma. Man synes alltså vara nödsakad att öfver hela linjen låta gälla samma tid, bestämd så att å ena sidan arbetaren under vanliga förhållanden hinner att förskaffa sig ny bostad och å andra sidan arbetsgifvaren icke längre än skäligt är hindras att förfoga öfver den med arbetsförhållandet förenade bostaden på annat sätt. Jag håller fortfarande före, att den föreslagna tiden af fjorton dagar i dessa afseenden betecknar en lämplig medelväg.

De humanitära skälen torde emellertid icke med nödvändighet kräfva, att arbetaren och hans familj under den tid de åtnjuta anstånd med afflyttning skola få kvarstanna i samma bostad, som de förut innehaft. Hufvudsaken är, att de icke ställas utan skälig bostad. Jag har därför låtit i för-

slaget införa bestämmelse, att arbetaren efter arbetsaftalets upphörande är pliktig att för den tid han fortfarande är till bostad berättigad åtnöjas med annan tjänlig bostad, som genom arbetsgifvarens försorg beredes arbetaren. En sådan rätt att omedelbart låta arbetaren flytta från en bostad till en annan synes kunna vara värdefull för arbetsgifvaren särskildt, när det är fråga om bostad med det läge, att den, som skall fullgöra vissa göromål, behöver hafva tillgång till just denna bostad, t. ex. en portvaktslägenhet. Äfven i andra fall torde, såväl i stad som på landet, genom tillämpningen af berörda stadgande arbetsgifvarens svårigheter kunna förminska, utan att arbetarens befogade anspråk trädas för nära.

Att i andra stycket af 13 § orden »å annan ort» utbytts mot det allmänare uttrycket »annorstädes» beror på det i ett yttrande påpekade förhållandet, att någon gång för särskilda arbeten tillfällig bostad upplåtes jämväl åt arbetare, som hafva sin egentliga bostad inom samma kommun eller eljest på obetydligt afstånd från arbetsplatsen. Tydligen är arbetarens bibehållande vid rätten till den med arbetet förenade bostaden i dylika fall ännu mindre behöfligt, än om han har sitt egentliga hemvist »å annan ort», hvarmed i allmänhet torde betecknas ett något längre afstånd.

17 §.

Det särskilda utskottet utslöt ur det för riksdagen framlagda förslaget de stadganden (27 § andra och tredje styckena), som gingo ut på att angifva, i hvad mån arbetaren skulle vara berättigad till lön för tid, under hvilken arbete icke blifvit utfördt. Enligt utskottets motiv synes denna åtgärd hafva föranledts däraf, att man ansåg berörda stadganden vara alltför obestämda och tillika befarade, att på dem skulle från arbetarnas sida kunna grundas påståenden, som ej vore med billighet öfverensstämmande. Om med bestämmelsernas uteslutande åsyftades att vinna lindring i den betalningsskyldighet, som enligt desamma skulle åligga arbetsgifvaren, torde emellertid detta mål icke hafva vunnits. Snarare torde ifrågavarande åtgärd hafva kunnat medföra ett strängare ansvar för arbetsgifvaren, när man blifvit hänvisad till att draga slutsatser af andra i förslaget förefintliga stadganden, hvilka, utan den begränsning de uteslutna bestämmelserna inneburo, möjligen kunnat anses gifva uttryck åt en allmän betalningsskyldighet i dylika fall. Huru härmed än må vara, förefaller det mig uppenbart, att lagen icke bör sakna stadganden i ett ämne af sådan vikt som det ifrågavarande.

Vissa upplysningar, huru det vid ofrivilliga afbrott i arbetet för närvarande plägar förfaras i fråga om utbetalning af lön, kunna hämtas ur kommerskollegii förut omförmälda redogörelse för kollektivaftalen i Sverige. Bero dylika afbrott på att yrket är säsongyrke, erhålles så godt som aldrig ersättning för den tid, under hvilken arbete ej är att tillgå. Däremot är det synnerligen vanligt, att aftalen tillförsäkra arbetaren ersättning vid tillfälliga

afbrott i arbetet. I synnerhet är detta fallet vid ackordsarbete. Sådana bestämmelser förekomma, i aftal för flottningsarbetare, för det fall, att afbrott i arbetet sker på grund af ogynnsam väderlek o. d. Enligt andra aftal skall detsamma gälla vid tillfällig arbetsbrist eller vid maskinskada. Ett aftal föreskriifver, att vid stillestånd i arbetet under tid ej öfverstigande tio dagar arbetarna skola erhålla half timpenning. I åtskilliga aftal påträffas stadganden om väntpenningar, i synnerhet vid materialbrist under ackordsarbete. Andra aftal innehålla visserligen ej bestämmelser om väntpenningar, men stadga, att arbetsgifvaren är skyldig tillse, att brist på material ej afbryter arbetet, eller att i de fall, då arbetaren ej erhåller full sysselsättning i sitt vanliga arbete, tillfälle till annat arbete skall beredas honom. Inom en del yrken, där lönen icke utgår i form af timpenning utan såsom veckolön, föreskriifves att vid afbrott i arbetet utan arbetarens vållande afdrag icke får göras å lönen. I en del aftal göres undantag för sådana afbrott i driften, som förorsakas af »force majeure, såsom eldsvåda, strejk o. d.». Några aftal fastslå, att vid afbrott på grund af maskinskada den förlorade lönen icke skall godtgöras arbetaren.

Då det i afseende å arbetarens rätt att utbekomma tidlön för tid, under hvilken arbetet varit afbrutet, synes äga en viss inverkan, om lönen beräknas för timme eller för längre tid, vill jag ur samma redogörelse äfven återgifva en del uppgifter angående förekomsten af olika slag af tidlön. Härvid vill jag dock erinra, att i åtskilliga fall, då tidlön är bestämd, lönen i själfva verket icke utgår efter tid, utan tidlönsbestämmelserna allenast ligga till grund för de ackordspris, efter hvilka lönen utmätas. Enligt flertalet kollektivaftal eller 1,205 omfattande 172,617 arbetare (67,4 procent af hela antalet utaf kollektivaftal berörda arbetare) utgår lönen i form af timpenning, enligt 76 aftal omfattande 11,735 arbetare (4,6 procent) i form af dagspenning, enligt 410 aftal omfattande 36,115 arbetare (14,1 procent) såsom veckolön och enligt 194 aftal omfattande 25,972 arbetare (10,2 procent) såsom månads- eller årslön. I de flesta industrigrenar är timlönen vanligast förekommande, ofta med mycket stor öfvervikt öfver andra aflöningsformer. Så t. ex. beräknas i maskin- och skeppsbyggnadsindustrin timlön för 99,4 procent af de arbetare, som beröras af kollektivaftalen, inom trävaruindustrin för 94,6 procent, inom malmförädlingsindustrin för 90,1 procent och inom metallindustrin för 89,7 procent. För byggnadsverksamheten är motsvarande siffra 99,6 procent. Inom jordbruket däremot äro månads- och årslön (38 procent) samt daglön (35,6 procent) vanligare än timlön (26,2 procent). Ofta fastställes aflönning efter längre tidsperiod för arbetare med mera fast anställning, under det att timpenning betalas för arbete af mera tillfällig natur. Det framhålls i redogörelsen, att inom näringsgrenar med starka

växlingar i arbetstillgången frågan om lönens beräkning såsom timpenning eller för längre tidsperiod är af särskild betydelse. Där timpenning är den vanliga formen för lönens beräkning inom dessa näringsgrenar, är det icke ovanligt, att en mera regelbunden inkomst tillförsäkras arbetaren genom väntpenningar eller därigenom att viss arbetstid för dag eller vecka garanteras honom.

I den jämväl förut åberopade promemoria, som vid remissen till myndigheterna m. fl. var bilagd lagförslaget, framställdes förfrågan, hvilka regler i de olika orterna i allmänhet tillämpades beträffande arbetsgifvares skyldighet att gälda lön till arbetare för tid, hvarunder denne genom tillfälligt, af honom själf oberoende hinder satts ur stånd att utföra det arbete, hvartill han antagits. Svaren härpå hafva utfallit olika. Jag torde emellertid kunna åtnöja mig med att redogöra för de från vissa centralorganisationer inkomna yttrandena, såsom varande de mest belysande. *De svenska arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd* meddelar, att olika regler gälla alltefter aflöningsystem. Vid ackordsarbete är på grund af dess natur regel, att aflöning i sådana fall icke utbetalas, ehuru i undantagsfall nog inträffar, att vid något längre afbrott i driften under vissa villkor s. k. väntpenningar betalas. Vid timaflöning gäller såsom allmän regel, att arbetaren endast erhåller betalning för den tid han verkligen arbetat, men äfven vid denna aflöningsform förekomma en eller annan gång väntpenningar. Vid månads- och veckoaflöning torde arbetaren i nu afsedda fall oftast erhålla betalning, och vid dagaflöning torde väl i de flesta fall förhållandet vara det samma. Enligt hvad *Sveriges verkstadsförening* anför, gäller såsom regel, att lön utbetalas endast för tid, som användts till effektivt arbete samt resor i arbetsgifvarens tjänst. *Svenska landtarbetsgifvareföreningarnas fullmäktige* upplysa, att vid ackordsarbete aldrig betalas annat än för utfördt arbete, och att vid tim- och dagaflöning förhållandet i regel torde vara enahanda. Allmän sedvänja inom jordbruket är, att tillfälliga arbetare, som särskildt vid skördetid användas, icke erhålla aflöning under regnvädersdagar, då arbetsgifvaren icke för dem har sysselsättning. *Svenska arbetareförbundets styrelse* framhåller, att äfven i de fall, då arbetsgifvarens skyldighet att betala lön icke fastslagits genom aftal, arbetsgifvaren vanligen anser själfklart, att arbetaren bör erhålla lön, hvarför tillfälligt arbete anskaffas, så att arbetaren icke skall gå lönen förlustig.

Jämväl hvad lagstiftningen i ämnet bör innehålla har i yttrandena varit föremål för olika meningar. Nyssnämnda centralorganisationer hafva anført följande. *Svenska arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd* förmenar det vara allmänt erkändt, att de i propositionen innefattade bestämmel-

serna äro i hög grad orättvisa mot arbetsgifvaren, i det han kan tvingas gifva betalning för arbete, som han icke bekommit, och tillika i högsta grad svåra ja nästan omöjliga att tillämpa. Utskottets förslag i denna del tillstyrkes därför. Samma yrkande framställes af *Sveriges verkstadsförening*. Äfven *svenska landtarbetsgifvareföreningarnas fullmäktige* ansluta sig till denna mening under framhållande, att tillfälliga arbetares aflönande äfven under regnvädersdagar, då sysselsättning för dem saknas, skulle för arbetsgifvarna inom jordbruket blifva alltför betungande. *Svenska arbetareförbundets styrelse* yttrar att, om lagstiftning genomföres, utan att skyldighet i berörda afseende ålägges arbetsgifvaren, denne gifvetvis kommer att förfara efter läglighet och arbetarens ställning på många områden blir mycket osäker.

Det, såsom jag förut nämnt, enligt min mening obestriddigen förefintliga behovet af uttrycklig bestämmelse i förevarande ämne synes mig närmare kunna begränsas därhän, att stadgande erfordras, huruvida arbetare skall hafva rätt till lön, då afbrott i arbetet inträffat, utan att vållande därtill ligger vare sig arbetsgifvaren eller arbetaren till last. För de fall, då vållande föreligger, torde allmänna rättsgrundsatser lämna tillräckligt tydlig ledning och särskildt stadgande alltså icke vara behöfligt.

Beräknas lönen efter tid, synes skillnad böra göras mellan de fall, då arbetaren under tiden för afbrottet står till arbetsgifvarens förfogande, och de fall, då så icke är händelsen. En arbetare, som icke står till arbetsgifvarens förfogande, torde, äfven om han är utan skuld därtill, icke hafva anspråk på lön, med mindre sådant är särskildt aftaladt eller eljest följer af förhållandena. Om, för att nämna det vanligaste fallet, arbetaren genom sjukdom hindras att fullgöra sina åligganden, är han sålunda i allmänhet icke berättigad till lön. Står däremot arbetaren till arbetsgifvarens förfogande, synes såsom regel böra gälla, att arbetaren skall hafva rätt till lön, äfven om på grund af tillfälliga omständigheter sysselsättning för honom icke finnes. Hvad arbetsgifvaren genom arbetsaftalet betingat sig, nämligen att få förfoga öfver arbetaren för visst arbete, är från dennes sida uppfyllt, och arbetsgifvaren bör då också vara skyldig fullgöra hvad enligt samma aftal åligger honom eller utbetalning af lön. Att arbetsgifvaren af en eller annan anledning icke kunnat använda arbetarens arbetskraft och alltså icke haft det förväntade gagnet af densamma, bör så mycket mindre få förringa arbetarens rätt, som dennes tid ju i alla händelser varit upptagen och han varit förhindrad att förskaffa sig arbete och inkomst på annat håll. Den förlust, som uppstår genom tillfälliga afbrott i arbetet, bör snarare drabba arbetsgifvaren, som äger företaget och drager vinsten däraf, än arbetaren.

Tydligt är emellertid, att hvad nu anförts äger giltighet endast under förutsättning, att ej annat framgår af aftalet eller de förhållanden, under hvilka detta ingåtts. Har parternas afsikt, uttalad eller underförstådd, varit, att lön icke skall utgå, bör densamma lända till efterrättelse. I hvad mån en sådan afsikt, utan att hafva kommit till särskildt uttryck, kan hafva förelegat vid aftalets ingående får bedömas efter omständigheterna. Gäller bestämd sedvänja i ett eller annat afseende, får, om annat ej visas, antagas att parterna velat rätta sig därefter. Likaså kunna i aftalet införda bestämmelser i andra ämnen gifva vid handen hvad parterna åsyftat. Om t. ex., såsom det uppgifves, allmän sedvänja inom jordbruket är, att tillfälliga jordbruksarbetare icke erhålla lön för dagar, då på grund af väderleksförhållanden arbete icke kunnat utföras, rubbas alltså icke denna regel genom förslaget. Lika litet förändras hvad enligt sedvänja kan gälla angående lönen för tid, då arbetet måst afbrytas till följd af brist på material. Den inverkan, lörens bestämmande såsom timpenning hittills kan hafva haft på rätten till lön i förevarande fall, kommer fortfarande att göra sig gällande. En mångfald af omständigheter kan på detta sätt utöfva inflytande och medföra undantag från den allmänna regeln. Att i lag närmare bestämma gränserna för de fall, då lön skall eller icke skall betalas, torde icke vara möjligt. Lagstiftningen får nöja sig med att fastslå hufvudgrunderna, på hvilka sedan rättstillämpningen får bygga i de särskilda fallen. Hvad förslaget i denna del innehåller öfverensstämmen i sak med motsvarande stadgande i det för riksdagen framlagda förslaget. Det har emellertid ansetts lämpligt att, till förebyggande af missförstånd, fullständiga hänvisningen till de särskilda förhållanden, som kunna upphäfva eller inskränka den angifna hufvudregelns tillämpning i olika fall.

Då lönen beräknas efter annan grund än efter tid, i allmänhet efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet, står arbetarens anspråk på lön i ett väsentligt närmare beroende af arbetsresultatet, än då det är fråga om tidlön. Det synes därför vara berättigadt att i detta fall låta en motsatt hufvudregel mot den förut angifna gälla, något som också torde äga stöd i hvad hittills varit brukligt. I öfverensstämmelse jämväl med det tidigare förslaget står därför nu förevarande förslag på den standpunkten, att, då tillfälligt afbrott i arbetet inträffat, arbetaren skall vara berättigad till lön, som beräknas annorledes än efter tid, allenast för den tid han varit i arbetet sysselsatt. Äfven i detta fall kan emellertid en afvikelse betingas af sedvänja eller andra särskilda förhållanden, och nu ifrågavarande löneformer hafva därför enligt förslaget i sådant hänseende likställts med tidlönen.

Den i det tidigare förslaget införda bestämmelsen i sistnämnda ämne afsåg närmast det fall, att arbetaren blifvit genom arbetsgifvarens förvållande

hindrad i sitt arbete, och angaf endast indirekt hvad som skulle gälla för den händelse, att vållande till afbrottet icke låg någondera till last. Såsom jag förut nämnt, synas emellertid särskilda stadganden, då vållande föreligger, icke vara erforderliga, och nu förevarande förslag upptager därför till behandling endast de fall, då så icke är förhållandet. Detta innebär dock icke någon förändring i sak.

Enligt det för riksdagen framlagda förslaget skulle aflöningsperioden, 20 §. då annat ej var aftaladt, utgöra fjorton dagar. I det särskilda utskottets förslag förkortades denna tid till sju dagar. Till stöd härför anförde utskottet hufvudsakligen följande. Äfven antaget, att den i propositionen föreslagna bestämmelsen motsvarade hvad som kunde anses vara det normala, syntes dock utvecklingen gå i den riktningen, att löns betalning en gång i veckan blefve alltmer vanlig. För arbetarna, särskildt i städerna, framstode det som ett önskemål af vikt, att förhållandena så ordnades. För arbetsgifvaren åter innebure så ofta återkommande aflöningstillfällen i många fall en viss tunga, som framför allt gjorde sig gällande inom större industriella företag, där tillverkningen omfattade en mängd detaljer och arbetet utfördes på ackord, för hvilket fall aflöningsbeloppens uträknande droge en synnerligt afsevärd tid och kräfde större personal, ju oftare sådan uträkning ägde rum. Då emellertid aftal kunde träffas om annan aflöningstid än den lagen presumtionsvis uppställde, syntes ej större betänkligheter böra möta mot att föreskrifva aflönings utbetalande en gång i veckan såsom det normala.

I kommerskollegii redogörelse för kollektivafталen i Sverige meddelas beträffande denna fråga, att aflöningsdagen vanligen infaller en gång i veckan men ofta äfven en gång hvar fjortonde dag. Att aflöningen utbetalas blott en gång i månaden förekommer också, men endast sällan. I de båda senare fallen pläga arbetare, som sådant önska, under vecka, då ordinarie aflöning ej förekommer, af sin intjänta arbetslön utbekomma s. k. matpenningar. I några aftal inom stufverirörelsen föreskrifves utbetalning af lönen hvarje dag.

Att aflöningsens utbetalande antingen hvar vecka eller hvar fjortonde dag är det vanliga inom industrien framgår äfven af de yttranden, som inkommit i anledning af den företagna remissen, vid hvilken särskild uppmärksamhet påkallats jämväl för denna fråga. Inom jordbruket åter synes den vanligaste aflöningsperioden vara en månad. Dock förekommer äfven att aflöningen utbetalas hvar fjortonde dag, och i Skåne är veckoaflöning allmän.

Det af utskottet framlagda förslaget, som inom riksdagen icke synes hafva väckt något motstånd, finner äfven jag kunna förordas, såvidt angår andra näringsgrenar än jordbruket. Hvad åter sistnämnda näring beträff-

far, torde aflöningens utbetalande hvarje vecka alltför mycket strida mot hvad hittills, med undantag för en landsdel, varit brukligt, för att iakttagande af denna aflöningsperiod nu lämpligen skulle kunna stadgas såsom regel. Jordbrukets representanter från skilda håll hafva också yrkat, att kortare tid än fjorton dagar mellan hvarje aflöning icke skall bestämmas. Med anledning häraf har jag låtit i förslaget införa ett undantag i denna riktning för jordbrukets del.

Det särskilda utskottet vidtog i samma paragraf äfven en annan förändring i sak. Enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag skulle, när fullgörande af sådant arbete, som betalas efter dess myckenhet och beskaffenhet, kräfde längre tid än den normala aflöningsperioden, arbetaren vara berättigad att å normal aflöningsdag i förskott utfå det belopp, som af den eljest på arbetsplatsen för sådan arbetare tillämpade, efter tid beräknade lön belöpte på den af arbetaren använda arbetstiden. Utskottet föreslog däremot en lydelse, enligt hvilken arbetaren i dylika fall skulle vara berättigad att å den normala aflöningsdagen i mån af utfördt arbete utfå skäligt förskott. Denna förändring synes hafva grundats på farhåga, att en försumlig arbetare skulle enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag kunna erhålla högre aflöning, än som motsvarades af det utförda arbetet. Onekligen äger berörda farhåga ett visst berättigande, och äfven ifrågavarande ändringsförslag synes därför kunna godkännas.

21 §. Såsom påföljd för det fall, att lön ej erlades å förfallodagen, föreslogs i propositionen förpliktelse för arbetsgifvaren att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugondedel däraf. Häri gjorde det särskilda utskottet af billighetsskäl den förändringen, att nämnda regel skulle gälla endast, då dröjsmålet varit beroende på försummelse från arbetsgifvarens sida. I och för sig synes ej något vara att häremot erinra. Men om, såsom enligt utskottets förslag är förhållandet, skyldigheten att åstadkomma bevisning om anledningen till dröjsmålet lägges på den arbetare, som vill utkräfva den honom enligt bestämmelsen tillkommande rätt, torde denna få mycket liten betydelse. Det regelmässiga bör vara, att i berörda fall lönebeloppet skall utgå med angifna förhöjning. Blott om arbetsgifvaren kan göra sannolikt, att dröjsmålet föranledts af särskilda förhållanden, till hvilka han är utan skuld — en bevisning, som det i förekommande fall icke bör vara omöjligt för arbetsgifvaren att åvägabringa — bör han undgå den stadgade påföljden. Bestämmelsens lydelse har därför nu något jämkats i ändamål att öfverflytta bevisningsskyldigheten på arbetsgifvaren.

23 §. I afseende å rätt för arbetsgifvaren att innehålla någon del af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter hafva under denna lagstiftningsfrågas föregående behandling olika förslag förelegat.

Det förslag, som var föremål för lagrådets yttrande, innan propositionen till 1910 års riksdag afläts, gick ut på att, om enligt aftal mellan arbetsgifvaren och arbetaren sådan rätt funnes, skulle, äfven om annat aftalats, gälla, att icke mer än en femtedel af den kontanta lönen finge innehållas vid hvarje tillfälle, då betalning skedde, att, då dessa afdrag sammanlagdt uppginge till ett belopp motsvarande den kontanta lönen för femton arbetsdagar, vidare afdrag ej skulle få göras, samt att innehållet belopp skulle af arbetsgifvaren inom en månad insättas å arbetarens namn i postsparbanken eller annan sparbank under förbehåll, att medlen finge lyftas af arbetsgifvaren eller arbetaren allenast med den andres medgifvande eller på grund af domstols beslut. Mot detta förslag anmärktes af en ledamot i lagrådet hufvudsakligen, att med de stränga bestämmelser, som sålunda vore meddelade i fråga om afdragens högsta belopp och förfarandet med innehållna medel, décomptsystemet syntes för säkerställandet af arbetsgifvarens skadeståndsfordran liksom ock med afseende å dess inverkan på arbetaren vara så värdelöst, att allt innehållande af lön lika gärna kunde vara förbjudet. Då däremot några talande skäl mot att öfverlämna frågan till kontrahenternas aftalsfrihet ej syntes föreligga, hemställde nämnde ledamot, att hela stadgandet i ämnet skulle uteslutas ur lagförslaget.

Då frågan därefter återkom till behandling i statsrådet, anförde jag, att man visserligen ej syntes böra gå så långt, som omförmälde ledamot i lagrådet föreslagit, men att det dock kunde icke utan fog göras gällande, att i förslaget alltför stränga restriktioner pålagts arbetsgifvaren, utan att de såsom regel kräfdes af ett tillbörligt beaktande af arbetarens intresse. Vid vägande af arbetarnas risk att i ett eller annat fall icke utfå innestående löne-medel, trots den dem tillkommande starka förmånsrätt för desamma, mot olägenheterna af, att décomptsystemets användning så godt som omöjliggjordes för arbetsgifvarna, syntes skäl tala för uppgifvande af betänkligheterna i förstnämnda afseende. Därest arbetsgifvaren frikallades från förpliktelsen att insätta innehållen lön i bank på sådant sätt, att han ej vidare kunde fritt förfoga öfver medlen, borde emellertid för det fall, att icke arbetsgifvaren frivilligt eller jämlikt det med arbetaren ingångna aftal iakttog detta förfaringssätt, stadgas skyldighet för honom att gälda viss hög ränta. I enlighet härmed föreskrefs i propositionen, med bibehållande af de förut föreslagna bestämmelserna i öfrigt, att, om ej innehållet belopp inom en månad insattes å arbetarens namn i postsparbanken eller annan sparbank under förut omförmäldt förbehåll, arbetsgifvaren skulle å beloppet gälda ränta efter tio procent om året.

Det särskilda utskottet ansåg, att äfven med den sålunda vidtagna förändringen de i förslaget uppställda reglerna vore så stränga, att systemet

kunde anses i det närmaste värdelöst. Då missbruk af ifrågavarande förut obegränsade rätt, utskottet veterligen, icke förekommit, syntes man kunna nöja sig med allenast den garanti, att afdrag icke skulle vid något tillfälle få uppgå till mer än en femtedel af den förfallna kontanta lönen.

Då det nu åter gäller att intaga ståndpunkt i denna angelägenhet, finner jag för min del icke någon anledning att frånga de hufvudgrunder, som varit gemensamma för de båda tidigare inför Eders Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen. Jag anser sålunda tydligt, att förbud för arbetsgifvare och arbetare att öfverenskomma om rätt till décompt icke skäligen kan ifrågasättas, så mycket mindre som uppfattningen, att denna rätt kan hafva icke så ringa värde särskildt inom jordbruket men äfven inom industrien, vunnit bekräftelse genom yttranden, som afgifvits i anledning af remissen och i samband därmed särskildt framställd förfrågan jämväl i detta ämne. Arbetsgifvaren bör emellertid ej hafva rätt att göra dylikt afdrag utan att aftal därom träffats mellan parterna. De för afdraget föreslagna högsta belopp torde böra bibehållas, då å ena sidan med hänsyn till arbetarens i allmänhet svaga ekonomiska ställning det kan innebära en viss risk att medgifva större afdrag, och å andra sidan en ytterligare begränsning af afdragsrätten säkerligen skulle för mycket nedsetta dess betydelse. Likaså torde finnas öfvervägande skäl för vidhållande af uppfattningen, att det är lämpligt genom särskilda bestämmelser trygga arbetarens rätt till de innehållna medlen, låt vara att, med hänsyn till gällande förmånsrätt och det förhållandet, att afdrag icke skall få göras utan särskildt aftal, denna fråga måhända icke är af särdeles stor vikt.

Af de tidigare förslagen i sistberörda hänseende gaf det, enligt hvilket innehållna medel skulle insättas i bank, såsom inom lagrådet framhölls skäl till den anmärkningen att, om arbetaren bröte aftalet, arbetsgifvaren för att åtkomma de inestående medlen skulle nödgas anställa en rättegång, hvilken, om ej redan stämningens delgifvande mötte hinder i omöjligheten att anträffa arbetaren, i alla händelser skulle medföra risk för arbetsgifvaren att själf få vidkännas sin rättegångskostnad, måhända uppgående till högre belopp än de afsatta löne-medlen. Då sådan rättegång säkerligen ofta icke skulle anställas och arbetaren för sin del icke hade någon rätt att utfå medlen, kan det befaras, att afdragna belopp i ganska stor omfattning icke skulle komma vare sig arbetsgifvaren eller arbetaren till godo utan för all framtid finge inestå i bankerna.

Äfven mot det förslag, som innefattades i propositionen, kunna erinringar göras. Säkerligen komme den höga ränta arbetsgifvaren hade att erlägga å medel, som icke insatts i bank, ofta att verka såsom ett tvång till insättning. Härmed skulle då också följa de olägenheter, som förut nämnts.

Det förefaller antagligt, att företrädesvis arbetsgifvare med svag ekonomi skulle begagna möjligheten att mot erläggande af dylik ränta få själfva förfoga öfver de innehålla medlen, och blefve så fallet, skulle arbetaren löpa risk att förlora både kapitalet och räntan.

Det synes därför vara önskvärdt att finna en annan utväg, som bättre än de förut ifrågasatta på en gång tillgodoser arbetsgifvarens rätt och bereder arbetaren den åsyftade tryggheten. En sådan utväg torde vara att stadga skyldighet för arbetsgifvaren att ställa säkerhet för de medel, som han på grund af aftal med arbetaren vill innehålla. Är säkerhet ställd, synes det icke möta någon betänklighet att låta medlen innestå hos arbetsgifvaren. Denne sättes härigenom i tillfälle att, om ett skadeståndsanspråk uppstår, göra sig betäckt för detsamma utan omgång eller kostnad. Arbetaren å sin sida är betryggad i sin rätt att vid arbetsaftalets upphörande utbekomma de medel arbetsgifvaren icke äger att behålla. Att arbetsgifvaren icke vid afdrags verkställande öfverskrider det belopp, för hvilket säkerhet blifvit ställd, kan lämpligen kontrolleras af arbetarna själfva och deras föreningar. Det synes icke vara någon obillig fordran, att arbetsgifvaren skall föra särskild längd öfver andra personer tillkommande medel, som han till sin fördel får innehålla, och ej heller att denna längd skall vara tillgänglig för dem, som medlen tillkomma, eller deras representanter.

Från bestämmelsen om ställande af säkerhet och tillhandahållande af särskild längd bör emellertid göras undantag för det fall, att staten på grund af aftal med sina arbetare innehåller någon del af deras lön, och ett liknande undantag synes skäligen kunna göras för kommunerna.

I sammanhang med de i 23 § meddelade bestämmelserna torde erfordras stadgande, huru en arbetsgifvare, som ställt säkerhet för innehållna medel, skall kunna återfå densamma, för den händelse att han upphört att använda décompt eller begagnar sig därpå endast i mindre omfattning, än vid säkerhetens ställande afsågs. Villkor härför bör vara, att löneafdrag ej innestå hos arbetsgifvaren eller åtminstone beloppet af innestående medel ej är så högt, att hela den ställda säkerheten är behöflig. Bevisning härom i vanlig mening torde det emellertid ofta kunna blifva så godt som omöjligt för arbetsgifvaren att åvägabringa. Man synes ock kunna nöja sig med, att arbetsgifvaren till stöd för sin begäran om säkerhets återfående ingifver en skriftlig förklaring, att medel ej innestå, eller uppgift å innestående medel och till bekräftande därpå bifogar styrkt afskrift af den i 23 § föreskrifna längden öfver innehållna medel, under förutsättning dock att icke öfversekulor eller utmätningsmannen har kännedom om något förhållande, som utgör hinder mot bifall till ansökningen. Någon större våda lär en sådan bestämmelse icke medföra, så mycket mindre som en arbetsgifvare, hvilken

24 §.

genom oriktiga uppgifter bereder sig tillfälle att återfå säkerhet, torde, om arbetare till följd däraf lider förlust, blifva förfallen till ansvar enligt 22 kap. strafflagen.

Jämväl torde böra meddelas bestämmelse om skyldighet för arbetsgifvare att på anfordran återlämna det om ställd säkerhet utfärdade beviset, där-
est säkerheten försämrats och på grund häraf öfverexekutor eller utmät-
ningsmannen finner densamma ej vidare kunna godtagas eller ej vara till-
räcklig för det från början bestämda beloppet.

25 §. Det särskilda utskottet föreslog, att afdragens begränsning till en fem-
tedel af den till betalning förfallna kontanta lönen skulle gälla, äfven om ar-
betsgifvaren samtidigt hade anspråk på décompt och på ersättning för
skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifva-
ren. De afdrag, som gjordes af dessa båda anledningar, skulle alltså icke vid
något aflöningsstillfälle få tillsammans öfverstiga nämnda del af lönen. Hvad
utskottet sålunda föreslagit synes vara skäligt, och en dylik bestämmelse har
därför nu införts i förslaget.

26 §. I fråga om den penningplikt, som, på grund af aftal mellan arbetsgif-
varen och arbetaren, öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse
af arbetaren skall kunna för honom medföra, var i propositionen föreslaget,
att sådan penningplikt icke för någon öfverträdelse eller förseelse skulle få
öfverstiga hälften af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen upp-
gått eller kunnat uppgå. Det sålunda föreslagna högsta beloppet af plikten
nedsattes af det särskilda utskottet till en fjärdedel af dagslönen. Häremot
anmälde emellertid åtskilliga utskottsledamöter från första kammaren reser-
vation, under framhållande att redan den i propositionen föreslagna gränsen
vore ganska snäf och en ytterligare inskränkning säkerligen skulle göra ar-
betsgifvarens rätt i berörda hänseende värdelös; och i enlighet med reser-
vanternas hemställan biföll denna kammare Eders Kungl. Maj:ts förslag.
Äfven i de på grund af remissen inkomna yttranden, där denna fråga upp-
tagits till behandling, har i allmänhet yrkats antingen förhöjning af det till-
låtna pliktbeloppet eller åtminstone bibehållande af hvad i propositionen
föreslagits. Det riktiga synes mig vara att lämna Eders Kungl. Maj:ts ti-
digare förslag i denna del utan förändring.

27 §. Enligt hvad i propositionen föreslogs, skulle arbetsgifvaren vid medde-
lande af arbetsintyg äga att däri afgifva yttrande om det sätt, hvarpå ar-
betaren fullgjort sina åligganden, äfven om arbetaren ej begärt sådant yttran-
de. Denna bestämmelse utslöts af det särskilda utskottet. Ehuru Eders
Kungl. Maj:ts förslag principiellt är att föredraga, synes det, då den prak-
tiska betydelsen af tjänstgöringsbetygens innehåll i berörda afseende nume-
ra torde särskildt inom industrien vara väsentligt mindre än förr, icke möta

någon synnerlig betänklighet att i allmänhet godkänna utskottets förslag. Det kommer ju dessutom alltid att stå arbetsgifvaren fritt att, då en arbetare icke företer fullständigt intyg, vägra honom anställning. För jordbruket synes emellertid den i propositionen innefattade bestämmelsen böra bibehållas. Densamma står säkerligen på detta område i full öfverensstämmelse med ännu rådande sedvänja, och åtskilliga representanter för jordbruket hafva i inkomna yttranden framhållit vikten af att denna sedvänja bevaras. Beträffande de lagstadda arbetarna, som ju inom jordbruket utgöra det väsentligt öfvervägande antalet, gäller enligt legostadgan, att arbetsgifvaren är icke blott berättigad utan skyldig att i orlofsedel angifva, huru arbetaren sin tjänst bestridt, och det kan icke vara lämpligt att i detta afseende låta alltför stor skiljaktighet uppstå mellan de olika slagen af jordbruksarbetare.

Då i det tidigare förslaget arbetsgifvaren förklarades berättigad att omedelbart häfva arbetsaftalet, om arbetaren svårare förgått sig mot vissa angifna personer, afsågs härmed, såsom äfven de uppräknade särskilda fallen gåfvo vid handen, att arbetarens förfarande skulle vara af brottslig natur. För att bereda tydligare uttryck häråt har nu i 29 § 2) ordet »förgår» utbytt mot »förbryter».

29 §.

I punkten 7) af samma paragraf har såsom anledning till omedelbart häfvande upptagits det fall, att arbetaren deltagar i arbetsinställelse, som är emot lag eller aftal stridande. Enligt särskildt stadgande, som numera öfverflyttats till förslaget till lag om vissa arbetstvister, skall arbetare, för hvilken gäller uppsägningstid, hos arbetsgifvaren göra tillsägelse om en tillämnad arbetsinställelse minst så lång tid förut som den bestämda uppsägningstiden. Af nämnda bestämmelse följer äfven, att en arbetsgifvare, som ej önskar behålla de strejkande arbetarna, får tillfälle att säga upp arbetsaftalen, så att desamma upphöra samtidigt därmed att arbetet nedlägges. Denna möjlighet bör arbetaren icke kunna beröfva arbetsgifvaren genom att underlåta den stadgade tillsägelsen, utan bör arbetsgifvaren, om arbetsinställelse vidtages utan föregående tillsägelse, äga att mot de i åtgärden deltagande arbetarna omedelbart häfva arbetsaftalen. Samma rätt synes böra tillkomma arbetsgifvaren i andra fall, då arbetsinställelse vidtages i strid mot lag eller aftal. En sådan åtgärd innebär ett så betydande brott mot arbetsaftalen, att omedelbart häfvande af desamma torde vara fullt befogadt.

Äfven under punkten 8) har införts en ny grund för arbetsaftals omedelbara häfvande. Det har nämligen ansetts lämpligt att uppdraga någon gräns för den tid arbetaren med rätt att bibehålla sin anställning skall kunna vara borta från arbetet utan laga förfall. Uppenbarligen vore det orimligt, om en arbetare, som antagits för någon längre tid, skulle efter att hafva varit borta

en kanske väsentlig del däraf kunna återfordra sin plats, som väl då i allmänhet skulle vara besatt med annan arbetare. Inom det särskilda utskottet, där denna fråga var före, ansågs det att arbetsgifvarens intresse skulle vara tillräckligt skyddadt genom rättigheten att afskeda en arbetare, som oaktadt erhållen varning åsidosätter sina skyldigheter. Att meddela en frånvarande arbetare varning kan emellertid ofta möta hinder, och häfningsrätten bör därför icke vara beroende af att sådant iakttagits.

Anledningen till att stadgandet under 9) erhållit en något förändrad lydelse har jag förut angifvit.

30 §.

Till stadgandet om rätt för arbetsgifvaren att omedelbart häfva aftalet, om genom eldsolycka eller annan händelse, som ej härrör af hans vållande, i arbetet uppstått afbrott, som ej är blott tillfälligt, gjorde det särskilda utskottet det tillägget, att sådan rätt ej skall tillkomma arbetsgifvaren, då afbrottet i arbetet förorsakats af arbetsinställelse. Detta tillägg synes icke böra bibehållas. Enligt det nu föreslagna stadgandet i 29 § 7) skall nämligen arbetsgifvaren äga häfningsrätt i förhållande till arbetare, som deltaga i arbetsinställelse, om denna strider emot lag eller aftal. Af samma stadgande torde å andra sidan följa, att häfningsrätt vid arbetsinställelse endast, när särskilda omständigheter därtill föranleda, skall tillkomma arbetsgifvaren under andra förutsättningar än de i stadgandet angifna, och att sådan rätt alltså i allmänhet icke skall finnas mot arbetare, som deltaga i en arbetsinställelse af annat slag eller som stå utanför en vid företaget af vissa arbetare anordnad arbetsinställelse af vare sig det ena eller det andra slaget. En bestämmelse i ämnet synes så mycket mindre böra ingå i förevarande paragraf, som denna afser naturhändelser och därmed jämförliga tilldragelser, till hvilka arbetsinställelser icke kunna hänföras.

Jag vill i förbigående erinra om, att i denna paragraf stadgas endast om arbetsgifvarens rätt att häfva arbetsaftalet men ej om skyldigheten att betala lön. I hvad mån dylik skyldighet åligger arbetsgifvaren under afbrott i arbetet på grund af sådana händelser, som i paragrafen omförmälas, får bedömas efter bestämmelserna i 17 § och allmänna rättsgrundsatser. På samma sätt förhåller det sig med skyldigheten att betala lön under arbetsinställelse. Skulle t. ex. ett företags drift afstanna till följd däraf, att en del af arbetarstammen nedlagt arbetet, upphör gifvetvis arbetsgifvarens skyldighet att betala lön jämväl i förhållande till de icke strejkande arbetarna, om dessa medverkat till arbetsinställelsen och alltså jämte de strejkande kunna anses vållande till afbrottet i arbetet.

31 §.

I fråga om stadgandet i 31 § 2), 7) och 8) hänvisar jag till hvad jag förut anfört angående motsvarande bestämmelser i 29 § 2), 7) och 9).»

Föredragande departementschefen hemställde härefter, att lagrådets utlåtande öfver ifrågavarande lagförslag af den lydelse bilagorna vid detta protokoll utvisa måtte, för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål, inhämtas genom utdrag af protokollet.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen tacktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Förslag
till
Lag
om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de härnadan eller eljest i lag stadgade inskränkningar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse vid arbetsaftals ingående, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Har på grund af föreskrift i kollektivaftal, som ofvan sägs, tvist om förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, hvarom bestämmelse ej i aftalet träffats, blifvit afgjord genom skiljedom, skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i skiljedomen afses, hvad sålunda genom skiljedomen stadgats gälla såsom vore det i kollektivaftalet intaget.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman och den, som innehar därmed jämförlig anställning.

2 §.

Kollektivaftal skall upprättas skriftligen.

Vid tolkning af kollektivaftal skall tagas hänsyn ej blott till den upprättade handlingens innehåll utan äfven till hvad som förekommit vid förhandlingar rörande aftalets tillkomst eller eljest skäligen kan tjäna till ledning i fråga om tolkningen.

3 §.

Kollektivaftal skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i aftalet afses, lända till efterrättelse ej mindre för arbetsgifvare eller arbetare, som vid dess ingående var medlem af förening, som slutit aftalet, än äfven för den, som sedermera inträdt i föreningen.

Skyldighet att iakttaga kollektivaftal åligger medlem af förening jämväl mot föreningen samt, där flera deltagit i aftalet å samma sida, dessa mot hvarandra.

Hafva flera föreningar sammanslutit sig till en förening, skola enligt denna lag såsom medlemmar af den förening anses jämväl medlemmarna af de föreningar, som sammanslutit sig.

4 §.

Ingås arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, för hvilka kollektivaftal skall lända till efterrättelse, skola, ändå att annorlunda öfverenskommits, kollektivaftalets bestämmelser blifva gällande.

5 §.

Arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, af hvilka endast den förre är bunden af kollektivaftal, skall anses vara slutet på de i kollektiv-aftalet angifna villkor i den mån arbetsaftalet icke innehåller andra bestämmelser.

6 §.

Kollektivaftal vare ej bindande utöfver fem år från det aftalet slöts. Är i aftalet sagda tid öfverskriden, och vill endera parten frånträda aftalet, när den tid är ute, uppsäga detsamma tre månader förut. Ej må dock, där i aftalet är bestämdt, att detsamma skall upphöra å viss dag, uppsägning ske till annan kalenderdag, ändå att aftalet sålunda varder gällande utöfver fem år.

Är ej tiden för aftalets giltighet bestämd, skall aftalet anses ingånget för ett år.

Uppsäges ej aftal inom därför bestämd tid eller, då viss uppsägningstid ej är stadgad, tre månader före giltighetstidens slut, skall aftalet anses förlängdt för ett år.

7 §.

Varder, då å ena sidan flera deltagit i kollektivafstal, hos en af dem aftalet uppsagdt, och vill af sådan anledning någon af de öfriga uppsäga aftalet, äge tid därtill inom tre veckor efter den dag, då enligt aftalet eller bestämmelse i 6 § uppsägning eljest skolat senast verkställas; uppsäger en af dem själf aftalet, och vill förty någon af de öfriga frånträda aftalet, eller den, hos hvilken uppsägning skett, frånträda aftalet i hvad rörer dem, som ej uppsagt, eller någon af dem, vare lag samma.

8 §.

Under den tid kollektivafstal är gällande, må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, som äro af aftalet bundna, af arbetsgifvaren eller arbetarna vidtagas arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd.

9 §.

Bryter arbetsgifvare eller arbetare mot bestämmelse i kollektivafstal eller mot föreskrift i 8 §, eller underlåter förening att fullgöra hvad den i aftalet åtagit sig, gälde däraf uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligt prövas.

Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, hvarom i 8 § sägs, och är åtgärden vidtagen i strid mot sistnämnda § eller mot bestämmelse i kollektivafstal, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där dylik förening lämnat understöd åt någon, som i strid mot bestämmelse i 8 § eller i aftalet vidtagit arbetsinställelse eller däri deltagit.

I fall, hvarom ofvan sagts, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, ersättningsskyldigheten bestämmas till lägre belopp än hela skadan, eller fullständig befrielse från ersättningsskyldighet äga rum.

10 §.

Varder kollektivafstal åsidosatt, må talan på grund däraf föras ej mindre af den, som själf deltagit i aftalet, än äfven af en hvar arbetsgifvare eller arbetare, hvars rätt blifvit genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt.

Har genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som vidtagits i strid mot 8 § eller mot aftalet, eller genom afskedande i strid mot aftalet skada tillskyndats medlemmar af förening, som slutit aftalet, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.

11 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivafstal, vidtagit åtgärd, hvarom i 8 § sägs, i strid mot nämnda § eller mot aftalet, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna senare mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 9 § andra stycket förnåles, eller varder eljest aftalet väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Hafva å ena sidan flera deltagit i aftalet, och varder på talan mot någon af dem aftalet häfdt, må aftalet inom tre veckor uppsägas jämväl hos de öfriga.

Är aftal af domstol förklaradt icke vidare vara gällande, och har på samma sida som den, hvilken därom fört talan, jämväl annan deltagit i aftalet, äge denne att inom tre veckor uppsäga aftalet.

Uppsäges aftal efter ty nu sagts, skall det genast upphöra att gälla

12 §.

Upphör kollektivafstal att gälla, och uppkommer tvist om arbetsvillkoren, skola kollektivafstalets bestämmelser i sådant hänseende fortfarande tillämpas, intill dess annan öfverenskommelse om arbetsvillkoren träffats.

13 §.

Uppsägning af kollektivafstal skall ske skriftligen.

Hvad i 11 kap. 11—19 §§ rättegångsbalken stadgas angående stämning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppsägning.

Träffas ej den, hvilken för uppsägning sökes, i sitt hemvist, varde uppsägningen i rekommenderadt bref under hans vanliga adress aflämnad å posten samt skriftlig underrättelse om uppsägningen insänd till kommerskollegium; skolande uppsägningen anses hafva skett, när hvad sålunda föreskrifvits blifvit fullgjordt.

14 §.

Det åligger dem, som slutit kollektivafstal, att inom en månad därefter till kommerskollegium insända ett exemplar af den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivafstalet i särskild handling bestämmelser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändande af dylik ackordsprislista ej erforderligt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912 och, med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket, 7 §, 8 § i hvad densamma innehåller förbud mot arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd i anledning af tvist, som under den tid kollektivafstal är gällande uppkommer rörande förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, hvarom bestämmelse icke blifvit i aftalet träffad, samt 14 §, äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivafstal, som slutits före nämnda dag.

Förslag
till
Lag
om särskild domstol i vissa arbetstvister.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen och skall bestå af sju ledamöter.

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål om skadestånd i anledning af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd eller afskedande, som förmenas stå i strid mot kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare eller mot lagen om sådant aftal eller mot lagen om vissa arbetstvister.

Mål, som rör kollektivafstal men ej är sådant, som i första stycket sägs, skall ock af arbetsdomstolen handläggas, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Mål, som rör arbetsaftal och ej är sådant, som i första stycket sägs, tillhöra allmän domstols upptagande, ändå att tvisten afser bestämmelse i arbetsaftalet, som grundar sig på kollektivafstal.

Yppas under handläggning vid allmän domstol af mål, som rör arbetsaftal, tvist om kollektivafstals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, och är målets utgång därpå beroende, hänvisa rätten parterna att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivaftalet, och varde målet i öfrigt förklaradt hvilande i afbidan på tvistens afgörande.

Bör mål, som vid arbetsdomstolen anhängiggöras, enligt träffadt af-
tal afgöras af skiljemän, och gör svaranden därom i behörig ordning in-
vändning, vise domstolen målet ifrån sig.

3 §.

Tre ledamöter af arbetsdomstolen utnämnas af konungen. Bland
dessa ledamöter skola två, af hvilka en förordnas att föra ordet i rätten,
vara lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem,
som må nyttjas uti domareämbeten.

4 §.

Fyra i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män förordnas af
konungen till ledamöter för två år i sänder; skolande för dessa utses åtta
suppleanter.

Förslag för tillsättande af dessa ledamöter och suppleanter må af-
gifvas af arbetsgifvareförening, som omfattar minst etthundra arbetsgifvare,
samt af fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare,
som omfattar minst 10,000 arbetare. Sådant förslag skall för att vinna
afseende omfatta minst dubbelt så många personer som de, hvilka skola för
den sidan förordnas, och vara åtföljdt af skriftlig förklaring från en hvar
af de föreslagna, att han är villig att åtaga sig uppdraget.

Bland de från hvardera sidan föreslagna förordnas två ledamöter
och fyra suppleanter för dessa ledamöter. Är å någondera sidan förslag
ej afgifvet, förordne konungen för den sidan lämpliga män till ledamöter
och suppleanter.

5 §.

Ledamot eller suppleant, som i 4 § afses, skall vara svensk medborgare
och hafva uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehafvas af den,
som står under förmynderskap,

som afträdt all sin egendom till borgenärer och icke, på sätt lag
förmår, gitter visa, att han är fri från deras kraf, eller hvars egendom,
utan att vara afträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning,

som förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ock är ställd
under framtiden eller tilltalad af allmän åklagare för brott, som kan med-
föra dylik påföljd, eller

som blifvit dömd ovärdig att nyttjas i rikets tjänst eller att föra
annans talan inför rätta.

6 §.

Har ledamot eller suppleant, som i 4 § afses, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda.

Afsägelse af uppdraget att vara ledamot eller suppleant pröfvas af konungen.

Afgår ledamot eller suppleant, förordne konungen för återstående delen af den tid, för hvilken den afgångne varit förordnad, bland de förut föreslagna eller sedan nytt förslag infordrats annan ledamot eller suppleant

7 §.

Skulle vid något rättegångstillfälle ledamot, hvarom i 4 § sägs, utblifva eller finnas vara af jäf hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äge arbetsdomstolen utse en i arbetsförhållanden kunnig man att vid det tillfälle träda i den ledamots ställe.

8 §.

Arbetsdomstolen sammanträder på kallelse af ordföranden så ofta sådant för måls handläggning erfordras. Domstolen må, där den så pröfvar nödigt, sammanträda jämväl å ort utom Stockholm.

9 §.

Den, som vill anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen, ingifve till domstolens ordförande skriftlig ansökning om stämning å vederparten.

Då sådan ansökning inkommit, gifve ordföranden stämning, däri skall utsättas, inom hvilken tid före dagen, då saken skall företagas vid domstolen, stämningen skall vara svaranden delgifven.

Ej må stämningstiden sättas längre, än för inställelsen vid domstolen skäligen erfordras.

Hänskjuta parterna i gemensam skrift uppkommen tvist till domstolen, varde saken utan stämning upptagen, och meddele ordföranden parterna, när saken skall vid domstolen företagas.

10 §.

Vid domstolen må af den, som slutit kollektivaftal, föras talan om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd, ändå att påstående ej väckts om aftalets fullgörande eller om skadestånd för underlåtenhet därutinnan.

Sådan talan må ock föras af den, som, efter ty i 2 § sägs, därtill erhållit hänvisning af allmän domstol.

11 §.

Vid skrift eller handling, som ingifves till arbetsdomstolen, skall fogas styrkt afskrift däraf, hvilken, försedd med påskrift om dagen för ingifvandet och målet, till hvilket den hör, utgifves till motparten. Äro flera motparter, och kunna de ej enas, hvilken af dem skall afskriften mottaga, må den ej utlämnas. Åberopas endast viss del af handling, må afskriften omfatta allenast denna del.

Hvad sålunda är stadgadt om skyldighet att ingifva afskrift äge dock ej tillämpning i afseende å handling, som af part enligt domstolens föreläggande eller på motpartens begäran ingifves; och må eljest, där handlingens beskaffenhet därtill föranleder, domstolen medgifva befrielse från sagda skyldighet.

12 §.

I tvist vid arbetsdomstolen må den, som efter lag är jäfvig att vittna, utan ed höras, dock ej den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende. Domstolen pröfve, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas den afhördes utsaga.

13 §.

Finnes för sakens utredning eller pröfning nödigt, att arbetsdomstolen besiktigar arbetsplats eller föremål, som ej lämpligen kan till domstolen flyttas, må syn å stället kunna, efter domstolens förordnande, hållas af ordföranden och två af de domstolens ledamöter, som i 4 § afses. Sålunda sammansatt synerätt äge samma befogenhet som fulltalig arbetsdomstol, dock må den ej meddela slutligt utslag i målet.

14 §.

Så snart en del af ett mål kommit i sådant skick, att afgörande däraf kan ske, äge arbetsdomstolen att i denna del af målet meddela utslag.

15 §.

Skiljaktig mening, som vid omröstning till dom i arbetsdomstolen uttalas, må ej intagas i domboken eller meddelas part eller annan. Om sålunda yppad skiljaktighet äger ledamot att af domstolen erhålla skriftligt intyg.

16 §.

I fråga om rättegången vid arbetsdomstolen skall hvad enligt lag gäller om rättegången vid rådstufvurätt äga tillämpning, där ej här ofvan annorlunda stadgats.

17 §.

Har arbetsdomstolen förklarat sig ej vara behörig att upptaga mål, som där anhängiggjorts, eller varder af svaranden gjord invändning mot domstolens behörighet ogillad, må klagan mot beslutet föras i den ordning nedan stadgas. Ej må i andra fall än nu sagts talan fullföljas mot domstolens beslut eller utslag.

18 §.

Är svarande missnöjd med beslut, hvarigenom invändning mot domstolens behörighet blifvit ogillad, anmäle sitt missnöje till domstolens protokoll, innan rättegångsförhandlingarna för dagen afslutats. Försummas det, vare rätten till talan mot beslutet förlorad.

19 §.

Den, som vill söka ändring i arbetsdomstolens beslut, som efter ty i 17 och 18 §§ sägs må öfverklagas, skall innan klockan tolf å tjugonde dagen från beslutets dag, den dagen oräknad, till konungens nedre justitierevision tvefaldt ingifva sina till konungen ställda besvär; bifoge ock det öfverklagade beslutet samt domstolens öfriga protokoll i målet jämte de till saken hörande handlingar, klaganden kan anse nödigt förete.

Varda ej inom nu nämnd tid besvär tvefaldt ingifna, stånde öfverklagade beslutet fast.

20 §.

Klagandens motpart har att hos nedre justitierevisionen själf efterhöra, huruvida inom besvärstidens utgång besvär inkommit, och, där be-

svär anförts, uttaga ena exemplaret af besvärsskriften. Äro flera motparter, och kunna de ej enas, hvilken af dem skall berörda handling uttaga, må den ej utlämnas. Motparten äge tid af tjugu dagar från besvärstidens utgång att till nedre justitierevisionen ingifva förklaring jämte de handlingar, han vill åberopa; försittes den tid, äge han ej vidare varda i målet hörd.

21 §.

I beslut, som må öfverklagas, gifve arbetsdomstolen till känna, hvad parterna enligt 18, 19 och 20 §§ hafva att iakttaga.

22 §.

Närmare föreskrifter om afgifvande af förslag, hvarom i 4 § förmäles, och om arbetsdomstolens verksamhet meddelas af konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912; dock att mål, hvari stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre lag. Förslag, hvarom i 4 § förmäles, skola första gången afgifvas under år 1911. Intill dess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämmande af de ledamöter af domstolen, som i 3 § afses, och skola i stället befattningarna uppehållas på förordnande. Såsom lagfaren ledamot må endast förordnas innehafvare af annan domarebeställning.

Förslag
till
Lag
om vissa arbetstvister.

Med upphäfvande af lagen den 31 december 1906 angående medling arbetstvister förordnas som följer:

Om medlingsmyndigheter och deras verksamhet.

1 §.

För hvart och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af konungen indelas, förordnar konungen en förlikningsman med uppgift att verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, så ock af tvister mellan arbetsgifvare inbördes och mellan olika grupper af arbetare, för så vidt dessa tvister angå eller hafva inverkan på arbetsförhållandena inom distriktet.

För hela riket skall finnas en förlikningskommission med uppgift att verka för lösning af sådana mellan arbetsgifvare och arbetare uppkomna tvister, som innebära synnerlig fara för arbetsfreden. Kommissionen skall bestå af tre ledamöter, hvilka, jämte två suppleanter, förordnas af konungen. En af ledamöterna förordnas att föra ordet i kommissionen.

2 §.

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att, i de fall och på det sätt i denna lag sägs, lämna sin medverkan till biläggande af arbetstvister, som inom distriktet uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgifvare och arbetare till handa med upplysningar och råd i fråga om öfverenskommelser, som afse arbetsförhållandet och äro ägnade att främja ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare samt förekomma störande afbrott i arbetet.

3 §.

Har inom distriktet uppkommit arbetstvist af den beskaffenhet, att den synes hota att medföra eller medfört arbetsinställelse af större betydighet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt tråda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, kalla de tvistande att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

Kallelse å de tvistande skall efter förlikningsmannens bepröfvande på lämpligt och betryggande sätt bringas till de tvistandes kännedom, såsom genom kallelsens delgifning med de tvistande personligen eller förening, som någondera tillhör, eller annan, som för någondera i tvisten för talan, anslag å eller vid arbetsplatsen eller kungörelse i tidning. Arbetsgifvaren är pliktig att på begäran af förlikningsmannen låta å eller vid arbetsplatsen anslå kallelse å arbetarna.

Det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse.

Förhandlingarna inför förlikningsmannen skola bedrivas så skyndsamt omständigheterna medgifva, och bör förlikningsmannen särskildt tillse, att ej till förfång för endera sidan förhandlingarna genom åtgörande å motsidan varda obehörigen förlängda.

Är ej arbetsinställelse för handen, och hafva de tvistande, sedan förhandling ägt rum, å båda sidor för förlikningsmannen tillkännagifvit, att de anse fortsatt förhandling ej vara till gagn för tvistens lösning, må kallelse å de tvistande ej vidare af förlikningsmannen utfärdas; dock äger han, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda de tvistande till nya förhandlingar.

4 §.

Hvad i nästföregående paragraf är stadgadt afser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings- eller förlikningsnämnd under opartisk ledning eller

särskild skiljenämnd är upprättad, med mindre de tvistande å båda sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst, eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden icke varder för tvistens biläggande anlita.

Ej heller äga stadgandena i berörda paragraf tillämpning i fråga om tvist, som är anhängig vid arbetsdomstolen eller under behandling af förlikningskommissionen.

5 §.

De förhandlingar, som af förlikningsmannen anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hafva till syfte att avvägabringa en öfverenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna blifva framställda från de tvistande själfva; ankommande därvid på förlikningsmannen att, om och i den mån sådant kan anses ägnadt att befordra en god lösning af tvisten, hemställa om de jämkningar eller medgifvanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.

6 §.

Det bör vara en hvar af de tvistande angeläget att, i den mån sådant erfordras för att bereda förlikningsmannen tillförlitlig grund för tvistens bedömande, på anhållan af förlikningsmannen gifva honom del af räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, hvaröfver den tvistande förfogar, äfvensom hålla vederbörande arbetsplatser för förlikningsmannen tillgängliga. Den, som enligt hvad nu är sagdt går förlikningsmannen till handa, äger att, i den omfattning han finner behöfligt, göra förbehåll, att hvad förlikningsmannen på sådant sätt erfar ej må af denne yppas.

7 §.

Kan icke vid förhandlingarna inför förlikningsmannen enighet vinnas, må han uppmana de tvistande att lämna en eller flera personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan.

8 §.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant afgörande, som i 7 § sägs, har förlikningsmannen att, i den mån sådant finnes behöfligt, söka utjämna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå i fråga om den eller

de personer, åt hvilka det i nämnda paragraf omförmälda uppdrag skall lämnas; och åligger det förlikningsmannen särskildt att på de tvistandes vägnar lämna den eller dem, som blifva utsedda, underrättelse om uppdraget samt att i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som kunna verka därtill, att det af de tvistande önskade afgörandet må komma till stånd.

Ej må förlikningsman själf åtaga sig uppdrag, hvarom nu är sagdt.

9 §.

Utlåtande, hvarom förmäles i 7 §, skall afgifvas skriftligen, och skall af detsamma ett exemplar genast och utan lösen till hvardera sidan samt till förlikningsmannen utlämnas.

10 §.

Varder tvist, som angår slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, ej löst genom förlikningsmannens medverkan, och hänskjutes den ej heller af de tvistande till afgörande enligt 7 §, skall förlikningsmannen ofördröjligen anmäla förhållandet hos förlikningskommissionen och därvid tillika öfversända redogörelse för hvad i saken förekommit jämte tillgängliga handlingar och afskrift af det protokoll, som må hafva förts vid förhandlingarna inför förlikningsmannen.

11 §.

Har tvist, enligt hvad i 10 § sägs, af förlikningsmannen anmälts hos förlikningskommissionen, äger denna, därest tvisten synes hota att medföra eller medfört arbetsinställelse af synnerlig omfattning, upptaga tvisten till handläggning.

Sådan jämlikt 4 § första stycket från förlikningsmannens handläggning undantagen tvist, som angår slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, må ock af förlikningskommissionen upptagas till behandling, om tvisten synes hota att medföra eller medfört arbetsinställelse af synnerlig omfattning.

Tvist, som ej angår slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, må ej af förlikningskommissionen upptagas till behandling, med mindre konungen på grund af tvistens synnerliga vikt förordnat kommissionen att tvisten handlägga, eller ock tvisten står i sådant sammanhang med någon af kommissionen upptagen tvist, att för dessa tvisters biläggande erfordras gemensam handläggning af desamma.

12 §.

Upptager förlikningskommissionen tvist till behandling, kallar kommissionen de tvistande att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats inför kommissionen förhandla i saken.

Hvad i 3 § stadgas om sättet för kallelse utfärdande, om skyldighet att efterkomma kallelse, om förhandlingars skyndsamma bedrivande, om begränsning af kallelserätten samt om rätt att inbjuda de tvistande till förnyade förhandlingar, så ock stadgandena i 5—9 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om förlikningskommissionens verksamhet.

Förlikningsman, som handlagt tvisten, äger att närvara vid förhandlingarna inför förlikningskommissionen och är på kallelse af kommissionen därtill pliktig. Jämväl andra förlikningsmän må inkallas till öfverläggning med förlikningskommissionen, om denna finner sådant lämpligt.

Medlingsförslag, som af förlikningskommissionen framläggas, må ej genom dess försorg offentliggöras, med mindre kommissionen enhälligt anser sådan åtgärd vara ägnad att bidraga till tvistens lösning.

13 §.

Finner förlikningskommissionen sig icke böra till behandling upptaga tvist, som hos densamma blifvit af förlikningsman anmäld, har kommissionen att därom underrätta förlikningsmannen samt därvid till honom öfversända af kommissionen mottagna handlingar rörande tvisten.

14 §.

I fråga om rättsverkan, som må tillkomma öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas under förhandlingar, hvilka enligt denna lag äga rum, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, hvad allmän lag förmår.

15 §.

Omfattar utbruten tvist mera än ett distrikt, och har den ej anhängiggjorts vid arbetsdomstolen, åligger det de förlikningsmän, hvilkas distrikt beröras af tvisten, att, så fort ske kan, om tvistens utbrytande äfvensom, såvidt möjligt, angående densammas omfattning insända under rättelse till konungen, som förordnar förlikningsman att i tvisten medla.

16 §.

Finnes i något fall på grund af antalet eller omfattningen af de tvister, som förlikningsman har att handlägga, erforderligt, att han befrias från befattningen med viss tvist, må annan i hans ställe af konungen förordnas att såsom förlikningsman handlägga tvisten.

Konungen äger, där sådant i särskildt fall finnes lämpligt, uppdraga åt en eller flera personer att inträda såsom tillfälliga ledamöter i förlikningskommissionen.

17 §.

Förlikningsman och förlikningskommissionens ordförande skola föra dagbok angående hvad som förefaller i de tvister, hvilka blifva föremål för åtgärd enligt denna lag. Öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas, så ock utlåtande, som enligt 7 § afgifves, skola i nämnda dagböcker fullständigt intagas eller desamma biläggas.

Förlikningsman och förlikningskommissionen skola inom tre månader efter hvarje kalenderårs ingång till kommerskollegium insända berättelse om sin verksamhet under det närmast föregående kalenderåret och förloppet af de tvister, som under detsamma handlagts.

Berättelserna skola genom kommerskollegiets försorg till trycket befordras.

18 §.

Närmare föreskrifter rörande förlikningsmännens och förlikningskommissionens verksamhet meddelas i instruktioner, som utfärdas af konungen.

19 §.

Angående ersättning till förlikningsman och ledamot af förlikningskommissionen varder särskildt stadgadt.

Om vissa villkor för arbetsinställelse eller liknande åtgärd.

20 §.

Har i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare förlikningsmannen jämlikt 3 § utfärdat kallelse till förhandling, må ej, efter erhållen kännedom härom, arbetsgifvaren eller arbetarna på grund af tvisten vidtaga eller utvidga arbetsinställelse, med mindre förhandlingarna blifvit

utan tvistens biläggande förda till slut, eller i anledning af tredska å motsidan förlikningsmannen efter kallelsens utfärdande förklarar, att förhandlingar icke komma till stånd eller påbörjade förhandlingar icke kunna fullföljas, eller ock sextio dagar förflutit antingen från kallelsens utfärdande eller, om kallelse till förhandling i tvist om slutande af nytt kollektivafstal i stället för äldre sådant aftal utfärdats under sistnämnda aftals giltighetstid, från detsammas utlöpande.

21 §.

Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, hvaraf arbetets fortgång beröres, må ej vidtagas, utan att afsikten därtill med angifvande af dagen för den tillämnade åtgärden gifvits motsidan tillkänna minst så lång tid förut, som för uppsägning af arbetsaftalet gäller, eller, om viss uppsägningstid ej är aftalad eller den aftalade uppsägningstiden är kortare än sju dagar, minst sju dagar före nämnda dag. Möter för arbetsgifvare eller arbetare, som efter hvad nu är sagdt gifvit tillkänna afsikt att vidtaga arbetsinställelse, jämlikt 20 § hinder att å den angifna dagen sådan åtgärd vidtaga, då skall, om afsikten fullföljes, efter hindrets upphörande göras nytt tillkännagifvande minst två dagar före den för arbetsinställelsen då utsatta dag.

22 §.

Arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, må ej rubbas genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, hvaraf arbetets fortgång beröres.

23 §.

Arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd må ej vidtagas för att bispringa annan i fall, då för honom gäller förbud mot att själf vidtaga åtgärden.

24 §.

Angående förbud, utöfver hvad i 20—23 §§ sägs, mot vidtagande af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd gälle hvad därom är särskildt stadgadt eller i aftal bestämdt.

25 §.

Innefattar ej tillkännagifvande om arbetsinställelse enligt 21 § bestämdt meddelande, att därmed äsyftas uppsägning af arbetsaftal, skola de arbetsaftal, som af arbetsinställelsen beröras och ej efter tillkännagifvandet särskildt uppsagts, allenast anses satta ur tillämpning, så länge arbetsinställelsen pågår, och skall arbetare, åt hvilken arbetsgifvaren tillhandahåller bostad, utan att särskildt hyresaftal är ingånget eller arbetaren är i arbetsgifvarens kost, äga att behålla bostaden, till dess efter arbetsaftalets upphörande jämväl arbetarens rätt till bostaden i laga ordning upphör.

26 §.

Tillkännagifvande, som i 21 § omförmäles, må, ehvad detsamma innefattar uppsägning af arbetsaftal eller icke, meddelas arbetarna genom allmänt synliga anslag å arbetsplatsen samt för arbetare, som tillhöra fackförening, fackförbund eller annan dylik förening, hos arbetsgifvaren göras af föreningen; och skall i sistnämnda fall tillkännagifvandet anses omfatta alla hos arbetsgifvaren anställda medlemmar af föreningen, hvilka ej ofördröjligen meddela arbetsgifvaren, att de icke deltaga i den åtgärd tillkännagifvandet afser.

Är arbetsinställelse för handen, må uppsägning af arbetsaftal af arbetsgifvaren göras genom allmänt synliga anslag vid arbetsplatsen.

27 §.

Har, i strid mot hvad i 20, 21, 22 eller 23 § sägs, arbetsgifvare vidtagit i nämnda §§ omförmäld åtgärd eller arbetare i sådan åtgärd deltagit, gälde af åtgärden uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligt pröfvas.

Finnes förening af arbetsgifvare eller fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare hafva medverkat till öfverträdelse, som i första stycket sägs, eller lämnat understöd åt någon, som gjort sig skyldig till sådan öfverträdelse, vare ock föreningen ansvarig för skadan.

I fall, hvarom ofvan sagts, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, ersättningsskyldigheten bestämmas till lägre belopp än hela skadan eller fullständig befrielse från ersättningsskyldighet äga rum.

28 §.

Har genom öfverträdelse, hvarom i 27 § förmäles, skada tillskyndats medlemmar af förening, som i samma § sägs, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.

Har föreningen med andra sådana föreningar sammanslutit sig till en förening, och vill denna senare föra talan enligt hvad nu är sagdt äge därtill företräde. Hvad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning, om förening, som sist är nämnd, i sin ordning är medlem af annan dylik förening.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag
till
L a g
om vissa arbetsaftal.

Härigenom förordnas som följer:

Om arbetsaftal, hvarå denna lag äger tillämpning.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å aftal, hvarigenom en arbetare åtager sig att under bestämd tid eller tillsvidare mot ersättning arbeta åt en arbetsgifvare i industri, handtverk, jordbruk eller handel, vid järnvägs- eller spårvägsdrift eller i annat näringsyrke eller vid hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, där ej aftalet gäller arbetare, som i 4 § sägs.

Utöfvar staten, kommun eller municipalsamhälle rörelse, lände denna lag till efterrättelse angående arbetsaftal, som med arbetare i den rörelse slutes, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring.

2 §.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman och den, som innehar därmed jämförlig anställning.

3 §.

Arbetsaftal enligt denna lag föreligger jämväl, om arbetaren tillsläpper material, därest detta kan anses allenast såsom ett tillbehör till arbetet.

4 §.

Å arbetare, som är i någon af staten utöfvad rörelse anställd såsom tjänsteman, å tjänare, som antagits enligt legostadgan, så ock å lärningar och sjöfolk äge denna lag ej tillämpning.

Om ingående och uppsägning af arbetsaftal.

5 §.

Arbetsgifvare och arbetare äge att med de i denna lag eller eljest stadgade inskränkningar öfverenskomma om lön, tid för arbetsaftalets bestånd och öfriga villkor.

Arbetsaftal kan ingås muntligen eller skriftligen.

6 §.

Är ej öfverenskommelse träffad om viss tid för arbetsaftalets bestånd eller om viss uppsägningstid, upphøre aftalet omedelbart vid endera partens tillsägelse.

Lag samma vare, där, efter det tid för arbetsaftals bestånd gått till ända, arbetsgifvaren utan nytt aftal låter arbetaren fortsätta arbetet.

Skall enligt hvad ofvan sagts aftalet omedelbart upphöra vid endera partens tillsägelse, må emellertid arbetaren ej lämna arbetet under sådana omständigheter, att däraf skulle uppkomma fara för annans lif eller hälsa eller för vanskötsel af husdjur eller uppenbarligen tillskyndas arbetsgifvaren synnerligt men; dock vare arbetaren ej af anledning nu är nämnd pliktig att kvarstå i arbetet längre tid än tolf timmar efter det han tillkännagifvit sin afsikt att därmed upphöra.

7 §.

I arbetsaftal må ej bestämmas olika uppsägningstid för arbetsgifvaren och arbetaren eller endast för endera göras förbehåll om uppsägningstid. Äsidosättes hvad nu är stadgadt, vare i förra fallet den kortare af de bestämda uppsägningstiderna och i senare fallet den för endera stadgade uppsägningstid gällande för båda.

8 §.

Arbetsaftal vare ej bindande för längre tid än ett år, då arbetaren vid aftalets ingående ej fyllt aderton år, och tre år, där det slutes med

arbetare, som uppnått den ålder. Är i aftalet den sålunda för hvarje fall stadgade längsta tid öfverskriden, och vill arbetsgifvaren eller arbetaren frånträda aftalet, när sagda tid är ute, skall uppsägning ske två månader förut.

9 §.

Omyndig, som fyllt aderton år, äge att själf sluta arbetsaftal. Enahanda rätt tillkomme omyndig, som fyllt femton men ej aderton år, därest målsman för honom icke finnes eller målsmannen vistas å okänd ort. Arbetsaftal, som för omyndig ingås af målsman, gälle ej längre än till dess den omyndige fyllt aderton år.

10 §.

Har vid arbetsaftals ingående endera parten begagnat sig af den andres trångmål, oförstånd eller lättsinne till att betinga sig villkor, som uppenbart är oskäligt, vare aftalet ogillt; och njute arbetaren för arbete, som af honom må vara utfördt, skälig godtgörelse.

Om arbetsgifvares och arbetares rättigheter och skyldigheter.

11 §.

Arbetsgifvaren äge att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren. Har arbetaren antagits till utförande af visst slag af arbete, må han icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra; dock att, äfven i annat fall än nu är sagdt, arbetare, som antagits för visst slag af jordbruksarbete, må, där omständigheterna sådant påkalla, för någon kortare tid användas till annat dylikt arbete.

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren, där arbetaren minst tre dagar förut framställt begäran om ledighet, icke förvägra honom sådan, utan så är att arbetets beskaffenhet lägger hinder för ledighetens beviljande eller eljest af särskild anledning arbetets inställande skulle medföra betydande olägenhet. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

12 §.

Är arbetaren i arbetsgifvarens hus och kost, vare arbetsgifvaren skyldig att förse arbetaren med tjänligt husrum samt sund och tillräcklig föda äfvensom bereda honom nödig vård under sjukdom. Upphör arbetsaftalet, värde arbetsgifvaren sjuk arbetare, till dess denne kan flyttas från arbetsgifvarens hus; och må ej flyttning ske, innan den kan äga rum utan fara för arbetarens lif eller hälsa och vården af annan öfvertages.

13 §.

Tillhandahåller arbetsgifvaren bostad åt arbetare, som ej är i arbetsgifvarens kost, och är ej hyresaftal angående bostaden särskildt ingånget, vare arbetaren, ändå att annorlunda öfverenskommits, ej skyldig att från bostaden afflytta tidigare än fjorton dagar efter det arbetsaftalet upphört; dock vare arbetaren, efter det arbetsaftalet upphört, pliktig att för den tid han fortfarande är till bostad berättigad åtnöjas med annan tjänlig bostad, som genom arbetsgifvarens försorg beredes arbetaren.

Hvad nu är stadgad gälle ej, då arbetsaftalet ingåtts för viss tid och denna gått till ända, ej heller i fråga om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist annorstädes.

Är särskildt hyresaftal slutet och är ej hyrestiden bestämd, vare kortaste uppsägningstid fjorton dagar. Ej må i hyresaftalet hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse, som strider mot hvad nu sagts, vare ogill.

14 §.

Har arbetsgifvaren satt annan i sitt ställe till ledning af arbetet, och förbryter denne sig i eller för arbetet mot arbetaren, utgifve arbetsgifvaren det skadestånd, hvartill arbetaren kan finnas berättigad, och söke sitt åter bäst han gitter.

Arbetaren äge ej utan arbetsgifvarens lof sätta annan i sitt ställe eller låta visst arbete utföras af annan.

15 §.

Arbetsgifvaren skall tillhandahålla arbetaren nödiga redskap och materialier, där ej på grund af sedvänja arbetaren är pliktig dem själf

anskaffa. Skall betalning för hvad arbetsgifvaren sålunda lämnar af arbetaren erläggas, må, äfven om annorlunda öfverenskommits, i orten gångbart pris ej öfverskridas.

16 §.

Arbetaren vare pliktig att till arbetsgifvaren i behörigt skick återställa redskap, oanvända råämnen och annan egendom, som varit honom för arbetet anförtrodda.

17 §.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

Har afbrott i arbetet inträffat, utan att vållande därtill ligger arbetsgifvaren eller arbetaren till last, då skall, därest ej annat är uttryckligen öfverenskommit eller eljest på grund af omständigheterna må anses af taladt eller ock följer af sedvänja, arbetaren, om lönen beräknas efter tid, åtnjuta lön för den tid han stått till arbetsgifvarens förfogande men i annat fall vara berättigad till lön allenast för den tid han varit i arbetet sysselsatt.

18 §.

Är arbetsaftal slutet, utan att lönen kan anses bestämd, utgifve arbetsgifvaren den lön arbetaren fordrar, där den ej kan anses oskäligen.

19 §.

Arbetaren äge, ändå att annorlunda öfverenskommits, att själf eller genom ombud deltaga i mätning, vägning eller annan undersökning, som må erfordras för bestämmande af lönens belopp.

Är viss andel i vinsten af arbetsföretaget tillförsäkrad arbetaren, åligger det arbetsgifvaren att tillhandahålla arbetaren eller hans ombud alla de upplysningar, som äro af nöden för beräkning af nämnda andel.

Till ombud, som i denna § sägs, må arbetaren ej använda någon, hvars deltagande i undersökningen kan medföra fara för yppande af yrkes- eller affärshemlighet.

20 §.

Arbetsgifvaren äge ej att i stället för utfäst kontant lön lämna anvisning å penningar eller varor.

Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för betalning af den kontanta lönen, skall betalning ske, då lönen beräknas efter tid, hvar sjunde dag och, då lönen beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, när arbetet är fullbordadt; dock att i sistnämnda fall betalning ej må fordras oftare än hvar sjunde dag, samt att, där för arbetets fullgörande erfordras längre tid än sju dagar, arbetaren är berättigad att hvar sjunde dag i mån af utfördt arbete utfå skäligt förskott. Hvad om iakttagande af en tid af sju dagar nu är sagdt gälle ej beträffande arbetare i jordbruk, utan varde för dem i motsvarande fall fjorton dagar räknade.

Lön, som ej utgår i penningar, skall erläggas i förskott för tid, som i orten är bruklig.

21 §.

Varder ej lön erlagd å förfallodagen, och hade arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, vare arbetsgifvaren, om han ej till dröjsmålet är utan skuld, pliktig att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugondedel däraf.

22 §.

Arbetsgifvaren äge ej att göra afdrag från arbetarens lön för gäldande af ersättning för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, med mindre ersättningsanspråket blifvit af domstol fastställt eller eljest är ostridigt; och må ej, ändå att annorlunda öfverenskommits, arbetsgifvaren, så länge arbetsaftalet fortfar, till gäldande af den ersättning af arbetarens lön afdraga mer än en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen. Hur ej arbetsgifvaren sist vid det aflönings-tillfälle, som infaller näst efter det en månad förflutit från det arbetsgifvaren vunnit kännedom om arbetarens förhållande, framställt anspråk på ersättning, vare han förlustig jämväl den rätt att göra afdrag å lönen, hvarom nu sagts.

23 §.

Är aftal träffadt om rätt för arbetsgifvaren att innehålla någon del af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter, ställe arbetsgifvaren, innan han sådan rätt begagnar, hos öfverexekutor eller utmätningsmannen i orten pant eller borgen till visst belopp för de medel, som må komma att innehållas; och skall vidare gälla,

att högre belopp icke sammanlagdt må innehållas än det, för hvilket säkerhet sålunda blifvit ställd,

att icke mer än en femtedel af den förfallna kontanta lönen må för någon arbetare innehållas vid hvarje tillfälle, då betalning sker,

att då de för en arbetare innehållna medlen uppgå till ett belopp motsvarande den kontanta lönen för femton arbetsdagar, vidare afdrag från hans lön för ifrågavarande ändamål ej må göras, så länge lönen ej höjes,

att arbetsgifvaren skall å innestående medel tillgodoföra arbetaren sex procent årlig ränta, som vid hvarje kalenderårs slut eller, om arbetsaftalet upphör före årets slut, vid slutlikvid till arbetaren utbetalas, samt

att arbetsgifvaren skall öfver innestående medel föra särskild längd, som, jämte bevis om den ställda säkerheten, skall hållas tillgänglig för arbetarna och fackförening, fackförbund eller annan dylik förening, som arbetarna tillhöra.

Öfverenskommelse, som strider mot ofvan meddelade bestämmelser, vare utan verkan.

Staten eller kommun vare ej pliktig att enligt hvad nu är sagdt ställa säkerhet eller föra särskild längd.

24 §.

Vill arbetsgifvaren återfå enligt 23 § ställd säkerhet, ingifve till öfverexekutor eller utmätningsmannen förklaring, att medel, som i samma § omförmälas, ej hos honom innestå, eller uppgift å beloppet af innestående medel, så ock styrkt afskrift af den öfver innehållna medel förda längd. Säkerheten må ej till arbetsgifvaren återställas, därest veterligen hos honom innestå dylika medel, för hvilka säkerhet, enligt hvad i nämnda § sägs, därefter ej skulle finnas.

Finnes ställd säkerhet hafva försämrats, vare, på anfordran af öfverexekutor eller utmätningsmannen, arbetsgifvaren pliktig att, mot erhållande af nytt bevis om det belopp säkerheten kan anses motsvara, genast återställa det angående säkerheten förut utfärdade beviset. Tredskas arbetsgifvaren, äge öfverexekutor förelägga honom vite och honom till sådant vite fälla.

25 §.

Är arbetsgifvaren enligt såväl 22 som 23 § berättigad att göra afdrag från arbetarens lön, må ej, ehvad därom aftalats, afdragen tillsammans, så länge arbetsaftalet fortfar, vid något aflöningstillfälle uppgå till mer än en femtedel af den till betalning förfallna kontanta lönen.

26 §.

Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt, dylik plikt för någon öfverträdelse eller förseelse öfverstiga hälften af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnas gemensamma bästa.

27 §.

Då arbetsaftal uppsäges eller, där uppsägningstid ej gäller, då aftalet upphör, åligger det arbetsgifvaren att på arbetarens begäran till honom utgifva intyg angående den tid, hvarunder arbetaren varit hos arbetsgifvaren anställd, samt anställningens art. I intyget skall, då arbetaren så begär, jämväl meddelas yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden. I fråga om arbetare i jordbruk må sådant yttrande införas i intyget, äfven om begäran därom ej af arbetaren framställles.

Ej må intyg förses med sådant märke eller utfärdas i sådan form, som afser att om arbetaren lämna uppgift, den där ej framgår af ordalydelsen i intyget.

Om aftalets upplösning vissa fall.

28 §.

Blifver arbetaren till följd af sjukdom eller skada satt ur stånd att arbeta, äge arbetsgifvaren häfva arbetsaftalet, om tiden för aftalets bestånd utgör ett halft år eller längre tid, efter en månad och i öfriga fall efter en vecka.

Hvad nu är sagdt äge ej tillämpning, om sjukdomen eller skadan tillkommit genom arbetsgifvarens vållande, eller om arbetaren utan uppsåt eller groft vållande ådragit sig sjukdomen eller skadan i eller för arbetet.

29 §.

Arbetsgifvaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

- 1) om arbetaren vid aftalets ingående åberopat falskt intyg eller missledt arbetsgifvaren genom falsk uppgift;
- 2) om arbetaren misshandlar eller groft missfirmar arbetsgifvaren eller någon af hans husfolk eller den, som är satt i arbetsgifvarens ställe,

eller arbetskamrat eller eljest svårare förbryter sig mot någon, som nu är nämnd;

3) om arbetaren i arbetet utsätter annan för fara till lif eller hälsa;

4) om arbetaren yppar yrkeshemlighet beträffande arbetsgifvarens rörelse;

5) om arbetaren genom utslag, som äger laga kraft, dömts att undergå urbota straff, och bestraffningen icke är verkställd;

6) om arbetaren finnes vara uppenbart oskicklig till åtaget arbete;

7) om arbetaren deltagar i arbetsinställelse, som är mot lag eller aftal stridande;

8) om arbetaren eljest utan laga förfall två arbetsdagar i följd är borta från arbetet;

9) om arbetaren, oaktadt erhållen varning, åsidosätter de skyldigheter mot arbetsgifvaren, som i eller för arbetet åligga honom; eller

10) om arbetaren, där han är i arbetsgifvarens hus och kost, finnes vara behäftad med smittosam könssjukdom.

Ej må dock arbetsgifvaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom under 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 eller 9 förmåles, sedan han med vetskap därom låtit arbetaren inträda i arbetet, eller, där arbetsgifvaren först efteråt erhållit kännedom om förhållandet, sedan längre tid än en vecka därefter förflutit.

30 §.

Har genom eldsolycka eller annan händelse, den där ej härrör af arbetsgifvarens vållande, i arbetet uppstått afbrott, som ej är blott tillfälligt, må arbetsgifvaren jämväl omedelbart häfva aftalet.

31 §.

Arbetaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

1) om arbetsgifvaren vid aftalets ingående missledt arbetaren genom falsk uppgift;

2) om arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, misshandlar eller groft missfirmar arbetaren eller någon af hans husfolk eller eljest svårare förbryter sig mot någon, som nu är nämnd;

3) om arbetsgifvaren, med missbrukande af sin ställning såsom arbetsgifvare, söker förleda arbetaren till lagstridiga eller osedliga handlingar;

4) om arbetsgifvaren utsätter arbetaren för fara till lif eller hälsa;

5) om arbetsgifvaren, sedan arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, dröjer med erläggande af lönen utöfver två söcken-

dagar efter förfallodagen, eller om arbetsgifvaren oaktadt påminnelse af arbetaren underlåter att lämna honom husrum eller underhåll, såsom i 12 § sägs, där dylik förmån betingats;

6) om arbetsgifvaren, där arbetaren skall erhålla betalning efter det utförda arbetets myckenhet, oaktadt påminnelse underlåter att bereda arbetaren tillräcklig sysselsättning;

7) om arbetsgifvaren i strid mot lag eller aftal vidtager arbetsinställelse, hvarigenom arbetaren utestänges från arbetet;

8) om arbetsgifvaren eljest väsentligen åsidosätter de skyldigheter mot arbetaren, som i eller för arbetet åligga honom; eller

9) om arbetarens lif eller hälsa skulle under arbetets fortsättande utsättas för påtaglig fara, som ej kunnat förutses, då aftalet slöts.

Ej må dock arbetaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom under 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 eller 8 sägs, sedan han med vetskap därom inträdt i arbetet, eller, där arbetaren först efteråt erhållit kännedom om förhållandet, sedan längre tid än en vecka där-
efter förflutit.

32 §.

Kvinnlig arbetare, som ärnar ingå äktenskap, äge, sedan en lysning till äktenskapet skett, uppsäga arbetsaftalet att upphöra fjorton dagar därefter.

33 §.

Försättes arbetsgifvaren i konkurs, äge borgenärerna uppsäga arbetsaftalet att omedelbart upphöra, ehvad förut varit gällande i fråga om tiden för dess giltighet eller i afseende å dess uppsägning; dock äge sådan uppsägningsrätt ej rum, sedan tre veckor förflutit från det offentlig stämning utfärdats. Vill arbetaren själf uppsäga aftalet, vare lag samma. Under den tid aftalet är gällande svare borgenärerna för lönens gäldande.

Om ansvar och skadestånd för öfverträdelse af denna lag,
så ock om rättegången.

34 §.

Afskedar arbetsgifvaren utan laga skäl arbetaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller varder arbetsaftalet uppsagdt af arbetsgifvarens borgenärer efter ty i 33 § sägs, eller häfver arbetaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i 31 § 1, 2, 3, 4, 5, 7 eller 8 förmäles, vare arbetsgifvaren pliktig att ersätta arbetaren dennes skada.

Upphör arbetaren utan laga skäl med sitt arbete hos arbetsgifvaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller häfver arbetsgifvaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i 29 § 1, 2, 3, 4, 7, 8 eller 9 förmäles, vare arbetaren pliktig att ersätta arbetsgifvaren dennes skada.

35 §.

Arbetsgifvare, som utan laga skäl vägrar att på begäran lämna arbetare sådant intyg, som i 27 § omförmäles, eller i dylikt intyg meddelar sämre vitsord än han vet arbetaren förtjäna eller bryter mot föreskriften i sista stycket af nämnda §, böte från och med fem till och med etthundra kronor, där ej gärningen är belagd med straff i allmän strafflag. Har arbetsgifvare i intyg meddelat sämre vitsord än arbetaren förtjänat eller förfarit i strid mot nyssberörda föreskrift, vare arbetsgifvaren pliktig att utfärda ny, behörig handling.

Förmenar arbetare, att han i intyg, hvarom nu sagts, erhållit sämre vitsord än han förtjänat, skall talan därom instämmas inom en månad efter det handlingen till honom öfverlämnades.

36 §.

Förseelse, hvarom i 35 § förmäles, må ej åtalas af annan än målsägande.

37 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

Föreskrifterna i 15 § 1 och 3 mom., 17 § 2, 3 och 4 mom. och 22 § i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 samt 21 § i nämnda förordning, i hvad detta lagrum innehåller hänvisning till 17 § 2 mom. i samma förordning, gälle ej i afseende å aftal, hvarå denna lag äger tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912; dock skall å arbetsaftal, som före nämnda dag ingåtts för bestämd tid, nu gällande lag tillämpas.

F ö r s l a g

till

Lag

angående ändring af 158 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 158 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vägrar arrendator eller hyresgäst att afflytta, då bestämd legotid är till ända eller eljest, utan att legorätten förverkats, för honom inträdt skyldighet att afflytta, och gitter han ej visa sannolika skäl, att han ändock äger kvarsitta, då må öfverexekutor förordna om hans vräkande. Menar ägaren, att arrendator eller hyresgäst förverkat legorätten, må ock förordnande, som nyss sagts, meddelas, där öfverexekutor finner uppenbart, att rätten är förverkad. Såsom hyresgäst skall härvid anses jämväl arbetare, åt hvilken bostad är enligt arbetsaftal af arbetsgifvaren upplåten.

Om rätt för den, mot hvilken sådan handräckning gifves, att sin talan vid domstol utföra, gälle hvad i 157 § sägs.

Fö r s l a g

till

L a g

angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 skall erhålla följande ändrade lydelse:

I fråga om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne är särskildt stadgadt.

Om hyresaftal mellan arbetsgifvare och arbetare gäller hvad i lagen om vissaarbetsaftal är stadgadt, i den mån det innefattar afvikelse från nya lagens bestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Utdrag af protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd tisdagen den 31 januari 1911.

Närvarande:

Justitieråden QUENSEL,
friherre MARKS VON WÜRTEMBERG,
PETRÉN,
Regeringsrådet WALL.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 december 1910, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas öfver de inom justitiedepartementet utarbetade förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal, lag angående ändring af 158 § utsökningslagen och lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits af revisionssekreteraren friherre Bo Leijonhufvud; och blefvo desamma nu företagna till slutlig behandling.

Lagrådet och dess särskilda ledamöter afgåfvo nedan intagna yttranden:

Förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

6 §.

Lagrådet:

Affattningen af stadgandena i andra och tredje punkterna af paragrafens första stycke lider af vissa oegentligheter, som fördunkla stad-

gandenas innebörd. Särskildt må framhållas det oegentliga i att uppställa såsom regel hvad som i andra punkten är åsyftadt, nämligen att kollektivafstal, som slutits för mer än fem år, skall kunna genom uppsägning bringas att upphöra å hvilken tid som helst från och med femårtidens utgång, och såsom undantag hvad som stadgas i tredje punkten, nämligen att om aftalet är ställdt att upphöra viss dag, uppsägning får ske allenast till motsvarande kalenderdag. Aftal, som slutits för längre tid än fem år, torde alltid vara ställda att upphöra å viss dag och således falla under tredje punktens bestämmelse, hvadan andra punkten, långt ifrån att i förhållande till den tredje kunna utgöra hufvudregel, i själfva verket knappast någonsin torde kunna vinna fullständig tillämpning.

Hvad som med oförmälda stadganden åsyftas torde kunna sammanfattas sålunda: *att* om den i första punkten stadgade tid af fem år är i aftalet öfverskriden och endera parten vill frånträda aftalet när sagda tid förflutit eller sedermera innan den i aftalet utsatta tid gått till ända, han äger uppsäga aftalet; *att* aftalet dock ej i följd af sådan uppsägning må upphöra förr än å kalenderdag, som motsvarar den, då aftalet enligt sin lydelse skolat gå till ända; *samt att* uppsägningstiden är tre månader. Det synes önskvärdt, att ett förtydligande i sålunda angifven riktning äger rum.

8 §.

Justitierådet friherre *Marks von Würtemberg*:

I motsats till det för nästlidna års riksdag framlagda förslaget afser det nu föreliggande att förbjuda arbetsinställelse och jämförliga påtryckningsåtgärder icke allenast i tvister rörande kollektivafstals tolkning och tillämpning utan äfven i s. k. intressetvister, som under sådant aftals giltighetstid kunna uppstå mellan arbetsgifvare och arbetare, för hvilka aftalet gäller. Önskvärdheten af ett dylikt utsträckande af förbudet förefaller påtaglig. Men, på sätt under ärendets tidigare behandling blifvit från vissa håll erinradt, torde på intressetvisternas såväl som på rättstvisternas område gälla, att ett förbud mot nämnda påtryckningsåtgärder med nödvändighet påkallar, att för tvistefrågornas afgörande anordnas någon annan utväg än maktmedlens. Äfven om intressekonflikter hittills ej ofta förekommit under tiden för kollektivafstals bestånd, lär det ingalunda kunna med visshet förutses, att äfven framdeles anledningar till sådana konflikter skulle uteblifva. Det är svårt att tänka sig, att ej en eller annan gång någon viktigare uppfinning eller en mera väsentlig ändring i arbetsmetoderna eller en af konjunkturförhållanden föranledd omläggning af drift skulle medföra, att bestämmelser i kollektivafstal före aftalstidens

utgång blefve otillämpliga, och förr eller senare måste det äfven — huru mycket man vid kollektivafvals upprättande må eftersträfvat fullständig reglering af tänkbara frågor — inträffa, att spörsmål, som vid sådant afvals ingående förbigåtts, före aftalstidens slut erhålla en aktualitet, som framtvingar någon lösning.

Särskilda utskottet vid 1910 års riksdag, med hvars förslag det nu föreliggande på denna punkt öfverensstämmer, har ansett förbudet mot kampmedels användande i intressetvist af ifrågavarande slag innebära, att om lösning i godo af tvisten eller öfverenskommelse om skiljedom ej kunde komma till stånd, vid bestående förhållanden måste förblifva till aftalstidens slut, hvarmed lärers vara äsyftadt, att arbetsgifvaren intill dess vore förhindrad att begagna sig af en ny uppfinning eller arbetsmetod eller att omlägga sin tillverkning. Ytterst tvifvelaktigt förefaller emellertid, huruvida enligt förslaget så skulle blifva händelsen. I hvarje fall torde det ligga i öppen dag, huru föga tillfredsställande ur det allmännas synpunkt och på samma gång huru obillig mot arbetsgifvaren den ståndpunkt vore, vid hvilken man sålunda funnit sig böra stanna.

Af nu anförda skäl anser jag det oundgängligt, att förslaget på förevarande punkt kompletteras med bestämmelser om skyldighet för parter, som äro bundna af kollektivafval, att för afgörande af tvist, som ej kan på grund af kollektivafvalet lösas, underkasta sig en för återstoden af aftalstiden gällande skiljedom; och torde närmare bestämmelser om skiljenämnds-förfarandet böra inflyta antingen i lagen om kollektivafval eller i en särskild lag. I fråga om skiljenämndens sammansättning synas sedvanliga principer böra gälla, så att parterna utse lika antal skiljemän och de sålunda utsedde ytterligare en. För lösning af det ömtåliga spörsmålet rörande förordnande af skiljeman, om hvars tillsättande de af parterna utsedde ej kunna enas, synes man lämpligen kunna begagna sig af den föreslagna arbetsdomstolen genom att åt dess ordförande uppdraga att i nämnda fall förordna skiljeman. Skiljenämnds-förfarandet borde ifrågakomma, när under kollektivafvals giltighetstid tvist yppades mellan dem, som ingått aftalet, eller några af dem, som äro af aftalet bundna, rörande förhållande, som skulle under aftalstiden gälla mellan de tvistande, samt antingen dessa vore öfverens, att tvisten ej kunde afgöras med tillämpning af kollektivafvalet, eller ock arbetsdomstolen på enderas talan funnit aftalet ej äga tillämpning å tvisten. Hvad skiljemännens beslut innehölle borde genast äga enahanda verkan mellan de tvistande parterna, som vore kollektivafval därom slutet för återstående delen af det förut ingångna kollektivafvalets giltighetstid. Klagan öfver beslutet borde icke få föras

på annan grund, än att skiljeman varit jäfvig eller att klaganden ej blifvit vederbörligen hörd eller att skiljemännen öfverskridit sitt uppdrag. Dylik klagan borde det tillhöra arbetsdomstolen att upptaga. De bestämmelser, som utöfver de nu anförda kunde erfordras, torde ej vara af större omfattning.

Justitierådet *Petrén*:

Önskvärdheten däraf att, såsom det nu föreliggande förslaget i motsats till det tidigare innebär, förbudet mot arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd under kollektivaftals bestånd utsträcket att afse jämväl vidtagande af dylik åtgärd i anledning af s. k. intressetvister ligger i öppen dag; och sedan det numera visat sig, att man å såväl arbetsgifvare- som arbetaresidan anser en sådan utsträckning möjlig och lämplig, synes det icke böra ifrågasättas att återgå till det äldre förslagets ståndpunkt härutinnan.

Anledningen till att man i sistnämnda förslag icke upptog förbud mot användande af maktmedel för afgörande af intressetvister af ifrågavarande slag var, att ett dylikt förbud ansågs med nödvändighet påkalla införande af obligatorisk skiljedom för dessa tvisters slitande och att man fann en sådan anordning icke vara för våra förhållanden lämplig eller önskvärd. Det nu föreliggande förslaget innehåller emellertid icke några bestämmelser om sättet för dylika tvisters afgörande. Visserligen hafva såväl de intresserade parterna själfva — arbetsgifvare och arbetare — som äfven förlikningsmännen, hvilkas omdöme i denna fråga bör tillmätas den allra största betydelse, ansett sådana bestämmelser icke vara erforderliga, men då det redan lär hafva förekommit, att tvister af ifrågavarande slag icke kunnat lösas genom fredlig uppgörelse och det näppeligen kan betvivlas att sådana fall komma att inträffa äfven i framtiden, synes det mig svårigen låta sig göra att förbjuda kampmedel för dessa tvisters afgörande utan att angifva någon utväg för deras lösande.

Huru föga tilltalande jag än finner det vara att ålägga parterna i kollektivaftal skyldighet att underkasta sig skiljedom för slitande af tvister af ifrågavarande art, särskildt då, såsom här synes blifva fallet, föreskrift i sådant hänseende skulle meddelas mot arbetsgifvarnas och arbetarnas egna önskningsar, anser jag mig dock, då annan utväg för dessa tvisters lösande icke torde stå att finna, böra hemställa om införande i förslaget af bestämmelser om dylikt skiljedomsförfarande.

Justitierådet *Quensel*:

Jag anser mig ej kunna underlåta att erinra om det tillstånd af rättslöshet, som kan uppkomma därigenom, att det väl förbjudes att

under den tid, kollektivaftal är gällande, i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, som äro bundna af aftalet, vidtaga arbetsinställelse och därmed sammanhängande åtgärder men icke i stället anvisas någon annan utväg att få så kallade intressetvister mellan kontrahenterna lösta.

12 §.

Lagrådet:

Såsom förlikningsmännen framhållit, har arbetsinställelse stundom inträffat i följd däraf att, när kollektivaftal utlupit men förda underhandlingar om nytt kollektivaftal ännu ej varit afslutade, endera parten utan vidare proklamerat ändring i arbetsvillkoren. Att förebygga dylik ensidig åtgärd är, enligt hvad föredragande departementschefen uttalat, syftet med stadgandet i förevarande paragraf.

Det torde kunna ifrågasättas, huruvida något stadgande i sådant syfte i själfva verket är af nöden. Enligt 20 § i förslaget till lag om vissa arbetstvister är det, intill dess en viss tid från kollektivaftals utlöpande gått till ända, parterna förbudet att under pågående förhandlingar inför förlikningsman vidtaga eller utvidga arbetsinställelse. Detta förbud måste i och för sig anses innebära, att under den tid förbudet omfattar de förutvarande arbetsvillkoren ej må — annat än så vidt rör enstaka arbetare — ändras genom ensidig åtgärd.

Skulle det emellertid finnas nödigt att i lagen upptaga uttryckligt stadgande i omförmälda syfte, må erinras, att stadgandet då måste utsträckas till vissa andra fall, än att ett kollektivaftal utlupit och förhandlingar pågå rörande ett nytt. Nyssnämnda, i den föreslagna lagen om vissa arbetstvister intagna förbud mot arbetsinställelse under pågående förhandlingar afser äfven det fall, att något äldre kollektivaftal ej föreligger. En uttrycklig bestämmelse om de förutvarande arbetsvillkorens tillämpande under förbudstiden är tydligen lika mycket eller lika litet af nöden i detta fall, som när kollektivaftal förefunnits, och bestämmelsens afpassande för allenast det ena fallet skulle tilläfventyrs kunna föranleda missförstånd. Äfven det i 21 § af den föreslagna lagen om vissa arbetstvister förekommande förbudet mot vidtagande af arbetsinställelse, förr än sju eller i visst fall två dagar förflutit efter tillkännagifvande, torde utan vidare medföra, att ändring i arbetsvillkoren, som ej afser allenast enstaka arbetare, icke må vidtagas under den tid, då i följd af paragrafens föreskrifter arbetsinställelse är otillåten. Men också härom torde uttrycklig föreskrift blifva erforderlig, därest sådan föreskrift skall ifrågakomma till

förebyggande af arbetsvillkorens ensidiga ändrande under förhandlingar om utlupet kollektivaftals ersättande med nytt.

Innebörden af stadgandet i nu förevarande paragraf lär emellertid ej vara inskränkt till hvad som i det föregående angifvits vara därmed åsyftadt. Äfven under tid, då enligt förslaget arbetsinställelse skulle vara lagligen tillåten, sålunda bland annat när förhandlingar om nytt kollektivafstal strandat eller den i 20 § af lagen om vissa arbetstvister bestämda tid af sextio dagar från det äldre aftalets utlöpande gått till ända, skulle enligt förslaget det förutvarande kollektivaftalet tillämpas, till dess om arbetsvillkoren träffats annan öfverenskommelse, vare sig kollektiv eller personlig. Jämväl i detta hänseende torde en lagbestämmelse vara öfverflödigt och tilläfventyrs olämplig. Om under tid, då arbetsinställelse skulle vara tillåten, arbetet fortsättes utan något slags öfverenskommelse, lär af allmänna rättsgrundsatser och lagtillämpningsregler följa, att de förutvarande villkoren skola gälla. Har åter något slags öfverenskommelse — kollektiv eller individuell — träffats om ändrade arbetsvillkor, är det klart, att kollektivaftalets villkor helt eller delvis upphört att gälla. Måhända skulle man vilja i stadgandet inlägga, att öfverenskommelse, som sålunda skulle sätta det utlupna kollektivaftalets villkor ur tillämpning, måste vara uttrycklig. Något sådant lär helt visst ej med fog kunna härledas ur paragrafens ordalag; men för den händelse det likväl skulle vara åsyftadt, må däremot framhållas, att någon anledning ej lär föreligga att i fråga om individuella arbetsaftal frångå den i allmänhet gällande grundsaten, att öfverenskommelser äga samma giltighet, vare sig de träffas genom uttryckliga uttalanden eller otvetydigt låta sig härleda ur parternas förhållande i öfrigt. Därest arbetsgifvaren tillkännagifver sin afsikt att i ett eller annat afseende få arbetsvillkoren ändrade och arbetet därefter — än skönt arbetarne icke enligt 20 eller 21 § i lagen om vissa arbetstvister skulle vara förhindrade att vidtaga arbetsinställelse — varder utan invändning fortsatt, ligger naturligtvis häri en öfverenskommelse om arbetsvillkorens ändrande, och att betrakta denna såsom mindre bindande än ett uttryckligt aftal skulle vara föga lämpligt.

Med hänsyn till hvad som i det föregående blifvit anfördt hemställas, att förevarande paragraf måtte uteslutas. Skulle det anses nödigt att meddela uttryckligt stadgande i fråga om de arbetsvillkor, som skola gälla under tid, då enligt 20 eller 21 § i lagen om vissa arbetstvister arbetsinställelse är otillåten, lär detta stadgande böra inflyta i nyssnämnda lag.

Förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.

2 §.

Lagrådet:

Då afskedande ej kan stå i strid mot lagen om kollektivaftal eller mot lagen om vissa arbetstvister, torde första stycket böra i någon mån omredigeras.

Hvad som med bestämmelsen i paragrafens sista stycke åsyftas framgår redan af 1 § i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 samt 10 kap. 29 § och 16 kap. 2 § rättegångsbalken; och hemställes därför, att den nu föreslagna bestämmelsen måtte utgå.

3 §.

Lagrådet:

Föreskriften, att två af de utaf Konungen utnämnda ledamöterna i arbetsdomstolen skola vara lagkunniga och hafva fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som må nyttjas uti domareämbeten, innebär, såsom ock af chefen för justitiedepartementet framhållits, i fråga om den tredje af de i denna paragraf afsedda platserna i domstolen, att valet icke är inskränkt till någon viss krets af personer. Det synes emellertid vara af vikt, att föreskriften icke, såsom ordalagen möjligen kunde anses föranleda, må tolkas därhän, att till innehafvare af den ifrågavarande tredje platsen icke skulle kunna utses en lagfaren man. Tydligt är, att om af två eller flera, som eljest i lika hög grad äga erforderliga förutsättningar för ledamotskap i domstolen, någon skulle vara lagfaren, detta, långt ifrån att göra honom inkompetent, bör anses som ett företräde. Följaktligen hemställes, att framför ordet »två» måtte inskjutas ordet »minst».

11 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf skall vid skrift eller handling, som ingifves till arbetsdomstolen, i regel fogas styrkt afskrift däraf, hvilken utgifves till motparten. Med denna föreskrift åsyftas, enligt hvad föredragande departementschefens yttrande gifver vid handen, dels att erhålla lättnad i protokollsföringen och dels att minska behofvet för motparten att förskaffa sig utdrag af protokollet. För vinnande af förstnämnda ändamål

erfordras tydligen sådan anordning, att ingifna skrifter och handlingar icke intagas i domboken; och förutsättningen härför torde vara, att s. k. aktbildningssystem införes. Att låta en för rättegångsförfarandet så viktig fråga som den angående sättet för protokollsföringen i arbetsdomstolen regleras genom bestämmelser af administrativ natur torde emellertid icke böra ifrågakomma. Det synes därför vara nödigt, att i lagen införes ett stadgande af hufvudsakligt innehåll, att ingifna skrifter och handlingar skola för hvarje mål sammanföras till en akt och att de ej få i domboken intagas utan skola där allenast omförmälas såsom ingifna.

12 §.

Lagrådet:

Till föreskriften, att i tvist vid arbetsdomstolen den, som efter lag är jäfvig att vittna, må — med vissa undantag — höras utan ed, har fogats den bestämmelse, att domstolen skall pröfva, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas den afhördes utsaga. Då denna bestämmelse innefattar en regel, som enligt numera rådande uppfattning gäller äfven i fråga om vittnesmål, synes bestämmelsen såsom ägnad att grumla berörda uppfattning böra utgå.

15 §.

Justitieråden friherre *Marks von Württemberg* och *Petrén* samt regeringsrådet *Wall*:

Det i paragrafen förekommande förbudet mot skiljaktig menings intagande i domboken och yppande för part eller annan har förknippats med stadgande om rätt för skiljaktig ledamot att erhålla intyg rörande sin afvikande mening, ett stadgande, som tydligen har till ändamål att bereda den skiljaktige ledamoten utväg att i händelse af åtal frigöra sig från ansvarighet för utslaget. Hvad paragrafen sålunda innehåller lär icke kunna genomföras utan ändring i tryckfrihetsförordningen. För att intyg af nämnda art skola kunna vid förefallande behof meddelas, måste vid domstolen föras särskilda anteckningar, utvisande såväl i hvilka fall skiljaktiga meningar förekommit som deras innehåll i hvarje fall. Domstolens ledamöter kunna uppenbarligen ej i detta afseende lita på sitt minne. Lång tid kan förflyta, innan intyg påkallas, och ett intyg, som utfärdas kort efter domens meddelande, kan, när det långt senare behöfver åberopas, befinnas vara förkommet. Hänsyn måste också tagas till möjligheten af att i följd af dödsfall eller andra omständigheter en eller flere

af domstolens ledamöter varda urständsatta att meddela erforderliga upplysningar. Om det således torde vara uppenbart, att förslaget måste framtinga förande och samlande af anteckningar rörande skiljaktiga meningar, lär det vara lika tydligt, att dylika anteckningar ej utan att tryckfrihetsförordningen ändras kunna undanhållas offentligheten. De måste nämligen hänföras till handlingar, af hvilka enligt denna grundlags nuvarande affattning enhvar äger att hos domstolen taga del.

Behovet att vid arbetsdomstolen föra anteckningar rörande yppade skiljaktigheter skulle, om ej helt försvinna, dock väsentligen minskas, om förslaget ändrades därhän, att skiljaktig ledamot oberoende af begäran skulle omedelbart efter beslutets meddelande erhålla intyg om sin skiljaktighet. Ett stadgande af detta innehåll skulle emellertid tilläfventyrs minska effektiviteten af förbudet mot skiljaktighets yppande. I alla hänseelser förefaller det föga lämpligt att af hänsyn till utsikten af åtal — en utsikt, som i hvarje särskildt fall är ytterst ringa — meddela en ovillkorlig föreskrift om intygs utlämnande rörande hvarje skiljaktighet.

Snarare kunde det måhända ifrågasättas, huruvida man icke, med bibehållande af förbudet mot skiljaktighets protokollering och meddelande till utomstående, kunde låta föreskriften om intyg helt och hållet bortfalla och alltså i de sällsynta undantagsfall, då åtal ifrågakomme, nöja sig med sådana upplysningar, som eljest kunde stå att vinna. Icke heller denna anordning synes dock vara att förorda. Frånsedt de svårigheter den skulle medföra vid ett eventuellt åtal, kan mot densamma anmärkas, att den icke behörigen tillgodoser det kraf, som ur andra synpunkter måste ställas på ett bestämdt konstaterande af meningarna inom domstolen. Det är tydligen af vikt, ej minst för vidmakthållande af domstolsledamöternas ansvarskänsla, att hvarje ledamot, som i någon mån hyser betänkligheter mot den af majoriteten omfattade meningen, tvingas att för sig själf och kollegerna bestämdt klargöra, huruvida han vidhåller eller uppgifver dessa betänkligheter; och det kan befaras, att en anordning sådan som den nyss nämnda lätt skulle leda till en viss oklarhet i sagda hänseende.

Det nu anförda torde utvisa, att hvad man med förevarande paragraf velat vinna — nämligen att från offentligheten undandraga arbetsdomstolens omröstningar — lämpligast uppnås genom att i tryckfrihetsförordningen införa förbud mot utlämnande af arbetsdomstolens omröstningsprotokoll i vidare mån, än som af åtal mot någon domstolens ledamot kan föranledas. En afsevärd betänklighet häremot vore naturligen, om i afbidan på en dylik grundlagsändrings slutliga genomförande hela det föreliggande lagförslaget skulle tills vidare behöfva lämnas oafgjordt. Så torde emellertid ej vara förhållandet. Med den ifrågasatta nya grund-

lagsbestämmelsen stode visserligen det i nu förevarande paragraf förekommande förbudet mot afvikande menings yppande så till vida i samband, att detta förbud ej förr än efter grundlagsändringens afgörande kunde i civillag genomföras. Men förbudet skulle lätt kunna utbrytas ur sitt nuvarande sammanhang och, med ett under alla förhållanden erforderligt tillägg om rätt att i händelse af åtal yppa skiljaktighet, inflyta i ett särskildt lagförslag, som behandlades först i sammanhang med grundlagsändringens definitiva genomförande.

För den händelse att, i strid med den uppfattning som nu uttalats, den förevarande paragrafen skulle i hufvudsak bibehållas, må erinras, hurusom i lagtexten torde böra tydligt utmärkas, att intyg rörande skiljaktighet skall angifva, icke allenast att sådan förekommit, utan äfven dess innehåll.

Slutligen kan ifrågasättas, huruvida icke, i ändamål att hos mindre lagkunnige inskräpa betydelsen af förbudet mot skiljaktig menings yppande, i paragrafen bör angifvas, att förbudets öfverträdande medför ansvar såsom för ämbetsfel.

Justitierådet Quensel:

Bestämmelsen, att skiljaktig mening, som vid omröstning till dom i arbetsdomstolen uttalas, ej må intagas i domboken eller meddelas part eller annan, torde hvila på en farhåga, att de ledamöter, hvarom i 4 § sägs, kunde, om det blefve känt, att deras mening gått den sida emot, på hvars förslag de blifvit förordnade, utsättas för obehag och att i följd däraf deras opartiskhet skulle äfventyras, i det de ställdes inför frestelsen att mot sin öfvertygelse gifva den sida rätt, från hvilken de utgått. Men att befara, att ledamöter i en domstol skulle låta sig bestämmas af dylika inflytelser — sammanhängande med den oriktiga föreställningen, att deras uppgift vore, icke den opartiske domarens utan den för bevakande af ena partens intressen utsedde fullmåktigens — synes mig innebära en misstro, som jag vill hoppas vara ogrundad.

För dem åter, som anse en sådan misstro berättigad, bör densamma, såvidt jag kan finna, framkalla den slutföljd, att domsrätt — och därtill domsrätt i enda instans — icke må anförtros dem, om hvilka man måste på förhand betvifla, att de äga förmåga att inse sin domareställning och själfständighet nog att stå för den åsikt, de anse vara den rätta. Att anordna en sådan domstol vore, enligt min mening, att uppgifva samhällets kraf på rättsordningens upprätthållande för att vinna i jämförelse därmed vida underordnade syften.

Jag tillstyrker, att 15 § måtte ur förslaget uteslutas.

17 §.

Justitierådet *Petrén*, med hvilken justitierådet *Quensel* instämde:

I det nu föreliggande förslaget har, i motsats till hvad som var förhållandet enligt det under sistlidet är af lagrådet granskade, arbetsdomstolen gjorts till enda instans i de tvister, som skulle tillhöra dess afgörande. Att en sådan anordning skulle medföra mycket betydande fördelar är påtagligt, och dessa fördelar hafva inom lagrådet framhållits vid den under fjolåret företagna granskningen. Å andra sidan synes det mig emellertid obestridligt, att allvarliga betänkligheter möta mot appellrättens borttagande. Det är här fråga om att göra en specialdomstol till enda instans i privaträttsliga tvister af största vikt. Befaras kan, att i framtiden äfven beträffande andra områden af privaträtten framställas anspråk på dylik ställning för inrättade specialdomstolar, och till stöd därför torde i vissa fall kunna åberopas de hufvudsakligaste skäl, som nu blifvit anförda, nämligen specialdomstolens stora sakkunnskap i jämförelse med de allmänna domstolarnas och vikten af ett snabbt afgörande. Genom eftergifter för dylika anspråk skulle tydligen enheten i rättsskipningen tillspillogifvas.

Af chefen för justitiedepartementet har med fog framhållits, att betänkligheterna mot appellrättens borttagande måste vara desto större, ju mera det åt arbetsdomstolen anförtrödda verksamhetsområdet sträcker sig ut öfver förhållanden, som närmare sammanhånga med rättssystemet i öfrigt. I syfte att så mycket som möjligt förringa dessa betänkligheter har också i det föreliggande förslaget arbetsdomstolens kompetensområde inskränkts, så att det hufvudsakligast skulle omfatta mål, som röra kollektivaftal. Äfven med denna begränsning, hvilken enligt min mening är ett oeftergiftigt villkor för appellrättens borttagande, lär det emellertid icke kunna undvikas, att alldeles likartade rättsfrågor komme att prövas af de allmänna domstolarna och af arbetsdomstolen. Säkerligen komma mången gång bestämmelser, lika lydande med dem, som finnas i kollektivaftal, att inflyta i personliga arbetsaftal, som icke grunda sig på kollektivaftal. Om, för att taga ett nära till hands liggande exempel, en kommun icke finner det lämpligt att sluta kollektivaftal med sina arbetare utan med dem ingår allenast personliga arbetsaftal, kan det lätt tänkas, att i dessa intagas en mängd bestämmelser, som äro ordagrant lika lydande med de i kollektivaftal allmänt förekommande. Därest fråga är om en dylik bestämmelse, som influtit i ett kollektivaftal, skall den tolkas af arbetsdomstolen. Finnes bestämmelsen åter i ett personligt arbetsaftal, tillhör det allmän domstol att tolka densamma. Om nu den, som är part i ett kollektivaftal, tol-

kar en bestämmelse på visst sätt och handlar i öfverensstämmelse därmed men arbetsdomstolen finner hans tolkning oriktig, kan följden blifva, att han fälles att utgifva ett betydande skadestånd. Alldeles samma bestämmelse kan emellertid vara föremål för allmän domstols bedömande, och det kan inträffa, att högsta domstolen godkänner den tolkning, som omfattats af den ofvannämnda parten.

En annan omständighet synes mig äfven vara värd beaktande. Där-
est arbetsdomstolen göres till enda instans, synes det antagligt, att den mera får karaktären af skiljedomstol, än om den så att säga inramades i den allmänna domstolsorganisationen. Tyvärr har det i det vanliga skiljedomsförfarandet visat sig, att de af parterna utsedda skiljemännen mången gång icke rätt fattat sin ställning såsom domare utan betraktat såsom sin uppgift att så mycket som möjligt bevaka den parts intressen, hvilken utsett dem. Skulle en liknande åskådning göra sig gällande hos de efter förslag af arbetsgifvare- och arbetareorganisationer förordnade ledamöterna i arbetsdomstolen, vore det högeligen att beklaga och mera än något annat ägnadt att förringa domstolens auktoritet.

Trots de uttalade betänkligheterna mot förslaget ståndpunkt i förevarande afseende, anser jag mig dock, främst med hänsyn till den stora vikt som ligger därpå, att tvister af ifrågavarande art varda skyndsamt afgjorda, icke böra hemställa om någon ändring af förslaget i detta ämne, under den bestämda förutsättning likväl att arbetsdomstolens kompetensområde begränsas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad förslaget innehåller.

Justitierådet friherre *Marks von Württemberg*, med hvilken regeringsrådet *Wall* förenade sig:

Jag anser mig böra framhålla, att då jag tillstyrker det i förevarande paragraf upptagna förbudet mot klagan öfver arbetsdomstolens beslut och utslag, detta sker allenast under förutsättning, att domstolens kompetensområde icke kommer att vidgas utöfver de gränser det nu föreliggande förslaget uppdrager.

19 §.

Lagrådet:

Därest, på sätt vid 11 § blifvit hemställt, stadgande införes därom, att ingifna skrifter och handlingar ej må i domboken intagas, bör klagande part vara pliktig att vid besvären foga jämväl afskrifter af dylika skrifter och handlingar.

Öfvergångsbestämmelserna.

Regeringsrådet *Wall*:

I det af chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet den 15 april 1910 afgifna yttrande, hvaruti hemställdes om proposition till riksdagen om anslag till arbetsdomstolen, framhölls, att det kunde finnas önskvärdt att till ordförande i arbetsdomstolen utse en ledamot af Konungens högsta domstol. Detta skulle emellertid under den tid, de lagfarna ledamöternas i arbetsdomstolen befattningar komma att uppehållas på förordnande, icke låta sig göra, om, såsom i förslaget skett, i öfvergångsbestämmelserna intages en föreskrift, att såsom lagfaren ledamot endast må förordnas innehafvare af annan domarebeställning. Ledamot af högsta domstolen skulle nämligen icke kunna mottaga ett dylikt förordnande utan att samtidigt afgå från sitt justitierådsämbete.

Förslaget till lag om vissa arbetstvister.

1 §.

Lagrådet:

I förslaget till lag om vissa arbetsaftal undantagas från lagens tillämpningsområde arbetare, som äro i någon af staten utöfvad rörelse anställda som tjänstemän. Något motsvarande undantag förekommer icke i nu förevarande lagförslag. Anledningen därtill torde vara, att tvist af den art, som i detta förslag åsyftas, d. v. s. sådan tvist, som kan leda till arbetsinställelse, ansetts icke kunna ifrågakomma, när det gäller statens tjänstemän. Arbetsinställelse från arbetsgifvarens sida är naturligtvis här vid lag utesluten; och hvad beträffar strejk är tydligt, att då statstjänstemän i allmänhet äro vid ansvarspåföljd skyldiga att, till dess afsked beviljats, kvarstå i tjänsten och utföra därmed förenade göromål, en allmän tjänstemannastrejk inom något område icke lagligen skulle kunna förekomma under annan form, än att afsked samfällt begärdes och afvaktades. Men uppenbart är, att om den likväl skulle komma till stånd, de bestämmelser förevarande lagförslag innehåller icke vore lämpliga. Detta gäller såväl de föreslagna föreskrifterna om medlingsmyndigheter och deras verksamhet som den afdelning af förslaget, hvilken handlar om vissa villkor för arbetsinställelse eller liknande åtgärd. Vid nu anförda förhållanden synes det önskvärdt, att i lämpligt sammanhang upptages en bestämmelse,

som otvetydigt angifver, att lagen ej äger tillämpning å arbetstvister mellan staten och sådana tjänstemän, som här förut nämnts.

För den händelse en dylik bestämmelse ej skulle varda meddelad, må redan här erinras, att 21 § i förslaget bör undergå sådan redaktionell ändring, att den ej, såsom med den föreslagna affattningen skulle kunna tänkas, gifve upphof till det betänkliga missförstånd, att statstjänstemän lagligen ägde vidtaga arbetsinställelse, om blott tillkännagifvande därom gjordes sju dagar i förväg.

3 §.

Justitierådet *Quensel*:

Då i paragrafens andra stycke bestämmelsen, att kallelse å de tvistande skall efter förlikningsmannens bepröfvande på lämpligt och betryggande sätt bringas till de tvistandes kännedom, åtföljes af en exemplifiering af de sätt, som i detta hänseende kunna ifrågakomma, ligger den föreställning nära till hands, att, om någon af de sålunda i lagen såsom lämpliga och betryggande omförmälda utvägar blifvit använd, kallelsen ock däri-genom skall anses bringad till de tvistandes kännedom, ehvad dylik kännedom faktiskt förefinnes eller icke, och att följaktligen de enligt 20 och 27 §§ med kännedom om kallelsen förknippade rättsverkningar inträda, så snart kallelsen blifvit kungjord på något af de i 3 § särskildt anvisade sätt.

Ur chefens för justitiedepartementet anförande framskymtar emellertid, att afsikten icke varit att åt berörda stadgande i tredje paragrafen gifva ofvannämnda innebörd, utan att man väl åsyftat, att kallelsen skall bringas till de tvistandes verkliga kännedom, men tillika velat anvisa förlikningsmannen vissa sätt, af hvilka under olika förhållanden det ena eller andra kunde i regel förmodas lända till en sådan kännedom.

Ofvan angifna missförstånd af den sålunda åsyftade mening torde emellertid böra på ett eller annat sätt förebyggas.

Justitieråden friherre *Marks von Württemberg* och *Petrén* samt regeringsrådet *Wall*:

På sätt justitierådet *Quensel* yttrat, torde ett förtydligande i den af honom angifna riktning vara önskvärd, men framhållas må, att detta förtydligande icke synes böra komma till stånd genom uteslutande af de i förslaget upptagna exemplen på olika sätt för parternas inkallande.

12 §.

Lagrådet:

Vid förlikningskommissionens förhandlingar skall enligt förslaget förlikningsman, som förut handlagt tvisten, icke allenast vara pliktig att på kallelse af kommissionen tillstädeskomma utan ock, oberoende af kallelse, äga rättighet att närvara. Hvad denna rättighet innebär framgår ej fullt tydligt af lagtexten, men närmast till hands ligger, att man velat bereda förlikningsmannen full rätt att deltaga i såväl förhandlingarna som kommissionens öfverläggningar, något som ock vinner stöd af hvad i motiveringen uttalas om förlikningsmannens rätt att gå kommissionen till handa med upplysningar och råd och utveckla sin ståndpunkt i frågan. Ifrågasätts kan, huruvida en sådan anordning är under alla förhållanden ägnad att främja förlikningskommissionens grannliga uppgift, eller om icke förlikningsmannens ställning uti omförmälda hänseende snarare bör göras beroende af kommissionens bepröfvande, såsom fallet skulle blifva genom uteslutande af hvad förslaget innehåller om hans rätt att tillstädeskomma.

Den i paragrafens andra stycke förekommande hänvisning till vissa delar af 3 § torde åsyfta allt hvad sistnämnda paragraf innehåller utom de i dess första stycke intagna allmänna uttalanden om förlikningsmannens åligganden. Vid sådant förhållande skulle hänvisningen vinna i enkelhet och tydlighet, om 3 § uppdelades så, att dess första stycke komme att utgöra en särskild paragraf.

15 §.

Lagrådet:

Då paragrafen uppenbarligen afser endast sådana tvister, hvilka påkalla förlikningsmans ingripande, men dylikt ingripande är enligt förslaget uteslutet äfven i andra än det i lagtexten omförmälda fall, då tvisten anhängiggjorts vid arbetsdomstolen, torde paragrafen böra erhålla en något förändrad affattning.

16 §.

Lagrådet:

Därest förlikningsmans göromål vid något tillfälle befinnas vara af den omfattning, att han icke medhinner att fullgöra dem, lär Konungen utan stöd af någon föreskrift i lagen äga att på ansökan af förlikningsmannen befria honom från en del af göromålen och uppdraga dessa åt

annan. Stadgandet i paragrafens första stycke synes därför vara öfverflödigt.

Anses emellertid en bestämmelse i angifna syfte erforderlig, torde densamma icke böra affattas så, att befrielse från en del af åliggandena kan beredas förlikningsman allenast på det sätt, att befattningen med viss tvist uppdrages åt annan. Under vissa förhållanden torde uppdelningen af göromålen lämpligare ske på annat sätt, t. ex. så, att förlikningsmannen bibehålles vid befattningen med viss eller vissa tvister och befrias från sina öfriga åligganden.

20 §.

Justitieråden friherre *Marks von Württemberg* och *Petrén*:

Bestämmelserna i denna paragraf innebära en väsentlig inskränkning i parternas frihet att, i den mån gällande aftal ej lägga hinder i vägen, välja lämplig tidpunkt för användande af sådant stridsmedel, som i paragrafen afses. Vål lära, såsom chefen för justitiedepartementet framhållit, tvistande parter i allmänhet redan nu iakttaga den regeln, att under pågående förhandlingar nya stridsåtgärder ej skola förekomma. Men förbises får ej, att en part för närvarande äger möjlighet att, i den stund han finner sig lida alltför stort men af den med förhandlingarna förenade vapenhvilan, afbryta förhandlingarna och därmed erhålla fria händer, hvaremot enligt förslaget den, som ensidigt afbrutit förhandlingarna, kan komma att under en tid af ända till sextio dagar från det kallelse till förhandling utfärdats af förlikningsmannen eller i visst fall från kollektivaftals utlöpande vara förhindrad att vidtaga arbetsinställelse och under samma tid ej lagligen kan bispringas medelst s. k. sympatiåtgärder. Huru länge inom nämnda maximitid parterna sålunda skola vara bundna kommer enligt förslaget att i det väsentliga bero af förlikningsmannen, och såsom departementschefen påpekat blir det ännu mera än hittills en viktig uppgift för honom att tillse, att ej någondera parten uppehålles längre, än verklig utsikt finnes att nå det med förhandlingarna åsyftade målet och det allmännas intresse alltså kräver deras fortsättande. Utan att visa miss- troende mot förlikningsmannainstitutionen torde man måhända kunna ifrågasätta, huruvida ej den makt att påbjuda vapenhvila, som enligt förslaget skulle tillkomma förlikningsmannen, lämpligen kunde så till vida inskränkas, att omförmälda maximitid i någon mån förkortades, exempelvis till trettio dagar. Att döma af tillgängliga upplysningar vill det förefalla, som om denna senare tid i det hela skulle vara tillräcklig, och faran för att endera parten skulle kunna genom förhandlingarnas uppehållande lida förfång skulle i väsentlig mån minskas genom en dylik förkortning.

Lagrådet:

Af 3 § framgår, att förlikningsmannen kan upprepade gånger kalla de tvistande att sammankomma med hvarandra till förhandling inför förlikningsmannen. Förnyad kallelse i förslaget mening lär dock ifrågakomma, först sedan förlikningsmannen förklarat, att de med föregående kallelse inledda förhandlingarna ej komma att fortsättas. Enligt 20 § kan kallelse till förhandling medföra den verkan, att de tvistande under sextio dagar från kallelsens utfärdande eller i visst fall från kollektivavtals utlöpande äro förhindrade att vidtaga eller utvidga arbetsinställelse.

Huruvida eller i hvad mån en sådan verkan tillkommer en förnyad kallelse är enligt förslaget ej tydligt. Å ena sidan lär det ej vara lämpligt och är förmodligen ej heller åsyftadt att tillägga förnyad kallelse den påföljd, att tiden för berörda inskränkning i arbetsgifvarens och arbetarnes handlingsfrihet ytterligare förlänges, så att ny tid af sextio dagar inträder på grund af förnyad kallelse. Å andra sidan synes förslaget, som skiljer mellan kallelse och inbjudan till förhandling, dock tillägga den förnyade kallelsen en viss rättsverkan. Denna vore då att söka däri, att sedan förhandlingarna efter en första kallelse afslutats utan resultat och de tvistande därigenom erhållit handlingsfrihet men arbetsinställelse icke alls eller ej i full omfattning inträdt, en förnyad kallelse skulle medföra, att denna handlingsfrihet åter kunde upphävas för återstoden af den tidsperiod af sextio dagar, hvarunder på grund af första kallelsen arbetsinställelse kunde vara utesluten.

Förslagets innebörd i denna del torde i alla händelser böra erhålla ett tydligare uttryck.

21 §.

Lagrådet:

Paragrafen innehåller, att arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd ej må vidtagas utan att sådant tillkännagifvits viss tid före dagen för den tillämnade åtgärden. För ett fall bestämmes denna tid till minst sju dagar, för ett annat till minst två dagar. Olika meningar kunna råda i fråga om tolkandet af dylika tidsbestämmelser, och särskildt huruvida dagen för tillkännagifvandet bör inräknas. Med afseende på den stora vikten af att hvarje tvifvel i berörda hänseende undanröddes hemställas, att omförmälda tidsbestämmelser utbytas mot andra af mera otvetydig beskaffenhet, förslagsvis »sist å sjunde dagen före nämnda dag» och »sist å andra dagen före den för arbetsinställelsen då utsatta dag».

Förslaget till lag om vissa arbetsaftal.

8 §.

Lagrådet:

Erfarenheten under senare tid har ådagalagt, att det stundom kan vara för arbetsgifvaren högeligen önskvärdt att kunna åt vissa arbetare bereda en ställning, som så till vida liknar en tjänstemans, att godtyckligt afskedande ej kan ifrågakomma; och i sådana fall bör arbetsgifvaren kunna göra arbetsaftalet för sig själf bindande utan begränsning till viss tid. Detta gäller särskildt om kommuner men torde äga tillämpning äfven för vissa andra arbetsgifvare. På grund häraf synes önskvärdt, att åt lagen gifves sådan affattning, att arbetsgifvare må utan någon i lagen bestämd tidsbegränsning göra ett arbetsaftal för sig bindande. En eller annan af de dispositiva bestämmelser, som förslaget innehåller, synes visserligen ej stå väl tillsammans med ett aftal af sistnämnda beskaffenhet; men det lär med skäl kunna förutsättas, att detta förhållande behöriigen uppmärksammas vid aftalets ingående.

11 §.

Lagrådet:

Under hänvisning till den vid 21 § i förslaget till lag om vissa arbetstvister gjorda anmärkning hemställes, att det i andra stycket af förevarande paragraf förekommande uttryck »tre dagar förut» måtte utbytas mot »å tredje dagen förut».

17 §.

Lagrådet:

När afbrott i arbete inträffat utan vare sig arbetsgifvarens eller arbetarens vållande, skall enligt den föreslagna affattningen af paragrafens senare stycke för arbetare, hvars lön beräknas annorledes än efter tid, i allmänhet gälla, att lön skall utgå allenast för den tid han varit i arbetet sysselsatt. Denna affattning innebär en motsägelse. Hvad som åsyftas torde vara, att lön skall utgå för det arbete, som utförts.

22 §.

Justitierådet Quensel:

Det nu föreliggande förslaget afviker från Kungl. Maj:ts proposition till 1910 års riksdag därutinnan, att — under det i propositionen den

arbetsgifvaren enligt allmänna rättsregler tillkommande befogenhet att å arbetarens lön afdraga ersättning för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, inskränktes endast så till vida, att densamma begränsades till en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen — det sist utarbetade förslaget innehåller, att för gäldande af ersättning af nyssnämnda slag arbetsgifvaren ej äger göra afdrag från arbetarens lön, med mindre ersättningsanspråket blifvit af domstol fastställt eller eljest är ostridigt. Denna olikhet mellan de båda förslagen innebär, att i händelse af skilda meningar mellan arbetsgifvaren och arbetaren i fråga om den senares ersättningsskyldighet det tillkommer, enligt det äldre förslaget arbetaren att utsöka det innehållna lönebeloppet, men enligt senare förslaget arbetsgifvaren att genom rättegång söka ersättning för skada eller förlust. Då en jämförelse mellan utsikterna för den ena och den andra parten att i händelse af ett gynnsamt domslut få sitt rättsanspråk genom domens verkställande realiseradt torde utfalla till väsentlig nackdel för arbetsgifvaren, synes mig den i propositionen intagna ståndpunkt vara att föredraga framför det föreliggande förslagets.

23 och 24 §§.

Justitieråden friherre *Marks von Württemberg* och *Petrén* samt regeringsrådet *Wall*:

Beträffande den i dessa paragrafer afhandlade frågan om rätt för arbetsgifvaren att innehålla någon del af arbetarens lön är det nu föreliggande förslaget så till vida öfverensstämmande med det under sistlidet år af lagrådet granskade, att dylik rätt tillägges arbetsgifvaren endast i händelse öfverenskommelse därom är träffad, att vid hvarje betalningstillfälle icke får innehållas mera än en femtedel af den förfallna kontanta lönen, samt att hvad som för en arbetare må innehållas är begränsadt till ett belopp, motsvarande den kontanta lönen för femton arbetsdagar. I det tidigare förslaget var därjämte stadgadt, att innehållet belopp skulle af arbetsgifvaren inom en månad insättas å arbetarens namn i postsparbanken eller annan sparbank under förbehåll, att medlen finge lyftas af arbetsgifvaren eller arbetaren allenast med den andres medgifvande eller på grund af domstols beslut.

Tydligt är att, såsom ock under ärendets föregående behandling blifvit framhållet, en bestämmelse sådan som den sistnämnda ofta skulle göra det praktiskt omöjligt för arbetsgifvaren att vid aftalsbrott från arbetarens sida begagna sig af sin rätt att ur det inestående beloppet

göra sig betäckt för sin skadeståndsfordran. Häraf följer dock ej, att rätten att göra afdrag å lönen skulle vara helt och hållet värdelös för arbetsgifvaren. Ett aftalsbrott af arbetaren skulle ju, äfven om arbetsgifvaren ej kunde utbekomma det innestående beloppet, medföra, att detta ginge förloradt för arbetaren, och vetskapen härom borde vara ägnad att mana denne till betänksamhet. Emellertid lärer det vara obestriddigt, att föreskriften om skyldighet att insätta det innehållna beloppet i bank är förenad med sådana olägenheter för arbetsgifvaren, att det vore högeligen önskvärdt, om annan utväg att bereda arbetaren säkerhet för beloppet kunde utfinnas.

I det nu föreliggande förslaget har också sagda föreskrift utbytt mot bestämmelse om äliggande för arbetsgifvaren att hos öfverexekutor eller utmätningsmannen i orten ställa pant eller borgen för de medel, som må komma att innehållas. Öfverexekutor eller utmätningsman skulle lämna bevis om det belopp, hvarför säkerhet ställts, och högre belopp skulle icke få innehållas. Om den ställda säkerheten funnes hafva försämrats, skulle arbetsgifvaren, på anmodan af öfverexekutor eller utmätningsman, vara pliktig att, mot erhållande af nytt bevis om det belopp säkerheten kunde anses motsvara, återställa det angående säkerheten förut utfärdade beviset.

Den sålunda föreslagna anordningen torde visserligen i åtskilliga hänseenden erbjuda fördelar framför den, som innefattas i det tidigare förslaget, men medför också väsentliga svårigheter. Så saknas hvarje bestämmelse om förfarandet, i händelse de innehållna medlen komma att öfverstiga det belopp, hvarför säkerhet ställts. Sådant förhållande kunde, äfven om behörig kontroll utöfvades af arbetarna vid afdragens verkställande, komma att inträffa därigenom, att säkerheten försämrades. Tvekan skulle då uppstå, huruvida samtliga arbetarna ägde att återbekomma sina innestående medel eller allenast så mycket däraf finge återkrävas, som öfversköte säkerheten, och i sistnämnda händelse, huruvida de arbetare, som först framställde sina anspråk, skulle utfå hela sitt tillgodohafvande eller någon annan ordning skulle följas.

En annan svårighet är att afgöra, hvilka förpliktelser i fråga om säkerheten, som skulle äligga den myndighet, hos hvilken densamma blifvit ställd. Förslagets bestämmelser härutinnan äro icke tydliga. Meningen synes vara, att myndigheten icke skulle hafva annan förpliktelse än att, om säkerheten upphört att gälla eller af annan anledning blifvit värdelös eller försämrats och myndigheten erhållit kännedom därom, återfordra det om säkerheten utfärdade beviset och, i händelse säkerheten ännu hade något värde, utfärda nytt bevis om det belopp den kunde anses motsvara.

Myndigheten skulle således ej hafva någon skyldighet att tillse, det säkerheten blefve förnyad, där sådant erfordrades, eller att af egen drift göra några undersökningar för vinnande af upplysning, huruvida säkerheten försämrats. Att ålägga myndigheten några dylika förpliktelser torde ej heller vara lämpligt, särskildt i betraktande däraf, att säkerheter af ifrågasvarande slag kunde komma att ställas i stor omfattning. En sådan begränsning af myndighetens åligganden, som nu angifvits, torde emellertid medföra, att säkerheten ofta komme att bereda arbetarna föga trygghet. Om t. ex. säkerheten vore af den beskaffenhet, att den upphörde att gälla efter viss tid, skulle myndigheten icke hafva annan befogenhet än att, då denna tid utlupit, återfordra det lämnade beviset, och arbetarna skulle äga att på grund af bristande säkerhet utkräfvat sina innestående medel först då ingen säkerhet vidare funnes.

Med afseende å det anförda synes hvad förslaget innehåller om skyldighet för arbetsgifvaren att ställa säkerhet för afdragna lönedel icke kunna tillstyrkas. Annan utväg torde knappast föreligga än att antingen återgå till den anordning, som innehölls i det tidigare af lagrådet granskade förslaget, eller ock afstå från att bereda arbetarna annan säkerhet än den, som innefattas uti den enligt 17 kap. 4 § handelsbalken dem tillkommande förmånsrätt för de innestående medlen.

Justitierådet *Quensel*:

Vid granskning af det för 1910 års riksdag afsedda förslag hemställdes å min sida, att bestämmelserna om s. k. décompte skulle uteslutas och öfverlämnas åt kontrahenternas aftalsfrihet. Bland andra skäl, som härutinnan anfördes, åberopades jämväl, hurusom den då föreslagna anordningen med de innehållna medlens insättande i bank gäfve anledning till väsentliga anmärkningar. Detsamma synes vara förhållandet med föreliggande förslags bestämmelse, att arbetsgifvare, innan han begagnar sin rätt att innehålla någon del af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter, skall hos öfverexekutor eller utmätningsman ställa pant eller borgen. Förslaget lämnar nämligen olösta frågorna om såväl exekutors skyldighet att tillse, huruvida den ställda säkerheten minskats i värde, som — i händelse så inträffat — den ordning, hvari anspråken att ur säkerheten utbekomma de innehållna beloppen må tillgodoses.

Med hänsyn härtill och på de skäl i öfrigt, jag till lagrådets protokoll den 8 mars 1910 i förevarande hänseende anført, tillstyrker jag fortfarande, att bestämmelserna angående décompte måtte ur förslaget uteslutas.

30 §.

Lagrådet:

Paragrafen lämnas utan anmärkning, dock med framhållande, att detta icke innefattar godkännande af den uti motiveringen gifna tolkning, att arbetsinställelse ej under några omständigheter skulle kunna hänföras till sådan händelse, som i paragrafen afses.

Förslaget till lag angående ändring af 158 § utsökningslagen.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Förslaget till lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott måndagen den 6 februari 1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anmälde chefen för justitiedepartementet statsrådet Petersson lagrådets den 31 nästlidna januari afgifna utlåtande öfver de genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 december 1910 till lagrådet remitterade förslag till

- 1) lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare;
- 2) lag om särskild domstol i vissa arbetstvister;
- 3) lag om vissa arbetstvister;
- 4) lag om vissa arbetsaftal;
- 5) lag angående ändring af 158 § utsökningslagen; och
- 6) lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Efter att hafva redogjort för det afgifna utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen:

»Lagrådet har, enligt hvad dess utlåtande gifver vid handen, icke haft något att i princip erinra mot de i förslaget till lag om vissa arbets-tvister intagna stadganden, som afse att utveckla det offentliga medlings-förfarandet samt gifva detsamma större kraft och förmåga att bidraga till arbetsfredens vidmakthållande, hvilka stadganden innebära en afsevärd nyhet i jämförelse med de lagförslag i förevarande ämne, som förelades 1910 års riksdag. Beträffande särskilda af detta och de öfriga förslagens bestämmelser hafva emellertid inom lagrådet framställts anmärkningar, och har jag i anledning häraf ansett nödigt att vidtaga vissa ändringar i förslagen. Vid den omarbetning af dem, som i enlighet härmed gjorts, har hvad lagrådet eller dess flesta ledamöter hemställt blifvit iakttaget utom i fråga om ett par punkter, för hvilka i det följande skall redogöras.

I motsats till det genom 1910 års proposition framlagda förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare innehåller nu ifrågavarande förslag i 8 § förbud mot tillgripande under kollektivaftals giltighetstid af arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig åtgärd i anledning af tvist mellan de af aftalet bundna arbetsgifvarna och arbetarna rörande förhållande, hvarom bestämmelse ej träffats i aftalet. Mot upptagande af ett dylikt förbud utan att samtidigt i lag anvisas någon utväg att få dessa s. k. intressetvister lösta hafva tre utaf lagrådets ledamöter hvar för sig uttalat starka betänkligheter, och af dessa ledamöter hafva två hemställt, att förbudet måtte kompletteras med bestämmelser om skyldighet för parterna att för afgörande af intressetvister under aftaltiden underkasta sig skiljedom.

De sålunda framhållna betänkligheterna hafva, på sätt mina tidigare uttalanden i saken utvisa, ingalunda varit för mig främmande utan för-anledde, då jag ansåg obligatorisk skiljedom ej böra föreskrifvas, att enligt det första förslaget medgafs användande af maktmedel för lösande af dylika tvister äfven under den tid, då kollektivaftal vore gällande. De af lagrådets omförmälda ledamöter anförda skälen mot förslagets nuvarande ståndpunkt, hvilka i hufvudsak öfverensstämma med dem, som tidigare varit bestämmande för min syn på frågan, torde visserligen knappast kunna teoretiskt vederläggas. Men, såsom jag vid ärendets föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 2 sistlidne december antydde, synes kunna antagas, att förhållandena praktiskt taget gestalta sig på annat sätt. Hvarken inom riksdagen vid dess behandling af det tidigare förslaget eller i de yttranden, som däröfver afgifvits af de myndigheter, hvilka genom sin befattnings med arbetstvister vunnit den största erfarenheten i dit-

hörande förhållanden, samt af arbetsgifvare- och arbetareorganisationer, hafva yppats farhågor för, att med en lagstiftning sådan den i förevarande del af särskilda utskottet föreslagits och i det till lagrådet remitterade förslaget bibehållits skulle uppkomma svårigheter genom bristen på bestämmelser om intressetvisters lösande genom skiljedom. Vid sådant förhållande och då å ena sidan en återgång till det först ifrågasatta systemet med rätt till strid för afgörande af berörda tvister lär vara föga önskvärd, och å andra sidan, på sätt jag tidigare anført, betänkligheter uppenbarligen möta mot införande af obligatorisk skiljedom i fråga om tvister af ifrågavarande art, anser jag förslaget i hvad angår nu behandlade fråga böra lämnas orubbadt.

Vid 15 § i det remitterade förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, innehållande dels förbud mot intagande i arbetsdomstolens dombok eller yppande af skiljaktig mening, som uttalas i domstolen, dels föreskrift att ledamot äger att om sin skiljaktiga mening erhålla intyg af domstolen, har af tre bland lagrådets ledamöter anmärkts, att hvad man med denna paragraf velat vinna, nämligen att från offentligheten undandraga arbetsdomstolens omröstningar, lämpligast skulle uppnås genom att i tryckfrihetsförordningen införa förbud mot utlämnande af arbetsdomstolens omröstningsprotokoll i vidare mån, än som af åtal mot någon domstolens ledamot kunde föranledas. De skäl för denna åsikt, som inom lagrådet anförts, synas mig öfvertygande. Anlitande af utvägen att ändra tryckfrihetsförordningen för genomförande af förbudet mot offentliggörande af arbetsdomstolens omröstningar skulle visserligen medföra, att förbudet ej kunde genomföras förr än efter ingången af nästkommande år. Men dröjsmålet torde ej behöfva blifva afsevärdt, och ej heller synes någon verklig olägenhet kunna förorsakas däraf, att under en kortare tid i början af arbetsdomstolens verksamhet berörda förbud icke skulle gälla.

Jag har alltså för afsikt att hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om aflåtande till riksdagen af särskild proposition med förslag till omförmälda ändring i tryckfrihetsförordningen och skall sedermera i annat sammanhang återkomma till denna fråga. Emellertid synes det mig lämpligt, att redan i det föreliggande lagförslaget införas dels i stället för det stadgande, som gifvits i den nu behandlade paragrafen och som torde böra utgå, en föreskrift af innehåll att skiljaktig mening, som uttalas vid omröstning i arbetsdomstolen, ej må intagas eller omförmälas i domstolens dombok utan skall upptagas i ett särskildt omröstningsprotokoll, och dels en af det blifvande förbudet mot utlämnande af nämnda protokoll betingad bestämmelse om undantag i hvad samma protokoll rör från den eljest

stadgade skyldigheten för den, som vill i behörighetsfråga öfverklaga arbetsdomstolens beslut, att till öfverdomstolen ingifva den förra domstolens protokoll i målet. Vål skulle de sålunda ifrågasatta lagstadgandena framstå såsom något oegentliga under den tid, som kunde förflyta till dess grundlagsändringen blifvit genomförd, men å andra sidan torde vara angeläget att undvika en ändring af lagen om arbetsdomstolen nästan omedelbart efter dess ikraftträdande. Bestämmelser af nu angifven innebörd hafva därför upptagits i 16 och 20 §§ af det omarbetade förslaget.

I afseende å det föreslagna första stycket i 16 § af förslaget till lag om vissa arbetstvister (18 § i det omarbetade förslaget) har lagrådet erinrat, att därest förlikningsmans göromål vid något tillfälle befinnas vara af den omfattning, att han icke medhinner att fullgöra dem, Konungen lär utan stöd af någon föreskrift i lagen äga att på ansökan af förlikningsmannen befria honom från en del af göromålen och uppdraga dessa åt annan. Stadgandet i nämnda stycke syntes därför vara öfverflödigt. Ansåges emellertid en bestämmelse erforderlig, borde den föreslagna lydelsen jämkas i viss angifven riktning.

Det synes mig vara lämpligt, att uttrycklig bestämmelse meddelas om rätt för Konungen att, därest förlikningsman skulle blifva för mycket öfverhopad af göromål, uppdraga någon del af dessa åt särskildt förordnad person. Jag har därför låtit berörda stadgande kvarstå och däri allenast vidtagit den af lagrådet föreslagna jämkning.

Enligt 20 § af det remitterade förslaget till lag om vissa arbetstvister (22 § i det omarbetade förslaget) skulle det i paragrafen gifna förbudet mot vidtagande eller utvidgande af arbetsinställelse efter erhållen kännedom om förlikningsmannens kallelse till förhandlingar i alla händelser ej vara gällande längre än till dess sextio dagar förflutit från kallelsens utfärdande eller i visst fall från kollektivafvals utlöpande. Vid berörda paragraf hafva två af lagrådets ledamöter af anförda skäl ifrågasatt, huruvida ej den makt att påbjuda vapenhvila, som sålunda skulle tillkomma förlikningsmannen, lämpligen kunde så till vida inskränkas, att omförmällda maximitid i någon mån förkortades, exempelvis till trettio dagar.

I anledning af hvad sålunda inom lagrådet framhållits har jag tagit under förnyadt öfvervägande, huru tiden för parternas bundenhet genom förlikningsmannens ingripande lämpligast bör begränsas. Obestriddigt är det af vikt, att då genom lag pålägges arbetsgifvare och arbetare en förut icke förefintlig inskränkning i deras befogenhet att anlita maktmedel för afgörande af sina mellanhafvanden, lagstiftaren går till väga med all försiktighet, så att ej de nya bestämmelserna mötas med misstro och ovilja. Ju mera den ena eller den andra parten i en arbetstvist kan med fog hysa

farhåga för att den påtvungna underlåtenheten att gripa till strid skall innebära en väsentlig nackdel för honom i fråga om möjligheten att tillvarataga sina intressen, desto mera kommer lagen att af denna part kännas som ett obehörigt tvång och dess genomförande försvåras. Uppenbarligen måste dock jämväl tillses, att den större effektivitet, som man velat bereda förlikningsmannens medlingsförsök, icke äfventyras genom att endast otillräcklig tid gifves honom för tvistens utredande och vidare behandling under de mera gynnsamma omständigheter, som måste anses föreligga innan öppen strid utbrutit. Vid denna tids sättande till sextio dagar har måhända i allt för hög grad sistnämnda synpunkt fått göra sig gällande.

Af den tillgängliga statistiska bearbetningen af förlikningsmännens berättelser öfver sin verksamhet framgår, att i omkring fyra femtedelar af de fall, då förlikningsmans ingripande i arbetstvist ledt till förhandling inför honom, tiden mellan det första förhandlingssammanträdet och den tidpunkt, då antingen uppgörelse i tvisten träffats eller medlingen såsom utsiktslös afbrutits, ej öfverstigit en månad. Visserligen kan en alldeles bestämd slutsats häraf ej dragas för bedömande af föreliggande fråga, enär dels i beräkning tagits jämväl fall, då arbetsinställelse varit förhanden och förhandlingarna således möjligen just i följd af arbetsinställelsens inträdande blifvit afbrutna, och dels uppgift saknas om den tid, som i hvarje fall förflutit mellan förlikningsmannens ingripande i tvisten och det första medlingssammanträdet, hvilken tid dock emellanåt synes hafva varit af ej obetydlig längd. Emellertid hafva i ungefär två tredjedelar af de redovisade fallen förhandlingarna varit slutförda redan inom två veckor, och af den femtedel, beträffande hvilka förhandlingstiden öfverstigit en månad, har endast ett ringa fåtal kunnat slutbehandlas inom två månader, utan de flesta ännu längre tid varit föremål för förlikningsmannens handläggning.

Det synes sålunda sannolikt, att den inom lagrådet ifrågasatta tidsbegränsningen icke skulle i mera betydande mån förringa värdet af det föreslagna påbudet om upprätthållande af fredstillstånd under pågående medlingsförsök inför förlikningsmannen, och då de af lagrådets omförmälda ledamöter och af mig nu framhållna synpunkterna, hvilka tala för en sådan begränsning, icke torde kunna fränkännas sin stora betydelse, har jag funnit skäligt att i öfverensstämmelse härmed ändra tidsbestämmelsen i paragrafen till trettio dagar.

I anledning af den erinran, som i öfrigt vid förevarande paragraf gjorts af lagrådet, har jag låtit till densamma göra ett tillägg i syfte att gifva ett tydligare uttryck åt dess innebörd, nämligen att, sedan förhand-

lingar inför förlikningsmannen afslutats utan resultat, och de tvistande därigenom erhållit full handlingsfrihet, men arbetsinställelse ej alls eller ej i full omfattning inträddt, en förnyad kallelse af förlikningsmannen verkar till ny inskränkning i berörda handlingsfrihet, dock ej för längre tid än till dess trettio dagar förflutit antingen från den första kallelsen eller, om denna kallelse i anledning af tvist om slutande af nytt kollektivafstal i stället för äldre sådant aftal utfärdats under sistnämnda aftals giltighetstid, från detsammias utlöpande.

Hvad därefter beträffar de i 23 och 24 §§ af förslaget till lag om vissa arbetsaftal innefattade bestämmelserna i fråga om rätt för arbetsgifvaren att innehålla någon del af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter, uttalade jag vid remissen till lagrådet den meningen, att öfvervägande skäl finnes för vidhållande af uppfattningen, att det vore lämpligt genom särskilda bestämmelser trygga arbetarnas rätt till de innehållna medlen, låt vara att med hänsyn till gällande förmånsrätt och det förhållandet, att afdrag icke skulle få göras utan särskildt aftal, denna fråga måhända icke vore af särdeles stor vikt. Jag framhöll vidare, att på grund af de anmärkningar, som förefunnos mot de tidigare inför Eders Kungl. Maj:t framlagda lagförslagens stadganden i detta ämne, det vore önskvärdt att finna en utväg, som bättre än de förut ifrågasatta på en gång tillgodosåge arbetsgifvarens rätt och beredde arbetaren den åsyftade tryggheten. En sådan utväg syntes mig vara att stadga skyldighet för arbetsgifvaren att ställa säkerhet för medel, som han på grund af aftal med arbetaren ville innehålla.

Tre ledamöter i lagrådet hafva emellertid visserligen funnit den sålunda föreslagna anordningen i åtskilliga hänseenden erbjuda fördelar framför den, som innefattas i det tidigare af lagrådet granskade förslaget, men likväl afstyrkt densamma på grund af de väsentliga svårigheter den ur vissa angifna synpunkter skulle medföra. Samma ledamöter hafva ansett annan utväg knappast föreligga än att antingen återgå till den anordning, som innehölls i nämnda tidigare förslag, eller ock afstå från att bereda arbetarna annan säkerhet än den, som innefattas uti den enligt 17 kap. 4 § handelsbalken dem tillkommande förmånsrätt för de indestående medlen. En ledamot har, med förnyande af sin vid det tidigare förslagets granskning gjorda hemställan, tillstyrkt, att bestämmelserna angående decomp^t måtte ur förslaget uteslutas.

Äfven jag är villig medgifva, att det i det remitterade förslaget angifna sätt för tryggande af arbetarnas rätt till innehållna medel i vissa afseenden är mindre tillfredsställande, och jag anser därför förslaget i denna del icke böra mot lagrådets enhälliga afstyrkande vidhållas. Att i

stället, såsom lagrådets flertal alternativt ifrågasatt, återgå till det förslag i ämnet, som nästlidet är utgjorde föremål för lagrådets granskning, torde på grund af de vid olika tillfällen af mig omförmälda betänkligheterna mot detta förslag icke vara att förorda. Däremot finner jag mig böra biträda det andra af lagrådets flesta ledamöter angifna alternativet. I syfte att genom särskild anordning skydda berörda medel hafva nu olika utvägar pröfvats, utan att någon befunnits lämplig. Någon ny utväg är jag icke i tillfälle att föreslå, och jag delar den af nämnda ledamöter uttryckta mening, att en sådan knappast torde föreligga. Det synes därför icke återstå annat än att åtnöjas med den trygghet, som redan är i lag beredd genom den starka förmånsrätt dylika medel åtnjuta på grund af den nästlidet är antagna ändrade lydelsen af 17 kap. 4 § handelsbalken. Några viktigare erinringar synas mig, såsom jag förut antydtt, icke vara att framställa mot denna lösning af frågan. Det torde nämligen endast vara i sällsynta undantagsfall en arbetare icke skulle kunna med stöd af förmånsrätten utfå innehållna lönedel af arbetsgifvaren.

I öfverensstämmelse med den af mig nu uttalade åsikt har lydelsen af 23 § jämkats och 24 § uteslutits, i sammanhang hvarmed den genom sistnämnda åtgärd påkallade förändringen af därefter följande paragrafers nummerbeteckning iakttagits.

I hvilka delar af förslagen ändringar vidtagits på grund af de inom lagrådet framställda anmärkningarna framgår af följande sammanfattning.

I *förslaget till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare* har lydelsen af 6 § jämkats. 12 § i samma förslag har uteslutits, i anledning hvaraf förutvarande 13 och 14 §§ erhållit paragrafnumren 12 och 13.

I *förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister* hafva 2 och 3 §§ i någon mån omredigerats. Efter 11 § har införts en ny paragraf med nummer 12, i sammanhang hvarmed nummerbeteckningen å de följande paragraferna samt förekommande hänvisningar till särskilda paragrafer undergått erforderlig förändring. I förutvarande 12 § har sista punkten uteslutits. Vidare hafva förutvarande 15 och 19 §§ samt slutbestämmelsen erhållit delvis förändrad lydelse.

I *förslaget till lag om vissa arbetstvister* har 3 § så uppdelats, att däraf bildats tre paragrafer, med nummer 3, 4 och 5, samt ett stadgande öfverflyttats till förutvarande 5 § såsom dess andra stycke. Förutvarande 4 § har flyttats efter förutvarande 9 § samt erhållit nummer 12, hvarjämte erforderlig förändring skett i andra paragrafers nummerbeteckning och förekommande hänvisningar till paragrafer. I förutvarande 12, 15, 16, 20 och 21 §§ hafva förändringar vidtagits. Under särskild rubrik har en ny paragraf, nummer 31, införts i förslaget.

I *förslaget till lag om vissa arbetsaftal* hafva 8, 11, 17 och 23 §§ undergått förändring. 24 § har uteslutits, hvaraf föranledts jämkning i andra paragrafers nummerbeteckning och i vissa hänvisningar.

Härutöfver hafva vid förslagens omarbetning i en del paragrafer redaktionella jämkningar vidtagits.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter de ifrågavarande förslagen och hemställde, att desamma måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle till Riksdagen aflåtas nådig proposition af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Israel Myrberg.
